

"शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि र पर्यटनमा विस्तार: पूर्वाधार विकास
समृद्ध भिमादको आधार"

दोस्रो आवधिक योजना

(आ.व. २०८२/८३ - २०८६/८७)

भिमाद नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

भिमाद, तनहुँ
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना

(आर्थिक वर्ष २०८२/८३ - २०८६/८७)

“शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि र पर्यटनमा विस्तार: पूर्वाधार विकास समृद्ध भिमादको आधार”

(अन्तिम प्रतिवेदन)

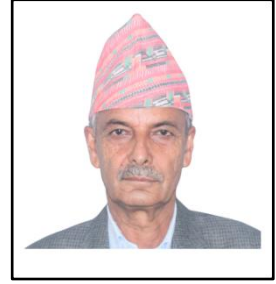
भिमाद नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
भिमाद, तनहुँ
गण्डकी प्रदेश, नेपाल

ईमेल: info@bhimadmunicipality.gov.np
वेबसाईट: <https://bhimadmunicipality.gov.np/>

दस्तावेज/प्रतिवेदन	भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना (आ.व. २०८२/०८३ देखि २०८६/०८७)
प्रकाशक	भिमाद नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय भिमाद, तनहुँ, गण्डकी प्रदेश ईमेल: info@bhimadmunicipality.gov.np वेबसाईट: https://bhimadmunicipality.gov.np/
परामर्शदाता तथा सहजीकरण	प्लेटफर्म ईन्जिनिरिङ्ग कन्स्ट्रक्सन एण्ड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि. नयाँ बानेश्वर, काठमाण्डौ ईमेल: platformgroup5@gmail.com
आ.व.	२०८१/०८२

शुभकामना मन्तव्य

नेपालको संविधानले नेपाल संघीय गणतान्त्रिक मुलुकमा परिणत भएको व्यवस्था गरे अनुरूप संविधानको अनुसूचि ८ मा उल्लेखित २२ वटा अधिकारको प्रयोगको लागि स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ जारी भई स्थानीय सरकारलाई मूर्तरुप दिएको छ । उक्त ऐनको परिच्छेद ६ दफा २४ मा योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था भए अनुरूप नगरपालिकाको विकासलाई योजनाबद्ध रुपमा अगाडि बढाउने हेतुले भिमाद नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना (२०८२/८३-२०८६/८७) तर्जुमा गरिएको छ । यसलाई नगरकार्यपालिकाको बैठक तथा नगरसभाबाट स्वीकृत गरी नगर विकासको मार्गदर्शक र महत्वपूर्ण दस्तावेजको रुपमा ग्रहण गरिएको छ । स्थानीय तहमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु नै स्थानीय विकासका अगुवा तथा नेतृत्वकर्ता भएको हुँदा यस आवधिक विकास योजना तर्जुमाका सम्पूर्ण प्रक्रियामा शूरुदेखिकै मार्गदर्शन तथा पहलकदमी रहेको सन्दर्भमा आगामी दिनमा यस योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा पनि सबै क्षेत्रको अपनत्व र प्रतिबद्धता निरन्तर रहने विश्वास लिइएको छ ।

नगरपालिकाका विषयगत क्षेत्रका विज्ञहरु भनेको यहाँ स्थित विषयगत शाखाका कर्मचारीहरु नै हुन् । यी विषयगत शाखाहरुको सहयोग र सहभागिताविना प्रस्तुत आवधिक विकास योजनाले पूर्णता पाउन सक्दैनथ्यो । अन्त्यमा, यस दस्तावेजलाई तर्जुमा गर्न प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष योगदान गर्नुहुने निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु, सम्पूर्ण राजनैतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु, विभिन्न विषयगत शाखाका कर्मचारीहरु, नगरपालिकाका कर्मचारीहरु, स्थानीय बुद्धिजीवीहरु, पत्रकारहरु र यस कार्यमा प्रत्यक्ष, परोक्षरुपमा सहयोग पुर्याउनुहुने सम्पूर्ण संघ संस्था तथा महानुभावहरु प्रति धन्यवाद प्रकट गर्न चाहन्छु । योजना तर्जुमाका क्रममा जिल्ला, प्रदेश र संघीय सरकारका प्रतिनिधिहरुको सहयोग र समन्वयका लागि हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । यस आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्ने कार्यमा सहजीकरण गरी प्राविधिक सहयोग प्रदान गर्ने परामर्शदाता श्री प्लाटफर्म ईन्जिनियरिङ कन्स्ट्रक्सन एण्ड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., काठमाण्डौंका विज्ञहरुको टोलीलाई समेत हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

.....
दधिराज सुवेदी
नगर प्रमुख

शुभकामना मन्तव्य

नेपाली जनताको लामो समय देखिको त्याग, बलिदानीपूर्ण पटक-पटकको आन्दोलन र संघर्षबाट जारी भएको नेपालको संविधान २०७२ ले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्था कायम भएको छ। नेपालमा पुरानो राज्य संरचनाको विघटन भई नयाँ संरचनाको ढाँचामा प्रवेश गरेको छ। संघीय संरचना अनुसार नै स्थानीय तहको निर्वाचन सम्पन्न गरी सबै स्थानीय तहमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूले नेतृत्व गरिरहेका छन्। नेपालमा नयाँ संविधान बमोजिम संघीय ढाँचाको राज्य संरचना कार्यन्वयन गर्ने चरणमा हामीलाई जनताले निर्वाचित गरेर पठाएका छन्। हाम्रो संविधानले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रलाई संस्थागत गरी स्वाधिन, समुन्नत तथा समाजवाद उन्मुख अर्थव्यवस्था मार्फत समृद्ध नेपालको निर्माण गर्ने परिकल्पना गरेको छ। यसैगरी संयुक्त राष्ट्र संघद्वारा, सन् २०१६ देखि २०३० सम्मका लागि विश्वव्यापी विकास एजेण्डाको रूपमा विभिन्न १७ वटा दीगो विकासका लक्ष्यहरू निर्धारण गरिएका छन्।

यसै सन्दर्भमा संविधानले निर्देश गरेअनुसारको नीतिसंग समायोजन हुने गरी भिमादनगरपालिकाले पनि आफ्नो दीगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्न आफ्नो योजनाबद्ध आवधिक योजना तर्जुमा गर्न वाञ्छनीय भएको ठानेको थियो। त्यस अनुसार करिब २/३ महिनाको अवधि लगाएर प्रारम्भिक तथ्यांक संकलन सहित सम्पूर्ण विषयवस्तु र क्षेत्र समेटिने गरी विभिन्न चरणमा जनस्तरबाट र विज्ञहरूबाट सुझावहरू संकलन गरी आगामी पाँच वर्षको आवधिक योजना निर्माण गरिएको छ। जैविक विविधताले भरिपूर्ण प्रचुर प्राकृतिक सम्पदा र साँस्कृतिक विशेषताहरू भएको भिमाद नगरपालिकामा जनताको सामाजिक न्याय सहितको समृद्धीको तीव्र चाहनाअनुसार योजनाबद्ध विकास गर्ने यो प्रतिवेदन एउटा मार्गचित्र हुनेछ। यो योजना तयार गर्नको लागि प्रत्यक्ष, अप्रत्यक्ष रूपमा योगदान गर्नु हुने सम्पूर्ण हाम्रा शुभचिन्तक विज्ञ विद्वानहरू, आम जनसमुदाय तथा यसमा आ-आफ्नो भूमिकामा रहेर योगदान दिनु भएका परामर्शदाता श्री प्लेटफर्म ईन्जिनियरिङ कन्स्ट्रक्सन एण्ड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि., काठमाण्डौंका विज्ञहरूको टोलीलाई समेत हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु।

शारदा खनाल

नगर उप प्रमुख

शुभकामना मन्तव्य

नेपालको संविधान लागु भएपछि नेपाल संघीय, समावेशी, लोकतान्त्रिक राज्यमा रुपान्तरित भएको छ । संघीय शासन प्रणाली शासकीय अधिकारको प्रयोग राज्यका बहुसरकारबीच विनियोजन गरी शासकीय क्रियाकलापमा बढीभन्दा बढी जनतालाई संलग्न गराउने राजनीतिक प्रक्रिया हो ।

नेपालको संविधानको अनुसूची-८ ले स्थानीय तहको एकल अधिकार र अनुसूची-९ ले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार तोकेको छ । यी अधिकार सूचीहरू नै स्थानीय जनआवश्यकता सम्बोधनका लागि मुख्य आधारशिला हुन । भिमाद नगरपालिकाले संविधान र अन्य कानूनी रुपमा प्राप्त अधिकारको कार्यान्वयनको लागि भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो आवधिक योजना तयार गरी नगरपालिकाको कार्यालयमा प्रस्तुत गरिएको अवस्थामा प्रस्तुत आवधिक योजनाले यस नगरपालिकाको सर्वाङ्गिक विकासका निमित्त महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने अपेक्षा लिइएको छ । भिमाद नगरपालिकाको समग्र विकासको मूल आधार नै शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि, पर्यटन र पूर्वाधार नै हुन । दोस्रो आवधिक योजनाले स्थानीय परम्परागत सीप, ज्ञान र प्रविधिको मौलिकपनको जगमा टेकेर परिमार्जन गर्दै आधुनिक विकासको थालनी गर्ने अभिप्राय यस आवधिक योजना रहेको पाइएको छ । त्यसैले स्थानीय स्तरमा रहेको परम्परागत सीप, ज्ञान र प्रविधि जो शताब्दीयौं देखि यस स्थान विशेषको भूगोलमा अनुकूलन भएको छ, त्यसलाई नै परिमार्जन गर्दै आधुनिकीकरणको बाटो समाएर स्थानीय विकास गतिविधि प्रवर्द्धन गर्नुपर्दछ । बाहिरबाट हुने सहयोग र लगानीको प्रवेश स्थानीय विकासका हितमा निष्कपट रुपमा उपलब्ध हुनुपर्दछ जसले आम नागरिकको जीवनस्तर उकास्न भरोसालाग्दो र भरपर्दो भूमिका खेल्न सकोस् भन्ने हाम्रो मान्यता रहेको छ ।

दोस्रो आवधिक योजनाको कार्यान्वयनले भिमादको विकासमा केही हदसम्म भएपनि नगरपालिकाको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक, पर्यटकीय एवं पर्यावरणीय पूर्वाधार निर्माणमा समेत टेवा पुर्‍याई नगरपालिका बासीको अनुहारमा खुसी थप्ने अपेक्षा लिएको छु । साथै यस दोस्रो आवधिक योजना कार्यान्वयनमा सबै जनप्रतिनिधिज्यूहरू, विषयगत समिति, विभिन्न राजनीतिक दल, संघ संस्था, नागरिक समाज, आम भिमादवासी लगायत सरोकारवालाको सहयोग प्राप्त हुने विश्वास समेत लिएको छु ।

भिमाद नगरपालिकाको यो आवधिक योजना तयार गर्ने क्रममा प्रत्यक्ष-परोक्ष रुपमा सहयोग गर्ने सबै प्रति आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु । साथै यो प्रतिवेदन तयार गर्दा महत्वपूर्ण सुझाव प्रदान गर्ने स्थानीय नागरिक समाज, राजनैतिक पार्टीका सम्बद्ध व्यक्तित्वहरू सम्पूर्णमा धन्यवाद व्यक्त चाहन्छु । साथै भिमाद नगरपालिकाबासी आम नागरिक जो जसले यो प्रतिवेदन तयारीको शिलशिलामा आफ्नो क्षेत्रबाट जे जस्तो सल्लाह सुझाव दिएर सहयोग गर्नुभयो उहाँहरू सबैमा धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु । अन्तमा आ-आफ्नो भूमिकामा रहेर योगदान दिनु भएका प्लाटफर्म ईन्जिनियरिङ्ग कन्स्ट्रक्सन एण्ड कन्सल्टेन्सी प्रा.लि. बानेश्वर, काठमाण्डौंका विज्ञहरूको टोलीलाई समेत हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु ।

.....
कमलप्रसाद पुन
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषयसूची

.....	II
परिच्छेद – १.....	19
परिचय	19
१.१ पृष्ठभूमि	19
१.२ आवधिक योजनाको अवधारणा.....	20
१.२ आवधिक विकास योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरु	22
१.३ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया	22
क. प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण	23
ख. सन्दर्भ सामग्रीहरुको संकलन तथा अध्ययन	23
ग. वडागत योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन.....	23
घ. तथ्याङ्क तथा सूचनाहरुको विश्लेषण	23
ङ. समस्या तथा चुनौती र अवसरहरुको पहिचान	24
च. नगरपालिकास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी	24
छ. दीर्घकालीन सोच तथा लक्ष्य निर्धारण.....	24
ज. योजना तथा आधारपत्रहरुको पुनरावलोकन.....	24
झ. मस्यौदा प्रतिवेदन लेखन तथा प्रेषण	25
ञ. अन्तिम प्रतिवेदन प्रेषण तथा स्वीकृति.....	25
परिच्छेद – २.....	26
भिमाद नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण.....	26
२.१ नगरपालिकाको परिचय.....	26
२.१.१ भौगोलिक अवस्था र राजनीतिक तथा प्रशासनिक संरचना	26
२.२ आर्थिक विकासको अवस्था.....	32
२.३ सामाजिक विकासको अवस्था	35
२.४ पूर्वाधार विकासको अवस्था	39
२.५ वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन.....	42
२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	43
२.६.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन.....	43

२.६.२ संगठनात्मक विकास र आर्थिक प्रशासन	44
२.६.३ स्रोत परिचालन	44
२.७ प्रथम आवधिक योजनाको समिक्षा	45
परिच्छेद – ३	47
सोच तथा विकासको अवधारणा	47
३.१ पृष्ठभूमि	47
३.२ प्रमुख सम्भावना र अवसरहरु	48
३.२.१ प्रमुख अवसरहरु	48
३.२.२ प्रमुख सम्भावनाहरु	49
३.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरु	50
३.३.१ प्रमुख समस्याहरु	50
३.३.२ प्रमुख चुनौतीहरु	50
३.४ निर्देशक सिद्धान्त	51
३.५ आवधिक योजनाको दीर्घकालीन खाका	51
३.५.१ दीर्घकालीन सोच	52
३.५.२ समष्टिगत लक्ष्य	52
३.५.३ समष्टिगत उद्देश्य	52
३.६ परिमाणात्मक लक्ष्य	52
३.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	54
३.८ वित्तीय व्यवस्थापन	64
३.८.१ सार्वजनिक स्रोत परिचालनको आधार	64
३.८.२ कुल वित्तीय लगानी	65
३.८.३ लगानी मागका क्षेत्रहरु	66
३.९ सार्वजनिक खर्च र खर्च बेहोर्ने श्रोतहरु	66
३.१० सार्वजनिक खर्चको बाँडफाँट	68
३.११ विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट	69
३.११.१ योजनाहरुको प्राथमिकीकरणका आधार	71
३.१२ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण	72
३.१२.१ कानुनी आधार	72

३.१.२.२ श्रोत अनुमानका क्षेत्रहरु.....	73
३.१.२.३ वृद्धिदर अनुमानको आधार.....	73
परिच्छेद – ४.....	77
आर्थिक विकास क्षेत्र.....	77
४.१ कृषि तथा पशुपंक्षी पालन	77
४.१.१ पृष्ठभूमि.....	77
४.१.२ सबल पक्ष	78
४.१.३ दुर्बल पक्ष.....	78
४.१.४ अवसरहरु	78
४.१.५ चुनौतीहरु.....	79
४.१.६ दीर्घकालीन सोच	79
४.१.७ लक्ष्य	79
४.१.८ उद्देश्य.....	79
४.१.९ रणनीति र कार्यनीति.....	79
४.१.१० मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजना.....	81
४.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	84
४.२ सिँचाई विकास	86
४.२.१ पृष्ठभूमि.....	86
४.२.२ सबल पक्ष	86
४.२.३ दुर्बल पक्ष.....	86
४.२.४ अवसरहरु	86
४.२.५ चुनौती.....	86
४.२.६ दीर्घकालीन सोच	86
४.२.७ लक्ष्य	86
४.२.८ उद्देश्य.....	87
४.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	87
४.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	88
४.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	90
४.३ पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा.....	91

४.३.१ पृष्ठभूमि.....	91
४.३.२ सबल पक्ष	91
४.३.३ दुर्बल पक्ष.....	91
४.३.४ अवसरहरु	92
४.३.५ चुनौती.....	92
४.३.६ दीर्घकालीन सोच	92
४.३.७ लक्ष्य	92
४.३.८ उद्देश्य.....	92
४.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	92
४.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	94
४.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	96
४.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ति	98
४.४.१ पृष्ठभूमि.....	98
४.४.२ सबल पक्ष	98
४.४.३ दुर्बल पक्ष.....	98
४.४.४ अवसरहरु	99
४.४.५ चुनौतीहरु.....	99
४.४.६ दीर्घकालीन सोच	99
४.४.७ लक्ष्य	99
४.४.८ उद्देश्य.....	99
४.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	99
४.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	101
४.४.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	102
४.५ श्रम, रोजगारी तथा वैदेशिक रोजगार	104
४.५.१ पृष्ठभूमि.....	104
४.५.२ सबल पक्ष	105
४.५.३ दुर्बल पक्ष.....	105
४.५.४ अवसरहरु	105
४.५.५ चुनौतीहरु.....	105

४.५.६ दीर्घकालीन सोच	105
४.५.७ लक्ष्य	106
४.५.८ उद्देश्य.....	106
४.५.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	106
४.५.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	108
४.५.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	109
४.६ वित्तीय संस्था तथा सहकारी क्षेत्र परिचालन	111
४.६.१ पृष्ठभूमि.....	111
४.६.२ सम्भावना.....	111
४.६.३ अवसर	111
४.६.४ समस्या.....	112
४.६.५ चुनौती.....	112
४.६.६ दीर्घकालीन सोच	112
४.६.७ लक्ष्य	112
४.६.८ उद्देश्य.....	112
४.६.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	112
४.६.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	114
४.६.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	114
परिच्छेद - ५	116
सामाजिक विकास क्षेत्र.....	116
५.१ स्वास्थ्य, पोषण, आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा	116
५.१.१ पृष्ठभूमि.....	116
५.१.२ सबल पक्ष	117
५.१.३ दुर्बल पक्ष.....	117
५.१.४ अवसरहरु	118
५.१.५ चुनौती.....	118
५.१.६ दीर्घकालीन सोच	118
५.१.७ लक्ष्य	118
५.१.८ उद्देश्य.....	118

५.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	119
५.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	122
५.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	125
५.२ शिक्षा, विज्ञान र नवप्रवर्तन	128
५.२.१ पृष्ठभूमि.....	128
५.२.२ सबल पक्ष	128
५.२.३ दुर्बल पक्ष.....	129
५.२.४ अवसरहरु	129
५.२.५ चुनौतीहरु.....	129
५.२.६ दीर्घकालीन सोच	129
५.२.७ लक्ष्य	130
५.२.८ उद्देश्य.....	130
५.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	130
५.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	134
५.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	138
५.३ खानेपानी तथा सरसफाई.....	140
५.३.१ पृष्ठभूमि.....	140
५.३.२ सबल पक्ष	140
५.३.३ दुर्बल पक्ष.....	140
५.३.४ अवसरहरु	141
५.३.५ चुनौती.....	141
५.३.६ दीर्घकालीन सोच	141
५.३.७ लक्ष्य	141
५.३.८ उद्देश्य.....	141
५.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	141
५.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	143
५.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	145
५.४ महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा लक्षित वर्ग.....	147
५.४.१ पृष्ठभूमि.....	147

५.४.२ सबल पक्ष	148
५.४.३ दुर्बल पक्ष	148
५.४.४ अवसरहरु	148
५.४.५ चुनौती	148
५.४.७ दीर्घकालीन सोच	149
५.४.८ लक्ष्य	149
५.४.९ उद्देश्य	149
५.४.१० रणनीति तथा कार्यनीति	149
५.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजना	152
५.४.९ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	155
५.५ युवा तथा खेलकुद	159
५.५.१ पृष्ठभूमि	159
५.५.२ सबल पक्ष	159
५.५.३ दुर्बल पक्ष	159
५.५.४ अवसरहरु	160
५.५.५ चुनौती	160
५.५.६ दीर्घकालीन सोच	160
५.५.७ लक्ष्य	160
५.५.८ उद्देश्य	160
५.५.९ रणनीति तथा कार्यनीति	160
५.५.१० कार्यक्रम तथा आयोजना	162
५.५.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	162
परिच्छेद – ६	164
पूर्वाधार विकास क्षेत्र	164
६.१ बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण	164
६.१.१ पृष्ठभूमि	164
६.१.२ सबल पक्ष	164
६.१.३ दुर्बल पक्ष	165
६.१.४ अवसरहरु	165

६.१.५ चुनौतीहरु.....	165
६.१.६ दीर्घकालीन सोच	165
६.१.७ लक्ष्य	165
६.१.८ उद्देश्य.....	165
६.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	166
६.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	167
६.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	168
६.२ सडक, पुल तथा यातायात	170
६.२.१ पृष्ठभूमि.....	170
६.२.२ सबल पक्ष	170
६.२.३ दुर्बल पक्ष.....	170
६.२.४ अवसरहरु	171
६.२.५ चुनौतीहरु.....	171
६.२.६ दीर्घकालीन सोच	171
६.२.७ लक्ष्य	171
६.२.८ उद्देश्य.....	171
६.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	172
६.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	173
६.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	177
६.३ जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	179
६.३.१ पृष्ठभूमि.....	179
६.३.२ सबल पक्ष	179
६.३.३ दुर्बल पक्ष.....	179
७.३.४ अवसरहरु	179
७.३.५ चुनौतीहरु.....	179
७.३.६ दीर्घकालीन सोच	180
७.३.७ लक्ष्य	180
७.३.८ उद्देश्य.....	180
७.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	180

६.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	182
६.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	182
६.४ सूचना, प्रविधि तथा सञ्चार	185
६.४.१ पृष्ठभूमि.....	185
६.४.२ सबल पक्ष	185
६.४.३ दुर्बल पक्ष.....	185
६.४.४ अवसरहरु	185
६.४.५ चुनौतीहरु.....	185
६.४.६ दीर्घकालीन सोच	186
६.४.७ लक्ष्य	186
६.४.८ उद्देश्य.....	186
६.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	186
६.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	188
६.४.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	188
परिच्छेद - ७	190
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र	190
७.१ वन तथा जैविक विविधता र खनिज सम्पदा	190
७.१.१ पृष्ठभूमि.....	190
७.१.२ सबल पक्ष	190
७.१.३ दुर्बल पक्ष.....	191
७.१.४ अवसरहरु	191
७.१.५ चुनौतीहरु.....	191
७.१.६ दीर्घकालीन सोच	191
७.१.७ लक्ष्य	191
७.१.८ उद्देश्य.....	191
७.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	192
७.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	194
७.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	195
७.२ भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन	197

७.२.१ पृष्ठभूमि.....	197
७.२.२ सबल पक्ष	197
७.२.३ दुर्वल	197
७.२.४ अवसर	197
७.२.५ चुनौती.....	197
७.२.६ दीर्घकालीन सोच	198
७.२.७ लक्ष्य	198
७.२.८ उद्देश्य.....	198
७.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	198
७.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	200
७.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	201
७.३ वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन	203
७.३.१ पृष्ठभूमि.....	203
७.३.२ सबल पक्ष	203
७.३.३ दुर्वल पक्ष.....	203
७.३.४ अवसरहरु	203
७.३.५ चुनौतीहरु.....	204
७.३.६ दीर्घकालीन सोच	204
७.३.७ लक्ष्य	204
७.३.८ उद्देश्य.....	204
७.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	204
७.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	206
७.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	206
७.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता	208
७.४.१ पृष्ठभूमि.....	208
७.४.२ सबल पक्ष	208
७.४.३ दुर्वल पक्ष.....	208
७.४.४ अवसरहरु	209
७.४.५ चुनौतीहरु.....	209

७.४.६ दीर्घकालीन सोच	209
७.४.७ लक्ष्य	209
७.४.८ उद्देश्य	209
७.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति	209
७.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना	211
७.४.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	211
परिच्छेद - ८	214
संस्थागत विकास तथा सुशासन	214
८.१. संस्थागत क्षमता विकास तथा सेवा प्रवाह	214
८.१.१ पृष्ठभूमि	214
८.१.२ सबल पक्ष	215
८.१.३ दुर्बल पक्ष	215
८.१.४ अवसरहरु	215
८.१.५ चुनौतीहरु	215
८.१.६ दीर्घकालीन सोच	216
८.१.७ लक्ष्य	216
८.१.८ उद्देश्य	216
८.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति	216
८.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना	219
८.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	221
८.२ सरोकारवाला संस्थाहरूसँग साझेदारी तथा परिचालन	224
८.२.१ पृष्ठभूमि	224
८.२.२ सम्भावना	224
८.२.३ अवसर	224
८.२.४ समस्या	224
८.२.५ चुनौती	225
८.२.६ दीर्घकालीन सोच	225
८.२.७ लक्ष्य	225
८.२.८ उद्देश्य	225

८.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	225
८.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	227
८.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	228
८.३ वित्तीय सुशासन, स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन	229
८.३.१ पृष्ठभूमि.....	229
८.३.२ सबल पक्ष	230
८.३.३ दुर्बल पक्ष.....	230
८.३.४ अवसरहरु	230
८.३.५ चुनौतीहरु.....	230
८.३.६ दीर्घकालीन सोच	230
८.३.७ लक्ष्य	231
८.३.८ उद्देश्य.....	231
८.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	231
८.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	233
८.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका	235
परिच्छेद – ९.....	237
कार्यान्वयन व्यवस्था	237
९.१ पृष्ठभूमि	237
९.२ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण	237
९.३ आयको क्षेत्रगत विभाजन र विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट	242
९.३.१ आर्थिक विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण	247
९.३.२ सामाजिक विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण.....	248
९.३.३ भौतिक पूर्वाधार विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण	249
९.३.४ वन तथा वातावरण विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण.....	250
९.३.४ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्थाका रणनीतिक बजेट वितरण	251
९.४ स्रोत व्यवस्थापन तथा परिचालन रणनीति	252
९.५ आवधिक योजना कार्यान्वयन	253
९.५.१ योजना कार्यान्वयन	253
९.५.१ कार्यान्वयन प्रक्रिया.....	254

९.६ अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना	256
९.६.१ अनुगमन तथा मूल्यांकनको आवश्यकता	257
९.६.२ अनुगमन तथा मूल्यांकनको जिम्मेवारी.....	257
९.६.३ अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया	259

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: मीटिंग माइन्सूट

अनुसूची २ : फोटोग्राफस

परिच्छेद – १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा विकास, समृद्धी, सुशासन र दिगो शान्तिको आकांक्षा राखेको छ । यी आकांक्षाहरू हासिल गर्न लोकतान्त्रिक शासन पद्धति, नागरिक स्वतन्त्रता, मौलिक अधिकार, मानव अधिकार, विविधता बीच एकता, सामाजिक सांस्कृतिक ऐक्यवद्धता, सहिष्णुता र सदभावलाई संरक्षण एवं प्रवर्द्धन गर्दै समतामुलक समाजको स्थापना गर्ने परिकल्पना गरेको छ । राष्ट्रिय आकांक्षा र परिकल्पनालाई वास्तविकतामा परिणत गर्न संविधानले तीन तहको सरकार रहने र तोकिएका अधिकारक्षेत्रभित्रका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने व्यवस्था गरेको छ । संविधानको धारा ५७ अनुसार तीन तहको सरकारहरू बीच राज्य शक्तिको बाँडफाँट गरी अनुसूची ५ देखि ९ सम्म संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल तथा साझा अधिकारहरू सूचीकृत गरिएको छ । सोको व्यवस्थित कार्यान्वयनका लागि नीति, ऐन, कार्यविधि, मापदण्ड, योजना आदि तर्जुमा गरी लागू गर्नपर्ने आवश्यकता रहन्छ ।

यसकारण, हरेक स्थानीय तह (नगरपालिका/गाउँपालिका) ले आफ्नो भौगोलिक क्षेत्रभित्रका नागरिकहरूको सुख र समृद्धीका लागि विभिन्न नीति तथा कानून, रणनीतिक तथा आवधिक योजना, वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ । नगरपालिका/गाउँपालिकाले नागरिकहरूको सुख र समृद्धी सुनिश्चित गर्नका लागि आफ्नो भौगोलिक क्षेत्रभित्र भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक तथा सामाजिक पूर्वाधार तथा क्षमता विकास, वन तथा जैविक विविधता संरक्षण, वातावरण तथा जलवायु अनुकुलन र उत्थानशीलता, विपद् व्यवस्थापन, संस्थागत क्षमता विकास तथा सुशासन जस्ता विषय क्षेत्रहरूमा निरन्तर क्रियाशील रहँदै आएको छ । नेपाल सरकारले यस्ता कार्यहरूलाई रणनीतिक तथा आवधिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । आवधिक योजना तर्जुमा कार्यमा एकरूपता कायम गरी राष्ट्रिय सोच, लक्ष्य र प्राथमिकताहरूलाई स्थानीय तहसम्म कार्यान्वयन सुनिश्चित गर्न राष्ट्रिय योजना आयोगले “स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८” जारी गरेको छ । संविधान, प्रचलित कानूनहरू र योजना तर्जुमा सम्बन्धी दिग्दर्शन अवलम्बन गरी सबै स्थानीय तहहरूले आवधिक विकास योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्दै आएका छन् ।

यसै शिलशिलामा भिमाद नगरपालिकाले स्थापना पश्चात प्रथम आवधिक योजना (२०७६/७७-२०८०/८१) तर्जुमा गरेको थियो त्यस पश्चात दोस्रो स्थानीय चुनावबाट आउनुभएका जनप्रतिनिधिहरूको तत्परतामा दोस्रो आवधिक योजना (२०८२/८३-२०८६/८७) तर्जुमा गर्ने जमर्को गरिएको छ । यस नगरपालिकाले स्थानीय नागरिकहरूमा रहेका आकांक्षा, आफ्नो भौगोलिक क्षेत्रभित्रका विकासका सम्भावना तथा अवसरहरू, दैनिक जीवनमा भोगिरहेका समस्या र चुनौतीहरूको विश्लेषण गर्ने र उन्नतिका उपायहरूको खोजी गरी योजनामा समावेश गर्ने कार्य गरेको छ । विगतमा आवधिक योजनाको अभाव रहेको हुँदा यो नगरपालिका दीर्घकालीन लक्ष्योन्मुख बन्न सकेको थिएन । तैपनि विकासका कार्यहरू प्रशस्त भएका छन् र क्षेत्रगत परिमाणात्मक र गुणात्मक सूचकहरूमा योगदान केही मात्रामा पुगेको अवस्था छ । हिजोको भन्दा राम्रो तयारी गर्ने र राम्रो समृद्धी तोकिएको समयसीमाभित्र हासिल गर्ने अभिप्रायले यो आवधिक योजनाको तर्जुमा गरिएको छ । यस योजना भिमाद नगरपालिकाको समग्र विकासको मार्गचित्र हो जसले नगरपालिकालाई मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गर्न आधार दस्तावेजको रूपमा लिइनेछ ।

१.२ आवधिक योजनाको अवधारणा

आवधिक योजनाको अवधारणा व्यवस्थापकीय सिद्धान्तमा आधारित छ जसमा कुनै पनि संस्था, निकाय वा संगठनले आफ्नो दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्यहरू हासिल गर्न अपनाइने विधि, संरचना र क्रियाकलापहरूको विवरण तयार गर्दछन् । आवधिक योजना दीर्घकालीन सोच लक्षित हुन्छ जसले संस्थाको दीर्घकालीन आकांक्षा परिपूर्ति गर्न प्रभावकारी भूमिका निर्वाह गर्न सक्दछ । संस्थाको दीर्घकालीन सोचको आधारमा विद्यमान आवश्यकताहरूलाई मध्यनजर गरी आफूसँग उपलब्ध सीमित स्रोत र साधनहरूको विवेकशील उपयोग गरी निश्चित समयावधिभित्र विकासका उद्देश्यहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्यहरू हासिल गर्न तयार गरिएको रणनीति, कार्यनीति र क्रियाकलापहरूको दस्तावेज नै आवधिक योजना हो । योजनाले सम्बन्धित संस्था वा निकायलाई आफुले गर्नुपर्ने गतिविधि, तरिका, वित्तीय स्रोतको आवश्यकता, जनशक्तिको आकार र क्षमता, समयसीमा जस्ता विषयवस्तुहरूमा निर्देशन गर्दछ । तसर्थ, आजको समयमा आवधिक योजनाको अवधारणा लोकप्रिय र सर्वव्यापी रहेको छ ।

विकास योजनाको उद्देश्य नै समाजमा आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र मानवीय विकास गर्ने हो । तसर्थ विकासका कार्यहरू बहुआयमिक हुन्छन् । विकासका हरेक क्रियाकलापहरूमा भौतिक तथा मानवीय स्रोत साधनहरूको संयोजन र परिचालन गर्ने गरिन्छ । यी स्रोतहरूको संयोजन र परिचालन कुन परिमाणमा कसरी गर्ने भन्ने

तर्कपूर्ण र विवेकशील प्रतिबद्धता पत्र नै योजना हो । विकास सम्बन्धी योजना वर्तमान समयमा विद्यमान रहेको र भविष्यमा आउन सक्ने समस्याहरूको समाधान गर्नका लागि तर्जुमा गरिन्छ । देशमा गरिबी, भोकमारी, अशिक्षा, बेरोजगारी, जलवायु तथा वातावरणीय असन्तुलन, मानवीय अस्वस्थता, उत्पादन र उपभोगमा असन्तुलन, लैंगिक तथा सामाजिक असमानता तथा बहिस्करण, जैविक विविधतामा जोखिम, सामाजिक न्यायमा न्यूनता, सामाजिक तथा राजनैतिक द्वन्द्व र अस्थिरता जस्ता समस्याहरूलाई न्यूनीकरण गर्दै समतामुलक र दिगो शान्तिपूर्ण समाजको स्थापना गर्नका लागि योजनाबद्ध विकासको अवधारणा कार्यान्वयनमा ल्याइएको हो । खासमा विभिन्न तहका सरकारहरूले तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने योजनाहरू यिनै विषयवस्तुहरूमा केन्द्रित हुन्छन् । योजनाहरू आवधिक हुन्छन् । यो अल्पकालीन, मध्यमकालीन र दीर्घकालीन रूपमा तयार गरिन्छ । विशेष गरी सरकारहरूले वार्षिक, त्रिवर्षीय, पञ्चवर्षीय र सोभन्दा बढी समयका लागि योजना तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने गर्दछन् ।

सन् १९२८ मा तत्कालीन सोभियत संघले प्रारम्भ गरेको आवधिक योजनाको अवधारणा आज विश्वमा सबै देशहरूले अवलम्बन गरेका छन् । नेपालमा वि. सं. २०१३ मा तत्काली प्रधानमन्त्री टंक प्रसाद आचार्यले पञ्चवर्षीय आवधिक योजनाको सुरुवात गरेका हुन् । यस आर्थिक वर्षमा नेपालको पन्ध्रौँ आवधिक योजना समापन भई र सोहीँ आवधिक योजनाको प्रारम्भ भएको छ । सातवटै प्रदेश सरकारहरूको प्रथम आवधिक योजनाको अवधि यस वर्ष समापन भई दोस्रो आवधिक योजना लागू भएको छ । संघीय र प्रदेश सरकारका आवधिक योजनाहरू पनि नयाँ लक्ष्य, प्राथमिकता र उद्देश्यका साथ आउँदै गरेको अवस्था छ । यिनै परिवेशहरूमा यस नगरपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाको निर्माण गरिएको छ । यस आवधिक योजनाको तर्जुमा गर्ने क्रममा राष्ट्रिय योजना आयोगले जारी गरेको “स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८” लाई मुख्य मार्गदर्शकको रूपमा लिइएको छ ।

यस आवधिक योजना संविधानमा व्यवस्था गरिएको राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा नीतिहरू, मौलिक हकहरू र संविधानको अनुसूची-८ मा व्यवस्था गरिएका एकल अधिकारहरू र अनुसूची ९ मा व्यवस्था गरिएका साझा अधिकार सूचीको परिधिमा रही तयार गरिएको छ । यस योजना तर्जुमा गर्ने क्रममा यस नगरपालिकाको स्थानीय सम्भावना, आवश्यकता र परिवेशको आधारमा सैद्धान्तिक सोच तयार गरिएको छ । यसको साथसाथै नेपाल सरकारको सोहीँ योजनामा स्थापित गरिएका दीर्घकालीन सोच २१०० को रूपमा रहेको “समृद्ध नेपाल: सुखी नेपाली” लाई अधिकतम योगदान पुग्ने गरी यस नगरपालिकाको सोच, लक्ष्य र उद्देश्यहरू सुनिश्चित गरिएको छ । साथ-साथै, सोहीँ आवधिक योजनाको मुल मान्यताहरू, गण्डकी प्रदेश सरकारको दोस्रो आवधिक योजनाका लक्ष्य तथा नीतिहरू र दोस्रो आवधिक योजनाको अवधारणा पत्रमा लिइएको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र रणनीतिहरूलाई मुल

आधारको रुपमा लिइएको छ । यस आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने क्रममा दिगो विकास लक्ष्यहरूलाई स्थानीयकरण गरी उक्त लक्ष्यका सूचक केन्द्रित रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छ ।

१.२ आवधिक विकास योजना तर्जुमाका उद्देश्यहरू

स्थानीय तहको योजनाबद्ध विकास प्रयास र प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्नु आवधिक योजनाको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ । आवधिक योजना तर्जुमाका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्:

- क) दीर्घकालीन सोच उन्मुख रही समष्टिगत लक्ष्य, रणनीतिक कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान सहितको विकासको रणनीतिक दस्तावेज तयार गर्ने,
- ख) नगरपालिकाका विकासका साझेदार तथा सरोकारवालाहरूको सहभागितामा नगरपालिकाको एकीकृत, नतिजामूलक र योजनाबद्ध विकासको मार्गचित्र तयार गर्ने,
- ग) विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तयारी कार्यलाई निर्देशित गर्ने,
- घ) आवधिक योजनाको कार्यान्वयनका लागि वार्षिक कार्यान्वयन योजना, अनुगमन र समिक्षा सूचकहरूको खाका तयार पार्ने,
- ङ) अन्य तहको सरकार, विकास साझेदार, समुदाय, सहकारी तथा नीजि क्षेत्रको लगानी प्रवर्द्धनका लागि मार्ग प्रशस्त गर्ने ।

१.३ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया

आवधिक विकास योजना तर्जुमा कार्यलाई विधिवत गर्नका लागि राष्ट्रिय योजना आयोगले “स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८” जारी गरेको छ । यसै दिग्दर्शनलाई अनुशरण गरी यो योजना तर्जुमा गरिएको छ । आवधिक योजना तर्जुमाको प्रारम्भिक बैठक नगरपालिका स्तरमा कार्यपालिका सदस्यहरू, शाखागत कर्मचारीहरू र सरोकारवाला निकायहरूको सहभागितामा गरिएको छ । यस नगरपालिकाको विगत तीन आर्थिक वर्षका वार्षिक योजनाको कार्यान्वयनबाट प्राप्त सिकाइका पृष्ठभूमिबाट आवधिक योजना निर्माण भएको छ । योजनालाई नगरपालिकाको वास्तविक आवश्यकता पुरा गर्ने औजारको रुपमा स्थापित गर्न निम्न लिखित विधिहरू अवलम्बन गरिएको छ ।

क. प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण

प्रस्ताव स्वीकृत भई कार्य सम्झौता भएपश्चात कार्यक्षेत्रगत शर्तलाई आत्मसात गर्दै सर्वप्रथम नगर प्रमुख, नगर उपप्रमुख, कार्यपालिका सदस्यहरू, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत तथा शाखागत कर्मचारीहरूसँग आवधिक योजनाको उद्देश्य, महत्व, औचित्य र यस प्रतिको बुझाइलाई एकरूपता तुल्याउन मिति २०८१ पुष ११ गते प्रारम्भिक छलफल तथा अभिमुखीकरण भयो । सो छलफलमा आवधिक योजना तर्जुमाको विधि स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ का आधारमा बन्ने निर्देशक समिति निर्माण र योजनाको कार्यतालिका लगायतका विषयमा छलफल गरी ती विषयहरूको टुङ्गो लगाइएको थियो ।

ख. सन्दर्भ सामग्रीहरूको संकलन तथा अध्ययन

आवधिक योजना निर्माण कार्यको प्रारम्भमा स्थानीय सरकार सञ्चालनसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐन, कानून, गत आ.व. को नीति, कार्यक्रम तथा योजना, प्रगति प्रतिवेदन आदिको अध्ययन गरियो । देशका विभिन्न स्थानीय तहहरूका कार्यान्वयन भइरहेका आवधिक योजना, नेपालको सोह्रौँ आवधिक योजना, गण्डकी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना, दिगो विकास लक्ष्य आदिको अध्ययन गरिएको थियो । त्यसैगरी नगरपालिकाद्वारा तयार पारिएको आधारभूत तथ्याङ्क, तथा वस्तुगत विवरणले यस नगरपालिकाको अवस्था र तथ्यहरू बुझ्न सहयोग पुऱ्यायो ।

ग. वडागत योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन

प्रत्येक वडामा सम्बन्धित वडाका वडा अध्यक्ष, वडा सदस्य, वडाका कर्मचारी, सबै स्थानीय राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, विद्यालयका प्रमुख तथा प्रधानाध्यापकहरू, क्षेत्रगत विषय विज्ञ तथा बौद्धिक व्यक्तित्वहरू, उद्योगी तथा व्यवसायीहरू लगायत स्थानीय गैर सरकारी संस्थाका प्रतिनिधिहरूको सहभागितामा वडाबासीहरूले भोगिरहेको अवस्था, विकासको चाहना र सम्भावनाहरूको बारेमा छलफल गरी सूचनाहरू सङ्कलन गरियो । सूचनाहरूको सङ्कलनसँगै वडागतरूपमा भावी पाँच वर्षको लागि प्राथमिकतामा पर्ने क्षेत्रगत योजनाहरू तर्जुमा समेत सोही गोष्ठी बाट गरियो । यस क्रममा वडागत सूचना तथा योजनाहरूलाई थप वस्तुपरक बनाउन जि.आइ.एस. नक्सांकन समेत गरियो ।

घ. तथ्याङ्क तथा सूचनाहरूको विश्लेषण

यस आवधिक योजना तर्जुमा कार्यको सुरुदेखि नै गुणस्तर कायम गर्नको लागि विज्ञ टोलीद्वारा निरन्तर रूपमा अनुगमन गरिएको थियो । सूचना सङ्कलनको लागि तयार पारिएका फारम, यसको लागि प्रयोग भएका सन्दर्भ

सामग्री, कार्यलयबाट संकलित तथ्य र तथ्याङ्कहरूको प्रमाणीकरण, शुद्धिकरण र विश्लेषणका कार्य आवश्यकता अनुसार गरिएको थियो । नगरपालिकाको वस्तुगत विवरणमा उल्लेख भएका तथ्याङ्कहरूलाई विषयगत समितिहरूमा छलफल गरी योजनामा संलग्न गरिएका मुख्य सुचकाङ्कहरू समेत निर्धारण गरिएको थियो ।

ड. समस्या तथा चुनौती र अवसरहरूको पहिचान

नगरपालिका विकासका लागि विद्यमान विषयक्षेत्रगत समस्या तथा चुनौतीहरू र अवसरहरूको पहिचान गर्न विषयगत समिति र सम्बन्धित कर्मचारीहरूको समूह गठन गरी हरेक विषयगत क्षेत्रहरू (आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन र संस्थागत एवम् सुशासन विकास) को छुट्टाछुट्टै छलफल गरी विश्लेषण गरिएको थियो ।

च. नगरपालिकास्तरीय योजना तर्जुमा गोष्ठी

सबै निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू, राजनीतिक पार्टीका प्रतिनिधिहरू, प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत लगायत विषयगत कर्मचारीहरू, कार्यपालिका सदस्य, कार्यपालिकाका विषयगत समितिहरूका सदस्यहरूका सहभागितामा नगरपालिकाको सभाहलमा मिति २०८१ चैत ०६ गते कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरी नगरपालिकाको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उपक्षेत्रगत उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति तथा प्राथमिकता निर्धारण तथा योजना तर्जुमा गरिएको थियो । यसका साथै सबै विषयगत उपक्षेत्रहरूको नतिजा सूचक पनि निर्धारण गरिएको थियो ।

छ. दीर्घकालीन सोच तथा लक्ष्य निर्धारण

नगरपालिकास्तरीय कार्यशालामा नै नगरपालिकाको आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण गर्न सबै सरोकारवालाहरूलाई समूह विभाजन गरी छलफल गराइएको थियो र सबै समूह सुझाव मध्येबाट सर्वमान्य सोचलाई आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोच निर्धारण तय भएको थियो । सोही दीर्घकालीन सोचका आधारमा आवधिक योजनाको लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू निर्माण तथा छलफल गरिएको थियो ।

ज. योजना तथा आधारपत्रहरूको पुनरावलोकन

आवधिक योजना निर्माण गर्ने क्रममा सङ्घीय सरकार, प्रदेश सरकार, राष्ट्रिय योजना आयोग, दिगो विकासका लक्ष्यहरू तथा स्थानीय तहका विगतका विकास योजनाहरूको अध्ययन गरियो । सोहीँ आवधिक योजनाको अवधारणा पत्र, नेपाल सरकारको नीति तथा कार्यक्रम, प्रदेश सरकारको आवधिक योजना, राष्ट्रिय,

अन्तराष्ट्रिय मापदण्डलाई कायम गर्न सन्दर्भ सामग्रीको अध्ययन र प्रयोग सुरुदेखि अन्तिम चरणसम्म गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले निर्देश गरेका कार्यक्षेत्र र कार्यादेशको अधिनमा रहेर सोको मापदण्ड कायम गर्दै, राष्ट्रिय योजना आयोगले तयार पारेका आधारपत्र, योजना तर्जुमा निर्देशिका, योजना तथा कार्यक्रम अनुगमन निर्देशिका र मापदण्डहरूको पुनरावलोकन गरिएको छ ।

झ. मस्यौदा प्रतिवेदन लेखन तथा प्रेषण

उपरोक्त चरणहरू पूरा गरिसकेपछि विज्ञ समूहले नगरपालिकाबाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कहरूका आधारमा स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ ले निर्दिष्ट गरेको विषयसूची अवलम्बन गर्दै मस्यौदा प्रतिवेदन तयार पारी आवश्यक सुधार तथा सुझावका लागि नगर कार्यपालिकाको कार्यालयमा प्रस्तुती गरिएको थियो । नगरपालिकाको सम्पूर्ण विषयगत समितिहरूसँग दफावार छलफल तथा परामर्श पश्चात मस्यौदा प्रतिवेदन उपर पृष्ठपोषण प्राप्त गरियो ।

ज. अन्तिम प्रतिवेदन प्रेषण तथा स्वीकृति

मस्यौदा प्रतिवेदनलाई विषयगत समितिहरूसँग छलफल तथा परामर्श पश्चात प्राप्त भएका पृष्ठपोषण तथा सुझावहरूलाई अन्तिम प्रतिवेदनमा आवश्यक थपघट तथा परिमार्जन गरी भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनाको अन्तिम रूप तयार गरियो । यस पश्चात अन्तिम प्रतिवेदन प्रमाणीकरण गरी स्वीकृतिको लागि पेश गरियो ।

परिच्छेद – २

भिमाद नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण

२.१ नगरपालिकाको परिचय

भिमाद संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको गण्डकी प्रदेश अन्तर्गत तनहुँ जिल्लाको पूर्व-दक्षिण भागमा अवस्थित नगरपालिका हो । तनहुँ जिल्लाका १० वटा स्थानीय तहहरू मध्ये भिमाद नगरपालिका एक महत्वपूर्ण स्थानीय तहको रूपमा रहेको छ । यो नगरपालिका जिल्लाको सदरमुकाम दमौलीबाट करिब ३० कि.मि.को दूरीमा पर्दछ भने काठमाडौँ (राजधानी) बाट करिब १४० कि.मि.को दूरीमा पर्दछ । संघीय शासन प्रणाली अनुसार स्थानीय तह पुनसंरचना प्रक्रियामा मिति २०७३ फाल्गुण २७ गते तनहुँ जिल्लाको साविकका ४ वटा गा.वि.स. हरूको पुरै भू-भाग र ४ वटा गा.वि.स.का केहि भू-भाग समावेश गरेर ९ वटा वडाहरू रहने गरी यस नगरपालिकाको स्थापना भएको हो ।

भिमाद नगरपालिकाको नामाकरण प्राचीन महाभारतकालीन कथा तथा धार्मिक किंवदन्तीसँग जोडिएको पाइन्छ । जनश्रुतिअनुसार, महाभारतका पञ्चपाण्डव मध्ये बलवान पात्र भीमसेन आफ्नो यात्राका क्रममा सेती नदीको किनारमा आइपुगेका थिए । त्यही स्थानमा उनले आफ्नो शक्ति प्रयोग गरी सेती नदीमा बाँध बनाएका थिए, जसलाई स्थानीयहरूले “भीम बाँध” भनेर चिन्ने गरेका थिए । समयक्रममा भाषिक परिवर्तन र उच्चारण सहजताका कारण “भीम बाँध” शब्द अपभ्रंश हुँदै “भिमाद” मा रूपान्तरित भएको विश्वास गरिन्छ । यसै ऐतिहासिक र सांस्कृतिक सन्दर्भलाई सम्मान गर्दै यो स्थानको नाम भिमाद नगरपालिका रहन गएको हो ।

२.१.१ भौगोलिक अवस्था र राजनीतिक तथा प्रशासनिक संरचना

भिमाद नगरपालिका नेपालको मध्यपहाडी क्षेत्रमा पर्दछ । भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले यो नगरपालिका २७° ५७'५९.७५" उत्तरदेखि २८° ००'२४.०७" उत्तरी अक्षांश र ८३° ५७'५८.०५" पूर्वदेखि ८४° ०९'५०.१९" पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ । यस नगरपालिकाको अधिकतम तापक्रम ४१ डिग्री सेल्सियस र न्यूनतम तापक्रम ३ डिग्री सेल्सियस रहेको छ भने औसत वार्षिक वर्षा १७६१ मि.मि रहेको छ ।

राजनीतिक एवम् प्रशासनिक विभाजन:

प्रदेश	संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको गण्डकी प्रदेश
जिल्ला	तनहुँ
जिल्ला सदरमुकाम	दमौली

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय	भिमाद
वडा संख्या	९

वडागत विभाजन:

यस नगरपालिकामा क्षेत्रफलको आधारमा सबैभन्दा ठूलो वडा ४ नं. वडा (२३.३८वर्ग कि.मि.) हो भने सबैभन्दा सानो वडा ६ नं. वडा (३.२७ वर्ग कि.मि.) हो । क्षेत्रफल अनुसार भिमाद नगरपालिकाको वडागत विभाजन तलको तालिकामा दिइएको छ ।

नयाँ वडा नं.	साविकको गाविस	हालको वडा केन्द्र	क्षेत्रफल वर्ग कि.मि.	कैफियत
१	किहुँ(१-९), गजरकोट(९)	काउले	१९.२६	
२	अरुणोदय(१-९)	टेक्रे	१८.७	
३	माझकोट(७-८)	खेक्रेटार	१५.४१	
४	माझकोट(१-५, ९)	सिंचित	२३.३८	
५	ऋषिङ्ग रानीपोखरी(९) साभुङ्ग भगवतीपुर(२)	बुडुवाफाँट	१७.८२	
६	भिमाद(१)	भिमाद	३.२७	
७	भानुमती(७), भिमाद(२,४,५,८,९)	पोखरीछाप	८.०१	
८	भानुमती(१,३,९), भिमाद(३,६,७)	अरौदी	१०.५२	
९	भानुमती(२,४,५,६,८)	रिद्धा भञ्ज्याङ	१२.९२	

स्रोत: नगरपालिका प्रोफाइल

नगरपालिकाको सिमाना:

यस नगरपालिकाको पूर्वमा म्याग्दे र ऋषिङ्ग गाउँपालिका, पश्चिममा स्याङ्जा जिल्ला (हरिनाश गाउँपालिका), उत्तरमा शुक्लागण्डकी नगरपालिका र दक्षिणमा धिरिङ्ग गाउँपालिका पर्दछ ।

पूर्व	म्याग्दे र ऋषिङ्ग गाउँपालिका
पश्चिम	स्याङ्जा जिल्ला (हरिनाश गाउँपालिका)
उत्तर	शुक्लागण्डकी नगरपालिका
दक्षिण	धिरिङ्ग गाउँपालिका

भू-उपयोगको अवस्था:

यस नगरपालिकाको भू-उपयोगको अवस्था हेर्दा कृषि गरिएको क्षेत्रफल ५५.५ प्रतिशत रहेको छ भने वनले ढाकेको क्षेत्र ३८.३ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकाको भू-उपयोग विवरण देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	जमिनको प्रकार	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत
१	कृषि	७२०९.५८	५५.५%
२	वन	४९७७.९०	३८.३%
३	नदी तथा तालतलैया	२८४.३६	२.२%
४	आवासीय क्षेत्र	२७९.५१	२.२%
५	सार्वजनिक प्रयोग	२१८.००	१.७%
६	व्यवसायिक प्रयोजन	१५.९६	०.१%
७	साँस्कृतिक तथा पुरातात्विक	२.२४	०.०२%
	जम्मा	१२९८७.५५	१००%

स्रोत: नगरपालिका प्रोफाइल

२.१.२ जनसांख्यिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार भिमाद नगरपालिकामा कूल ७९७० घर परिवारमा २९२४८ जनाको बसोबास रहेको छ । कूल जनसंख्यामा १५८६४ जना महिला छन् भने १३३८४ जना पुरुष रहेका छन् । नगरपालिकाको लैङ्गिक अनुपात ८४.३७ पुरुष प्रति १०० महिला रहेकोमा जनघनत्व २२७ रहेको छ । यस नगरपालिकाको वडागत जनसंख्याको विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ ।

वडा नं.	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत	कैफियत
१	१७२३	२१३६	३८५९	१३.१९	
२	१८०६	२१६८	३९७४	१३.५९	
३	७४६	८८३	१६२९	५.५७	
४	१००३	११३७	२१४०	७.३२	
५	१६०६	१८३८	३४४४	११.७८	
६	३२७६	३९७७	७२५३	२४.८०	
७	१११२	१२३९	२३५१	८.०४	
८	११३६	१३६२	२४९८	८.५४	
९	९७६	११२४	२१००	७.१८	
जम्मा	१३३८४	१५८६४	२९२४८	१००	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.३ उमेर अनुसारको जनसंख्या विवरण

यस नगरपालिकामा उमेर अनुसारको जनसंख्या विवरण तलको तालिकामा दिईएको छ । जसमा १५ देखि १९ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्या सबै भन्दा धेरै रहेको देखिन्छ । त्यस्तै १५-५९ उमेर समूहको सक्रिय जनसंख्या ६०.५४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ भने ०-१४ वर्ष र ६० वर्ष भन्दा माथिका उमेर समूहका आश्रित जनसंख्या ३९.४६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यसरी हेर्दा छिट्टै युवावस्थामा प्रवेश गर्न लागेको जनसंख्यालाई नगरपालिकाको आर्थिक क्रियाकलापमा जोड्न सकिने अवसर रहेको छ ।

क्र.सं.	उमेर समूह	पुरुष	महिला	जम्मा	प्रतिशत	कैफियत
१	९५ माथि	११	१३	२४	०.०८	
२	९०-९४	२५	२६	५१	०.१७	
३	८५-८९	६२	६६	१२८	०.४४	
४	८०-८४	१२१	१४०	२६१	०.८९	
५	७५-७९	२३१	२७७	५०८	१.७४	
६	७०-७४	३६०	४३९	७९९	२.७३	
७	६५-६९	५३९	६०५	११४४	३.९१	
८	६०-६४	६१७	७०६	१३२३	४.५२	
९	५५-५९	६२३	७६४	१३८७	४.७४	
१०	५०-५४	६७१	८३८	१५०९	५.१६	
११	४५-४९	६३०	८२५	१४५५	४.९७	
१२	४०-४४	६६८	९८१	१६४९	५.६४	
१३	३५-३९	७६५	११३८	१९०३	६.५१	
१४	३०-३४	८६६	१२३२	२०९८	७.१७	
१५	२५-२९	९२९	१३७७	२३०६	७.८८	
१६	२०-२४	१११५	१४०९	२५२४	८.६३	
१७	१५-१९	१३९२	१४८४	२८७६	९.८३	
१८	१०-१४	१२८४	१२९३	२५७७	८.८१	
१९	०५-०९	१३०२	१२२३	२५२५	८.६३	
२०	००-०४	११७३	१०२८	२२०१	७.५३	
	जम्मा	१३३८४	१५८६४	२९२४८	१००	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.४ जातजाति अनुसार जनसंख्या

भिमाद नगरपालिकामा जात जातिको हिसाबले मगर, ब्राह्मण - पहाड, विश्वकर्मा, मिजार आदिको बसोबास रहेको देखिन्छ । कुल जनसंख्या मध्ये ४०.७% मगर, १३% ब्राह्मण - पहाड, ८% विश्वकर्मा र ७.२% मिजार रहेको छ । थप विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

जातजाति	जम्मा	पुरुष	महिला	कैफियत
मगर	११९०८	५३९३	६५१५	
ब्राह्मण - पहाड	३७९९	१८१३	१९८६	
विश्वकर्मा	२३३८	१०३५	१३०३	
मिजार	२०९८	९३९	११८४	
नेवा: (नेवार)	१९७९	९१४	१०४०	
परियार	१६४२	७४८	८९४	
ठकुरी	१४७०	६६९	८०१	
कुमाल	९५३	४३४	५२२	
गुरुङ	८२०	३६२	४५८	
क्षेत्री	६८४	२९९	३८५	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.५ धर्म अनुसार जनसंख्या

भिमाद नगरपालिकामा ८९.६% हिन्दु, ६.८% बौद्ध र १.६% इस्लाम धर्मावलम्बी रहेको पाईन्छ ।

धर्म	जम्मा	पुरुष	महिला	कैफियत
हिन्दु	२६२०४	११९९१	१४२१३	
बौद्ध	१९७६	८८३	१०९३	
इस्लाम	४८१	२३५	२४६	
क्रिश्चियन	३२७	१५२	१७५	
अन्य	२६०	१२३	१३७	
जम्मा	२९२४८	१३३८४	१५८६४	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.६ मातृभाषा अनुसार जनसंख्या

यस नगरपालिकामा प्रमुख गरेर नेपाली र तामाङ भाषा बोल्ने गरेको देखिन्छ । उपरोक्त मातृभाषाहरु मध्ये सबैभन्दा बढी नेपाली (५६.७ प्रतिशत) र दोश्रोमा मगर ढुट भाषा बोल्नेको अनुपात ३२ प्रतिशत रहेको छ ।

मातृभाषा	जम्मा	पुरुष	महिला	कैफियत
नेपाली	१६५७०	७५६२	९००८	
मगर ढुट	९३४५	४२२७	५११८	
नेपालभाषा (नेवारी)	१३४५	६५०	६९५	
खस	७०५	३२५	३७७	
गुरुङ	५४५	२३६	३०९	
कुमाल	२०१	९८	१०३	
अन्य	५३७	२८६	२५४	
जम्मा	२९२४८	१३३८४	१५८६४	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.१.७ अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या

भिमाद नगरपालिकाको अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्याको अवस्था हेर्दा कुल २.८ प्रतिशत अपाङ्गता भएका मानिसहरु रहेका छन् जसमा ३.४ प्रतिशत पुरुष छन् भने २.३ प्रतिशत महिला रहेका छन् ।

अपाङ्गताको प्रकार	कुल	पुरुष	महिला	कैफियत
शारीरिक अपाङ्गता	२४९	१५७	९२	
न्यून दृष्टियुक्त	१०४	५९	४५	
दृष्टिविहीन	२९	१६	१३	
बहिरोपन	५५	२७	२८	
मनोसामाजिक अपाङ्गता	५२	२८	२४	
न्यून श्रवणशक्ति	६०	३१	२९	
बहिरोपन एवं दृष्टिविहीन	१०	४	६	
मानसिक वा मनोसामाजिक	६३	३६	२७	
बौद्धिक अपाङ्गता	२४	१३	११	
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	२	०	२	
अटिजम्	५	१	४	
बहुअपाङ्गता	६४	३३	३१	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.२ आर्थिक विकासको अवस्था

२.२.१ कृषि तथा खाद्य सुरक्षा

यस क्षेत्रका मानिसहरूको मुख्य पेशा कृषि नै हो । राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार यस नगरपालिकाको १० वर्ष र सोभन्दा माथिका व्यक्तिले गणना समय देखि अधिको १२ महिना सम्म गरेको आर्थिक क्रियाकलापको औद्योगिक क्षेत्र अनुसारको जनसंख्या हेर्दा ६९.८% जनसंख्या कृषिमा आवद्ध रहेको पाईन्छ ।

यस नगरपालिकाको अधिकतम घर परिवारलाई आफ्नै उत्पादनले वर्ष भरी खान पुग्ने अवस्था नभएकोले महँगो आयातित खाद्यान्नमा निर्भर रहनुपर्ने अवस्था छ । यसबाट कृषिको उत्पादन बढोत्तरी गर्नुपर्ने अवस्था देखिन्छ । नगरपालिका भरीको खाद्यान्न उपलब्धताको आधारमा परिवारको संख्या देहाय अनुसार रहेको छ ।

क्र.सं.	खाद्यान्न उपलब्धताको आधारमा परिवार संख्याको विवरण	संख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	३ महिनासम्म खान पुग्ने परिवार	६४८	१०.२	
२	४ देखि ६ महिना खान पुग्ने परिवार	१०४१	१६.३	
३	७ देखि ९ महिना खान पुग्ने परिवार	३६५	५.७२	
४	१० देखि १ वर्षसम्म खान पुग्ने परिवार	४३२५	६७.८	
	जम्मा	६३७९	१००	

स्रोत: घरघुरी सर्वेक्षण २०७७

२.२.३ पर्यटन तथा संस्कृति

यस नगरपालिका क्षेत्रभित्र धार्मिक, साँस्कृतिक तथा पर्यटकीय महत्वका करिब ३० स्थानहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका प्रमुख धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरूको नाम	पर्यटकीय महत्व	वडा नं.	कैफियत
१	सति गुफा (सतिकोट)	धार्मिक/ पर्यटकीय	१	
२	शिव पार्वती गुफा (अर्चले धन्दुर)	धार्मिक/पर्यटकीय	१	
३	सज्जन जामे मस्जिद	धार्मिक	१	
४	रघु गाँउ	पर्यटकीय	२	
५	घले थुम्की	धार्मिक/पर्यटकीय	२	
६	कोटबाराही मन्दिर	धार्मिक	२	
७	पिरुङ्ग डाँडा	पर्यटकीय	४	
८	बरनछाँगा	पर्यटकीय	४	

क्र.सं.	पर्यटकीय स्थलहरुको नाम	पर्यटकीय महत्व	वडा नं.	कैफियत
९	सुकेडाँडा	पर्यटकीय	४	
१०	मिछुर्लुङ्ग सामुदायिक होम स्टे	पर्यटकीय	५	
११	आँटीछाप झर्ना	पर्यटकीय	५	
१२	मौलाकाली मन्दिर	धार्मिक	५	
१३	शिवालय मन्दिर	धार्मिक	६	
१४	थुम्की डाँडामा बौद्ध विहार	पर्यटकीय	६	
१५	ऐतिहासिक झोलङ्गेपुल	पर्यटकीय	७	
१६	कालिका मन्दिर	धार्मिक	७	
१७	साहासिक खेल	पर्यटकीय	७	
१८	जिदि बाराही मन्दिर	धार्मिक	७	
१९	पिपलडाँडा भ्यू टावर	पर्यटकीय	८	
२०	नाग गुफा	पर्यटकीय	८	
२१	देउराली भ्यू प्वाइन्ट	पर्यटकीय	८	
२२	वायु थुम्का	पर्यटकीय	८	
२३	शिवालय गुफा	धार्मिक/ पर्यटकीय	८	
२४	लाटी बाराही मन्दिर	धार्मिक	८	
२५	ईलुङ्ग झर्ना	पर्यटकीय	९	
२६	घाङ्चल्हुम (अग्लो ढुंगा) मोहरिया	पर्यटकीय	९	
२७	पाइमीकोट भ्यूटावर	पर्यटकीय	९	
२८	धन्दुर सिद्धगुफा (सभाहल)	पर्यटकीय	९	
२९	चमेरे गुफा	पर्यटकीय	९	
३०	सिद्ध बराह मन्दिर	धार्मिक	९	

स्रोत: नगरपालिका प्रोफाइल

२.२.५ पेशा, आम्दानी र रोजगारीको अवस्था

संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको हक सुनिश्चित गरेको छ । भिमाद नगरपालिकाको प्रोफाइल अनुसार यस नगरपालिकाको मुख्य पेशाको रूपमा ३०.९७ प्रतिशतले कृषि गरेको देखिन्छ । त्यस्तै १२.१२ प्रतिशतले बैदेशिक रोजगारी आबद्ध रहेका छन् । रोजगारीको थप विवरण देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.सं.	विवरण	संख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	उद्यमी	३६	०.१३	
२	कृषि	८३६४	३०.९७	
३	व्यापार	१०३९	३.८५	
४	गृहिणी	४७०८	१७.४३	

५	बेरोजगार	२२५७	८.३६	
६	राजनीति सदस्य	३३	०.१२	
७	स्वरोजगार	३६०	१.३३	
८	शिक्षक	४०७	१.५१	
९	ज्याला मजदुर	५६९	२.११	
१०	गैर सहकारी नोकरी	५१२	१.९०	
११	यातायात मजदुर	२९३	१.०८	
१२	औद्योगिक मजदुर	३८	०.१४	
१३	बैदेशिक रोजगारी	३२७४	१२.१२	
१४	विद्यार्थी	४७१६	१७.४६	
१५	सरकारी नोकरी	४०४	१.५०	

स्रोत: नगरपालिका प्रोफाइल

२.२.६ स्थानीय बजार तथा व्यापारिक केन्द्र

भिमाद नगरपालिकाभित्र विभिन्न स्थानहरूमा साना तथा मझौला व्यापारिक केन्द्रहरू रहेका छन्। दैनिक उपभोग्य वस्तु तथा आवश्यक सामग्रीको खरिद बिक्रीका लागि भिमाद बजार प्रमुख केन्द्रका रूपमा रहेको छ। यससँगै नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा पनि स्थानीय स्तरका बजारहरू सञ्चालनमा रहेका छन्, जसले समुदायलाई आवश्यक सामग्री सहज रूपमा उपलब्ध गराउने कार्य गर्छन्। भिमाद नगरपालिकाको स्थानीय उत्पादनहरू प्रायः भिमाद बजारमै खपत हुने गर्दछ। साथै, नगरपालिका भित्र कृषिजन्य उत्पादन, दुग्धजन्य पदार्थ, तरकारी, फलफूल तथा अन्य स्थानीय उत्पादनहरूको व्यापार समेत हुने गरेको छ। भिमाद नगरपालिका विभिन्न व्यापारिक गतिविधिका लागि तनहुँको प्रमुख व्यापारिक केन्द्र दमौलीसँग प्रत्यक्ष रूपमा जोडिएको छ। यसका साथै पोखरा तथा अन्य ठूला शहरहरूसँग पनि व्यापारिक संजाल विस्तार भइरहेको छ।

व्यापार व्यवसायका लागि भिमाद नगरपालिकाका स्थानीय व्यापारीहरू दमौली, पोखरा, चितवन तथा काठमाडौं जस्ता प्रमुख व्यापारिक केन्द्रहरूबाट आवश्यक सामग्रीहरू आयात गर्ने गरेका छन् भने नगरपालिकाबाट उत्पादन भएका केही वस्तुहरू पनि अन्य स्थानहरूमा निर्यात हुने गरेका छन्।

क्र.सं.	व्यापार व्यवसाय विवरण	जम्मा संख्या
१	औषधि पसल तथा क्लिनिक	९
२	माछा पसल	८
३	कुखुरा पसल	४१
४	दुध चिस्यान तथा बिक्री केन्द्र	४
५	किराना वा व्यापारिक वस्तु	२८६
६	इलेक्ट्रिक तथा इलेक्ट्रोनिक पसल	१९

क्र.सं.	व्यापार व्यवसाय विवरण	जम्मा संख्या
७	मर्मत सेवा केन्द्र	१४
८	मासु बिक्री केन्द्र	१८
९	होटल तथा रेस्टुरेन्ट	८२
१०	काठ मिल	१५
११	बाख्रा फर्म	२७
१२	अन्य	१९४
१३	कुटनी पिसानी	१४
१४	निर्माण सामग्री	१३
१५	तरकारी तथा फलफूल बिक्री केन्द्र	५
१६	सेवा/परामर्श	४
	जम्मा	७५३

स्रोत: नगरपालिका प्रोफाइल

२.२.७ बैंक तथा वित्तीय संस्था

यस नगरपालिकामा जम्मा ८ वटा बैंक, ४२ वटा सहकारी संस्था र ३ वटा लघुवित्तहरू रहेका छन्। पर्याप्त पूँजीको अभाव र ऋण व्यवस्था हुन नसकेको कारणले सीपयुक्त जनशक्तिले उद्योग व्यवसाय स्थापना गर्न र पूँजी भएका व्यक्तिहरूले व्यापार व्यवसाय विस्तार गर्न सकिरहेका छैनन्। सहकारी संस्थामा सदस्यको हैसियतमा तुलनात्मक रूपमा धितो बिना ऋण सुविधा सहज भएता पनि, आवश्यकता अनुसार ऋण प्रदान गर्न सहकारीहरूको क्षमता पर्याप्त देखिँदैन।

२.३ सामाजिक विकासको अवस्था

२.३.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

भिमद नगरपालिकामा ४ वटा स्वास्थ्य चौकी, ४ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र २२ वटा खोप केन्द्रहरूबाट प्रतिरोधात्मक र उपचारात्मक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालित भइरहेका छन्। स्वास्थ्य संरचनाहरू मापदण्ड अनुसार नभएका कारण प्रभावकारी सेवा प्रवाहमा कठिनाई भइरहेको छ। आ.व. २०७८/०७९ को HMIS प्रतिवेदन अनुसार यस नगरपालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा राखिएको छ।

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	४	
२	स्वास्थ्य चौकी	४	
३	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	१	
४	माइक्रोसकोपिक सेन्टर	३	

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
५	प्राथमिक अस्पताल	०	
६	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	१	
७	सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	३	
८	एम्बुलेन्स संख्या	२	
९	खोप केन्द्र	२२	
१०	गाँउघर क्लिनिक	१५	
११	महिला स्वयंसेवीका	४७	
१२	किशोर किशोरीमैत्री स्वास्थ्य संस्था	१	

स्रोत: HMIS प्रतिवेदन

२.३.२ शैक्षिक विकास

भिमाद नगरपालिकाको साक्षरता दर ७२.६ प्रतिशत रहेको छ। यसमा पुरुष साक्षरता दर ८३.६ प्रतिशत र महिला साक्षरता दर ६१.७ प्रतिशत रहेको छ। यसरी तुलनात्मक रूपमा हेर्दा महिलाहरूको साक्षरता दर पुरुषको भन्दा कम रहेको छ।

वडागत रूपमा शिक्षण संस्थाहरूको विवरण

वडा	जम्मा विद्यालय	सञ्चालित कक्षा अनुसारको संख्या					
		आधारभूत (कक्षा १-३)	आधारभूत (कक्षा १-५)	आधारभूत (कक्षा १-८)	माध्यमिक (कक्षा १-१०)	माध्यमिक (कक्षा १-१२)	माध्यमिक (कक्षा ६-१२)
१	१०	१	५	१	२		१
२	८	२	३		३		
३	३		२		१		
४	४		१	२	१		
५	६		४		२		
६	९		३	१	३	२	
७	२	२					
८	७	१	२	२		२	
९	३	१	१			१	
जम्मा	५२	७	२१	६	१२	५	१

स्रोत: नगरपालिका EMIS

यस नगरपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ अनुसार ५ वर्ष र सो भन्दा माथि उमेरका व्यक्तिहरुको साक्षरताको अवस्था हेर्दा ७९.७ प्रतिशतले पढ्न र लेख्न दुवै जानेको र ०.४ प्रतिशतले पढ्न मात्र जानेका छन् भने १९.५ प्रतिशतले पढ्न र लेख्न दुवै नजानेको अवस्था छ ।

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार यस नगरपालिकामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिका व्यक्तिले उत्तीर्ण गरेका शैक्षिक तह अनुसारको जनसंख्या तलको तालिकामा राखिएको छ ।

क्र.सं.	शैक्षिक तह	जनसंख्या	कैफियत
१	पूर्व बालबिकास	७३७	
२	प्राथमिक तह	६३१०	
३	निम्न माध्यमिक तह	५०२७	
४	उच्च माध्यमिक तह	३५२५	
५	एसएलसी	२४३५	
६	प्रविणता	२३६२	
७	स्नातक तह	४२१	
८	स्नाकोत्तर वा सोभन्दा बढी	२०६	
९	अन्य	११	
	जम्मा	२१०३४	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.३.३ खानेपानी तथा सरसफाई

भिमाद नगरपालिकामा पछिल्ला वर्षहरुमा खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा उल्लेखनीय सुधार देखिएको छ । नगरपालिकालाई खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा गरिएको छ भने अधिकांश घरमा शौचालय निर्माण भइसकेको छ र धेरैजसो घरधुरीमा पाइपलाइनमार्फत खानेपानी सुविधा उपलब्ध छ । वडा तथा बस्ती तहमा खानेपानी तथा सरसफाई समितिहरु गठन गरी सक्रिय रहेका छन् ।

क्र.सं.	प्रकार	घरधुरी	प्रतिशत	कैफियत
१	धारा/पाइप (घरपरिसर भित्र)	५२०६	६५.३	
२	धारा/पाइप(घरपरिसर बाहिर)	१९२९	२४.२	
३	ट्युबवेल/हाते पम्प	०	०	
४	ढाकिएको इनार/कुवा	६२	०.८	
५	खुला इनार/कुवा	२९७	३.७	

क्र.सं.	प्रकार	घरधुरी	प्रतिशत	कैफियत
६	मूल धारा	४००	५	
७	खोला/झरना	५	०.१	
८	जार/बोतल	३६	०.५	
९	अन्य	३५	०.४	
	जम्मा	७९७०	१००	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

राष्ट्रिय जनगणना, २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार यस नगरपालिकामा ७० प्रतिशत घरधुरीमा फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क) शौचालय प्रयोगमा भएको देखिन्छ । त्यस्तै २६.७० प्रतिशत घरधुरीमा साधारण शौचालय रहेको देखिन्छ ।

क्र.सं.	शौचालय प्रकार	घरधुरी	प्रतिशत	कैफियत
१	फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	२०१	२.५	
२	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्क)	५५७७	७०.०	
३	साधारण	२१२८	२६.७	
४	सार्वजनिक	२४	०.३	
५	चर्पी नभएको	४०	०.५	
	जम्मा	७९७०	१००	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.३.४ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण

भिमाद नगरपालिकाले लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणलाई प्राथमिकता दिँदै विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको छ । नगरपालिकाको २०७८/७९ को वार्षिक प्रगति प्रतिवेदनमा शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा, स्वास्थ्य शाखा, आयुर्वेद औषधालय, र लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी गतिविधिहरू समावेश छन् ।

२.३.५ युवा तथा खेलकुद

व्यक्तिको शारीरिक तन्दुरुस्ती, सामाजिक र मानसिक पक्षको सन्तुलित विकासका लागि खेलकुदले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छ । भिमाद नगरपालिकाले युवाहरूलाई खेलकुद गतिविधिमा संलग्न गराई उनीहरूको सशक्तीकरण र विकासमा योगदान पुऱ्याउने उद्देश्यले विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरेको छ । नगरपालिकाको शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखाले यस क्षेत्रमा सक्रिय भूमिका खेलेको छ ।

क्र.सं.	खेलमैदान	कैफियत
१	भिमाद रंगशाला	
२	मिछुर्लुङ्ग खेलमैदान	
३	जैथुम्का खेलमैदान	
४	मदन आश्रिद रंगशाला	

स्रोत: स्थलगत सर्वेक्षण, २०८०

२.४ पूर्वाधार विकासको अवस्था

२.४.१.बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण

नेपालको संविधानले अव्यवस्थित बसोबासलाई योजनाबद्ध, पूर्ण पूर्वाधार, वातावरणमैत्री तथा नागरिकको सुरक्षित आवासको हकलाई प्रत्याभुति गरेको छ ।

भिमाद नगरपालिकामा ५६.९८ प्रतिशत घरको जगको बनोट माटोको जोडाई भएको ईट्टा/दुङ्गा छन् भने २७.६० प्रतिशत घरको जगको बनोट सिमेन्टको जोडाई भएको ईट्टा/दुङ्गा छन् । त्यस्तै ५७.७४ प्रतिशत घरको छाना जस्ता/टिन/च्यादर रहेको छ भने ३०.४४ प्रतिशत घरको छाना सिमेन्ट ढलान रहेको छ । जसको तथ्याङ्क विवरण तलको तालिकामा राखिएको छ ।

क्र.सं.	घरको जगको बनोट	संख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	माटोको जोडाई भएको ईट्टा/दुङ्गा	४५४१	५६.९८	
२	सिमेन्टको जोडाई भएको ईट्टा/दुङ्गा	२२००	२७.६०	
३	ढलान पिल्लर सहितको	११८०	१४.८१	
४	काठ/ बाँसको खम्बा गाडेको	४६	०.५८	
५	अन्य	३	०.०४	
	जम्मा	७९७०	१००	
क्र.सं.	घरको छानाको बनोट	संख्या	प्रतिशत	कैफियत
१	जस्ता/टिन/च्यादर	४६०२	५७.७४	
२	सिमेन्ट ढलान	२४२६	३०.४४	
३	पराल	२२०	२.७६	
४	दुङ्गा/स्लेट	६९५	८.७२	
५	अन्य	२७	०.३४	
	जम्मा	७९७०	१००	

२.४.२ सडक, पुल तथा यातायात

भिमाद नगरपालिका भित्र जम्मा ३९३.२२ कि.मि. सडक विस्तार भएको र नयाँ सडकहरू क्रमिकरूपमा विस्तार भइरहेको देखिन्छ । त्यस्तै भिमाद नगरपालिकाको केन्द्र भिमाद नगरपालिका वडा नं. ६ भिमाद बजारमा एउटा बसपार्क रहेको छ । नगरपालिकाले सडक सञ्जालको विकासमा विशेष ध्यान दिएको छ । नगरपालिकाले नगर यातायात गुरुयोजना, २०७७ तयार गरि त्यसै अनुरूप कार्य गर्दै आएको छ । जसअनुसार सडक सम्बन्धि विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ:

श्रेणी	क्षेत्राधिकार (RoW)	सडकको प्रकार/लम्बाई (किलोमिटर)					जम्मा
		कालोपत्रे (Black Top)	ढलान (Concrete)	धुले (Earthen)	ग्राभेल (Gravel)	नयाँ ट्रयाक (New Track)	
A	२०	५.१९	-	९२.६६	२.६२	-	१००.४७
B	१२	२.४०	-	२४.१५	३.३२	१.८४	३१.७१
C	८	१.०१	०.२१	८१.१४	०.७५	५.६४	८८.७६
D	६	३.९६	०.०६	१३७.०४	०.४०	३०.८२	१७२.२९
जम्मा		१२.५७	०.२७	३३४.९९	७.०९	३८.३१	३९३.२२

स्रोत: भिमाद नगरपालिकाको नगर यातायात गुरुयोजना, २०७८

पुलहरूको सन्दर्भमा, भिमाद नगरपालिकामा ऐतिहासिक महत्वको सेती नदीमाथि निर्मित झोलुङ्गे पुल रहेको छ । यो पुल स्थानीय फलाम खानीबाट निकालिएको फलामबाट निर्माण गरिएको हो । हाल यो पुल जीर्ण अवस्थामा रहेको छ र यसको संरक्षणका लागि नगरपालिकाले पहल गरिरहेको छ। पुरातात्विक विभागको निगरानीमा रहेर यसको संरक्षण कार्य अघि बढाउन योजना बनाइएको छ । यातायात व्यवस्थापनमा, नगरपालिकाले शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि र पर्यटनमा विस्तार गर्दै पूर्वाधार विकासलाई समृद्ध भिमादको आधार बनाउने लक्ष्य राखेको छ। यसले यातायात पूर्वाधारको विकासलाई पनि समेट्छ। तथापि, यातायात व्यवस्थापन सम्बन्धी विशिष्ट विवरणहरू उपलब्ध छैनन् ।

नगरपालिका भित्रका विभिन्न बस्तीहरूलाई जोड्न पुलहरूको विवरण तालिकामा दिइएको छ:

क्र.सं.	पुल/खोलाको नाम	कैफियत
१	गोफा खोला पुल	
२	धुवांखोला मोटोरेबल पुल	
३	जनहित सालवासमा कल्बट	
४	करंगबाध मोटोरेबल पुल	
५	सिँहाले मोटोरेबल पुल	
६	शेराबेसीको बरखोला	
७	बुडुवा खोला पुल	
८	सिग्दी खोला पुल	
९	पथर्दी-धुवांखोला RCC पुल	

स्रोत: नगरपालिका प्रोफाइल

२.४.३ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

भिमाद नगरपालिकामा बत्ति बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनको आधारमा परिवारहरूको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

क्र.सं.	इन्धनको किसिम	प्रतिशत	कैफियत
१	बिजुली	९८.६७	
२	सोलार/सौर्यउर्जा	०.७७	
३	मट्टीतेल	०.३९	
४	बायोग्याँस	०.०४	
५	अन्य	०.१४	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.४.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

भिमाद नगरपालिका सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति गर्दै आएको छ । नगरपालिकाले विद्युतीय हाजिरी प्रणाली सञ्चालनमा ल्याएको छ, जसले कर्मचारीहरूको उपस्थिति व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाएको छ । सञ्चार सुविधाको पहुँचलाई अझ सुदृढ बनाउन, नगरपालिकाले कम्प्युटर, ल्यापटप, प्रिन्टर र सम्बन्धित उपकरणहरूको व्यवस्था गर्दै आएको छ, जसले डिजिटल सेवाहरूको विस्तारमा योगदान पुऱ्याउनेछ । यसका साथै, नगरपालिकाले सूचना प्रविधिको प्रयोगद्वारा सेवा प्रवाहलाई छिटो, छरितो र पारदर्शी बनाउन निरन्तर प्रयासरत छ । स्थानीय सञ्चार माध्यमहरूको सक्रियता पनि उल्लेखनीय छ, जसले

नागरिकहरूलाई सूचनाको पहुँचमा सहायता पुऱ्याइरहेका छन् । समग्रमा, भिमाद नगरपालिका सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको क्षेत्रमा आधुनिक प्रविधिको अपनत्व गर्दै, नागरिक सेवामा सुधार गर्न प्रतिबद्ध रहेको देखिन्छ ।

क्र.सं.	साधन तथा सुविधाको प्रकार	घरधुरी	प्रतिशत	कैफियत
१	कुनै पनि सुविधा नभएको घरपरिवार	२०२	२.५	
२	कम्तिमा एउटा सुविधा भएको घरपरिवार	७७६८	९७.५	
३	रेडियो सुविधा	३८९५	४८.९	
४	टेलिभिजन	४१२२	५१.७	
५	ल्याण्डलाइन टेलिफोन	१८९	२.४	
६	मोबाइल फोन	५४७८	६८.७	
७	स्मार्ट मोबाइल फोन	६४७०	८१.२	
८	कम्प्युटर/ल्यापटप	८४१	१०.६	
९	इन्टरनेट सुविधा	४६०८	५७.८	
१०	कार/जीप/भ्यान	१७६	२.२	
११	मोटरसाइकल/स्कुटर	१८०७	२२.७	
१२	साइकल	३८७	४.९	
१३	विद्युतीय पंखा	३४२६	४३	
१४	रेफ्रिजरेटर	२११७	२६.६	
१५	वाशिंग मशिन	९५	१.२	
१६	एयर कन्डिसनर	१०	०.१	

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना, २०७८

२.५ वन, वातावरण तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन

२.५.१. वन क्षेत्रको स्थिति

यस नगरपालिकामा कुल क्षेत्रफलको झण्डै ३८.३ प्रतिशत भू-भागमा वनजंगल रहेको छ भने जसमा विभिन्न प्रजातिका वनस्पति पाइन्छन् । वनको क्षेत्रफल करिब ४९७७ हेक्टर रहेको छ ।

२.५.२ वातावरण व्यवस्थापन तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन

२.५.२.१ हावापानी तथा वातावरण

समुद्र सतहदेखि ३४१ मिटर (टुटुवा) देखि १३४७.०३ मिटर (कोटबाराही) सम्मको उचाईमा अवस्थित यस भिमाद नगरपालिका तनहुँ जिल्लाको मध्य-पश्चिम क्षेत्रमा पर्दछ । यस क्षेत्रमा उष्ण शितोष्ण र समशीतोष्ण

हावापानी पाइन्छ । यहाँको वार्षिक औसत तापक्रम अधिकतम ४१ सेल्सियस र न्यूनतम तापक्रम ३ सेल्सियस सम्म रहेको छ । वार्षिक औसत वर्षा १७६१ मि.लि. रहेको छ ।

२.५.२.२ जलश्रोत तथा जलाधार क्षेत्र

भिमाद नगरपालिकामा विभिन्न नदी, खोलाहरू र जल स्रोतहरू रहेका छन् जसले यहाँको पानी आपूर्ति र कृषि प्रणालीमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्छन् ।

क्र.सं.	प्रमुख जलश्रोतहरू	कैफियत
१	सेती नदी	
२	क्याङ्दी खोला	
३	जिदी खोला	
४	मैदी खोला	
५	वन्ट्याङ्खोला	
६	गोफाखोला	
७	कुलाङ्खोला	
८	पिरुङ्खोला	
९	धुवाँखोला	

२.५.३ विपद्को स्थिति

भिमाद नगरपालिका प्राकृतिक रूपमा विभिन्न विपद् जोखिमयुक्त क्षेत्रमध्ये एक हो । यहाँ वर्षायामको समयमा पहिरो र बाढीको उच्च जोखिम रहन्छ, जसले नगरपालिकाका बस्ती, खेतीयोग्य जमिन, र यातायात पूर्वाधारमा ठूलो क्षति पुऱ्याउने गर्छ । त्यस्तै, हिउँदमा खडेरीका कारण खानेपानी र कृषि उत्पादनमा असर पर्ने गर्छ भने सुख्खा मौसममा ढढेलोको सम्भावना बढ्छ । साथै, पहाडी भेगमा पर्ने भएकाले चट्याङको जोखिम पनि उत्तिकै रहन्छ । नेपाल भूकम्पीय दृष्टिले संवेदनशील क्षेत्र भएकाले भविष्यमा भूकम्पको सम्भावनालाई पनि बेवास्ता गर्न सकिन्न । यी प्राकृतिक विपद्हरूको असर न्यून गर्न पूर्वाधार सुधार, प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन, र समुदायस्तरमा सचेतनाका कार्यक्रमहरूलाई प्राथमिकता दिन आवश्यक छ ।

२.६ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था

२.६.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन

संविधानद्वारा नै संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा दीगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धीको आकांक्षा पुरा गर्ने प्रतिबद्धता जारी भएकोले हरेक स्थानीय तह सुशासन स्थापनाका लागि

जिम्मेवार रहेको छ । त्यस्तै सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन २०६४ मा भएको व्यवस्था अनुसार संविधान र प्रचलित कानूनहरूमा भएका व्यवस्थाहरूको अलवा राष्ट्र र जनताको वृहत्तर हित, समन्वय र समावेशीकरण, कानूनको शासन, मानव अधिकारको प्रत्याभूति, पारदर्शिता, जवाफदेहिता, वस्तुनिष्ठता, ईमान्दारिता, आर्थिक अनुशासन एवं भ्रष्टाचारमुक्त, चुस्त र जनमुखी प्रशासन, तटस्थता, निष्पक्षता, प्रशासनिक संयन्त्र र निर्णयमा सर्वसाधारणको पहुँच, विकेन्द्रीकरण र अधिकार निक्षेपण, जनसहभागिता तथा स्थानीय स्रोतहरूको अधिकतम उपयोग आदिलाई ध्यानमा राखी कार्य सम्पादन गर्नुपर्ने अनिवार्यता छ । यी सुशासनका मुख्य मान्यताहरूलाई व्यवहारमा ल्याई सुशासनयुक्त समाज स्थापना गर्नका लागि नगरपालिकाले स्थानीय ऐन तथा कार्यविधिहरू तर्जुमा गरी सबै स्थानीय सरकारी निकाय तथा सम्बद्ध सरोकारवालाहरूमा कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता छ ।

२.६.२ संगठनात्मक विकास र आर्थिक प्रशासन

संविधानतः नगरपालिकाको काँधमा रहेका जिम्मेवारीहरूलाई कार्यान्वयन गर्नका लागि आफ्नो संगठनात्मक संरचना र प्रणालीमा सुधार गर्ने गतिविधिहरू निरन्तररूपमा भैरहेका छन् । संगठनात्मक विकासका प्रयासहरूको बावजुद पदाधिकारी र कर्मचारीमा संगठनात्मक विकासको अवधारणा विकास भइनसकेको अवस्था देखिन्छ । पदाधिकारीहरूमा स्थानीय सरकार सञ्चालनका लागि ज्ञानमा कमी महसुस भईरहेको छ । नगरपालिकामा कार्यरत रहेका कर्मचारीहरूमा पेशागत तथा प्राविधिक ज्ञान, सीप र अभिप्रेरणामा अन्तर देखिएको छ । स्थानीय शासन प्रक्रियामा नागरिकहरूको अर्थपूर्ण सहभागिताका लागि क्षमता विकास भई नसकेको अवस्था रहेको छ । नगरपालिकामा शाखागत तथ्याङ्क आधारभूत अद्यावधिक अवस्थामा व्यवस्थापन भएको छैन । नगरपालिकाले तर्जुमा गरेका कानूनहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन बाँकी नै देखिन्छ । यी क्षेत्रहरूमा नगरपालिकाले धेरै कार्यहरू गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

२.६.३ स्रोत परिचालन

नेपालको संविधानको अनुसूची-८ मा व्यवस्था गरिएको एकल राजस्व अधिकार र अनुसूची-९ मा व्यवस्था भएको साझा राजस्व अधिकारबाट नगरपालिकालाई आय प्राप्त हुन्छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार बाँडफाँड भई आउने राजस्वको साथै समानीकरण तथा अन्य किसिमका अनुदानहरू वर्षेनै तोकिएबमोजिमको रकम तोकिएको विधिबाट प्राप्त हुन्छ । एकल अधिकार अन्तर्गतका राजस्वका स्रोतहरूको खोजी, सुधार र वृद्धि गरी आन्तरिक आयमा बढोत्तरी ल्याउन सकिन्छ । त्यस्तै अनुसूची-९ अन्तर्गतका तर स्थानीय

तहले संकलन गरी आफ्नो अंश लिन पाउने आयको पनि संघ र सम्बन्धित प्रदेशसंगको सहमति/स्वीकृतिमा संकलन तथा व्यवस्थापन गर्न सक्दछ । यसर्थ, नगरपालिकाको आन्तरिक आयको क्षेत्रमा देखिएका सम्भावना र सवालहरूको विश्लेषण गरी उपयुक्त कार्यक्रमहरू पहिचान गरिएको छ ।

अर्को तर्फ, नगरपालिकालाई प्राप्त हुने आयको कानुनी दायरा र स्थानीय आवश्यकता हेरी विनियोजन तथा लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ । बजेटको विनियोजन तथा लगानी गर्ने कार्य अधिक संवेदनशील हुनाले यस क्षेत्रमा योजनाबद्ध तरिकाबाट कार्य गर्ने तयारी गर्नुपर्छ । संघ र प्रदेशका आवधिक तथा वार्षिक योजनाका प्राथमिकताहरूलाई समेटेर स्थानीय विकासका गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न नीतिगत व्यवस्था, आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना जस्ता दस्तावेजहरू तयारी गर्न जरुरी हुन्छ । यिनै कुराहरूलाई मध्यनजर गरी योजना व्यवस्थापनका क्षेत्रमा रहेका सवालहरू विश्लेषण गर्न र सोको लागि आवश्यक रणनीति तथा कार्यनीति तर्जुमा गर्ने र योजना तथा कार्यक्रमहरू पहिचान गरि समावेश गर्ने कार्य भएको छ ।

२.७ प्रथम आवधिक योजनाको समिक्षा

भिमाद नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना संविधान २०७२ अनुसार स्थानीय तहलाई सशक्त बनाउन, स्थानीय स्रोत-साधनको उपयोग गर्दै समृद्धी र सामाजिक न्यायमा आधारित नगर निर्माण गर्ने उद्देश्यले तयार गरिएको थियो । यस योजनाले “समृद्ध जनता, सुरक्षित शहर, सुशासनसहित समाजवाद उन्मुख नगर” भन्ने दूरदृष्टि (Vision) स्थापित गर्दै समग्र विकासका कार्यक्रमहरू तर्जुमा गरेको थियो ।

भिमाद नगरपालिकाको प्रथम आवधिक योजना (२०७६/०७७ - २०८०/०८१) नगरपालिकाको समग्र र दिगो विकासका लागि बनाईएको थियो । यस योजनाले आर्थिक विकास, सामाजिक सुधार, भौतिक पूर्वाधारको निर्माण, र शासन व्यवस्थाको सशक्तिकरणमा ध्यान केन्द्रित गरेको थियो । योजना अन्तर्गत कृषि, उद्योग, सडक, सिँचाई, खानेपानी र फोहोर व्यवस्थापन जस्ता प्रमुख क्षेत्रहरूको विकास गर्ने लक्ष्य राखिएको थियो । साथै, यसले नागरिकको सहभागिता र सामुदायिक सशक्तिकरणलाई प्राथमिकता दिँदै दिगो सामाजिक र आर्थिक प्रगति सुनिश्चित गर्ने उद्देश्य राखेको थियो । योजना लागू गर्नका लागि आवश्यक बजेट स्थानीय, प्रादेशिक र संघीय सरकारका साथै निजी क्षेत्रबाट प्राप्त हुने अनुमान गरिएको थियो । तर प्रथम आवधिक योजना लागू भएपश्चात सोको कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्यांकनको पक्षमा कमजोर देखिएको छ । मध्यमकालिन खर्च संरचना तथा वार्षिक बजेट निर्माण

गर्दा योजना छनौट देखि कार्यान्वयन सम्म प्रथम आवधिक योजनाको लक्ष्य हासिल गर्ने गरि कार्यान्वयन भएको देखिँदैन ।

परिच्छेद – ३

सोच तथा विकासको अवधारणा

३.१ पृष्ठभूमि

योजनाबद्ध विकास सन्तुलित, दिगो र समन्वयायिक विकासको आधार हो। आवधिक योजनाले विकास प्रयासहरूलाई निर्दिष्ट दिशा प्रदान गर्ने व्यवस्थित रूपरेखा तयार गर्न मार्ग प्रशस्त गर्नेछ। भिमाद नगरपालिका को आवधिक योजनाले स्थानीय नागरिक र स्थानीय स्तरको आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक परिवेश बीचमा अन्तरसम्बन्ध कायम गरी नागरिकको आर्थिक सामाजिक सुविधा र समृद्धीलाई प्रवर्द्धन गर्न सहायता गर्नेछ। यो योजना विकास र समृद्धीको रूपरेखा मात्र नभएर नगरपालिका क्षेत्रको सुन्दरता, प्रकृतिको संरक्षण तथा मानव र प्रकृति बीचको तालमेलको रूपरेखा पनि हुनेछ। स्थानीय आवश्यकता, अग्रणी क्षेत्र र राष्ट्रिय एवम् प्रादेशिक विकास लक्ष्य हासिल गर्न तथा विकासका सरोकारवालाहरूको साझा प्रतिबद्धता र दायित्व सिर्जना गर्न आवधिक योजना महत्वपूर्ण हुनेछ।

आवधिका योजना तयार गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समय सीमा र प्रक्रियासँग तादम्यता हुने गरी सुशासन, वातावरणमैत्री, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण, जस्ता अन्तर सम्बन्धित विषयवस्तुलाई ध्यान दिई तयार गर्नुपर्ने भनिएको छ। आवधिक योजनाले स्थानीय आवश्यकता सम्बोधन गर्दै नागरिकको जीवनस्तरमा गुणात्मक सुधार गर्न स्थानीय सम्भावना तथा समस्या पहिचान गर्दछ। त्यस्तै स्रोत विश्लेषण, उपयुक्त रणनीति तथा कार्यनीति तयार गरी रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना पहिचान गर्ने र त्यसलाई कार्यान्वयन एवम् अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको स्पष्ट खाका समेत तयार गर्दछ। मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक योजना तर्जुमाको मूल आधारका रूपमा रहेको आवधिक योजनाले योजना अनुशासन कायम राख्न समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नेछ।

भिमाद नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा दीर्घकालीन सोचका साथै तत्काल कार्यान्वयन गर्न सकिने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने प्रयास गरिएको छ। दीर्घकालीन सोचलाई नगरपालिकाको एउटा मार्गदर्शन र रणनीति बाहेक आदर्श अवस्थाको रूपमा समेत लिन सकिन्छ। दीर्घकालीन सोचले नगरपालिका पुग्न चाहेको र प्राप्त गर्न खोजेको एउटा आदर्श अवस्थालाई जनाउँछ। नेपालको संविधानको व्यवस्था र भावनालाई हृदयङ्गम गरी नेपाल सरकारले योजनाबद्ध रूपमा "सुशासन, सामाजिक न्याय र समृद्धी" को सोह्रौँ राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्न

वि.सं. २०८१/८२ मा दीर्घकालीन सोच तय गरेको छ । अर्को तर्फ वि.सं. २०८३ (सन् २०२६) मा नेपाललाई अतिकम विकसितबाट विकासशील मुलुकमा स्तरोन्नति गर्ने र वि.सं. २०८७ (सन् २०३०) सम्ममा दिगो विकासका लक्ष्यहरु हासिल गर्दै मध्यम आय भएको मुलुकमा पुग्ने लक्ष्य तय गरिएको छ ।

त्यसैगरी, गण्डकी प्रदेशले पनि प्रदेशको दीर्घकालीन सोचको आधारको रूपमा आएको दोस्रो पञ्चवर्षीय योजनाको अभ्यास, उपलब्धी र सिकाइलाई मध्यनजर गर्दै योजनाको सोच "आत्मनिर्भर र समुन्नत प्रदेश: सुखी प्रदेशवासी" तय गरेको छ । गण्डकी प्रदेशको दोस्रो पञ्चवर्षीय योजना (२०८१/०८२-२०८५/०८६) प्रदेशस्तरीय आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने कार्य सम्पन्न भएको छ । यसरी संघ र प्रदेश सरकारको लक्ष्यमा योगदान पुऱ्याउने गरी भिमाद नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच तय गरिएको छ । स्थानीय अवसर र सम्भावना तथा विशेषताको आधारमा भिमाद नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच तयार पारिएको छ र सोही सोचका साथ लक्ष्य, नतिजा, रणनीति तथा प्राथमिकताहरु सहित कार्यक्रमहरु तय गरेको छ । यस आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा स्थानीय भूगोल, आर्थिक र सामाजिक परिवेश, इतिहास, मूल्य मान्यता तथा संस्कृतिको पर्याप्त विश्लेषणका आधारमा गरिएको छ ।

३.२ प्रमुख सम्भावना र अवसरहरु

३.२.१ प्रमुख अवसरहरु

- क) सडक सञ्जालको विकाससँगै यातायातको उचित सेवा विस्तार गर्न सकिने ।
- ख) सडक सञ्जाल र पर्यटकीय मार्गहरुको विकास गरी पर्यटकहरुको आगमनमा वृद्धि भई होटल व्यवसाय, होम-स्टे, पर्यटन ढुवानी सेवाहरुको विस्तार गर्न सकिने ।
- ग) धार्मिक हिसाबले महत्व बोकेका धार्मिक तिर्थस्थल, भेषभूषा र संस्कृतिको प्रचार प्रसार गर्न सकिने ।
- घ) यस क्षेत्रका नागरिकहरुको मुख्य पेशा पशुपालन रहेकोले पशुजन्य उत्पादनको बजारीकरण गरी आमदानी बढाउन र बेरोजगारी हटाउन सकिने ।
- ङ) प्रविधि र डिजिटल पहुँच विस्तार गरी शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र व्यापारलाई सहज बनाउन सकिने ।

३.२.२ प्रमुख सम्भावनाहरू

- क) पशुपालन: यस नगरपालिकाका स्थानीयबासीहरूको प्रमुख आयश्रोत पशुपालन हो । यस नगरपालिकामा पशुपालनको प्रचुर सम्भावना रहेको छ । व्यवसायिक दुध उत्पादन, बाख्रा, भैंसी, बङ्गुर, कुखुरा तथा मौरीपालन प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ । पशुजन्य उत्पादनलाई प्रशोधन गरी बजार विस्तार गर्ने अवसर रहेको छ ।
- ख) कृषि: यस क्षेत्रमा उत्पादन हुने प्रमुख कृषि बालिहरूमा धान, मकै, कोदो, गहुँ आदि हुन् । सिंचाईको प्रबन्ध गरी निर्वाहमुखी कृषिलाई व्यवसायिक कृषिमा रुपान्तरण तथा आधुनिकीकरण गरे यी कृषि बालीहरूको उत्पादन वृद्धि गरी आमदानी बढाउन सकिने सम्भावना रहेको छ ।
- ग) पर्यटन: भिमाद नगरपालिकामा पर्यटकीय सम्भावना अत्यन्तै उच्च छ । यहाँ भिमाद झरना, पहाड, गुफा जस्ता प्राकृतिक तथा धार्मिक स्थलहरू रहेको छन्, जसले आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकलाई आकर्षित गर्न सक्छ । साथै, मगर, तामाङ, क्षेत्री, ब्राम्हण लगायतका विभिन्न समुदायका मौलिक कला, भाषा, भेषभूषा, तथा संस्कृतिले सांस्कृतिक पर्यटनलाई प्रवर्द्धन गर्ने अवसर प्रदान गर्छ ।
- घ) सडक तथा यातायात: यस नगरपालिकाको सडक तथा यातायात पूर्वाधारलाई थप सुदृढ गर्दै यातायात पहुँच विस्तार गर्न सकिन्छ । ग्रामीण भेगका सडकहरूको स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे कार्य गरी आवागमन सहज बनाउन सकिन्छ । मुख्य सडक मार्गहरूलाई सुधार गरी कृषि उत्पादन तथा अन्य व्यवसायिक गतिविधिहरूलाई बजारसम्म पुर्याउने व्यवस्था गर्न सकिन्छ । स्मार्ट तथा हरित यातायात प्रणाली प्रवर्द्धन गर्दै पर्यावरणमैत्री यातायात सेवा सञ्चालन गर्ने अवसर रहेको छ । नयाँ पुल तथा सडक निर्माण गरी नगरपालिकाका सबै क्षेत्रलाई यातायात सञ्जालमा जोड्न सकिने सम्भावना छ ।
- ड) सीप तथा तालिम: यस नगरपालिकामा दक्ष जनशक्तिको अभाव भएकोले सिकर्मी, डकर्मी, प्लम्बर, इलेक्ट्रिसियन, मेकानिकल आदि जस्ता सीप तथा तालिम आर्जन गरी थुप्रै रोजगारीको अवसरहरू प्राप्त गर्न सकिन्छ ।
- च) उद्योग: कृषिजन्य तथा घरेलु उद्योगहरू (दुध प्रशोधन, फलफूल प्रशोधन, हस्तकला, ढाका कपडा, बाँस तथा काठजन्य उद्योग) स्थापना गर्ने सकिन्छ । पर्यटनसँग सम्बन्धित सेवा उद्योगहरू प्रवर्द्धन गर्न सकिन्छ । वित्तीय संस्था तथा सहकारीहरूको सहकार्यमा रोजगारी सिर्जना गर्दै औद्योगिक पूर्वाधार विस्तार गर्न सकिन्छ ।

३.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौतीहरू

भिमाद नगरपालिकाको समग्र विकासमा देहायका समस्या तथा चुनौतिहरू रहेका छन्:

३.३.१ प्रमुख समस्याहरू

- क) दीर्घकालीन सोचका साथ योजनाबद्ध विकासको अभ्यासमा कमी रहनु,
- ख) कमजोर शैक्षिक पूर्वाधारहरू भएका कारण शिक्षाक्षेत्रमा अपेक्षाकृत विकास हुन नसक्नु,
- ग) सामुदायिक विद्यालयहरूमा शैक्षिक गुणस्तर सुधार गर्न कठिनाई हुनु र विद्यालय उमेरका बालबालिका घट्दै जानु,
- घ) पर्याप्त स्वास्थ्य सुविधाहरू उपलब्ध नहुनु,
- ङ) विशेषज्ञ जनशक्ति तथा पर्याप्त उपकरण सहितको स्वास्थ्य संस्थाहरूको अभाव हुनु,
- च) कृषि तथा पशुपालनको क्षेत्र अझै परम्परागत तथा निर्वाहमुखी अवस्थामै रहनु,
- छ) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको बजारीकरण तथा उचित भण्डारणको व्यवस्था नहुनु,
- ज) सिँचाई पूर्वाधार पर्याप्त नहुनु र भएका सिँचाई पूर्वाधार समेत समयमा मर्मत सम्भार हुन नसक्नु,
- झ) गुणस्तरीय, भरपर्दो र नियमित खानेपानी आपूर्ती हुन नसक्नु,
- ञ) पर्यटकीय पूर्वाधार विकासमा कमी भई पर्यटनमा अपेक्षाकृत विकास हुन नसक्नु,
- ट) लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा अपेक्षाकृत प्रगति हुन नसक्नु,
- ठ) सचेतनामा कमी भई धुम्रपान, मद्यपान लगायतका सामाजिक विकृतिहरू यथावत् रहनु,
- ड) दिगो भौतिक पूर्वाधारको अवधारणा विकास भै लागू नहुनु,
- ढ) भु-क्षय र पहिरो आदि प्रकोपको समस्या रहेको,
- ण) विपद् व्यवस्थापन, जलवायु परिवर्तन, वातावरण संरक्षणका लागि संस्थागत संरचना तयार नहुनु।

३.३.२ प्रमुख चुनौतीहरू

- क) वन विनाश तथा जलवायु परिवर्तनको असरले प्राकृतिक स्रोतको दिगो उपयोग हुन नसक्नु,
- ख) पहाडी भूगोल भएका कारण दीर्घकालीन विकास योजना कार्यान्वयन गर्न चुनौती हुनु,
- ग) आवश्यक पूर्वाधार तथा सेवाहरू विकास गर्न बजेट तथा स्रोतको सीमितता हुनु,
- घ) प्रविधिमैत्री शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमको अभाव हुनु,

- ड) पर्याप्त जलस्रोत भए पनि जलविद्युत् तथा सिँचाइको उचित उपयोग गर्न कठिनाई हुनु,
- च) पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक पूर्वाधार, लगानी तथा व्यवस्थापनको अभाव हुनु,
- छ) राज्यको न्यून लगानी र न्यून आन्तरिक आम्दानीका कारणले पूर्वाधार निर्माणमा ढिलाई हुनु,
- ज) नीति, कार्यक्रम तथा बजेटमा तादम्यता हुन नसक्नु तथा पञ्चवर्षिय आवधिक योजना अनुसार वार्षिक बजेट तयार नहुनु,
- झ) स्थानीय स्तरमा शिक्षित र दक्ष मानव संसाधनको अभाव हुनु,
- ञ) कृषि प्रणालीलाई आधुनिकीकरण गर्नु चुनौतीपूर्ण हुनु,
- ट) बजेट विनियोजन र निकासा समयमा नै नहुनु,

३.४ निर्देशक सिद्धान्त

यस नगरपालिकाको स्थानीय सम्भावना र आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी यस आवधिक योजनाका लागि केही महत्वपूर्ण निर्देशक सिद्धान्तहरू तयार गरिएको छ । उक्त सिद्धान्तहरू देहाय अनुसार रहेका छन्:

- क) गुणस्तरीय तथा प्राविधिक शिक्षा र दक्ष जनशक्ति
- ख) कृषि र पर्यटन उच्च प्राथमिकता,
- ग) स्थानीय अर्थतन्त्रको विकास र विस्तार,
- घ) व्यवस्थित भू-उपयोग र योजनाबद्ध विकास,
- ड) उत्पादनमूलक, जलवायु तथा विपद् उत्थानशिल पूर्वाधार,
- च) सूचना, प्रविधि, सुशासन तथा नतिजामा आधारित विकास व्यवस्थापन,
- छ) नीजि, गैर सरकारी तथा समुदाय साझेदारी र सहकार्य,
- ज) समवेशीकरण, सुशासन तथा सदाचार प्रवर्द्धन,
- झ) सूचना तथा नतिजामा आधारित विकास व्यवस्थापन,

३.५ आवधिक योजनाको दीर्घकालीन खाका

समृद्ध भिमादका लागि दिगो विकास लक्ष्य, सोह्रौँ राष्ट्रिय योजनाका प्राथमिकताहरू, नेपालको दीर्घकालीन सोच र गण्डकी प्रदेश सरकारको दोस्रो आवधिक विकास योजनाले लिएका देहाय बमोजिमका आ-आफ्ना दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्यसँग तादम्यता हुने गरी भिमाद नगरपालिकाको आवधिक विकास योजना तयार

गरिएको छ । नगर कार्यपालिकाको नेतृत्व, राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरू, विषयगत शाखा तथा विकास सरोकारवालाहरूको सहभागितामा भिमाद नगरपालिकाको समग्र विकास प्रकृत्यालाई मार्गदर्शन प्रदान गर्ने उद्देश्यले दीर्घकालीन खाका तयार गरिएको छ । यस योजनाको दीर्घकालीन खाकामा नगरपालिकाको दीर्घकालीन सोच, समष्टिगत लक्ष्य, समग्र उद्देश्यहरू, समग्र परिमाणात्मक लक्ष्य, नीति, रणनीति र कार्यक्रमहरू समेटिएका छन् ।

३.५.१ दीर्घकालीन सोच

" शिक्षा, स्वास्थ्य, कृषि र पर्यटनमा विस्तार: पूर्वाधार विकास समृद्ध भिमादको आधार"

३.५.२ समष्टिगत लक्ष्य

सर्वसुलभ सेवा, दिगो उत्पादन, समावेशी अवसर र समृद्ध पूर्वाधारयुक्त भिमादको निर्माण ।

३.५.३ समष्टिगत उद्देश्य

यस आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोच र लक्ष्यलाई सफलतापूर्वक हासिल गर्नका लागि देहायअनुसारका मुख्य उद्देश्यहरू रहेका छन्:

- क) उत्पादनशील क्षेत्रको उच्चतम परिचालन गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्दै आर्थिक विकासको आधार तयार गर्नु,
- ख) गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा खानेपानी जस्ता आधारभूत सेवाको पहुँचको सुनिश्चितता गरी सामाजिक विकासमा सशक्त नगरपालिका निर्माण गर्नु,
- ग) नगरपालिकाभित्र सुरक्षित, व्यवस्थित, विपद् उत्थानशिल पूर्वाधारहरू विकास गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकासको आधार तयार गर्नु,
- घ) नगरपालिका क्षेत्रभित्रका वन, चरन क्षेत्र तथा जैविक विविधतालाई संरक्षण र सन्तुलित उपयोग, खानी तथा खनिजको दीगो उपयोग र व्यवस्थापन गर्दै, वातावरण संरक्षण, जलवायु अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापनमा लगानी बढाई नागरिकहरूको जीवन सुरक्षा तथा सन्तुलित जीवन विकासको सुनिश्चितता गर्नु,
- ङ) सामाजिक न्याय तथा सुशासन स्थापित गरी समृद्धी हासिल गर्नु ।

३.६ परिमाणात्मक लक्ष्य

यस आवधिक विकास योजनाको परिमाणात्मक लक्ष्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्:

तालिका १३: समग्र परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष २०८०/०८१	लक्ष्य		
				योजनाको लक्ष्य २०८६/८७	दिगो विकासको लक्ष्य २०८७	दिर्घकालीन लक्ष्य २१००
१	मानव विकास सूचांक		0.597(GP)	०.५	०.७	०.६२४
२	मानव सम्पत्ति सूचांक		0.86(GP)	०.९३	०.७५	०.९०
३	लैङ्गिक समता सूचांक		0.896(GP)	०.९१०	०.७	०.९३
क	आर्थिक विकास					
१	समष्टिगत प्रमुख आर्थिक लक्ष्य		४.७	१४.९	१०	१५
२	कुल ग्राहस्थ उत्पादन	प्रतिशत	4.55(GP)	१०	१५	१४
३	प्रतिव्यक्ति आमदानी दर	अमेरिकी डलर	1557(GP)	१०००	३२१३	६५००
४	प्रतिव्यक्ति आय क्रय समानता शक्तिको आधारमा	अमेरिकी डलर	4980(Nepal)	१०००	५८६७	७६००
५	बचत र ग्राहस्थ उत्पादन अनुपात	प्रतिशत	36.5(Nepal)	३८	४०	४५
६	लगानी र ग्राहस्थ उत्पादन अनुपात	प्रतिशत	31.66(Nepal)	३०	३५	४०
७	प्रतिव्यक्ति विप्रेषण	रुपैयाँ	२६२५.२९	४५००	१००००००	२००००००
८	निरपेक्ष आर्थिक गरिबीको रेखामुनी	प्रतिशत	15.5(GP) economic survey 18/19	२०	१८	१८.७
९	कृषि क्षेत्रको आर्थिक वृद्धिदर	-	2.73(NP)	७	९	१०
१०	उद्योग समुह क्षेत्रको आर्थिक वृद्धि दर	-	0.59(NP)	१०	१५	२०
११	सेवा क्षेत्रको आर्थिक वृद्धि दर	-	2.33(NP)	१५	२५	३०
१२	प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उपलब्धता	के.जि.	542(GP)	७००	४९४	८००
ख	सामाजिक विकास					
१	सरदर आयु	वर्ष	72.1(GP)	७१.०६५	८१	८५
२	मातृ मृत्यु दर	प्रतिलाख	161(GP)	२००	७०	४०
३	नवजात शिशु मृत्युदर	प्रति १००० जीवित जन्म	8(GP)	१०	३	२
४	बाल मृत्युदर	प्रति १००० जीवित जन्म	30(GP)(MICS)	२०	१५	५
५	साक्षरता दर	५ वर्ष माथिको	79.7%(B)	७०	१००	१००
६	जनसंख्या वृद्धिदर	प्रतिशत	-0.06(T)	०.७१	१	०.८
७	आधारभूत खानेपानी लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००
ग	पूर्वाधार तर्फ लक्ष्यहरू					
१	कालो पत्रे पक्की सडक	कि.मि	-	३०		
२	विद्युत सेवा पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	-	५०	१००	१००
३	३० मिनेटको पैदलयात्रामा बजारको केन्द्रसम्म पहुँच भएका घर परिवार	प्रतिशत	३०	६०	९८	९९

घ	वन वातावरण र विपद् व्यवस्थापन					
१	सामुदायिक तथा कबुलियती वनवाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	-	१००	-	-
२	उर्जा उपभोगमा नविकरणीय उर्जाको अनुपात	प्रतिशत	-	५०	-	-
३	विपद् घटनाबाट प्रभावित परिवार संख्या	संख्या				
ङ	सुशासन तथा संस्थागत विकास					
१	संस्थागत क्षमता प्राप्ताङ्क (LISA)	प्रतिशत	63.75(B)	९८	-	-
२	लैससास परीक्षण प्राप्ताङ्क (GESI Audit)	प्रतिशत	NA	८०	-	-
३	नागरिक सन्तुष्टिको सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	-		-	-
४	वित्तीय जोखिम मूल्यांकन प्राप्ताङ्क (FRA)	प्रतिशत	70(B)	९५	-	-

३.७ रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

यस नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनाको अवधिभित्र देहायअनुसारका समग्र रणनीति तथा कार्यनीतिहरू तय गरिएको छः

तालिका १४: समग्र रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

उद्देश्य १	उत्पादनशील क्षेत्रको उच्चतम परिचालन गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्दै आर्थिक विकासको आधार तयार गर्नु ।			
रणनीति नं	रणनीति	कार्यनीति नं	कार्यनीति	SDG संकेत
१.१	परम्परागत कृषि तथा पशुपन्छीपालनलाई व्यावसायीकरण तथा आधुनिकीकरण गर्न सहयोग गरिनेछ ।	१.१.१	पशुपालनलाई दीगो र व्यवसायिक बनगाउनका लागि कृषकहरूलाई तालिम, अनुदान, पुँजी र बजारीकरण आदिमा सहायत गरिनेछ ।	२
		१.१.२	नगरपालिकामा सम्भाव्य खाद्यान्न, तरकारी, फलफुल आदिको प्रवर्द्धन गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरिनेछ ।	२
		१.१.३	कृषि तथा पशुपालनलाई प्रोत्साहन गर्नका लागि "जहाँ कृषक, त्यहाँ कृषि प्राविधिक" अवधारणालाई लागु गर्दै स्थलगत रुपमै कृषकहरूलाई कृषि सम्बन्धी ज्ञान, सीपका साथै प्राविधिक सहायता प्रदान गरिनेछ ।	२
		१.३.४	नगरपालिका क्षेत्र भित्र बेमौसमी तरकारी खेतीलाई प्रोत्साहन गर्न "एक गाउँ, एक ग्रीन हाउस टनेल" कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	
१.२	यस नगरपालिकामा पर्यटन सम्भाव्य क्षेत्रहरूमा पूर्वाधार विकास तथा प्रवर्द्धन गरी दिगोरुपमा स्थानीय रोजगारी तथा आय वृद्धि गर्ने कार्य गरिनेछ ।	१.२.१	नगरपालिकामा रहेका पर्यटकीय सम्भावनाहरूको खोजी गरी पूर्वाधार निर्माणमा जोड दिइनेछ ।	
		१.२.२	पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि प्रचार प्रसार तथा पर्यटन शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	
१.३	स्थानीय नागरिकहरूलाई सहकारीमा पहुँच तथा क्रियाशीलता बढाउनका लागि सहकारी नियमन गर्न स्थानीय ऐन तथा कार्यविधि तर्जुमा, सहकारीहरूको अनुगमन तथा क्षमता विकासमा सहयोग गरिनेछ ।	१.३.१	सबै किसिमका सहकारीको सुव्यवस्थापन गर्नका लागि सहकारी सम्बन्धी स्थानीय ऐन तथा कार्यविधि तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।	१
		१.३.२	सहकारीहरूको दर्ता र नियमितरुपमा नवीकरण गराउने र सहकारी तथ्याङ्क प्रणालीलाई सूचारु गर्ने कार्य गरिनेछ ।	१
		१.३.३	सहकारीहरूको नियमन गर्नका लागि सहकारी इकाई स्थापना गरी अनुगमन, सुपरिवेक्षण र क्षमता विकासका कार्यहरू गरिनेछ ।	१

१.४	नगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका सिँचाई कुलोहरूको सुधार तथा थप सिँचाईका स्रोतहरूको पहिचान गरी निर्माण कार्यलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।	१.४.१	नगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका सिँचाई कुलोहरूको नियमितरूपमा मर्मतसम्भारको लागि कार्यक्रमहरू राखी कार्यान्वयन गरिनेछ ।	२
		१.४.२	मझौला र ठूला सिँचाई आयोजनाहरूलाई नयाँ प्रविधिमा आधारित सिँचाई आयोजनाको रूपमा कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकार र प्रदेश सरकारमा अनुरोध गरिनेछ ।	२
१.५	स्थानीय परिवेशमा मिल्ने किसिमका लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको पहिचान, विस्तार र सञ्चालनका लागि प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू गरिनेछ ।	१.५.१	कृषि तथा पशुजन्य उपजमा आधारित साना उद्योगहरू सञ्चालनका लागि सीप तालिम तथा प्रविधि सहयोग गरिनेछ ।	८
		१.५.२	कृषि तथा पशुपन्छी क्षेत्रका व्यवसायहरूलाई नियमित रूपमा प्राविधिक सहयोग गर्ने जनशक्ति उत्पादनमा लगानी गरिनेछ ।	८
		१.५.३	व्यवसाय सुरु गर्न इच्छुक र व्यवसाय सञ्चालन गरिरहेका उद्यमीहरूलाई उद्यमशीलता र व्यवसायिक सीप तालिम उपलब्ध गराइनेछ ।	८
		१.५.४	स्थानीय उद्योगहरूबाट उत्पादन भएका उपजहरूलाई नगरपालिकाको कार्यालय तथा अन्य कार्यालयहरूका उपभोगका लागि प्रोत्साहन गरिनेछ ।	८
		१.५.५	उद्योग व्यवसायहरूमा उपयुक्त प्रविधि जडान र नवप्रवर्तनलाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।	१७
१.६	मजदुर तथा लक्षित वर्गहरूका लागि श्रम रोजगारी संरक्षण र सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था मिलाइनेछ ।	१.६.१	श्रम बैङ्कको स्थापना गरी श्रमिकहरूको क्षमता विकास, हित कोष स्थापना र श्रमिक तथ्याङ्क व्यवस्थापन जस्ता कार्यहरू गरिनेछ ।	८
		१.६.२	सबै दक्ष, अर्धदक्ष र अदक्ष कामदारहरूको लगत अद्यावधिक गर्ने र नगरपालिकाबाट परिचयपत्र उपलब्ध गराइनेछ ।	८
उद्देश्य २	गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा खानेपानी जस्ता आधारभूत सेवाको पहुँचको सुनिश्चितता गरी सामाजिक विकासमा सशक्त नगरपालिका निर्माण गर्नु ।			
रणनीति नं	रणनीति	कार्यनीति नं	कार्यनीति	SDG संकेत

२.१	नागरिकहरूलाई गुणस्तरीय आधारभूत शिक्षा सेवामा पहुँच सुनिश्चितताका लागि शिक्षक तथा विद्यालय व्यवस्थापनमा केन्द्रित गतिविधिहरू सञ्चालन गरिनेछ ।	२.२.१	विद्यालयको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि दरबन्दी अनुसारका शिक्षक आपूर्ति र विषयगत शिक्षकहरूको व्यवस्थापन गरिनेछ ।	४
		२.२.२	विद्यालयमा विद्यार्थीको संख्याका आधारमा अतिरिक्त शिक्षकहरूको आपूर्ति र शिक्षक क्षमता विकासमा जोड दिइनेछ ।	४
		२.२.३	बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धी सुधार गर्नका लागि प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाइ र अतिरिक्त कक्षाहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।	४
		२.२.४	बालबालिकाहरूको सिकाइ उपलब्धी र शिक्षकहरूको शिक्षण प्रभावकारितामा सुधार गर्न नियमित शिक्षण सिकाइ अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण कार्य गरिनेछ ।	४
		२.२.५	आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षामा विज्ञान, प्रविधि र नवपर्वतन लाई प्रोत्साहन गरिनेछ ।	१७
२.२	नागरिकहरूलाई आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्नका लागि दक्ष जनशक्ति, स्वास्थ्य सेवा र सामग्रीहरूको आपूर्ति, स्वास्थ्य संस्थामा पूर्वाधारहरूको व्यवस्थामा लगानी बढाइनेछ ।	२.१.१	विशेषज्ञ सेवा सहितको नगर अस्पताल सञ्चालन गरिनेछ ।	३
		२.१.२	सबै आमाहरूले स्वास्थ्यमा पहुँचका लागि उपयुक्त स्वास्थ्य संस्थाहरूमा प्रसुती केन्द्र सञ्चालन गरिनेछ ।	३
		२.१.३	आधारभूत स्वास्थ्य सेवाका मुख्य सेवाहरू जस्तै पोषण, क्षयरोग निवारण, महामारी नियन्त्रण, आधारभुत खोप, गाउँघर क्लिनिक जस्ता कार्यक्रमहरूमा लगानी बढाइनेछ ।	३
२.३	नगरपालिकाका सम्पूर्ण नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता र सरसफाईमा सबै संलग्नता सुनिश्चित गरिनेछ ।	२.३.१	खानेपानी आयोजनाहरूको दीगोपनाको लागि सम्बन्धित उपभोक्ताहरूलाई मर्मत सम्भार तालिम तथा जिम्मेवारी प्रदान गरी खानेपानी योजनाहरूको मर्मत सम्भार र मुहान संरक्षणको कार्य गरिनेछ ।	६
		२.३.२	खानेपानीको समस्या भएका टोल बस्तीहरूका लागि नयाँ स्रोतको पहिचान गरी आयोजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।	६
		२.३.३	"एक घर, एक धारा" को व्यवस्थाका लागि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	६
		२.३.४	सबै नागरिकलाई सरसफाई सम्बन्धमा सचेत तुल्याउन सरसफाईमा सबै घरधुरी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	६

		२.३.५	खानेपानी तथा सरसफाई स्वच्छता सम्बन्धी योजना तयार गरिनेछ ।	६
२.४	महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्गहरूको संरक्षण तथा क्षमता विकास गरी आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरणमा सहयोग गरिनेछ ।	२.४.१	महिला हिंसा विरुद्धका अभियानहरू सञ्चालन गरिनेछ ।	५
		२.४.२	महिलाहरूलाई व्यवसायिक सीप तालिम, सचेतनामुलक कार्यक्रमहरूमा सहभागी गराई उनीहरूको क्षमता विकासमा टेवा पुर्याइनेछ ।	५
		२.४.३	बालबालिकाहरूको क्षमता विकासका गतिविधिहरू सञ्चालन गरिनेछ ।	५
		२.४.४	दलित, आदिवासी तथा विपन्न वर्गहरूको क्षमता विकास र सशक्तीकरणका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।	५
		२.४.५	अपाङ्गता परिचयपत्रलाई डिजिटाइजेसन गरिनेछ ।	५
		२.४.६	अपाङ्गता भएको व्यक्ति र जेष्ठ नागरिकहरूको संरक्षण, सम्मान तथा स्वास्थ्योपचारमा सहयोग गरिनेछ ।	५
		२.४.७	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई जीविकोपार्जन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	
२.५	युवाहरूको क्षमता विकास, सशक्तीकरण गरी विकासमा युवाको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।	२.५.१	युवाहरूलाई उद्यमशीलता, नेतृत्व क्षमता, व्यवसायिक सीप र खेलकुद सम्बन्धी सीप विकास तालिमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।	८
		२.५.२	युवाहरूलाई उद्यम सञ्चालनमा प्रोत्साहन गरिनेछ ।	८
		२.५.३	युवाहरूलाई विकासको मूल प्रवाहमा जोडिनेछ ।	८
		२.५.४	युवाहरूलाई दूरव्यसनी सम्बन्धी सचेत गराई राष्ट्र निर्माणमा सहभागिताको लागि प्रेरित गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	८
		२.५.५	युवाहरूलाई नवप्रवर्तन कार्यमा परिचालन गरिनेछ ।	८
२.६	स्थानीय संस्कृति तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र विकास गरिनेछ ।	२.६.१	स्थानीय संस्कृतिहरूको जगेर्ना गर्नका लागि सांस्कृतिक संग्राहलय स्थापना गरिनेछ ।	११
		२.६.२	स्थानीय मौलिक संस्कृतिलाई पर्यटन र उत्पादनसँग जोडेर धार्मिक तथा ऐतिहासिक स्थलहरूको संरक्षणमा जोड दिईनेछ ।	११

उद्देश्य ३	नगरपालिका भित्र सुरक्षित, व्यवस्थित, विपद् उत्थानशिल पूर्वाधारहरू विकास गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकासको आधार तयार गर्नु ।			
रणनीति नं	रणनीति	कार्यनीति नं	कार्यनीति	SDG संकेत
३.१	नगरपालिकामा रहेका बस्तीहरूको सुधार गर्ने र एकीकृत बस्ती (Smart Village) विकासका अवधारणा कार्यान्वयन गरिनेछ ।	३.१.१	एकीकृत आवास क्षेत्र (Smart Village) निर्माण सम्बन्धी अध्ययन गरी उपयुक्त क्षेत्रहरूको पहिचान गरिनेछ ।	११
		३.१.२	भवन निर्माण मापदण्डलाई प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न अभिमूखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	११
३.२	नगरपालिकामा अति आवश्यक र महत्वका सार्वजनिक भवन तथा अन्य संरचनाहरूको निर्माण र मर्मत तथा सम्भार गरिनेछ ।	३.२.१	शिक्षा तथा स्वास्थ्यका भवन तथा संरचनालाई पहिलो प्राथमिकता दिई निर्माण सञ्चालन गरिनेछ ।	७
		३.२.२	कृषि तथा पशुजन्य उपजको संकलन प्रशोधन र अन्य व्यवसायिक गतिविधिलाई प्रत्यक्ष योगदान पुग्ने भवन तथा संरचनाहरू निर्माण गरिनेछ ।	७
		३.२.३	मनोरञ्जन स्थल एवं खुला व्यायमशाला स्थापना गरिनेछ ।	७
		३.२.४	पार्क तथा बाल उद्यानहरूको निर्माण गरिनेछ ।	७
		३.२.५	सामुदायिक भवनका लागि साझेदारीमा सहयोग गरिनेछ ।	७
		३.२.६	खेलमैदान निर्माण गरी युवाहरूलाई खेलकुदमा सुविधा उपलब्ध गराइनेछ ।	७
३.३	नगरपालिकाका सबै वडा, टोलबस्तीमा आवश्यक सडक तथा पुल निर्माण गरी सम्पूर्ण नागरिकलाई यातायात सुविधाको पहुँच विस्तार गरिनेछ ।	३.३.१	नगरपालिका स्तरीय गौरवको योजना पहिचान गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।	९
		३.३.३	सम्पूर्ण वडा केन्द्र सम्म जोड्ने सडकहरूलाई प्राथमिकता दिइनेछ ।	९
		३.३.४	कृषि तथा पर्यटकीय सडकहरूको निर्माण गरिनेछ ।	९
		३.३.५	सडकका आवश्यक स्थानहरूमा मोटरबल पुल, झोलुङ्गे पुल, कल्भर्ट तथा कजवे निर्माण गरी सञ्चालन गरिनेछ ।	९
३.४	नगरपालिकामा बग्ने विभिन्न नदी तथा खोलाहरूको पानीलाई उचित उपयोग, विद्युत उत्पादन सम्भावित क्षेत्रको पहिचान	३.४.१	सबै टोल/बस्तीहरू तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा सडक सोलार बत्तीको व्यवस्था गरिनेछ ।	७
		३.४.२	विद्युतीय चुलो र नविकरणीय उर्जा प्रयोगलाई बढाउन प्रोत्साहन गरिनेछ ।	७

	तथा उपयोग र स्थानीय नागरिकहरूलाई वैकल्पिक उर्जा उपलब्ध गराइनेछ ।	३.४.३	वैकल्पिक उर्जा सम्भावित टोल/बस्तीहरूमा वैकल्पिक उर्जाको प्रणाली उपयोगमा साझेदारी अनुदान दिइनेछ ।	७
३.५	नगरबासीहरूलाई सूचना सञ्चार र प्रविधि उपयोगको अग्रपङ्ती पुग्ने आधार तयार गरिनेछ ।	३.५.१	सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई बढाउन सबै कार्यालय, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्था तथा सार्वजनिक स्थलहरूमा इन्टरनेटको व्यवस्था गरिनेछ ।	१६
		३.५.२	सम्पूर्ण तथ्याङ्कहरू डिजिटাইजेसन गरि सेवा प्रवाहमा पेपरलेस गभर्नेन्सको अवधारणा अगाडि बढाइनेछ ।	१६
उद्देश्य ४	नगरपालिका क्षेत्रभित्रका वन, चरन क्षेत्र तथा जैविक विविधतालाई संरक्षण र सन्तुलित उपयोग, खानी तथा खनिजको दीगो उपयोग र व्यवस्थापन गर्दै, वातावरण संरक्षण, जलवायु अनुकूलन र विपद् व्यवस्थापनमा लगानी बढाई नागरिकहरूको जीवन सुरक्षा तथा सन्तुलित जीवन विकासको सुनिश्चितता अभिवृद्धि गर्नु ।			
रणनीति नं	रणनीति	कार्यनीति नं	कार्यनीति	SDG संकेत
४.१	वन, चरन क्षेत्र तथा जैविक विविधता संरक्षणका लागि नीतिगत व्यवस्था गरी सोसम्बन्धी गतिविधिहरू सञ्चालन गरिनेछ ।	४.१.१	वन तथा जडिबुटी नर्सरी स्थापना र सञ्चालनमा साझेदारी गरिनेछ ।	१५
		४.१.२	सम्बन्धित सरोकारवालालाई वन नर्सरी व्यवस्थापन, जैविक विविधता संरक्षण सम्बन्धमा सचेतनामूलक तालिम दिइनेछ ।	१५
		४.१.३	नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका चरन क्षेत्रहरूको संरक्षण र पशुपालन व्यवसायको लागि उपयोग गराइनेछ ।	६
		४.१.४	सामुदायिक वनको दिगो व्यवस्थापन गरिनेछ ।	१५
		४.१.५	हाइटेक नर्सरी निर्माण गरिनेछ ।	१५
		४.१.६	वन क्षेत्रमा जडिबुटी खेतीको प्रवर्द्धन गरिनेछ ।	१५
४.२	नगरपालिका क्षेत्रमा पहिरो तथा नदी कटान क्षेत्रहरू पहिचान गरी भूसंरक्षण र जलधारहरूको संरक्षण र सन्तुलित उपयोग गरिनेछ ।	४.२.१	पहिरो र नदीकटान क्षेत्रहरूमा उपयुक्त विधिहरू जस्तै तारजाली पर्खाल, वृक्षरोपण, तटबन्ध आदि निर्माण गरी रोकथाम गरिनेछ ।	११
		४.२.२	खानेपानीका मुहानहरू संरक्षण गरिनेछ ।	६
		४.२.३	एकिकृत जलाधार संरक्षण गुरुयोजना तयार गरिनेछ ।	

		४.२.४	उपयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी पानी पूनर्जीवीकरण पोखरीहरू निर्माण गरिनेछ ।	६
४.३	नगरपालिका क्षेत्रमा दिगो रूपमा फोहोर व्यवस्थापन गरिनेछ ।	४.३.१	फोहोरमैला विसर्जन स्थानहरू निर्माण गरिनेछ ।	१२
		४.३.२	ल्याण्डफील साइटको स्थापना गरिनेछ ।	१२
		४.३.३	स्थानीय नागरिकहरूलाई फोहोर उपयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धमा ज्ञान सीप उपलब्ध गराइनेछ ।	१२
		४.३.४	नकुहिने फोहोरको संकलन केन्द्र तोकी दिगो व्यवस्थापनका लागि अन्य संस्था तथा निकायसंग साझेदारी र समन्वय गरिनेछ ।	१२
४.४	विपद् व्यवस्थापन, वातावरण अनुकूलन र जलवायु उत्थानशीलताका लागि संस्थागत संरचना तयार गरी सरोकारवालाहरूसँग सहकार्य गरिनेछ ।	४.४.१	स्थानीय नागरिकहरूलाई विपद् जोखिम न्यूनीकरण र प्रतिकार्य सम्बन्धमा क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	१३
		४.४.२	विपद् व्यवस्थापन कोषको निरन्तरता दिइनेछ ।	१३
		४.४.३	वातावरण संरक्षण तथा अनुकूलन सम्बन्धमा नागरिकहरूलाई सचेत तुल्याई साझेदारीमा कार्यक्रमहरू गरिनेछ ।	१५
		४.४.४	जलवायु न्यूनीकरण तथा अनुकूलन योजना तयार गरिनेछ ।	१५
		४.४.५	जलवायु अनुकूलन तथा उत्थानशीलता सम्बन्धमा नागरिकहरूलाई सचेत तुल्याइनेछ ।	१५
		४.४.६	प्राङ्गारिक मलको प्रयोग गरी कृषि उपजहरूको उत्पादनमा जोड दिइनेछ ।	१५
		४.४.७	कृषि तथा अन्य क्रियाकलापमा विषादी न्यूनीकरणका लागि नागरिकहरूलाई सचेत तुल्याई साझेदारी पहलहरू गरिनेछ ।	१५
		४.४.८	जनचेतनाका कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।	१५
उद्देश्य ५	सामाजिक न्याय तथा सुशासन स्थापित गरी समृद्धी हासिल गर्नु ।			
रणनीति नं	रणनीति	कार्यनीति नं	कार्यनीति	SDG संकेत

५.१	नगरपालिकामा आवश्यक स्थानीय नीति ऐन तथा कार्यविधिहरू लागू गरी नागरिकहरूलाई सुशासनको प्रत्यभूति दिइनेछ ।	५.१.१	नगरपालिकामा आवश्यक स्थानीय नीति, ऐन र कार्यविधिहरूको तर्जुमा र समयसापेक्ष अद्यावधिक गर्ने कार्य निरन्तररूपमा गरिनेछ ।	१६
		५.१.२	पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरूलाई राष्ट्रिय, संघीय र स्थानीय कानूनहरू सम्बन्धमा जानकारी तुल्याइनेछ ।	१६
		५.१.३	नगरपालिकामा लागू गरिएका कानूनहरूको प्रभावकारिता मूल्याङ्कन र संसोधनका लागि सुझावहरू संकलन र समावेश गरिनेछ ।	१६
५.२	नगरपालिकाको संगठनात्मक तथा संरचनागत आवश्यकताहरू पहिचान गरी सुधारका पहलहरू गरिनेछ ।	५.२.१	क्षमता विकास योजना अनुरूप बजेट व्यवस्थापन गरी क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ ।	१६
		५.२.२	नगरपालिकालाई आवश्यक आवधिक वा रणनीतिक योजनाहरू तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।	१६
		५.२.३	आवधिक योजनालाई प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी कार्यान्वयन गरिनेछ ।	१६
		५.२.४	नगरपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा अध्ययन अनुसन्धान गरी सुझावहरूको कार्यान्वयन गरिनेछ ।	१६
		५.२.५	विकासमा सार्वजनिक नीजि साझेदारीका लागि टोल विकास संस्था, आमा समूह र आवश्यकतानुसार नागरिक सञ्जाल गठन तथा परिचालन गरिनेछ ।	१६
५.३	नगरपालिकाका आय स्रोतहरूको व्यवस्थापन तथा उपयोग र सार्वजनिक योजनाहरूको व्यवस्थापनमा प्रभावकारिताका लागि आवश्यक पहलहरू गरिनेछ ।	५.३.१	आन्तरिक राजस्वलाई दिगो व्यवस्थापनका लागि राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन गरिनेछ ।	१६
		५.३.२	राजस्व संकलन तथा व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता ल्याउन राजस्व शाखाको सवलीकरण, करदाता तथ्याङ्क व्यवस्थापन र करदाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।	१७

		५.३.३	खरिद कार्यलाई पारदर्शि एवम् प्रभावकारी बनाउन खरिद योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वय गरिनेछ ।	१७
		५.३.४	योजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन आन्तरिक तथा बाह्य पक्षबाट गर्ने व्यवस्था गरिनेछ ।	१६
		५.३.५	एकीकृत विद्युतीय योजना व्यवस्थापन प्रणाली लागू गरिनेछ ।	१६
५.४	नगरपालिकाको सक्षम मानव संसाधन तयार गर्दै सेवा प्रवाहलाई नतिजामुखी तुल्याउन र सुशासन कायम गर्न आवश्यक पहलहरु गरिनेछ ।	५.४.१	संस्थागत आवश्यकताको आधारमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीको क्षमता विकासका गतिविधिहरु सञ्चालन गरिनेछ ।	१६
		५.४.२	कर्मचारीहरुलाई सेवाप्रति समर्पित गराउन पुरस्कार तथा उत्प्रेरणामूलक कार्यहरु अवलम्बन गरिनेछ ।	१६
		५.४.३	सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र प्रभावकारी तुल्याउन सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरिनेछ ।	१६
		५.४.४	नगरपालिकाको सेवा लिन सक्षमता कम भएका नागरिकहरुका लागि नागरिक सहायता कक्ष, घुम्ती सेवा जस्ता विधिहरु अवलम्बन गरिनेछ ।	१६
		५.४.५	नगरपालिकामा सहायता कक्ष स्थापना गरिनेछ ।	१६
		५.४.६	घुम्ती सेवा र सेवा केन्द्रबाट सेवाहरु प्रदान गरिनेछ ।	१६
		५.४.७	सार्वजनिक सुनुवाई र सामाजिक परीक्षण जस्ता प्रक्रिया मार्फत सुशासनको प्रत्याभूति दिइनेछ ।	१६

३.८ वित्तीय व्यवस्थापन

३.८.१ सार्वजनिक स्रोत परिचालनको आधार

भिमाद नगरपालिकाको आवधिक योजनाको दीर्घकालीन सोच अनुसारका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरू प्राप्तिका लागि पहिचान गरिएका कार्यक्रमहरूको प्राथमिकीकरण गरी सोको लागि आवश्यक स्रोतहरूको व्यवस्थापन गर्न सम्भाव्य स्रोतहरूको आँकलन र नयाँ स्रोतहरूको पहिचान गरी परिचालन तथा उपयोग गरिनेछ । यसका लागि नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोत सँगै निजि क्षेत्र, गैर सरकारी सस्था, नागरिक समाज, संघीय सरकारका संघीय कार्यलयहरू तथा प्रदेश सरकारका प्रादेशिक कार्यलयहरू सँगको सहकार्य तथा साझेदारी महत्वपूर्ण हुन्छ ।

क) वित्तीय हस्तान्तरण

नेपालको संविधान र अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनद्वारा व्यवस्था गरिए बमोजिम यस नगरपालिकालाई संघ र प्रदेशहरूबाट देहाय बमोजिमका वित्तीय स्रोतहरू हस्तान्तरण हुनेछ ।

- ✓ संघीय सरकारद्वारा वार्षिक रूपमा उपलब्ध हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, समपूरक अनुदान र राजस्व बाँडफाँड
- ✓ प्रदेश सरकारद्वारा वार्षिक रूपमा उपलब्ध हुने समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, विशेष अनुदान, समपूरक अनुदान र राजस्व बाँडफाँड
- ✓ वैदेशिक अनुदानतर्फ अन्तराष्ट्रिय विकास सहायता परिचालन नीति, २०८२ बमोजिम संघीय अर्थ मन्त्रालयको संयोजनमा प्राप्त हुने रकम ।

(ख) आन्तरिक आय

- ✓ स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन बमोजिम स्थानीय तहले राजस्व बाँडफाँड बाट प्राप्त गर्ने कर तथा गैरकरका रकमहरू ।

(ग) अन्य

- ✓ नगरपालिकाको बजेट संरचना बाहिर संघ र प्रदेशको अख्तियारीबाट प्राप्त कार्यक्रम अन्तर्गत सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रमका लागि प्राप्त हुने रकम
- ✓ संघीय तथा प्रदेश तहबाट कार्यक्रमसहित प्राप्त हुने रकम ।
- ✓ निजी क्षेत्र तथा गैर सरकारी सस्था द्वारा संचालन हुने योजना

३.८.२ कुल वित्तीय लगानी

भिमाद गनगरपालिकाको समग्र आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, वातावरणिय तथा सस्थागत विकासका निमित्त आवधिक योजना अन्तर्गतका कार्यक्रमहरू सञ्चालनका लागि कूल रु. २ अर्ब ४४ करोड ५० लाख वित्तीय लगानीको माग हुने अनुमान छ । नगरपालिकाको आन्तरिक तथा बाह्य आम्दानीको विभिन्न शिर्षक गरी रकम रु १ अर्ब ४२ करोड ६४ लाख पुँजिगत खर्च हुने अनुमान गरिएको छ भने न्युन हुन आउने रु. १ अर्ब ०१ करोड ८५ लाख संघीय सरकार तथा प्रदेश सरकारका विभिन्न निकायहरू, नगरपालिकामा कार्यरत विभिन्न निजी क्षेत्र, गै.स.स. हरूबाट लगानी गर्न सकिने अनुमान गरिएको छ । जसलाई तलको तालिकामा दिइएको छ ।

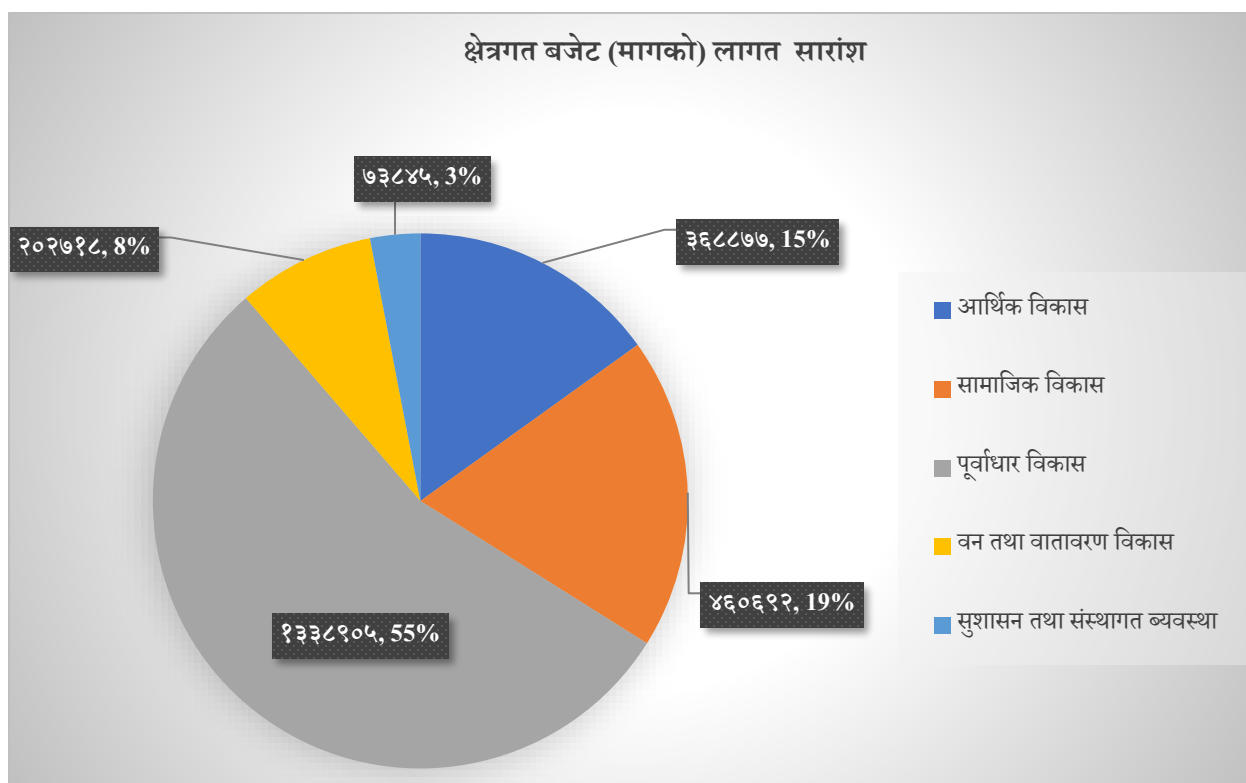
तालिका: आवधिक योजनामा बहुक्षेत्रगत अनुमानित लागत

क्र.स.	श्रोत	रकम (रु करोडमा)	प्रतिशत
१	सार्वजनिक क्षेत्र नगरपालिका	१ अर्ब ४२ करोड ६४ लाख	५८.३४%
२	सार्वजनिक क्षेत्र संघ	६९ करोड ७२ लाख	२८.५२%
३	सार्वजनिक क्षेत्र प्रदेश	३० करोड ९८ लाख	१२.६७%
४	निजी क्षेत्र/गैरसरकारी/अन्तराष्ट्रिय गै.स.स	१ करोड १४ लाख	०.४७%
	कूल जम्मा	२ अर्ब ४४ करोड ५० लाख	

यसरी लागतको ठूलो हिस्सा सार्वजनिक क्षेत्रले ९९ प्रतिशत छ भने निजी क्षेत्र र गैर सरकारी/ अन्तराष्ट्रिय गै.स.स.लाई समेत समाहित गरेर कार्यक्रमको साझेदारीको रूपमा लिइएको छ ।

३.८.३ लगानी मागका क्षेत्रहरू

भिमाद नगरपालिकाको यस पञ्च वर्षिय आवधिक योजना तर्फ प्रस्ताव गरिएका विभिन्न क्षेत्रगत लगानीलाई विश्लेषण गर्दा नगरपालिकाको पछिल्ला वर्षहरूको बजेट विश्लेषण गर्दा खर्च शिर्षकहरू मध्ये सबै भन्दा धेरै अर्थात करिब ५५ प्रतिशत पूर्वाधार विकास तर्फ, १५ प्रतिशत आर्थिक विकास क्षेत्र, १९ प्रतिशत सामाजिक विकास तर्फ, त्यसैगरी सबैभन्दा कम करिब ८ प्रतिशत वन वातावरण तर्फ र ३ प्रतिशत संस्थागत विकास र सुशासनको क्षेत्रमा खर्च माग अनुमान गरिएको छ । जसलाई तलको चित्रमा देखाईएको छ ।

चित्र: आवधिक योजनामा क्षेत्रगत मागको अनुमानित लागत

३.९ सार्वजनिक खर्च र खर्च बेहोर्ने श्रोतहरू

भिमाद नगरपालिकाको यस आवधिक योजना अन्तर्गत प्रक्षेपित खर्च जुटाउन अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणका साथै आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरू पनि परिचालन गर्नुपर्नेछ । हाल आन्तरिक राजस्वका स्रोतहरूको सिमितताको कारणले संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने विभिन्न अनुदान लगायतका रकमहरू माथि निर्भर रहनुपर्ने स्थिति विद्यमान रहेको छ । नगरपालिकाको आम्दानिका स्रोतहरूमा लगभग ७४.४७ प्रतिशत रकम संघीय सरकार , ३.६९

प्रदेश सरकारबाट अनुदान र १७.९९ प्रतिशत राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त हुने देखिन्छ । थप स्रोत जुटाउन नगरपालिकाले स्थायी रूपमा अन्य स्रोतहरूको पनि पहिचान गर्न पर्ने अवस्था देखिन्छ ।

तालिका : भिमाद नगरपालिकाको सार्वजनिक खर्च र खर्च बेहोर्ने श्रोतहरू

क्र सं	बजेटको स्रोत	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु '०००										
		प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आन्तरिक स्रोत	३.७२	२०,६५०	३.७२	२१,६८२	३.७२	२२,७६६	३.७२	२३,९०५	३.७२	२५,१००	११४,१०४
२	राजस्व बाँडफाँट	१७.९९	९९,८६७	१७.९९	१०४,८६०	१७.९९	११०,१०३	१७.९९	११५,६०८	१७.९९	१२१,३८९	५५१,८२८
३	संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान	७४.४७	४१३,४०३	७४.४७	४३४,०७४	७४.४७	४५५,७७७	७४.४७	४७८,५६६	७४.४७	५०२,४९४	२,२८४,३१५
४	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान	३.६९	२०,४७६	३.६९	२१,४९९	३.६९	२२,५७४	३.६९	२३,७०३	३.६९	२४,८८८	११३,१४१
५	विविध आय	०.१४	७५०	०.१४	७८८	०.१४	८२७	०.१४	८६८	०.१४	९१२	४,१४४
	जम्मा आय	१००	५५५,१४६	१००	५८२,९०३	१००	६१२,०४८	१००	६४२,६५१	१००	६७४,७८३	३,०६७,५३२

३.१० सार्वजनिक खर्चको बाँडफाँट

तालिका ६ सार्वजनिक खर्चको बाँडफाँट

क्र सं	बजेटको स्रोत	आगामी ५ वर्षको लागि चालु तथा पूँजगत खर्च प्रक्षेपण रकम रु '०००										
		प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
क	चालु खर्च (शसर्त चालु सहित)	५१.९०	२८८,१२३	५०.७४	२९५,७५९	४९.६०	३०३,५९६	४८.४९	३११,६४२	४७.४१	३१९,९००	१,५१९,०२०
ख	शसर्त पूँजगत खर्च	३.९८	२२,०८२	३.९८	२३,१८६	३.९८	२४,३४६	३.९८	२५,५६३	३.९८	२६,८४१	१२२,०१८
ग	विकास खर्च	४४.१२	२४४,९४०	४५.२८	२६३,९५८	४६.४२	२८४,१०७	४७.५३	३०५,४४६	४८.६१	३२८,०४२	१,४२६,४९४
	जम्मा व्यय	१००	५५५,१४६	१००	५८२,९०३	१००	६१२,०४८	१००	६४२,६५१	१००	६७४,७८३	३,०६७,५३२

३.११ विषयक्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

भिमाद नगरपालिकाको आवधिक क्षेत्रगत विकासका कार्यक्रमहरूलाई मुख्य २२ वटा शिर्षकहरूमा विभाजन गरिएको छ । पाँचवटा शिर्षकहरू गरी कूल रकम रु.२ अर्ब ४४ करोड ५० लाख रुपैयाँ बराबरको योजना तथा कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिएको छ । त्यस मध्य पालिकाबाट कार्यन्वयन हुने योजनाको कुल लागत रकम रु.१ अर्ब ४२ करोड ६४ लाख रुपैयाँ बराबरको योजना तथा कार्यक्रमहरू प्रस्ताव गरिएको छ । कुल रकम र विषयगत क्षेत्रका योजना तथा कार्यक्रमहरूको एकमुष्ट लागत तल तालिकामा दिईएको छ ।

तालिका :भिमाद नगरपालिकाका आवधिक क्षेत्रगत बजेटको क्षेत्रगत खर्च अनुमान

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आर्थिक विकास	१६	३९,१९०	१६	४२,२३३	१६	४५,४५७	१६	४८,८७१	१६	५२,४८७	२२८,२३९
२	सामाजिक विकास (ससर्त सहित)	२३	५६,३३६	२३	६०,७१०	२३	६५,३४५	२३	७०,२५३	२३	७५,४५०	३२८,०९४
३	पूर्वाधार विकास	५०	१२२,४७०	५०	१३१,९७९	५०	१४२,०५३	५०	१५२,७२३	५०	१६४,०२१	७१३,२४७
४	वन तथा वातावरण विकास	६	१४,६९६	६	१५,८३७	६	१७,०४६	६	१८,३२७	६	१९,६८३	८५,५९०
५	सुशासन तथा संस्थागत ब्यवस्था	५	१२,२४७	५	१३,१९८	५	१४,२०५	५	१५,२७२	५	१६,४०२	७१,३२५
	जम्मा	१००	२४४,९४०	१००	२६३,९५८	१००	२८४,१०७	१००	३०५,४४६	१००	३२८,०४२	१,४२६,४९४

३.११.१ योजनाहरूको प्राथमिकीकरणका आधार

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २४ (३) बमोजिम निम्न आधारहरूमा वडा तथा बस्तीहरूबाट आएका योजनाहरू प्राथमिकीकरण गरिएको छ ।

- आर्थिक विकास र गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योगदान पुर्याउने,
- उत्पादनमूलक र छिटो प्रतिफल दिने (ठूला आयोजनाहरूको हकमा बढिमा ३ वर्ष भित्र सम्पन्न हुने,
- राजस्व परिचालनमा योगदान पुर्याउने,
- सेवा प्रवाह, संस्थागत विकास र सुशासनमा योगदान पुर्याउने,
- स्थानीय श्रोत साधनमा आधारित भई जनसहभागितामा अभिवृद्धि गर्ने,
- लैङ्गिक समानता, सामाजिक समावेशीकरणको अभिवृद्धि हुने,
- वातावरण संरक्षण तथा जलवायु अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापनमा योगदान पुर्याउने तथा,
- दिगो विकासका लक्ष्य हासिलमा टेवा पुर्याउने
- समुदायलाई विपद् तथा जलवायु परिवर्तन उत्थानशिल बनाउने,
- स्थान विशेष संस्कृति र पहिचान गरी पर्यटन प्रवर्द्धनमा टेवा पुर्याउने,
- अन्य विषयहरू,

३.१२ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

भिमाद नगरपालिकाको लागि गत आ.व. २०७८।७९, २०७९।८० र २०८०।८१ मा प्राप्त बजेट समेतको अनुमानको आधार आगामी ५ वर्षको आम्दानी तथा खर्च प्रक्षेपण गरिएको छ । वित्तिय समानीकरण अनुदान, सशर्त अनुदान, समानिकरण र बिषेश अनुदान (संघीय तथा प्रादेशिक), राजश्व बाँडफाँड, आन्तरिक आम्दानी गरी नगरपालिकाको आ.व. २०८२।०८३ देखि २०८६।०८७ सम्मको कुल आम्दानी बजेट रु. ३ अर्ब ०६ करोड ७५ लाख प्रक्षेपण गरिएको छ । नगरपालिकाको कर्मचारी व्यवस्थापन, तलब भत्ता अनिवार्य दायित्वका रकमहरु चालु खर्च हुने हुँदा प्रशासनिक खर्चको रुपमा राखिएको छ। खुद विकास कार्यमा लगानी गर्न उपयोग हुन सक्ने बजेट तथा कार्यक्रमको शिर्षकहरुलाई मात्र हेर्दा संघीय तथा प्रादेशिक सशर्तको अनुदान पनि शिर्षक तथा कार्यक्रम सहित प्राप्त हुने भएकाले यसमा समावेश गरिएको छैन । यसर्थ समानीकरण अनुदान, समानिकरण र बिषेश अनुदान (संघीय तथा प्रादेशिक), राजश्व बाँडफाँड, आन्तरिक आम्दानी आयको प्रमुख स्रोत भएकोले नगरपालिकाको आ.व. २०८२।०८३ देखि २०८६।०८७ सम्मको कुल खर्च योग्य आम्दानी बजेट रु. १ अर्ब ४२ करोड ६४ लाख प्रक्षेपण गरिएको छ । थप दातृ निकाय, विशेष कोषको लागि प्रदेश र संघमा कार्यक्रम पेश गर्ने, नीजिक्षेत्र तथा सहकारी संस्था परिचालन गर्ने, प्राकृतिक स्रोतबाट आन्तरिक आय बढाउने जस्ता उपायहरु अवलम्बन गर्ने छ ।

३.१२.१ कानुनी आधार

नेपालको संविधानको धारा ५९ अनुसार स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रको आर्थिक अधिकार सम्बन्धी विषयमा कानून बनाउने, वार्षिक बजेट बनाउने, निर्णय गर्ने नीति तथा योजना बनाउने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने सम्बन्धमा संवैधानिक व्यवस्था गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा २४ ले स्थानीय तहको आफ्नो अधिकारक्षेत्रको विषयमा स्थानीयस्तरको विकासको लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत, विषय क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था समेत गरेको छ । संविधानको उक्त व्यवस्था र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन अनुसार भिमाद नगरपालिकाको लागि ५ वर्षे रणनीतिक योजना कार्यान्वयन गर्न निम्न कानुनी आधारहरु लिइएको छः

- नेपालको संविधान २०७२
- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४
- अन्तर-सरकारी वित्त व्यवस्थापन सम्बन्धी ऐन २०७४
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोग ऐन २०७४

- संघीय आर्थिक कार्यविधि ऐन २०७५
- अन्तराष्ट्रिय विकास सहायता परिचालन नीति २०७६
- सार्वजनिक खरिद ऐन २०६३
- वार्षिक विकास कार्यक्रम तथा बजेट (मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत) तर्जुमासम्बन्धी मार्गदर्शन २०७४

३.१२.२ श्रोत अनुमानका क्षेत्रहरु

नेपालको संविधान २०७२ को दफा ६० ले राजस्व श्रोतको बाँडफाँड हुने व्यवस्था गरेको छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को परिच्छेद ४ दफा ८,९,१० र ११ बमोजिम यस भिमाद नगरपालिकालाई प्राप्त हुनसक्ने आर्थिक श्रोतहरु निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका :भिमाद नगरपालिकालाई प्राप्त हुने बजेटको श्रोत तथा शिर्षकहरुको विवरण

क्र.सं.	श्रोत	शिर्षकहरु
१	नेपाल सरकार	वित्तीय समानिकरण, विशेष र समपूरक अनुदान
२	प्रदेश सरकार	वित्तीय समानिकरण, विशेष र समपूरक अनुदान
३	राजस्व बाँडफाँड	मूल्य अभिवृद्धि कर, आन्तरिक उत्पादनमा लागेको अन्तःशुल्कको रकम, प्राकृतिक स्रोतको रोयल्टी बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम
४	आन्तरिक आम्दानी	एकीकृत सम्पत्ति कर, घर बहाल कर, व्यवसाय कर, सेवा शुल्क, दस्तुर, गैर कर आदि
५	अन्तर स्थानीय तह लगानी	फोहोर प्रशोधन केन्द्र निर्माण बजेट आदि
६	जन सहभागिता	विकास निर्माणमा उपभोक्ताबाट सङ्कलित रकम
७	आन्तरिक ऋण	आयोगको मापदण्ड बमोजिम स्वदेशी वित्तीय संस्थाबाट लिएको ऋण

३.१२.३ वृद्धिदर अनुमानको आधार

विगत पाँच वर्ष यताको कुल बजेटको आकारसँगै स्थानीय तहमा विनियोजन हुने बजेटको अंश औसत रुपमा निरन्तर वृद्धि भइरहेको छ । भिमाद नगरपालिकाको विगत तीन आ.व को बजेटको वृद्धि आकार हेर्दा संघीय, प्रदेश सरकार तथा राजस्व बाँडफाँड बाट प्राप्त हुने अनुदान रकममा स्थिर प्रकृतिको वृद्धि भएको पाइदैन ।

यसर्थ आधार वर्ष २०८०/८१ वास्तविक आय व्ययको आधारमा आवाधिक योजना संचालनार्थ आवश्यक पर्ने अनुमानित आय तथा व्यय तयार गर्नका लागि विगत तिन वर्षमा भएको कुल बजेटको बढोत्तरी तथा कुल बजेटमध्ये स्थानीय तहमा भएको बजेटको अंशमा भएको बढोत्तरीलाई आधार मानी हाल विनियोजित बजेट तथा खर्चमा सरदर ५ प्रतिशत वृद्धि गरी अनुमान गरिएको छ । वृद्धिदर अनुमानको आधारका लागि विगत पाँच वर्षको कुल बजेट तथा स्थानीय तहमा विनियोजन भएको अंशको तुलनात्मक विवरण निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका : भिमाद नगरपालिकाको आम्दानीको विस्तृतिकरण तथा वृद्धि प्रतिशतको अवस्था

राजस्व संकेत नं	बजेटको स्रोत	आ. व. २०७८/७९	आ. व. २०७९/८०	आ. व. २०८०/८१	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ व को)	औषत वार्षिक वृद्धि
	आन्तरिक स्रोत	१६,३०१,८९८	२८,६८८,१२३	१४,००९,५९४	१९,६६६,५३८	०.०
११३१३	एकीकृत सम्पत्ति कर	८११,५२१.६	१,०६२,०१०	१,३३३,०५०	१,०६८,८६०	७.६
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	९१९,३७३.५	९८८,२१५	१,५१४,४३२	१,१४०,६७४	९.९
११३२१	घर बहाल कर	१,६९६,९०८.१	२,५६१,९२४	१,४९६,९३२	१,९१८,५८८	०.०
११३२२	बहाल विटौरी कर	२२३,६४०.०	३१९,७४०	४२७,३७९	३२३,५८६	९.७
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोबारमा लाग्ने कर	४६३,१२०.०	६५२,७७०	५०५,३२०	५४०,४०३	०.०
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री			३,०००	१,०००	४४.२
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	९१०,०६०.०	५८२,७३०	१,८००	४९८,१९७	०.०
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	२,३००.०	४,८१०	१०,५३०	५,८८०	२१.४
१४२२४	परिक्षा शुल्क	९००.०	६,२००	१३,४००	६,८३३	२५.२
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी	१७,६००.०	४५,४००	२९,९००	३०,९६७	०.०
१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क				-	०.०
१४२४१	पार्किङ शुल्क	१५३,०००.०	१२४,९६९	२६८,४०४	१८२,१२४	१३.८
१४२४२	नक्सा पास दस्तुर				-	०.०
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	३७२,३१६.५	८८७,३५०	५६,३८१	४३८,६८३	०.०
१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	३,२२३,९५०.०	३,१०८,८९०	४,१४३,७००	३,४९२,१८०	५.९
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	५२३,१३०.०	५७४,५००	९०५,०५०	६६७,५६०	१०.७
१४२४६	मुल्याङ्कन दस्तुर	३००,६८०.०	३६५,२५०	४२८,२००	३६४,७१०	५.५
१४२४९	अन्य दस्तुर	२७४,६०३.०	४२६,६८२	६५२,७५३	४५१,३४६	१३.१
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना, जफत	१,२७७,४४९.०	५४४,६४४	१०९,८४९	६४३,९८१	०.०

राजस्व संकेत नं	बजेटको स्रोत	आ. व. २०७८/७९	आ. व. २०७९/८०	आ. व. २०८०/८१	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ व को)	औषत वार्षिक वृद्धि
१४३१३	धरौटी सदर स्याहा				-	०.०
१४५२१	प्रदुषण नियन्त्रण शुल्क				-	०.०
१४५२९	अन्य राजस्व (विविध आय)	५,१३१,३४६.३	१६,४३२,०३९	२,१०९,४१४	७,८९०,९३३	०.०
	राजस्व बाँडफाँड	११८,७६२,९९६	७९,३००,४०८	८७,२७०,६५२	९५,१११,३५२	०.०
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	७,६८१,१५५	५,७१६,४२८	६,१६५,४८९	६,५२१,०२४	०.०
११४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मूल्य अभिवृद्धि कर	६४,९६२,४६०	५६,६५३,४५८	५८,१०१,३८६	५९,९०५,७६८	०.०
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशु शुल्क	२०,१५८,८९३	-	-	६,७१९,६३१	०.०
११४५६	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१४,२३८,०४४	१५,९८९,९१०	१९,६०९,०९१	१६,६१२,३४८	५.७
१४१५७	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने दहत्तर बहत्तरको विक्री बाट प्राप्त हुने आय रोयल्टी	११,७२२,४४४	९४०,६१२	३,३९४,६८६	५,३५२,५८१	०.०
	संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान	३८४,६९२,८७४	४२८,९४७,६०९	३६७,५१२,२६०	३९३,७१७,५८१	०.०
१३३११	वित्तिय समानिकरण अनुदान	११९,६००,०००	११८,४९२,५००	१०४,३४६,००१	११४,१४६,१६७	०.०
१३३१२	सर्शत अनुदान चालु	२३३,९५३,७१०	२६७,१५२,९७१	२४६,४७५,२३३	२४९,१९३,९७२	०.०
१३३१३	सर्शत अनुदान पुँजिगत	२७,०४८,०४०	२६,२०७,०३१	८,४२४,२३६	२०,५५९,७६९	०.०
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	४,०९१,१२४			१,३६३,७०८	०.०
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजिगत		८,८७१,१२०	४,८५३,०९९	४,५७४,७४०	२.०
१३३१७	समपुरक अनुदान पुँजिगत		८,२२३,९८७	३,४१३,६९०	३,८७९,२२६	०.०
	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान	१८,१६३,९५७	२०,०६४,३७५	२०,२७३,६५१	१९,५००,६६१	१.३
१३३११	वित्तिय समानिकरण अनुदान	१३,८४२,०००	१२,८३०,३७५	११,०३४,७५०	१२,५६९,०४२	०.०
१३३१३	सर्शत अनुदान पुँजिगत	१,४१२,६९४			४७०,८९८	०.०
१३३१४	विशेष अनुदान चालु			२,९६२,९०१	९८७,६३४	४४.२
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु	२,९०९,२६३			९६९,७५४	०.०
१३३१७	समपुरक अनुदान पुँजिगत		७,२३४,०००	६,२७६,०००	४,५०३,३३३	११.७
	विविध आय	-	-	-	-	०.०

राजस्व संकेत नं	बजेटको स्रोत	आ. व. २०७८/७९	आ. व. २०७९/८०	आ. व. २०८०/८१	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ व को)	औषत वार्षिक वृद्धि
	जम्मा आय	५३७,९२९,७२५	५५७,०००,५९६	४८९,०६६,९५७	५२७,९९६,९३३	५.००
३२१२२	नगद/बैंक मौजात	७७,६७०,९९९	६५,३९६,९२९	४६,७८०,९५९	६३,२५५,७३३	
	कुल जम्मा	६१५,५९९,८४४	६२२,३९७,४३७	५३५,८४६,३९५	५९१,२५१,८६५	५.००

परिच्छेद – ४

आर्थिक विकास क्षेत्र

आर्थिक विकास क्षेत्र भिमाद नगरपालिकाको समष्टिगत विकास र समृद्धीको महत्वपूर्ण आधार हो । यस क्षेत्र अन्तर्गत कृषि, पशुपंक्षी पालन, उद्योग वाणिज्य तथा आपूर्ति, पर्यटन, सहकारी तथा वित्तीय क्षेत्र र श्रम तथा वैदेशिक रोजगारी आदि उपक्षेत्रहरू पर्दछन् । नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा स्थानीय तहलाई स्थानीय बजारको व्यवस्थापन, कृषि तथा पशुपालन, कृषि उत्पादन व्यवस्थापन, सहकारी जस्ता स्थानीय आर्थिक विकासको जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । यी विषयहरू दिगो विकासको लक्ष्य १ (शून्य गरिबी), लक्ष्य २ (भोकमरीको अन्य), लक्ष्य ८ (सम्मानित काम तथा आर्थिक उन्नति) र लक्ष्य १० (सममानताको न्यूनीकरण) जस्ता पक्षहरूसँग प्रत्यक्ष जोडिएका छन् । यसर्थ, यहाँको आर्थिक विकासका प्रचलित क्षेत्रहरूलाई समेटी आवधिक योजनामा आर्थिक विकासका विषय क्षेत्रहरूको सम्भावना, अवसर, समस्या, चुनौतीहरूको विश्लेषण गरी विषयगत दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति, कार्यक्रम तथा परियोजना, अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका र अनुमान तथा जोखिम देहाय अनुसार तयार गरिएको छः

४.१ कृषि तथा पशुपंक्षी पालन

४.१.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिका पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित रहेकोले कृषियोग्य जमिनको प्रशस्त रहेको छ । कृषि तथा पशुपंक्षी पालन यस नगरपालिकाको मुख्य आर्थिक आधार हो । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को तथ्याङ्क अनुसार यस नगरपालिकामा करिब ६७.७३ प्रतिशत कृषक परिवार रहेका छन् । यहाँका प्रमुख अन्न बालीहरूमा धान, मकै, कोदो र गहुँ आदि पर्दछन् । फलफुलमा सुन्तला, कागती, केरा, आदि उत्पादनको प्रबल सम्भावना रहेको छ । त्यस्तै प्रमुख तरकारी बालीहरूमा काउली, बन्दा, साग, गोलभेंडा र खुर्सानी आदि उत्पादन हुने गरेको छ । यस नगरपालिकामा व्यवसायिक कृषकहरूको तुलनामा निर्वाहमुखी कृषि प्रणाली अवलम्बन गरिरहेका कृषकहरूको बाहुल्यता रहेको छ ।

सिँचाईको लागि जलश्रोतहरू पर्याप्त भएतापनि परम्परागत सिँचाई प्रणालीको सट्टामा आधुनिक पूर्वाधार सहितको सिँचाई सुविधा पुर्याउन सकेमा कृषि क्षेत्रमा फड्को मार्न सकिने देखिन्छ ।

४.१.२ सबल पक्ष

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा निम्न लिखित सबल पक्षहरु देखिएका छन्:

- क) कृषि योग्य जमिनको उपलब्धता हुनु,
- ख) कृषि तथा पशु क्षेत्रमा पकेट तथा ब्लक विकास कार्यक्रम सञ्चालन भएको,
- ग) मासु, दुध र चौपायाको लागि चरन क्षेत्रको उपलब्धता भएको,
- घ) सरकारी तथा संस्थागत सहयोग हुनु,

४.१.३ दुर्बल पक्ष

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा निम्न लिखित दुर्बल पक्षहरु देखिएका छन्:

- क) रोजगारीका लागि युवाहरु विदेश पलायन भएर जनशक्तिको अभाव,
- ख) कृषिजन्य र पशुजन्य उपजहरुको उचित बजार व्यवस्थापनको अभाव,
- ग) कृषि योग्य जमिनहरुमा सिंचाई उपलब्धता नहुनु,
- घ) प्राविधिक जनशक्तिको अभाव,
- ङ) कृषकहरुलाई प्राविधिक ज्ञानको र सिपको अभाव,
- च) समयमा रासयनिक मल र बिउको उपलब्धता नहुनु,

४.१.४ अवसरहरु

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा निम्न लिखित अवसरहरु देखिएका छन्:

- क) कृषि तथा पशुजन्य उपजहरुको व्यवसायिक रुपमा उत्पादन गरी आयात प्रतिस्थापन गर्न सकिने,
- ख) युवा लक्षित कृषि तथा पशु कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्न सकिने,
- ग) कृषि तथा पशुजन्य उपजहरुको मूल्य अभिवृद्धि गरी आय आर्जन गर्न सकिने,
- घ) कृषि ऋण, कृषि तथा पशुपंक्षी बिमामा सहुलियत तथा अनुदान उपलब्ध गराई कृषि पेशामा आकर्षण बढाउन सकिने,
- ङ) स्मार्ट कृषि प्रविधि अपनाएर उत्पादन क्षमता वृद्धि गर्न सकिने,
- च) कृषि एपको प्रयोग गरि उत्पादनलाई बजारीकरण गर्न सकिने,
- छ) उत्पादनमा आधारित अनुदानको व्यवस्था गर्न सकिने,

४.१.५ चुनौतीहरू

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा देहायका चुनौतीहरू रहेका छन्:

- क) वन्यजन्तु तथा जनावरहरूको आक्रमणले कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा क्षति पुऱ्याउने गरेको,
- ख) उत्पादित कृषि तथा पशुजन्य उपजहरूले उचित बजार नपाउनु,
- ग) खेतीयोग्य भूमीमा पर्याप्त सिँचाइ सुविधा उपलब्ध गराउनु,
- घ) आवश्यक पुँजी तथा लगानीको अभाव हुनु,
- ङ) आधुनिक कृषि प्रविधि तथा कृषि यन्त्र उपकरणमा पहुँचको अभाव हुनु,
- च) अनियमित वर्षा, असिना र खडेरीका कारण उत्पादनमा कमी आउनु,

४.१.६ दीर्घकालीन सोच

“कृषि र पशुपंक्षीजन्य उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि: भिमाद नगरपालिकाको दिगो समृद्धी”

४.१.७ लक्ष्य

कृषिको आधुनिकीकरण, व्यावसायीकरण, यान्त्रीकरण तथा विविधीकरण गर्दै कृषिजन्य उपजहरूको उत्पादन वृद्धि गरी रोजगारका अवसरहरू सिर्जना गर्ने ।

४.१.८ उद्देश्य

- क) रैथाने बाली तथा कृषि जैविक विविधताको संरक्षण गर्नु,
- ख) स्थानीय जातका पशुहरूको नश्ल सुधार गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्नु,
- ग) प्राङ्गारिक मल र जैविक विषादी प्रयोग गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्नु,
- घ) कृषिको आधुनिकीकरण र व्यावसायिकीकरण गरी कृषिजन्य उपजको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु,

४.१.९ रणनीति र कार्यनीति

माथि उल्लेखित उद्देश्यहरूको प्राप्तिका लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू कार्यान्वयन गरिनेछः

तालिका २३: कृषि तथा पशुपन्छी विकासका रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: रैथाने बाली तथा कृषि जैविक विविधताको संरक्षण गर्नु ।	

रणनीति	कार्यनीति
१.१ कृषकहरूलाई प्रविधिक ज्ञान, सिप सम्बन्धित तालिम तथा कृषक अवलोकन भ्रमण सञ्चालन गर्ने ।	१.१.१ टनेल अनुदान तथा नमुना कृषि अवलोकन कार्यक्रम । १.१.२ विभिन्न ठाउँमा चरन क्षेत्रको विकास गरिने । १.१.३ पकेट क्षेत्र निर्धारण गरिने । १.१.४ व्यवसायिक उत्पादन तथा बजारीकरणका लागि तालिम प्रदान गरिने ।
उद्देश्य २: स्थानीय जातका पशुहरूको नश्ल सुधार गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्नु ।	
२.१ किसान तथा पशुपालकहरूलाई नश्ल सुधार, पशुपालन व्यवस्थापन, आहार पोषण र रोग नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यक्रम गर्ने ।	२.१.१ धुमती शिविर सञ्चालन गरी विभिन्न रोगको भ्याक्सिनेसन गरिने छ । २.१.२ उन्नत जातका कृषि तथा पशुपालनको नश्ल सुधारको कार्यक्रम गरिने छ ।
उद्देश्य ३: प्राङ्गारिक मल र जैविक विषादी प्रयोग गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्नु ।	
३.१ उत्पादन वृद्धि तथा प्राङ्गारिक कृषि प्रणाली अपनाउने ।	३.१.१ कृषकहरूलाई जैविक विषादी सम्बन्धी विभिन्न तालिम प्रदान गरिने । ३.१.२ माटो परीक्षण कार्यक्रम गरिने ।
उद्देश्य ४: कृषिको आधुनिकीकरण र व्यावसायिकीकरण गरी कृषिजन्य उपजको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु ।	
४.१ कृषि कर्जामा सहूलियत, बाली तथा पशु पशुपंक्षी बिमामा अनुदानको व्यवस्था गर्ने ।	४.१.१ कृषि बिमा कार्यक्रम गरिने । ४.१.२ कोल्ड स्टोरको निर्माण गरिने । ४.१.३ अनुदानमा कृषि औजार वितरण कार्यक्रम गरिने ।
४.२ डिजिटल कृषि प्रणाली सञ्चालन गर्ने ।	४.२.१ कृषि क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोग गरिने । ४.२.२ आधुनिक कृषि तालिम कार्यक्रम गरिने । ४.२.३ कृषि एपको प्रयोग सम्बन्धी तालिम प्रदान गरिने ।

४.१.१० मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका २४: कृषि तथा पशुपन्थी विकासका मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.१.	कृषि तथा पशुपालन						१६६१६		१७९६६		१८९६६		१७४६६		१७४६६	८८४८०	
	व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धन कार्यक्रम						६८१६		६९१६		७४१६		७४१६		७४१६	३५९८०	
१.१.१	फलफुल तथा तरकारी उत्पादन कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.१.२	कृषि सेवा केन्द्र स्थापना (प्राविधिक व्यवस्थापन)	एकमुस्ट	१,९	३	५००	०	०	०	०	१	५००	१	५००	१	५००	१५००	पालिका
१.१.३	कृषि उपज संकलन केन्द्र संचालन तथा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	६	५	२१६	१	२१६	१	२१६	१	२१६	१	२१६	१	२१६	१०८०	पालिका
१.१.४	कोल्ड स्टोर संचालन तथा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	६, ९	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	पालिका
१.१.५	कृषकसँग नगर प्रमुख कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका
१.१.६	माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन कार्यक्रम	पटक	सबै	९	१००	१	१००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००	९००	पालिका
१.१.७	कृषि बिमा लागु गर्ने कार्यक्रम	गोटा	सबै	५०	५	१०	५०	१०	५०	१०	५०	१०	५०	१०	५०	२५०	संघिय सरकार
१.१.८	व्यावसायिक कृषकलाई मागमा आधारित तालिम कार्यक्रम	पटक	सबै	१०	५०	२	१००	२	१००	२	१००	२	१००	२	१००	५००	पालिका
१.१.९	तरकारी बालिको उन्नत बिउ वितरण कार्यक्रम	पटक	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
१.१.१०	खाद्यान्न बालिको उन्नत बिउ वितरण कार्यक्रम	पटक	सबै	१०	३००	२	६००	२	६००	२	६००	२	६००	२	६००	३०००	पालिका
१.१.११	कृषि सामाग्री (टनेल, थोपा सिन्चाइ आदि) वितरण कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.१.१२	आधुनिक कृषि यन्त्र वितरण कार्यक्रम	पटक	सबै	५	१२००	१	१२००	१	१२००	१	१२००	१	१२००	१	१२००	६०००	पालिका
१.१.१३	बाँझो जमिनमा कृषि उत्पादन प्रोत्साहन कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	६००	पालिका
१.१.१४	अकबरे खुर्सानी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	एकमुष्ट	९	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
१.१.१५	कफी खेती विस्तार कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
१.१.१६	सुन्तला बैगैचा स्थापना तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
१.१.१७	आलु पकेट क्षेत्र स्थापना तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.१.१८	रैथाने बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	११०	१	११०	१	११०	१	११०	१	११०	१	११०	५५०	पालिका
१.१.१९	पुष्प खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	६०	१	६०	१	६०	१	६०	१	६०	१	६०	३००	पालिका
१.१.२०	मौरी पकेट क्षेत्र स्थापना कार्यक्रम	एकमुष्ट	३	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.१.२१	उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	३७५०	पालिका
१.१.२२	सफल कृषक सम्मान कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	५	६०	१	६०	१	६०	१	६०	१	६०	१	६०	३००	पालिका
	व्यवसायिक पशुपालन प्रवर्द्धन कार्यक्रम						९८००		११०५०		११५५०		१००५०		१००५०	५२५००	
१.१.२३	पशुजन्य उत्पादनमा आधारित अनुदान कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१८००	१	१८००	१	१८००	१	१८००	१	१८००	१	१८००	९०००	पालिका
१.१.२४	"एक टोल, एक पशु सेवा सहजकर्ता" तालिम कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका
१.१.२५	पशुपालन सम्बन्धी प्रचार प्रसार कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	६०	१	६०	१	६०	१	६०	१	६०	१	६०	३००	पालिका
१.१.२६	पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी घुम्ती शिविर सञ्चालन	एकमुष्ट	सबै	५	८००	१	८००	१	८००	१	८००	१	८००	१	८००	४०००	पालिका
१.१.२७	गोठ/ खोर सुधार कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.१.२८	पशुपालन सम्बन्धी कृषक स्तरीय तालिम	एकमुस्ट	सबै	५	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	६००	पालिका
१.१.२९	नश्व सुधार कार्यक्रम (क्रित्रिम गर्भाधान)	एकमुस्ट	सबै	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	पालिका
१.१.३०	नियमित पशु खोप कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.१.३१	बाख्रा पकेट क्षेत्र प्रोत्साहन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
१.१.३२	पाडी, बाच्छी संरक्षण तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका
१.१.३३	माछापालन कृषक प्रोत्साहन कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	१८०	१	१८०	१	१८०	१	१८०	१	१८०	१	१८०	९००	पालिका
१.१.३४	बङ्गुर तथा सुङ्गुर पालन प्रवर्द्धन तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
१.१.३५	रैथाने जातका बाख्रा संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका
१.१.३६	बाँझो जमिनमा घाँस खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
१.१.३७	पशु आहारा व्यवस्थापन योजना	एकमुस्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.१.३८	पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी विद्यालय तथा सामुदायिक शिक्षा कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	२४०	१	२४०	१	२४०	१	२४०	१	२४०	१	२४०	१२००	पालिका
१.१.३९	पशु स्वास्थ्य सम्बन्धी औषधी खरिद	एकमुस्ट	सबै	५	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	५०००	पालिका
१.१.४०	भेटीरिनरी ल्याब व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	पालिका
१.१.४१	रेबीज रोग रोकथाम तथा नियन्त्रणका लागि कुकुर तथा बिरालो बन्ध्याकरण कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका
१.१.४२	साइलेज उद्योग सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	गोटा	६	१	१०००		०	१	१०००		०		०		०	१०००	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.१.४३	दुध चिस्यान केन्द्र निर्माण तथा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
१.१.४४	दुध संकलन केन्द्र निर्माण तथा व्यवस्थापन	गोटा	सबै	९	२५०	१	२५०	२	५००	२	५००	२	५००	२	५००	२२५०	पालिका
१.१.४५	बधशाला निर्माण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	गोटा	६	१	१५००		०		०	१	१५००		०		०	१५००	प्रदेश सरकार
१.१.४६	आकस्मिक तथा महामारी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका

४.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका २६: कृषि तथा पशुपन्छी विकासका अपेक्षित उपलब्धी र नतिजा खाका

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकाको आर्थिक विकासको क्षेत्रमा उच्चतम लगानी परिचालन गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु।	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि तथा पशुपन्छी पालनको हिस्सा	प्रतिशत								नगरपालिका प्रोफाइल, कृषि र पशु सेवा शाखाका प्रतिवेदनहरु	कृषि, पशु र खाद्य सुरक्षा क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु
		प्रमुख खाद्यान्न बालीको उत्पादकत्व	मे. ट./हेक्टर		३.११	३.१३	३.१५	३.१८	३.२०	३.२०		
		आलु बालीको उत्पादकत्व	मे. ट./हेक्टर		४०	४३	४७	५०	५५	५५		
		तरकारीको उत्पादकत्व	मे. ट./हेक्टर		२०.०	२२.०	२४.०	२७.०	३०.०	३०.०		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान कार्यान्वयन भएको हुने।
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
		फलफूलको उत्पादकत्व	मे. ट./हेक्टर		११	१२	१३	१४	१५	१५		
		मसलाबालीको उत्पादकत्व	मे. ट./हेक्टर		१.०५	१.१	१.२	१.३	१.५	१.५		
		दलहनको उत्पादकत्व	मे. ट./हेक्टर		१.०५	१.१	१.२	१.३	१.५	१.५		
		दुधको उत्पादन वार्षिक	लिट्र		१५००	१६००	१७००	१८००	१९००	२०००		
		मासुको उत्पादन वार्षिक	मे.ट.		५०	६०	७०	८०	१००	१००		
प्रतिफल	नगरपालिकामा सम्भाव्य अन्न तथा नगदे बालीको उत्पादनमा व्यावसायीकरण भएको हुनेछ।	आफ्नो उत्पादनबाट बाह्रै महिनासम्म खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत		४६	४८	५०	५३	५५	५५		
		व्यवसायिक कृषि फर्म	सङ्ख्या		३५	५०	७५	१००	१५०	१५०		
		कृषिमा आधारित रोजगारी	प्रतिशत		५६	५८	६०	६२	६५	६५		
		कृषि तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	२५०		
		प्लाष्टिक टनेल खेती	सङ्ख्या		१०	२०	३०	४०	५०	१५०		
		कृषि प्राविधिक	सङ्ख्या		३	४	५	६	७	७		
		दुग्ध संकलन केन्द्र	सङ्ख्या		१०	१५	२०	२५	३०	३०		
		व्यवसायिक पशुपालन फर्म	सङ्ख्या		५	१०	१५	३०	५०	५०		
		घाँसको बीउ उत्पादन	मे. टन		१	१	१	१	१	१		
		कृषक पाठशाला	सङ्ख्या		०	१	१	१	०	३		
		बीउ बैंक स्थापना र सञ्चालन	सङ्ख्या		१	३	५	७	११	११		
		पशु स्वास्थ्य प्राविधिक	सङ्ख्या		३	४	५	६	७	७		

४.२ सिँचाइ विकास

४.२.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा खेती गरिएको जमिनको क्षेत्रफल ७१.१० वर्ग कि.मि. (५५.५ प्रतिशत) रहेको छ । यस नगरपालिकामा सिँचाइ सुविधाको अभाव रहेको छ । केही क्षेत्रमा परम्परागत सिँचाइ प्रणालीहरू जस्तै कूलो र नालाहरूको प्रयोग भइरहेका छन्, तर आधुनिक र प्रभावकारी सिँचाइ व्यवस्थापनको कमी देखिन्छ । उपलब्ध जमिन मध्ये करिब ७१८ हेक्टर जमिनमा सिंचित गरिएको अवस्था छ ।

४.२.२ सबल पक्ष

- क) पर्याप्त मात्रामा पानीको स्रोत उपलब्ध हुनु,
- ख) पर्याप्त खेतीयोग्य जमिनको उपलब्धता हुनु,

४.२.३ दुर्बल पक्ष

- क) सिँचाइका लागि नहर, कुलो तथा बाँधको दीगो, पूर्ण र पर्याप्त मात्रामा निर्माण नहुनु,
- ख) बाह्र महिनाको लागि पर्याप्त पानीको स्रोत नहुनु,

४.२.४ अवसरहरू

- क) स्थानीय तहलाई जलस्रोतको उपयोग गर्ने कानुनी अधिकार सुनिश्चित हुनु,
- ख) जलस्रोतको उपयोगका लागि कानुनी संरचना तयार गर्नु,

४.२.५ चुनौती

- क) उच्च लागतमा सिँचाइ पूर्वाधार निर्माण गर्नु पर्ने,
- ख) उपलब्ध जलस्रोतलाई खेतीयोग्य जमिनसम्म पुर्‍याउन कठिनाई हुनु,
- ग) लिफ्टिङ सिँचाइ प्रणालीको प्रवर्द्धन जटिल एवं खर्चिलो हुनु,

४.२.६ दीर्घकालीन सोच

"जलस्रोतको अधिकतम उपयोगमार्फत दीगो सिँचाइ प्रवर्द्धन"

४.२.७ लक्ष्य

खेतीयोग्य जमिनमा बाह्र महिना पर्याप्त पानी पुर्‍याउने व्यवस्था गर्नु ।

४.२.८ उद्देश्य

- क) सिँचाइको दीगो पूर्वाधार निर्माण गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्नु,
ख) बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा प्राप्त गर्नका लागि पूर्वाधार निर्माण गर्नु,

४.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकामा सिँचाइ सुविधाको दिगो विस्तार गरी कृषि उत्पादनमा वृद्धि गर्नका लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।

तालिका ३१: सिँचाइ विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सिँचाइको दीगो पूर्वाधार निर्माण गरी उत्पादनमा वृद्धि गर्नु ।	
१.१ सिँचाई पूर्वाधारमा पर्याप्त लगानी गर्ने ।	१.१.१ हाल सञ्चालित कुलो तथा पाईपहरूलाई दिगो मर्मत तथा स्तरोन्नती गरी संरक्षण गरिनेछ । १.१.२ नगरपालिका क्षेत्रभित्रका विभिन्न सम्भावित ठाँउहरूमा सिँचाइ पोखरीको निर्माण गरिनेछ ।
उद्देश्य २: बाह्रै महिना सिँचाइ सुविधा प्राप्त गर्नका लागि पूर्वाधार निर्माण गर्नु ।	
२.१ सिँचाई योग्य जलस्रोतको पहिचान गर्ने । २.२ जलस्रोतको संरक्षण गरी दिगो सिँचाई प्रणाली सुनिश्चित गर्ने ।	२.१.१ उपलब्ध जल स्रोतहरूको विस्तृत अध्ययन गरी सिँचाइको लागि सम्भावित स्रोतहरूको पहिचान गर्नु । यसमा नदी, ताल, नाला र जलाशय स्रोत समावेश हुनेछ ।

४.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ३२: सिंचाइ विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.२.	सिंचाई						१२०००		१४४००		१४७५०		१८५००		१८५००	७८१५०	
१.२.१	नगरस्तरीय सिंचाई गुरुयोजना निर्माण	एकमुस्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.२.२	डीप बोरिंग सम्भाव्यता अध्ययन	गोटा	सबै	९	५००	१	५००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	४५००	पालिका
१.२.३	सुन्तला पकेट क्षेत्रलाई सिंचाईको योजना	एकमुस्ट	सबै	१	१९००	०	०	१	१९००	०	०	०	०	०	०	१९००	पालिका
१.२.४	बयरबुटे सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	१	१	२७५०	१	२७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.५	सातबिसे सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	१	१	२७५०	०	०	१	२७५०	०	०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.६	फुलबारी बाँध सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	३	१	२७५०	१	२७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.७	खहरे बाँध सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	३	१	२७५०	०.०	०	१	२७५०	०	०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.८	मैदी खोला सिंचाई योजना	एकमुस्ट	४	१	२७५०	०	०	०	०	१	२७५०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.९	बुडुवाफाँट लिफ्टिंग आयोजना	एकमुस्ट	५	१	२७५०	१	२७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.१०	रांगरंग बोरिंग सिंचाई योजना	एकमुस्ट	७	१	२७५०	०	०	१	२७५०	०	०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.११	मसरडाँडा लिफ्टिंग सिंचाई योजना	एकमुस्ट	७	१	२७५०	०	०	०	०	१	२७५०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.१२	बाह्रबिसे सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	८	१	२७५०	०	०	०	०	१	२७५०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.१३	सिम्ले सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	८	१	२७५०	१	२७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	२७५०	पालिका
१.२.१४	मोहोरिया लिफ्टिंग सिंचाई योजना	एकमुस्ट	९	१	२७५०	०	०	१	२७५०	०	०	०	०	०	०	२७५०	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.२.१५	तिसमुने सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	१	१	२५००	०	०	०	०	१	२५००	०	०	०	०	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.१६	गोफागाहाटारी सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	१	१	२५००	०	०	०	०	०	०	१	२५००	०	०	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.१७	सिद्रेलामे दूर्गैस सिँचाई आयोजना	एकमुस्ट	१	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२५००	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.१८	पन्चासे सिंचाई आयोजना	एकमुस्ट	१	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२५००	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.१९	भंगेरी कुलो निर्माण	एकमुस्ट	१	१	२५००	०	०	०	०	०	०	१	२५००	०	०	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२०	आमबोट - टारि सिंचाई कुलो निर्माण	एकमुस्ट	१	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२५००	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२१	चामबोट एक्रीक्रीत कुलो निर्माण	एकमुस्ट	१	१	२५००	०	०	०	०	०	०	१	२५००	०	०	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२२	धुवाखोला बाध कुलो निर्माण	एकमुस्ट	२	१	२५००	०	०	०	०	१	२५००	०	०	०	०	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२३	बेमरे बाध तथा कुलो निर्माण	एकमुस्ट	४	१	२५००	०	०	०	०	०	०	१	२५००	०	०	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२४	मक्सिंड खोला बाँध तथा कुलो निर्माण	एकमुस्ट	४	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२५००	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२५	गोफा खोला बाँध तथा कुलो निर्माण	एकमुस्ट	४	१	२५००	०	०	०	०	०	०	१	२५००	०	०	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२६	मालेबगर कुलो निर्माण तथा मर्मत	एकमुस्ट	५	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२५००	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२७	धावदी खोला बाँध तथा कुलो निर्माण	एकमुस्ट	४	१	२५००	०	०	०	०	०	०	१	२५००	०	०	२५००	प्रदेश सरकार
१.२.२८	कुतिया फेदी खोला सिंचाई कुलो निर्माण	एकमुस्ट	५	१	२५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२५००	२५००	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.२.२९	तुरतुरे बाँध मर्मत सम्भार	एकमुस्ट	४	१	२०००	०	०	०	०	०	०	१	२०००	०	०	२०००	पालिका
१.२.३०	कराँग बाध व्यवस्थापन	एकमुस्ट	४	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	२०००	२०००	पालिका

४.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ३३: सिँचाइ विकासका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकाका सबै कृषियोग्य भूमिमा सिँचाइ सुविधा उपलब्धता सुनिश्चित गर्नु ।	खेतीयोग्य जमिन मध्ये सिंचित जमिन	प्रतिशत		६०	६५	७०	७५	८०	८०	नगरपालिका प्रोफाइल, पूर्वाधार शाखाका प्रतिवेदनहरु	सिँचाइ क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		बाह्रैमहिना सिँचाइ सुविधा पाउने घरधुरी	प्रतिशत		३०	३५	४०	४५	५०	५०		
असर	नगरपालिकामा सिँचाइ उपलब्ध हुने क्षेत्र थप गरी कृषि उत्पादनमा वृद्धि भएको हुने ।	सुचारु सिँचाइ आयोजना	सङ्ख्या		२	४	६	८	१०	१०		
		कुलो तथा पाइप सिँचाइ स्तरीकरण र मर्मत सम्भार	प्रतिशत		३०	४०	५०	६०	७०	७०		
प्रतिफल	पानीको स्रोत संरक्षण र उपयोग भएको हुने ।	संरक्षित गरिएको पानीको मुहान	प्रतिशत		१०	२०	४०	७०	१००	१००		
		सिँचाइ कुलो नयाँ	सङ्ख्या		२	३	३	३	३	१४		
		रिचार्ज पोखरी	सङ्ख्या		१५	२०	२५	३५	५०	५०		

४.३ पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा

४.३.१ पृष्ठभूमि

भिमाद नगरपालिका प्राकृतिक सौन्दर्य, धार्मिक आस्था र सांस्कृतिक विविधताले भरिपूर्ण एक ऐतिहासिक नगर हो । यो नगरपालिका तनहुँ जिल्लाको मध्य-पूर्वी भागमा अवस्थित छ र यसको भू-उचाइ समुन्द्री सतहदेखि करिब ३६० मिटरदेखि १३४० मिटर सम्म फैलिएको छ, जसले यस क्षेत्रलाई मध्यम शितोष्ण जलवायुमा राख्दछ । ‘भिमाद’ नामको उत्पत्ती पौराणिक महाभारतको पात्र भिमसेनसंग जोडिएको हुँदा धार्मिक र सांस्कृतिक दृष्टिकोणले यस नगरलाई थप महत्त्वपूर्ण बनाएको छ ।

यस नगरपालिकाभित्र विभिन्न धार्मिक तथा पर्यटकीय सम्भावना बोकेका स्थलहरू छन्, जस्तै भिमाद क्षेत्रकै पुराना मन्दिरहरू, प्राकृतिक दृश्यावलोकनका लागि उपयुक्त डाँडाकाँडा, झरनाहरू र सामुदायिक वन क्षेत्रहरू । यहाँको विविध जातजाति र तिनको मौलिक परम्पराले सांस्कृतिक पर्यटनलाई समेत प्रवर्द्धन गर्न सक्ने सम्भावना छ । साथै, गाउँ-शहर मिश्रित संरचना, कृषि प्रणाली, मौलिक जीवनशैली र स्थानीय भोज-भतेर, पर्व-संस्कृति आदि विषयलाई केन्द्रमा राखी भिमादलाई आन्तरिक तथा वैदेशिक पर्यटकका लागि आकर्षक गन्तव्यका रूपमा विकास गर्न सकिने देखिन्छ ।

४.३.२ सबल पक्ष

- क) पर्यटकीय क्षेत्रको हिसाबले भीमद नगरपालिकामा पर्याप्त धार्मिक स्थलहरू रहनु,
- ख) होम स्टे, प्राकृतिक/कृत्रिम गुफा र गुम्बाहरू रहनु,
- ग) पर्यटन गुरुयोजना तयारिको चरणमा रहनु,
- घ) तनहुँ हाइड्रोपावर परियोजना द्वारा निर्मित हुने कृत्रिम तालमा पर्यटकीय आकर्षणको सम्भावना पर्यटनको सम्भावना रहनु,
- ङ) सेती नदी किनारमा पौराणिक पुरानो भिम बाँध हुनु ।

४.३.३ दुर्बल पक्ष

- क) पर्यटकीय गन्तव्य सेवा क्षेत्रको विविधीकरण गर्न नसकिनु,
- ख) पर्याप्त पर्यटकीय क्षेत्रहरू भएता पनि, ती क्षेत्रहरूको प्रचार प्रसार कम हुनु,
- ग) संस्कृति र परम्पराको जगेर्ना गर्न नसक्नु,

घ) पौराणिक भिमादको ब्राण्डिङ्ग गरी पर्यटकलाई आकर्षित गर्न नसक्नु,

४.३.४ अवसरहरु

क) विभिन्न पर्यटकीय स्थल र धार्मिक क्षेत्रमा अवलोकन गर्न सकिने,

ख) नेपालीहरूमा यात्रा र अवलोकन गर्ने बानी विकास हुनु,

ग) नेपालको पर्यटकीय राजधानी पोखराको निकट हुनु,

४.३.५ चुनौती

क) पर्यटकीय पूर्वाधारको विकास गर्नु,

ख) पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना गर्नु,

ग) पर्यटकीय स्थलहरूको संरक्षण र मर्मतसम्भार गर्नु,

४.३.६ दीर्घकालीन सोच

“पर्यटन क्षेत्रको विकास समृद्धीको आधार”

४.३.७ लक्ष्य

नगरपालिका भित्रका विभिन्न पर्यटकीय क्षेत्र, धार्मिक स्थल, र सांस्कृतिक क्षेत्रहरूमा नियमित बजेट विनियोजन गरी संरक्षण तथा प्रवर्द्धन गर्नु ।

४.३.८ उद्देश्य

क) पर्यटन गुरुयोजना तयार गरी लागू गर्नु,

ख) पर्यटन पूर्वाधार विकासमा नीजि लगानी आकर्षित गर्नु,

ग) पर्यटनको लागि होमस्टेको विकास गर्नु,

४.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाले पर्यटन क्षेत्रमा दिगो विकास गरी आय स्रोत सिर्जना गर्नका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीति पहिचान गरिएको छः

तालिका ४२: पर्यटन विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
संस्कृति, इतिहास, कला तथा साहित्यको अभिलेखीकरण गर्ने ।	- विभिन्न जातजाति, भाषा, संस्कृतिको संरक्षण र विकास गर्न खोज तथा अनुसन्धान गरिनेछ । - पुरानो पुस्तासँग यस भूगोलको मौलिक कला, संस्कृति, इतिहासको बारेमा जानकारी लिई लिपिबद्ध गरिनेछ । - साहित्य सर्जक सँग अन्तरक्रिया गरिनेछ । - लोपोन्मुख साँस्कृतिक सम्पदाहरूलाई कला, संस्कृति तथा साहित्य स्रष्टाको सहयोगमा अभिलेखबद्ध गरिनेछ ।
नगरपालिका भित्रका युवा युवतीलाई पर्यटन सम्बन्धी शिक्षा, तालिम प्रदान गर्ने ।	- नगरपालिका भित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई पर्यटन तथा अतिथि सत्कार विषयमा छात्रवृत्तिमा पढ्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । - नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन एकेडेमीबाट दिने गरिएको (Tourist Guide, Trekking Guide, Food Preparation and Control) सम्बन्धी आवश्यक तालिम प्रदान गरिनेछ ।
पर्यटक स्थलहरूको एकीकृत सूचना प्रणाली (एप) बनाउने ।	- नगरपालिका भित्र रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको सूचना एकीकृत गरी सूचना प्रणालीमा आबद्ध गरिनेछ । - पर्यटकीय स्थलहरूको नक्सा राखिनेछ । - पर्यटकीय गन्तव्यको ऐतिहासिक, पुरातात्विक र विशेषता उल्लेख गरिनेछ ।
पर्यटन पूर्वाधारको विकास गर्ने, पदयात्राको निर्माण गर्ने ।	- नगरपालिका भरी साइकल ट्रयाक, पर्यटकीय पदमार्ग तथा हाइकिङ्ग मार्ग निर्माण गरिनेछ । - पर्यटकहरूलाई आकर्षण गर्ने सम्भाव्य पर्यटकीय स्थलहरूमा पैदल मार्गको व्यवस्था गरिने छ । - उक्त पदयात्रालाई सहज हुने गरी पूर्वाधार (बाटो, पानी, बिजुली, फ्री वाइफाइ, विश्रामस्थल आदिको विकास गरिनेछ)
होम-स्टे, होटलको लागि दक्ष जनशक्ति उत्पादन एवम् बसोबास र सुरक्षाको आवश्यक प्रबन्ध गर्ने ।	- सामुदायिक र सांस्कृतिक होम स्टेको लागि समुदायलाई प्रोत्साहन गर्ने कार्यक्रम ल्याइनेछ । - दक्ष जनशक्ति उत्पादनको लागि नगरपालिकाद्वारा तालिम संचालन गरिनेछ । - पर्यटकलाई सुरक्षा अनुभूति हुनेगरी सुरक्षा प्रबन्ध मिलाइनेछ । - नगरपालिकामा निर्माण हुने एकीकृत पर्यटक एपमा होटल, होम स्टेको सूचना एवम् प्रचार गरिनेछ । - आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटन विकासका लागि पर्यटकीय हबको रुपमा विकास गरिनेछ ।

४.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ४३: पर्यटन विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.३.	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा संरक्षण						१९६७०		२८०४०		३१०७०		३७०६०		२४८७०	१४०७१०	
१.३.१	नगरपालिका स्तरीय पर्यटकीय डकुमेन्ट्री निर्माण	पटक	सबै	२	७५०	०	०	१	७५०	०	०	०	०	१	७५०	१५००	पालिका
१.३.२	पर्यटन व्यवसायमा स्थानीय उत्पादन प्रवर्द्धन नीति निर्माण	पटक	सबै	१	३५०	१	३५०	०	०	०	०	०	०	०	०	३५०	पालिका
१.३.३	पालिकाका स्थानिय बाजा, तथा भेष भुषा संरक्षण तथा प्रवर्दन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.३.४	स्थानिय नाचगान, भजन, तथा मेलाा संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	पालिका
१.३.५	कला, संस्कृति संरक्षण तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	सबै	५	४२०	१	४२०	१	४२०	१	४२०	१	४२०	१	४२०	२१००	पालिका
१.३.६	होटल, रिसोर्ट तथा होम स्टे प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.३.७	होमस्टे पूर्वधार निर्माण तथा प्रवर्दन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	३	७५०	१	७५०	०	०	१	७५०	०	०	१	७५०	२२५०	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकड़	वडा	योजनाको लक्ष्य	एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.३.८	चमेरे गुफा संरक्षण, अनुसन्धान तथा सम्भाव्यता अध्ययन गरी वृत्तित अद्ययन प्रतिवेदन (DPR) तयार गर्ने	एकमुष्ट	२	२	२०००	१	२०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	४०००	पालिका
१.३.९	सिद्धगुफा पूर्वधार निर्माण, स्तरोन्नती र व्यवस्थापन	एकमुष्ट	२	४	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२६४०	०	०	८६४०	पालिका
१.३.१०	भुताहा-ताराखसे पदमार्ग निर्माण	कि.मि	१	३	५०००	०	०	०	०	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१५०००	संघिय सरकार
१.३.११	सिद्धगुफा -आपस्वरा पर्यटन मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	२	४	५०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१	६६००	०	०	२१६००	संघिय सरकार
१.३.१२	काहुले-सतिकोट हुँदै मौलाकाली महासरस्वती पदमार्ग निर्माण	कि.मि	१	३	५०००	०	०	०	०	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१५०००	प्रदेश सरकार
१.३.१३	फुलान्थान डाँडा पर्यटकीय पदमार्ग निर्माण	कि.मि	२	२	५०००	०	०	१	५०००	०	०	१	५०००	०	०	१००००	प्रदेश सरकार
१.३.१४	सिद्ध गुफा देखी घ्यान्चोलुङ हुँदै पिपलडाँडा पदमार्ग निर्माण	कि.मि	२	४	५०००	०	०	१	५०००	१	५०००	१	५०००	१	६६००	२१६००	संघिय सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एक/इ	वडा	योजनाको लक्ष्य	एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित परिमाण र बजेट (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.३.१५	कोटबाराही पर्यटन पुर्वाधार निर्माण प्याराग्लाइडिङ तथा रक क्लाइम्बिङको पुर्वाधारको निर्माण	एकमुष्ट	२	१	२२५०	१	२२५०	०	०	०	०	०	०	०	०	२२५०	पालिका
१.३.१६	पिपल डाँडा (view tower) मा पर्यटकिय पूर्वधार निर्माण	एकमुष्ट	२	१	२०००	१	१०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	२०००	पालिका
१.३.१७	तनहुँ हाइड्रो जलाशयमा मोटर बोटिङको योजना	एकमुष्ट	५	१	४५०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	४५०	४५०	गै.स.स.
१.३.१८	कुवाकोट थुम्की पर्यटन पूर्वाधार निर्माण	एकमुष्ट	३	१	९७०	०	०	१	९७०	०	०	०	०	०	०	९७०	पालिका
१.३.१९	इलुङ झरना क्यानोनिङको स्तरउन्नती	एकमुष्ट	९	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१	१५००	०	०	१५००	पालिका
१.३.२०	कोसेली घर निर्माण	एकमुष्ट	सबै	१	२०००	०	०	०	०	१	२०००	०	०	०	०	२०००	पालिका
१.३.२१	पार्क तथा पिकनिक स्पट निर्माण	गोटा	सबै	१५	१५००	३	४५००	३	४५००	३	४५००	३	४५००	३	४५००	२२५००	पालिका

४.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ४४: पर्यटन विकासका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	दिगो पर्यटनबाट स्थानीय उत्पादन र रोजगारीमा वृद्धि भई नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धीमा योगदान पुगेको हुनेछ ।	पर्यटक सङ्ख्यामा वृद्धि (आन्तरिक)	प्रतिशत	-	५	१०	२०	३०	५०	५०	नगरपालिका प्रोफाइल, आर्थिक विकास शाखाका प्रतिवेदनहरु	पर्यटन विकास क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		पर्यटक सङ्ख्यामा वृद्धि (बाह्य)	प्रतिशत	-	३	५	१०	१५	२०	२०		
		पर्यटन व्यवसायबाट प्रत्यक्ष रोजगारी पाउने नागरिक	सङ्ख्या	-	५०	१००	१५०	२००	३००	८००		
असर	पर्यटन व्यवसायको विकास भएको हुनेछ ।	पर्यटनमैत्री होटेल व्यवसाय	सङ्ख्या	-	१०	२०	३०	५०	१००	१००		
		पर्यटनमैत्री स्थानीय उत्पादन	किसिम	-	८	१०	१५	३०	५०	५०		
		पर्यटकहरुको आगमन (वार्षिक)	सङ्ख्या	-	२०००	३०००	५०००	१००००	१००००	३००००		
		आधारभूत पूर्वाधार सहितको पर्यटकीय स्थल	सङ्ख्या	-	५	१०	१५	२०	२५	२५		
प्रतिफल	पर्यटकीय गन्तव्यहरुको पूर्वाधार निर्माण र सौन्दर्यीकरण भएको हुनेछ ।	पर्यटन पदमार्ग निर्माण	सङ्ख्या	-	३	५	७	९	१०	१०		
		पर्यटन स्थलहरुको सौन्दर्यीकरण	सङ्ख्या	-	३	५	१०	१५	२०	२०		
		स्थानीय मेला पर्वहरुको आयोजना	सङ्ख्या	-	३	३	३	३	३	१५		
	पर्यटन उद्योगका लागि स्थानीय जनशक्ति विकास भएको हुनेछ ।	पर्यटन व्यवसायको लागि तालिमप्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या	-	५०	५०	१००	१००	२००	५००		
	पर्यटन शिक्षा र बजारीकरण भएको हुनेछ ।	पर्यटन विज्ञापन तथा प्रचारप्रसार	पटक	-	३	३	३	३	३	१५		
		पर्यटन स्थलहरुको वृत्तचित्र/डकुमेन्ट्री	सङ्ख्या	-	३	५	१०	१४	१८	५०		

४.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ति

४.४.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको विकासमा उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय क्षेत्रको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको छ । ग्राहस्थ उत्पादन, रोजगारी श्रृजना गरी गरिबी न्यूनीकरणमा उद्योग क्षेत्रको स्थान उच्च रहेको हुन्छ । नेपाल जस्तो कृषिमा आधारित अर्थतन्त्र भएको मुलुकमा कृषिबाट सेवा क्षेत्र तथा उद्योग क्षेत्रमा रोजगारी वृद्धि गर्न सकेमा राष्ट्रिय, प्रादेशिक र स्थानीय तहको अर्थतन्त्रको विकास गर्न सकिन्छ । यस नगरपालिकामा ठूला तथा मझौला उद्योगहरु स्थापना हुन सकेको छैनन् । यहाँ केवल कृषि तथा स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित साना कुटिर उद्योग तथा घरेलु उद्योग सञ्चालनमा रहेका छन् जुन ज्यादै न्यून मात्रामा रहेका छन् ।

भिमाद नगरपालिकामा प्रमुख बजार केन्द्रहरु भिमाद बजार, भानुमती, रिसिङ्पाटन, जलौदी र डुम्रेबेशी क्षेत्रमा आर्थिक कारोबार देखिन्छ । किराना पसलहरु दैनिक उपभोग्य सामग्रीको प्रमुख आपूर्तिकर्ता हुन्, भने कृषि तथा पशुपक्षी पालन यहाँको प्रमुख व्यवसाय हो । होटल, फेन्सी पसल, इलेक्ट्रोनिक पसल, इन्टरप्राइजेज, सप्लायर्स, खाजाघर, तथा टेलर व्यवसायहरुले स्थानीय बजारलाई विविध सेवा प्रदान गर्दै आएका छन् । नगरपालिकामा ठूला व्यापारिक केन्द्रहरु सीमित भएतापनि स्थानीय बजारहरु आवश्यक सामग्री आपूर्ति गर्न सक्षम छन् । व्यापार व्यवसायको विस्तारसँगै जिल्लाको सदरमुकाम, छिमेकी जिल्लाहरुमा व्यापारिक संजाल विस्तार हुँदै गएको छ ।

४.४.२ सबल पक्ष

- क) सहकारी वित्तीय संस्थाहरुको उपस्थिति हुनु,
- ख) नगरपालिकामा तुलनात्मक हिसाबले सडक सञ्जाल राम्रो हुनु,
- ग) पर्याप्त मात्रामा व्यापारिक केन्द्रहरु रहनु,

४.४.३ दुर्बल पक्ष

- क) वित्तीय साक्षरता कार्यक्रम नतिजामुखी हुन नसक्नु,
- ख) वित्तीय संस्थाहरु बजारमुखी हुनु,
- ग) वित्तीय संस्थाहरुमा खराब कर्जा प्रवाहको मात्रा बढ्दै जानु,

४.४.४ अवसरहरु

- क) बैंकिङ तथा वित्तीय संस्थामा ठूलो लगानी योग्य पुँजी निक्षेप हुनु,
- ख) नीजि क्षेत्रको छाता संगठन नगर उद्योग वाणिज्य संग क्रियाशिल हुनु,

४.४.५ चुनौतीहरु

- क) नीजि क्षेत्र पूर्वाधार विकासमा लगानी गर्न उत्साहित हुनु,
- ख) लगानी सम्मेलन गरी नीजि क्षेत्रलाई विकासको सम्वाहकको रूपमा स्थापीत गर्नु,
- ग) सहकारी क्षेत्रको सर्वसाधारण बचत तथा शेयरलाई जोखिमबाट बचाउनु,

४.४.६ दीर्घकालीन सोच

“उद्योग वाणिज्य क्षेत्रको विकास मार्फत समृद्ध नगरको निर्माण”

४.४.७ लक्ष्य

सरकारी, नीजि र सहकारी क्षेत्र परिचालन मार्फत स्थानीय अर्थतन्त्रको विकास गर्ने ।

४.४.८ उद्देश्य

- क) उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्रमा स्थानीय निति कानून र मापदण्ड निर्माण गर्ने,
- ख) परम्परागत ज्ञान र सिपलाई प्रविधि, नवप्रवर्तन सिप र क्षमतासँग आबद्ध गर्दै स्टार्टअपलाई प्रवर्द्धन गर्ने ।
- ग) लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरुको लगानी तथा श्रम शक्ति परिचालनको लागि वातावरण तयार गर्ने ।
- घ) उद्योगबाट उत्पादन भएको वस्तुको सरल बजारीकरण र उपभोगमा व्यवस्थापन गर्नु .

४.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति

यस नगरपालिकामा उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय विकास गरी नगरपालिकाबासीलाई समृद्ध तुल्याउनका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु लागू गरिनेछः

तालिका ३४: उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

रणनीति	कार्यनीति
उद्योग क्षेत्रको विकासको लागि नीतिगत कानूनी र संस्थागत सुधार गर्ने ।	१. रोजगारी सृजना र गरिबि न्यूनीकरण गर्न घरेलु तथा साना उद्योगको संरक्षण गरिनेछ । २. उद्योग स्थापना र उत्पादित वस्तुको बजारीकरण र सञ्चालनमा सहजता ल्याउन प्रणालीगत सुधार गरिनेछ ।

	३. उद्योग तथा व्यवसायीहरूलाई व्यवसाय दर्ता देखि संचालन सम्मका सेवाहरू सहजरूपमा उपलब्ध गराइनेछ ।
स्थानीय उत्पादनलाई बजारीकरण गर्ने र गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्ने ।	१. उत्पादित वस्तुको गुणस्तर सुधारका लागि गुणस्तर परीक्षणको व्यवस्था मिलाइनेछ । २. स्थानीय श्रोतबाट उत्पादन हुने हस्तकला उद्योगहरूको स्थापना गरी परम्परागत सिप र प्रविधिको संरक्षण गर्ने र कोसेली घर संचालन गरी बिक्री वितरण गर्ने ।
स्थानीय स्रोत, साधनको अधिकतम प्रयोग गरी साना लघु उद्योगको विकास एवम् विस्तारमा जोड दिने ।	१. गुणस्तरीय उत्पादनको लागि आवश्यकता अनुसार स्थानीय कच्चा पदार्थ र आधुनिक प्रविधिको प्रयोगमा जोड दिई लघु, घरेलु तथा साना उद्योगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । २. स्थानीय स्तरमा रहेका कच्चा पदार्थको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । ३. स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुने कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्ने कार्यलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । ४. स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योग स्थापना तथा संचालनमा प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गरिनेछ ।
उद्योग व्यवसायको विकास र विस्तारका लागि क्षमता विकास, वित्तिय पहुँच र प्रवर्द्धनात्मक अवलम्बन गर्ने ।	१. उद्योग व्यवसायमा नयाँ प्रविधिको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । २. उद्यमशील कार्य संस्कृतिमा जोड दिइनेछ । ३. नवउद्यमी सिर्जना तथा विद्यमान उद्यमीको स्तरोन्नतीको विस्तार र उत्पादकत्व वृद्धिका लागि उद्यमीहरूलाई लागत साझेदारीमा विधि हस्तान्तरण गरिनेछ । ४. स्वरोजगार सिर्जना र व्यक्तिगत उद्यमशीलताका लागि बीउ पूँजीको व्यवस्था गरिनेछ ।

४.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ३५: उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	आधार वर्षको अवस्था	योजनाको कुल लक्ष्य	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजार मा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
								पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
								परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.४.	उद्योग, व्यापार,व्यवसाय तथा आपूर्ति								४१५०		१३०००		१२४६२		९००		९००	३१४१२	
१.४.१	औधोगिक ग्रामको वृष्टित प्रतिवेदन तयार	पटक	सबै	०	१	१	१८५०	१	१८५०	०.०	०	०.०	०	०	०	०	०	१८५०	पालिका
१.४.१	औधोगिक ग्राम निर्माण	गोटा	सबै	०	१	१	२००००	०.०	०	०.५	१००००	०.५	१००००	०	०	०	०	२००००	संघिय सरकार
१.४.२	पालिका स्थरिय लगानि सम्मेलन	गोटा	सबै	०	१	१	१५६२	०	०	०	०	१	१५६२	०	०	०	०	१५६२	पालिका
१.४.३	उद्योगी तथा व्यवसायि लाइ कर सम्बन्धि साक्षरता तालिम	पटक	सबै	०	१०	१०	३५०	४	१४००	६	२१००	०	०	०	०	०	०	३५००	पालिका
१.४.४	दुध उत्पादन उद्योग प्रोत्साहन कार्यक्रम	पटक	सबै	०	५	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
१.४.५	हस्तकला प्रोत्साहन कर्यक्रम	पटक	सबै	०	५	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका
१.४.६	उपभोग्य वस्तुको गुणस्तर परीक्षण	पटक	सबै	०	५	५	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१७५०	पालिका

४.४.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ३७: उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय विकासका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	औद्योगिक क्षेत्रको विकास र विस्तारद्वारा नगरपालिकाको अर्थतन्त्रमा समृद्धी आएको हुनेछ ।	उद्योग व्यवसायमा संलग्न उद्यमी/व्यवसायी	प्रतिशत		३	३	५	६	७	१०	नगरपालिका प्रोफाइल, उद्यम विकास शाखाका प्रतिवेदनहरू	उद्योग तथा व्यवसाय क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		उद्योग व्यवसायबाट रोजगारी प्राप्त गर्नेको सङ्ख्या (थप)	सङ्ख्या		२००	२५०	३००	३५०	४००	१५००		
असर	नगरपालिकामा लघु, घरेलु, साना र मझौला उद्योगहरूको स्थापना भई रोजगारीको अवसर सिर्जना भएको हुने ।	उद्योग व्यवसायमा प्रत्यक्ष रोजगारी वृद्धि (वार्षिक)	प्रतिशत		५	६	७	८	१०	१०		
		सीपमूलक तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या		२००	२५०	३००	३५०	४००	१५००		
		लघु, घरेलु तथा साना उद्योग दर्ता	सङ्ख्या		१००	१००	२००	२००	४००	१०००		
		मझौला उद्योग दर्ता	सङ्ख्या		५	१०	१०	१५	२०	६०		
प्रतिफल	नगरपालिकामा कृषि तथा स्थानीय स्रोत साधनमा आधारित लघु, घरेलु, साना र मझौला उद्योगहरू स्थापना र सञ्चालन भएको हुने ।	कृषिमा आधारित उद्योग	सङ्ख्या		५०	६०	७०	८०	१००	१००		
		अन्य स्थानीय स्रोत साधन र सीपमा आधारित उद्योग	सङ्ख्या		३	५	७	१०	१५	१५		
		किराना पसल र अन्य व्यवसाय	सङ्ख्या		५०	५०	६०	६०	८०	३००		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
	नगरपालिकामा कृषि तथा स्थानीय स्रोत साधनमा आधारित उद्यमी र सीपयुक्त जनशक्ति वृद्धि भएको हुने ।	उद्यमशीलता तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	५००		
		कृषि तथा पशुपालन सीप तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	२५०		
		आधुनिक प्राविधिक सीप तालिम प्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	२५०		

४.५ श्रम, रोजगारी तथा वैदेशिक रोजगार

४.५.१ पृष्ठभूमि

नगरबासीहरूको प्रमुख श्रम लगानी भएको क्षेत्र नै कृषि तथा पशुपालन हो । यद्यपी अन्य व्यापार, व्यवसायमाहरूमा संलग्न छन् । नगरपालिकाका युवाहरूलाई दक्ष बनाई स्थानीय पेशा व्यवसायहरूमा प्रेरित गर्नुपर्ने आजको आवश्यकता रहेको छ । स्थानीय उत्पादनहरूमा हास आएको कारण परनिर्भरता बढ्दै गएको छ । तसर्थ कृषि पशुपालन, साना तथा मझौला उद्योग र व्यवसाय र सेवामूलक व्यवसायहरूमा युवाहरूलाई दक्ष बनाई आकर्षित गर्न सके मात्र स्थानीय उत्पादन बढेर दिगो आर्थिक वृद्धि हासिल गर्न सकिन्छ । श्रमशक्ती पलायन भइरहेको परिप्रेक्ष्यमा श्रम तथा रोजगारीको क्षेत्रमा नगरपालिकाले विशेष लगानी गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

प्रत्येक नागरिकलाई रोजगारीको प्रत्याभूति गर्न संविधानमा रोजगारीको हकलाई मौलिक हकको रूपमा उल्लेख गरिएको छ । यसको साथै सबै नागरिकलाई स्वदेश वा वैदेशिक रोजगारीको छनौट गर्न पाउने अधिकारको पनि सुनिश्चितता गरिएको छ । स्वदेशमा सिमित रोजगारीको अवसर, युवा जनशक्तिको बढ्दो आकार, परम्परागत जीवन प्रणालीमा युवाको घट्दो रुचिका कारण नेपाली युवाहरूमा वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम बढ्दो छ । जसले अल्पकालिन रूपमा बेरोजगारीको समस्या न्यूनीकरण गर्न मद्दत पुग्नुका साथै प्राप्त विप्रेषणले नेपालको अर्थतन्त्र चलयामान बनाउन महत्वपूर्ण योगदान गरिरहेको छ । देशको ७६.८ प्रतिशत घरधुरीले विप्रेषण प्राप्त गरिरहेको सन्दर्भमा यस क्षेत्रको प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्नका लागि विगतका स्थानीय तहको योजनाहरूमा व्यवस्थित किसिमले समेट्न नसकिएको यथार्थ हो । तसर्थ वैदेशिक रोजगारीलाई व्यवस्थित, मर्यादित, उपलब्धिमुलक बनाउन र स्वदेशमा नै रोजगारीको सृजना गरि वैदेशिक रोजगारीमा भर पर्नुपर्ने अवस्थालाई न्यूनीकरण गर्न भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो आवधिक योजनामा सुरक्षित वैदेशिक रोजगारीको सवाललाई समेट्न आवश्यक देखिन्छ ।

भिमाद नगरपालिका भित्रको कुल ७,९७० घरधुरी मध्ये ३, ४०५ (४२ प्रतिशत) घरधुरीका ३,५३३ जना युवाहरू वैदेशिक रोजगारीकालागि विभिन्न देश गएको देखिन्छ । वैदेशिक रोजगारीमा रहेका व्यक्तिहरूको मुख्य गन्तव्य मलेसिया र खाडीमुलुक रहेको पाईएको छ । श्रम स्वीकृति लिएर गएका मध्ये सबै भन्दा बढि साउदी अरेबियामा २५ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसपछि क्रमशः यू.ए.ई/दुवईमा १३ प्रतिशत, कतारमा १५ प्रतिशत, कुवेतमा ५ प्रतिशत, मलेसियामा ८ प्रतिशत, भारतमा १४ प्रतिशत, अमेरिकामा १ प्रतिशत र ४ प्रतिशत युवाहरू जापान,

युरोप, अष्ट्रेलिया लगायतका देशहरूमा रहेका छन् भने ११ प्रतिशत युवाहरू बहराईन, ओमान लगायतका अन्य खाडी मुलुकमा रहेका छन्।

४.५.२ सबल पक्ष

- क) युवा र आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्याको बाहुल्यता हुनु,
- ख) जनसांख्यिक लाभ लिन सकिने,

४.५.३ दुर्बल पक्ष

- क) पर्याप्त रोजगारी सिर्जना गर्ने परियोजना नहुनु,
- ख) कृषि क्षेत्र निर्वाहमुखी मात्र हुनु,
- ग) विदेश पलायनको सोच व्याप्त हुनु,
- घ) ब्रेन ड्रेन वृद्धि हुँदै जानु,

४.५.४ अवसरहरू

- क) स्थानीय सरकारलाई कानूनी आधार हुनु,
- ख) वैदेशिक रोजगारीबाट आर्जित विप्रेषण र सिकेको सीप आफ्नो गाउँठाउँ प्रयोग गर्न सकिने,
- ग) अन्तराष्ट्रिय बजारमा प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्ति विकास हुँदै जानु,

४.५.५ चुनौतीहरू

- क) सिपयुक्त आवश्यकता अनुसारको जनशक्ति अभाव,
- ख) रोजगारी सिर्जना गर्ने परियोजनामा लगानी गर्ने नीजि क्षेत्रको विकास नहुनु,
- ग) वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा ठगि लगायतका घटनाहरू बढ्नु,
- घ) पारिवारिक तथा सामाजिक पुनः एकिकरणका सवालहरू सम्बोधन गर्नु,
- ङ) वैदेशिक रोजगारीको दिगो विकल्प दिनु,

४.५.६ दीर्घकालीन सोच

“सीपयुक्त जनशक्ति, समृद्ध नगरको शक्ति”

४.५.७ लक्ष्य

स्थानीय रोजगारी सिर्जनामा प्रवर्द्धन गर्ने ।

४.५.८ उद्देश्य

- क) उत्पादनशील र मर्यादित रोजगारीका अवसर सिर्जना गर्नु,
- ख) असल श्रम सम्बन्ध विकास गर्नु,
- ग) सबै प्रकारका श्रम शोषणको अन्त्य गर्नु,
- घ) वैदेशिक रोजगारीलाई सुरक्षित र उत्पादनमूलक बनाउनु,
- ड) लक्षित वर्गलाई गुणस्तरीय सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु,

४.५.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकामा श्रम तथा रोजगारीको सिर्जना र सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था मजबुद बनाई नगरपालिकाबासीहरूलाई समृद्ध तुल्याउनका लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका ३८: श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रको विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
संघ तथा प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा इच्छुक नगरबासीलाई न्यूनतम रोजगारी प्रत्याभूत गर्ने ।	१. न्यूनतम रोजगारी प्रवर्द्धन गर्ने गरी नीतिगत तथा कानुनी व्यवस्था गरिनेछ । २. नगरपालिकाभित्र रहेका सहकारीलाई उत्पादनमूलक तथा रोजगारमूलक क्षेत्रमा लगानी गर्न प्रेरित गरिनेछ । ३. श्रमप्रति सम्मान अभिवृद्धि गर्नका लागि अभियान सञ्चालन गरिनेछ । ४. नगरपालिकाले संचलान गर्ने विकास निर्माणका काममा सम्भव भएसम्म श्रममूलक प्रविधि उपयोगमा ल्याईनेछ । ५. रोजगार खोज्ने र रोजगार दिनेका बीचमा प्रत्यक्ष सम्पर्क स्थापित गर्न रोजगार एप प्रयोगमा ल्याईनेछ । ६. धेरै रोजगारी सिर्जना गर्ने उद्यमीहरूलाई सम्मान गर्ने व्यवस्था मिलाईनेछ । ७. बेरोजगारको लगत नियमित अद्यावधिक हुने व्यवस्था गरिनेछ ।
बजारको आवश्यकता तथा श्रमिकको चाहनाको पहिचान गरी श्रमिकको दक्षता अभिवृद्धि गर्ने ।	१. बजारको आवश्यकता तथा श्रमिकको चाहना बमोजिम सबैलाई सीप उपलब्ध गराउने गरी CTEVT Curriculum मा आधारित नियमित सीप विकास कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । २. आधुनिक प्रविधिसँग श्रमिकलाई अभ्यस्त गराई उत्पादकत्व वृद्धि गरिनेछ । ३. वैदेशिक रोजगारमा जान चाहने श्रमिकलाई गन्तव्य देशको आवश्यकता बमोजिम तालिम दिनको लागि सम्बन्धित निकायसँग साझेदारी गरिनेछ ।

	४. बजारमा कस्तो सीपयुक्त जनशक्तीको माग छ त्यसको विवरण वार्षिक रुपमा अद्यावधिक गरिनेछ ।
वैदेशिक रोजगारलाई व्यवस्थित गर्ने ।	१. वैदेशिक रोजगारमा जाने व्यक्तिहरूलाई सुरक्षित, मर्यादित र उपलब्धिमुलक बनाउन सुरक्षित वैदेशिक रोजगार सम्बन्धि व्यापक सूचना प्रवाह, सीप तथा तालिम प्रदान गर्ने । २. वैदेशिक रोजगारमा रहेका परिवारका सदस्यलाई वित्तीय साक्षरता तथा आवश्यकता बमोजिम मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराईनेछ । ३. वैदेशिक रोजगारीमा ठगिएका अलपत्र पारिएका, काम र तलब फरक परेका, हराएका कामदारहरूलाई आवश्यक कानूनी साहयता प्रदान गर्न सम्बन्धित सरोकारवालाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । ४. वैदेशिक रोजगारका कारण व्यक्ति, परिवार तथा समाजमा उत्पन्न नकारात्मक असरहरूलाई न्यूनिकरण गर्न मनोसामाजिक परामर्श सेवा प्रदान गर्ने ।
वैदेशिक रोजगारलाई अधिकतम प्रतिफलयुक्त बनाउने ।	१. वैदेशिक रोजगारमा जान ईच्छुक नगरबासीको विवरण लिई उनीहरूलाई सीपयुक्त बनाईनेछ । २. वैदेशिक रोजगारमा रहेका परिवारका सदस्यलाई वित्तीय साक्षरता तथा आवश्यकता बमोजिम मनोसामाजिक परामर्श उपलब्ध गराईनेछ । ३. वैदेशिक रोजगारबाट प्राप्त सीप अनुभव र पूँजीको उपयोगलाई सुनिश्चित गर्ने गरी विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ४. वैदेशिक रोजगारमा रहेका व्यक्तिको विवरण अद्यावधिक गर्ने त्यस्तो परिवारलाई सहयोग गर्ने र देशमा नै अवसर सिर्जना गर्ने वातावरण तयार पारी बाध्यात्मक वैदेशिक रोजगारी अन्त्य गरिनेछ ।
नगरपालिकामा असल श्रम सम्बन्धको विकास गर्ने	१. रोजगारदाताको हितको रक्षाको लागि आवश्यक स्थानीय कानून तर्जुमा गरिनेछ । २. प्रत्येक श्रमिकले न्यूनतम पारिश्रमिक पाउने व्यवस्थाका लागि श्रमिकको विवरण अद्यावधिक गर्ने र बैंकबाट भुक्तानी दिने व्यवस्था सुनिश्चित गरिनेछ । ३. सबै प्रकारका बाल श्रम तथा श्रम शोषणको अन्त्य गरिनेछ ।
सबैलाई सामाजिक सुरक्षाको प्रत्याभूत गर्नु ।	१. सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्नुपर्ने नागरिकको विवरण नियमित अद्यावधिक गर्ने प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाइनेछ । २. सामाजिक सुरक्षाको आवश्यकता भएका नागरिकलाई मात्र सामाजिक सुरक्षा प्रदान गर्ने नीति लिईनेछ । ३. सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमलाई एकीकृत गरी लक्षित वर्गलाई जीवन धान्न पुग्ने सहयोग उपलब्ध गराईनेछ । ४. अफ्ठ्यारामा परेका नागरिकको उद्धार र पुनः स्थापनाको लागि विशेष प्रबन्ध मिलाईनेछ ।

४.५.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ३९: श्रम, रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	प्रकार	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.५.	श्रम, रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा						३४०५		३४४५		३६९५		३९६०		४२१०	१८७१५	
१.५.१	श्रमिक तथ्यांक व्यवस्थापन	पटक	सबै	५	१४५	१	१४५	१	१४५	१	१४५	१	१४५	१	१४५	७२५	पालिका
१.५.२	रोजगारी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	पटक	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.५.३	पालिका स्तरिय सिप मेला आयोजना	पटक	सबै	५	१००५	१	१००५	१	१००५	१	१००५	१	१००५	१	१००५	५०२५	पालिका
१.५.४	युवा लक्षित सिपमुलक तालिम	पटक	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.५.५	सुचना तथा परामर्श केन्द्र सथापना तथा संचालन (श्रम डेस्क स्थापना)	पटक	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
१.५.६	श्रमिक कोष स्थापना तथा संचालन कार्यविधि निर्माण	पटक	सबै	१	२२५	१	२२५	०	०	०	०	०	०	०	०	२२५	पालिका
१.५.७	श्रमिक कोष स्थापना मार्फत श्रमिकलाइ मासिक ५०० सहायता रकम (मासिक ५०० श्रमिक बाट अनिवार्य) सामाजिक सुरक्षा / नागरिक लगानि कोषमा जम्मा	जना	सबै	५०००	०.५	०	०	५००	२५०	१०००	५००	१५००	७५०	२०००	१०००	२५००	पालिका
१.५.८	वैदेशिक रोजगार बाट आएका व्यक्तिहरूले संचालन गरिरहेका उद्यम तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन	पटक	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	संघिय सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
१.५.९	वैदेशिक रोजगारमा जाने यूवा लाइ गहन अभिमुखिकरण कार्यक्रम	पटक	सबै	८०	३	१०	३०	१५	४५	१५	४५	२०	६०	२०	६०	२४०	संघिय सरकार

४.५.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ४१: श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव	श्रमिकहरूको प्रतिव्यक्ति आयमा वृद्धि भई गरिवी न्यूनीकरणमा योगदान पुग्नेछ ।	श्रमिकहरूको प्रतिव्यक्ति आय (वार्षिक)	रु (लाख)		२.५	२.८	३.	३.५	५	५	नगरपालिका प्रोफाइल, रोजगार शाखाका प्रतिवेदनहरु	श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
असर	श्रमिकहरूको रोजगारीको वार्षिक औषत दिन वृद्धि भई आयमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	रोजगारीको औषत दिन (वार्षिक)	दिन		११०	१२०	१३०	१४०	१५०	१५०		
प्रतिफल	श्रमिकहरूको पेशागत क्षमता र सीप वृद्धि भएको हुनेछ ।	क्षमता विकास तालिम पाएका श्रमिक	सङ्ख्या		५०	१२०	१९०	३००	५००	५००		
		पेशागत तालिमप्राप्त मजदुर/श्रमिक	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	५००		
	श्रमिकहरूको एकीकृत सूचना प्रणाली विकास भएको हुनेछ ।	परिचयपत्र पाएका मजदुर/श्रमिक	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	५००		
		श्रमिक तथ्याङ्क प्रणाली	पटक		०	१	०	०	०	१		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
	नगरपालिकाले श्रमिकहरूको सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गरेको हुनेछ ।	श्रमिक हितकोषमा आवद्ध मजदुर/श्रमिक	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	५००		

४.६ वित्तीय संस्था तथा सहकारी क्षेत्र परिचालन

४.६.१ पृष्ठभूमि

संविधानले देशको अर्थतन्त्रका तीन खम्बाको रूपमा नीजि, सहकारी र सार्वजनिक क्षेत्रलाई स्वीकार गरेको छ । वित्तीय पहुँचका लागि बैंक, लघुवित्त संस्था, बचत तथा ऋण सहकारीहरूको भूमिकाले महत्व राख्दछ । स-साना रूपमा गाउँ बस्तीहरूमा छरिएर रहेको रकमलाई जम्मा गरी आर्थिक कारोबार गर्दै केही मात्रामा रोजगारी प्राप्त गर्ने र पूँजी परिचालन गरि आर्थिक अवस्था समेत सुधार्ने र आर्थिक वृद्धिदर बढाउन सहकारी संस्थाहरूको भूमिका महत्वपूर्ण हुन्छ । थोरै थोरै बचत गरेर ठूलो धनराशी निर्माण गरी स्वरोजगारी सिर्जना गर्ने तथा पशुपालन तरकारी खेती, फलफूल खेती जस्ता आयमूलक व्यवसाय गरी व्यक्ति तथा परिवारको आर्थिक अवस्था उकास्न सहकारी संस्था महत्वपूर्ण सावित भएको छ ।

भिमाद नगरपालिकामा ४२ वटा सहकारी संस्थाहरू सञ्चालनमा रहेका छन्, जसले स्थानीय आर्थिक गतिविधिमा सकारात्मक प्रभाव पार्दै आएका छन् । बैङ्किङ सेवाको उपलब्धताले सुरक्षित वित्तीय कारोबारलाई प्रोत्साहन गरेको छ भने सहकारी संस्थाहरूले स्थानीय स्तरमा बचत र ऋण सुविधा प्रदान गरी उद्यमशीलता र आत्मनिर्भरता बढाउन मद्दत पुर्याएका छन् । यद्यपि, वित्तीय संस्थाहरूको सुदृढीकरण र पूँजी पहुँचलाई अझ व्यापक बनाउने हो भने नगरपालिकाका स्थानीय व्यवसाय, कृषि, तथा अन्य उद्यमहरूलाई थप प्रवर्द्धन गर्न सकिनेछ ।

४.६.२ सम्भावना

- क) नगरबासीहरूलाई सहकारीमा आबद्ध गराई सामुहिक कृषि, व्यवसाय र आर्थिक क्रियाकलापमा सक्रिय बनाउन सकिने,
- ख) सहकारीको विकास गरी महिला, दलित तथा विपन्न वर्गहरूको आर्थिक सामाजिक सशक्तीकरण गराउन सकिने,
- ग) कृषि तथा पशुपालनको क्षेत्रमा सहकारीहरू कृयाशिल गराई कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्न सकिने ।

४.६.३ अवसर

- क) नगरपालिकामा ठूलो संख्यामा सहकारी तथा वित्तीय संस्थामा आवद्ध जनसंख्या रहनु,
- ख) नगरपालिका स्तरीय सहकारी सम्बन्धी कानूनको कार्यान्वयन गरी नियमन गर्न सकिने,
- ग) सहकारी प्रति स्थानीय नागरिकहरू सकारात्मक हुनु ।

४.६.४ समस्या

- क) सहकारी तथा वित्तीय संस्थाहरूको उपस्थिति न्यून हुनु,
- ख) सहकारीहरूलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा परिचालन गर्न नसक्नु,
- ग) सहकारी संस्थाहरूले सहकारीको नीति, सिद्धान्त र मान्यता अनुसार कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु,
- घ) वित्तीय साक्षरतामा कमी हुनु,
- ङ) सहकारीमा भाका नाघेका ऋणको मात्रा बढ्दै जानु,
- च) सहकारी संस्थाहरू सहकारी सम्बन्धी सिद्धान्त तथा मूल्य मान्यता अनुरूप सञ्चालन हुन नसक्नु,

४.६.५ चुनौती

- क) प्रचलित सहकारी ऐनमा समय सापेक्ष परिमार्जन हुन नसकेकोले सहकारी संघ संस्थाहरूको दर्ता, सञ्चालन, अनुगमन र नियमन सम्बन्धी कार्यहरूमा प्रभावकारिता ल्याउनु,
- ख) बचत तथा ऋण परिचालन गर्ने सहकारी संस्थाहरूको पर्याप्त नियमन गर्नु,
- ग) स्थानीय जनताको आमदानीमा कमी तथा बचतको अभ्यास न्यून हुनु
- घ) सहकारीहरूलाई व्यवसायिक बनाउनु ।
- ङ) सहकारीहरूलाई रोजगारी सृजना र उद्यमशीलता विकास तर्फ परिचालन गर्नु,

४.६.६ दीर्घकालीन सोच

“सहकारीमा सबै नागरिकहरूको आबद्धता - भिमाद नगरपालिकाको लागि आर्थिक समृद्धीको प्रतिबद्धता”

४.६.७ लक्ष्य

सहकारीमा सम्पूर्ण नागरिकको पहुँच बढाई आर्थिक कृयाकलाप वृद्धि तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।

४.६.८ उद्देश्य

- क) उत्पादनशील क्षेत्रमा रहेको सहकारीलाई प्रोत्साहन गरि कृषि र पर्यटनमा जोड्नु ।
- ख) साना तथा मझौला उद्योगलाई सहकारीमा जोडी स्वरोजगार तथा व्यक्तिगत आय वृद्धि गर्नु ।

४.६.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाले सहकारी विकासका क्षेत्रमा दिगो विकास गरी आय स्रोत सिर्जना गर्नका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीति पहिचान गरिएको छः

तालिका ४६: सहकारी विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
सहकारी क्षेत्रलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा केन्द्रित गर्न प्रोत्साहन गर्ने ।	१. उत्पादनमूलक क्षेत्रमा क्रियाशिल रहेका सहकारी संस्थालाई नमुना सहकारी बनाउने व्यवस्था गरिनेछ । २. उद्यमशिलता विकास र स्थानीय पर्यटन प्रवर्द्धनमा सहकारीको भुमिका लाई बढाउदै लगिनेछ । ३. वित्तीय पहुँच विस्तार र आर्थिक सामाजिक समावेशीकरणमा सहकारी क्षेत्रलाई प्रोत्साहित गरिनेछ । ४. सहकारी संस्थाबाट उत्पादित वस्तु तथा सेवाको बजारीकरणको लागि आवश्यक व्यवस्था गरिनेछ ।
सहकारी शिक्षा तालिम, अभिवृद्धि तालिम प्रदान गर्ने ।	१. सहकारी उद्देश्य अनुरूप उत्पादनमुखी क्षेत्र विषयक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । २. सबै प्रकृतिका सहकारी संस्थालाई वित्तीय साक्षरता, सहकारी शिक्षा, तालिम र क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ३. सहकारीता विषयको शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
सहकारी क्षेत्रको प्रभावकारी नियमनका लागि नियमित अनुगमन प्रणाली विकास गर्ने ।	१. नगरपालिका भित्र कार्यक्षेत्र रहेका संस्थाहरूको नियमन गरिनेछ । २. सहकारीमा वित्तीय सुशासन कायम गर्ने गरी परिणाममुखी अनुगमन गरिनेछ । ३. सहकारी संस्थाहरूको अभिलेख अद्यावधिकरण लागि वर्गीकृत रुपमा कोपोमिसमा आधारित मासिक/चौमासिक र वार्षिक प्रतिवेदन प्रणालीलाई संस्थागत गरिनेछ ।
पहिचान भएका गरिबका लागि गरिबी निवारण कार्यक्रम तर्जुमा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।	१. नगरपालिका भित्र रहेका गरिब तथा विपन्न परिवारको तथ्यांक संकलन गरिनेछ । २. गरिबीको रेखामुनी रहेका परिवारले व्यवसाय संचालनको लागि इच्छुकता देखाएमा तालिमको व्यवस्था गरी अनुदान वा सहुलियत दरमा कर्जा उपलब्ध गराउने छ । ३. गरिब र बेरोजगार युवाको तथ्यांक संकलन गरी रुची र क्षमताको आधारमा रोजगारी अवसर उपलब्ध गराउने छ ।

४.६.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ४७: वित्तीय संस्था तथा सहकारी क्षेत्र परिचालन कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एका इ	व डा	आधार वर्षको अव स्था	योजना को कुल लक्ष्य	योजना को लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवा री
								पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
								परिमा ण	बजेट	परिमा ण	बजेट	परिमा ण	बजेट	परिमा ण	बजेट	परिमा ण	बजेट		
१.६.	वित्तीय संस्था तथा सहकारी परिचालन								२२८ २		२२८ २		२२८ २		२२८ २		२२८ २	११४१ ०	
	प्रशिक्षण कार्यक्रम																		
१.६. २	बिक्रि वितरण संकलन तालिम	पटक	सबै	०	५	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका
१.६. ३	सहकारी संस्थाहरुको क्षमता अभिवृद्धि तालिम	पटक	सबै	०	५	५	२०२	१	२०२	१	२०२	१	२०२	१	२०२	१	२०२	१०१०	पालिका
१.६. ४	COPOMIS तालिम	पटक	सबै	०	५	५	२१५	१	२१५	१	२१५	१	२१५	१	२१५	१	२१५	१०७५	पालिका
१.६. ५	वित्तीय साझरता अभियान सञ्चालन	पटक	सबै	०	५	५	२१५	१	२१५	१	२१५	१	२१५	१	२१५	१	२१५	१०७५	पालिका
	नियमन कार्यक्रम																		
१.६. ६	सहकारी संस्थाहरुको बार्षिक अनुगमन	पटक	सबै	०	५	५	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१७५०	पालिका
	प्रवर्द्धन कार्यक्रम																		
१.६. ७	सहकारी संस्थाहरुलाई अनुदान	पटक	सबै	०	५	५	१०५०	१	१०५ ०	१	१०५ ०	१	१०५ ०	१	१०५ ०	१	१०५ ०	५२५०	पालिका

४.६.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ४९: वित्तीय संस्था तथा सहकारी क्षेत्र परिचालन अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	दिगो सहकारीबाट आय र रोजगारी वृद्धि भई नगरपालिकाको आर्थिक समृद्धीमा योगदान पुगेको हुनेछ ।	सहकारीबाट प्रत्येक्ष रोजगारी वृद्धि (वार्षिक)	प्रतिशत		२	५	७	९	११	११	नगरपालिका प्रोफाइल, आर्थिक विकास शाखाका प्रतिवेदनहरु	सहकारी विकास क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		सहकारीबाट स्थापित उद्योग व्यवसायको वृद्धि (वार्षिक)	प्रतिशत		२	३	४	५	६	६		
		सहकारीले रोजगार बनाएका सदस्य प्रतिशत	प्रतिशत		१०	१५	२०	२५	३०	३०		
असर	सहकारीबाट रोजगारी तथा स्वरोजगारी वृद्धि भएको हुनेछ ।	सहकारीबाट प्रत्येक्ष रोजगार पाउने नागरिक	सङ्ख्या		५००	६००	७००	८००	१०००	१०००		
		सहकारीबाट स्थापित उद्योग व्यवसाय	सङ्ख्या		१०	१५	२०	२५	३०	३०		
		सञ्चालनमा रहेको सहकारी संख्या	सङ्ख्या									
प्रतिफल	सहकारीहरुमा आबद्धता वृद्धि हुनेछ ।	सहकारी सूचना प्रणालीमा आवद्धता	प्रतिशत		२०	४०	६०	८०	१००	१००		
		सञ्चालनमा रहेको कृषि सहकारी	सङ्ख्या		१	१				२		
		सञ्चालनमा रहेको बचत तथा ऋण सहकारी	सङ्ख्या		१		१		१	६		
		सीप तालिम पाएका सहकारी सदस्य	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	२५०		

परिच्छेद - ५

सामाजिक विकास क्षेत्र

देशको समग्र विकास तथा समृद्धीका लागि सामाजिक क्षेत्रको विकास मुख्य बाहकको रूपमा लिने गरिन्छ । नेपालको संविधानले लिएको दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धीको आकांक्षा पुरा गर्न सामाजिक विकास महत्वपूर्ण आधार हो । नेपालको राष्ट्रिय तथा प्रादेशिक आवधिक योजना, दिगो विकास लक्ष्य लगायत अन्तराष्ट्रिय मञ्चमा अभिव्यक्त प्रतिबद्धता समेतले सामाजिक विकासका सबै क्षेत्रहरूलाई उच्च महत्व र प्राथमिकता दिएको देखिन्छ । सामाजिक विकासले असल, योग्य, सक्षम, समतामूलक, प्रतिस्पर्धी र उत्पादनमूलक जनशक्ति तयार गरी मुलुकको सर्वाङ्गीण विकासको आधार तयार गर्दछ ।

समग्र विकासका विभिन्न आधारहरूमध्ये सामाजिक विकास एक महत्वपूर्ण आधार हो । यस अन्तर्गत शिक्षा, स्वास्थ्य, महिला तथा बालबालिका, आदिवासी जनजाति, अपाङ्ग, ज्येष्ठ नागरिक र अल्पसंख्यक, युवा तथा खेलकूद, खानेपानी तथा सरसफाई र साँस्कृतिक, धार्मिक संरक्षण तथा प्रवर्द्धन आदि समेटिएको छ । सामाजिक विकासको क्षेत्रमा स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रहरूमा आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, आधारभूत स्वास्थ्य सेवा, खानेपानी तथा सरसफाई तथा सामाजिक विकासका अन्य पक्षहरू रहेका छन् । सामाजिक विकासको प्रगतिले दिगो विकासको लक्ष्यहरू अन्तर्गत लक्ष्य-३ (स्वस्थ र समुन्नत समाज), लक्ष्य-४ (गुणस्तरीय शिक्षा), लक्ष्य-५ (लैङ्गिक समानता) र लक्ष्य-६ (स्वच्छ पानी तथा सरसफाई) सँग सम्बन्धित छ । सामाजिक विकासको सन्दर्भमा भिमाद नगरपालिकाले निर्धारण गरेको उद्देश्य नगरबासीको पहुँचमा गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा, खानेपानीको सुनिश्चितता गर्ने र न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्ने रहेको छ । यस नगरपालिकाले विगतमा सञ्चालन गर्दै आएका सफल सामाजिक विकासका कार्यहरूलाई निरन्तरता दिँदै यस आवधिक योजना अनुसार आगामी दिनमा सामाजिक विकास अन्तर्गत रहेको अन्य विषयगत क्षेत्रहरूलाई अगाडी बढाईने नीति लिएको छ । यस सामाजिक क्षेत्र अन्तर्गतका विषयहरूलाई यस परिच्छेदमा समेटिएको छ ।

५.१ स्वास्थ्य, पोषण, आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा

५.१.१ पृष्ठभूमि

मानवको लागि स्वस्थ जीवन अपरिहार्य छ । शारीरिक तथा मानसिक स्वस्थ मानव जीवनको लागि अतिनै आवश्यक मानिन्छ । स्वास्थ्य सेवा पहुँचका हिसाबले भिमाद नगरपालिकामा ४ वटा स्वास्थ्य चौकी, १ वटा

प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, १५ वटा गाउघर क्लिनिक, ४ वटा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र र २२ वटा खोप केन्द्रहरूबाट प्रतिरोधात्मक र उपचारात्मक स्वास्थ्य सेवा सञ्चालित भइरहेका छ । स्वास्थ्य तथा पोषणमा रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरूको लेखाजोखा गरी आवश्यक रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी यस योजनामा समावेश गरिएको छ ।

नेपाल सरकारको प्राथमिकता आयुर्वेद प्राकृतिक चिकित्सा तथा अन्य वैकल्पिक चिकित्सा पद्धतिहरूको योजनाबद्ध विकास र विस्तार गर्ने रहेको छ । जनस्वास्थ्य ऐन २०७५ मा व्यवस्था भए अनुसार आयुर्वेद, पञ्चकर्म, योग र प्राकृतिक चिकित्साद्वारा “मेरो स्वास्थ्य, मेरो जिम्मेवारी” लाई प्रभावकारी बनाउन स्वस्थ भान्छाको अवधारणा अनुरूप स्वस्थ खानाको प्रयोग गर्न हरेक नागरिकलाई सुसुचित गर्दै स्वस्थ वातावरण र सक्रिय जीवनशैलीको प्रवर्द्धन गर्न तथा “निरोगी नेपाल अभियान” लाई साकार पार्न व्यायाम योगाभ्यास पञ्चकर्म तथा नागरिक आरोग्य केन्द्रको निर्माण तथा स्थापनाको लागि सरोकारवालासँग समन्वय तथा पैरवी उल्लेख छ ।

आयुर्वेद सेवा व्यवस्थापन तथा प्रवाहका लागि यस भिमाद नगरपालिकामा एउटा आयुर्वेद औषधालय रहेको छ । यसै मार्फत उपचारात्मक, प्रतिकारात्मक तथा पुनः स्थापक प्रकृतिका आधारभूत स्वास्थ्य सेवाहरू प्रवाह गरिरहेको छ ।

५.१.२ सबल पक्ष

- क) सबै वडामा स्वास्थ्य संस्था/ आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र स्थापना भएको,
- ख) नगरपालिका पूर्ण खोप घोषणा र त्यसको निरन्तरता पाएको,
- ग) आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको पहुँचमा वृद्धि भएको, पोषणक कार्यक्रमहरू कार्यन्वयन भएको,
- घ) स्वास्थ्य सूचना तथा तथ्याङ्कहरूमा विद्युतीय प्रणालिको प्रयोग भएको,
- ङ) आयुर्वेद औषधालयबाट सेवा लिने सेवाग्राहीको संख्यामा उलेख्य वृद्धि,
- च) निरोगी नेपाल अभियानलाई लक्षित गरी कार्यक्रम संचालन हुँदै आएको ।

५.१.३ दुर्बल पक्ष

- क) गुणस्तरिय सेवा प्रदानमा कठिनाई भएको,
- ख) सबै आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र र सामूदायिक स्वास्थ्य केन्द्रमा दरबन्दी अनुसार कर्मचारी व्यवस्था गर्न नसकिएको,
- ग) प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रमा आवश्यक उपकरण तथा दक्ष जनसक्ती व्यवस्थापनमा कठिनाई भएको,

- घ) आयुर्वेद औषधालयको आफ्नै भवन अभावका कारण सेवा प्रवाहमा कठिनाई हुनु,
- ङ) एक मा.वि एक नर्सको कार्यक्रम कार्यन्वयन गर्न नसकेको,

५.१.४ अवसरहरु

- क) नगरपालिकामा नगर अस्पतालको स्थापना र सञ्चालन हुनु,
- ख) स्वास्थ्य सेवा प्रभावमा नगरवासीको स्वनिर्णय हुनु,
- ग) नगरपालिका बाहिरका जनताहरुलाई पनि सेवा प्रदान हुनु,
- घ) नसर्ने रोग व्यवस्थापनको लागि वैकल्पिक चिकित्सा प्रणाली हुनु,
- ङ) नगरपालिका क्षेत्रभित्र रहेका बहुमुल्य जडिबुटीहरुको पहिचान, संरक्षण तथा संवर्द्धन गरि ती जडिबुटीबाट हुने फाइदा र त्यसको उपयोग, मात्रा आदिको बारेमा आमजनतालाई जानकारी गराउन सकिने,
- च) आयुर्वेद, जडिबुटी, योग एवं स्वस्थ जीवनशैलीको महत्व सम्बन्धी चेतना फैलाउन सकिने ।

५.१.५ चुनौती

- क) स्वास्थ्य सेवाको पहुँच र उपभोगमा वृद्धि गर्नु,
- ख) नगर अस्पताल निर्माण र सञ्चालन गर्नु,
- ग) स्वास्थ्य जिवनशैली प्रवर्द्धन गरी नसर्ने रोगबाट बचाउनु र वैकल्पिक चिकित्सालाई सँगै लैजानु,
- घ) बदलिँदो जीवनशैली र रहनसहनका कारण आरोग्य जीवनशैली स्थापना गर्नु,
- ङ) सबै किसिमका सेवा ग्राहीलाई आवश्यकता अनुसार सेवा प्रवाह गर्नु,
- च) आयुर्वेद औषधालयको आवश्यक पूर्वाधार विना आयुर्वेद सेवाको पहुँच र उपयोगमा वृद्धि गर्नु ।

५.१.६ दीर्घकालीन सोच

"गुणस्तरीय, सर्वसुलभ आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता: भिमाद नगरपालिकाको प्रतिबद्धता"

५.१.७ लक्ष्य

स्वास्थ्य क्षेत्रका पूर्वाधार र मानव संसाधन पर्याप्त मात्रामा व्यवस्था गरी नगरपालिकाका स्वास्थ्य सेवा प्रवाहको क्षमता वृद्धि गर्ने ।

५.१.८ उद्देश्य

- क) गुणस्तरीय आकस्मिक तथा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा नगरपालिकामा नै उपलब्ध गराउनु,

ख) स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम मार्फत नगर अस्पतालमा विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराउनु,

ग) रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउन गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामग्रीमा पहुँच बढाउने र स्वास्थ्य चेतना प्रदान गर्नु ।

घ) आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा अभियानको रूपमा सञ्चालन गर्नु ।

५.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति

स्थानीय नागरिकहरूलाई आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषणमा पहुँचको अभिवृद्धि गरी सामाजिक तथा आर्थिक समृद्धी प्राप्त गराउने लक्ष्यलाई पुरा गर्नका लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका ६०: स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
गुणस्तरीय तथा आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहका लागि आवश्यक जनशक्ति तथा पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	१. आवश्यक एम्बुलेन्स, औषधी, उपकरण, प्रविधि र दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको प्रभावकारी एवम् जवाफदेहीपूर्ण स्वास्थ्य सेवा प्रणालीको विकास गरिनेछ । २. स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रमलाई व्यापक बनाइनेछ । ३. स्वास्थ्यकर्मी कर्मचारीहरूलाई क्षमता विकास सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ४. सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा अल्ट्रासाउन्ड कार्यक्रम मार्फत गर्भवती महिलाहरूको नियमित जाँच तथा निःशुल्क भिडियो एक्सरे कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ५. प्रत्येक वडामा रहेका आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रहरूको स्तरोन्नति गरिनेछ । ६. महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूको क्षमता अभिवृद्धि तालिम कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गरिनेछ । ७. मौसम अनुसार हुने रोगको महामारी नियन्त्रण गर्न आवश्यक बजेट तथा कार्यक्रमहरूको व्यवस्था गरिनेछ । ८. निःशुल्क वितरण गर्नुपर्ने औषधीहरूको नियमित आपूर्ति गरिनेछ । ९. नगरपालिकाको संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरी आवश्यक दक्ष तथा मध्यमस्तरीय जनशक्तिको व्यवस्थापन गरिनेछ ।
विपन्न तथा लक्षित वर्गका नागरिकहरूको स्वास्थ्य सेवामा सहज पहुँच पुर्याउने ।	१. अति विपन्न घर परिवार पहिचान गरी उनीहरूको स्वास्थ्य बीमा शुल्क नगरपालिकाले व्यहोर्ने व्यवस्था गरी स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम स्वास्थ्य सेवामा पहुँच पुर्याइनेछ ।

	- न्यून आय भएका तथा गरिबीको रेखामुनि रहेका परिवारहरूको पहिचान गरी ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूका लागि पोषणयुक्त खानेकुराहरूको प्रबन्ध मिलाइनेछ । - कडा गम्भिर प्रकृतिका रोगहरूको उपचारमा नेपाल सरकारबाट प्राप्त हुने सहूलियतलाई बिरामी समक्ष पुर्याउन सहजीकरण गरिनेछ । - सबै किसिमका बिरामीहरूलाई अस्पताल पुर्याउन निःशुल्क एम्बुलेन्स संचालन गरिनेछ । - महिलाहरूको स्तन र पाठेघरको मुखको क्यान्सर सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम तथा स्क्रिनिङ्ग क्याम्पहरू संचालन गरिनेछ । - नवजात शिशु मृत्युदर, शिशु मृत्युदर, बाल मृत्युदर र मातृ मृत्युदर घटाउनको लागि प्रजनन स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व, बाल तथा शिशु स्वास्थ्य सेवाहरू संचालन गरिनेछ । - प्रजनन स्वास्थ्य, सुरक्षित मातृत्व एवम् बाल तथा शिशु स्वास्थ्य सेवा स्वास्थ्य तथा जनचेतना अभिवृद्धि कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
स्वास्थ्य संस्था तथा स्वास्थ्य सेवा प्रति व्यापक जनचेतना जागरण अभियान संचालन गर्ने ।	- आधारभूत स्वास्थ्य सेवा आयुर्वेद, योग र मानसिक स्वास्थ्य लगायत निरोधात्मक, प्रवर्द्धनात्मक तथा उपचारात्मक सेवाहरूलाई एकीकृत गरी नगरबासीको स्वास्थ्य अवस्था सबल बनाउने नीति लिइनेछ । - सामाजिक संजाल तथा विभिन्न संचार माध्यमहरूबाट स्वास्थ्य सम्बन्धी जनचेतनामूलक सामाग्रीहरूको प्रशारण गरिनेछ । - विद्यालयहरूमा विभिन्न उमेर समूहमा रहेका विद्यार्थीहरूको उमेर अनुसार हुने परिवर्तन तथा स्वास्थ्य सम्बन्धी ज्ञान बढाउन स्वास्थ्य शिक्षा सम्बन्धी कक्षाहरू संचालन गरिनेछ ।
पोषणयुक्त खानेकुराको बारेमा चेतना बढाउँदै यस सम्बन्धी सेवाको पहुँच सबै बस्तीसम्म पुर्याउने ।	- गुणस्तरीय एवम् स्वास्थ्यबर्द्धक खाद्यपदार्थको प्रयोग बढाउँदै कुपोषण न्यूनीकरण गरिनेछ । - नागरिक स्वास्थ्यमा प्रतिकूल असर पार्ने खाद्यपदार्थको विज्ञापन र बजार प्रवर्द्धन बन्देज लगाइनेछ । - स्थानीय अर्गानिक उत्पादनको महत्व तथा सन्तुलित आहारका बारेमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । - नगरपालिका भित्र खाद्य सुरक्षाको अवस्था सन्तोषजनक राख्न एक घर एक टनेल/करेसाबारी/कौसीखेती प्रवर्द्धन गरिनेछ । - पोषण सुरक्षा सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
गुणस्तरीय आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज पहुँच हुने गरी प्रभावकारी रूपमा सेवा उपलब्ध गराउन नागरिक आरोग्य सेवा क्लिनिक विस्तार गर्ने	- आवश्यक औषधी उपकरण दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरू सहितको गुणस्तरीय आयुर्वेद स्वास्थ्य प्रणालीको विकास गर्ने । - आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवा उपयोगमा वृद्धि सामुदायिक स्वास्थ्य सुधार तथा स्वस्थ जीवनशैली अपनाउन प्रोत्साहनको लागि योग अभ्यास, नसर्ने रोगको व्यवस्थापन जस्ता जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिने छ ।

	३. आयुर्वेद स्वास्थ्य सेवा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गर्ने प्रत्येक वडामा नागरिक आरोग्य सेवा क्लिनिक निर्माण गरिनेछ ।
स्थानीय स्तरमा रहेका बहुमुल्य जडीबुटीहरुको पहिचान उपयोग र संरक्षण, नसर्ने रोगहरुको व्यवस्थापन तथा आयुर्वेद शिक्षा जस्ता विभिन्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।	१. भान्साघर सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. विद्यालय आयुर्वेद तथा योग शिक्षा सञ्चालन गरिनेछ । ३. महिला स्वास्थ्य स्वयमसेवीकाहरुलाई योग तथा जडिबुटी सम्बन्धी आधारभुत तालिम दिइनेछ । ४. जीवनशैली व्यवस्थापन जस्ता जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

५.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ६१: स्वास्थ्य, पोषण, आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.१.	स्वास्थ्य, पोषण, आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा						२३११०		२३२७२		१७६१०		१७६१०		१५६१०	१७२१२	
	स्वास्थ्य कार्यक्रम						२०९६०		२०९६०		१३४६०		१३४६०		१३४६०	८२३००	
२.१.१	स्वास्थ्य बिमा सम्बन्धी अभिमूखीकरण	पटक	सबै	५	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	४५०	पालिका
२.१.२	स्वास्थ्य पूर्वाधार व्यवस्थापन कार्यक्रम	पटक	सबै	५	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१५०००	पालिका
२.१.३	नसर्ने रोग स्क्रिनिङ कार्यक्रम	पटक	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.१.४	सरुवा रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	पटक	सबै	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	पालिका
२.१.५	स्वास्थ्य शिक्षा जनचेतनामुलक कार्यक्रम	पटक	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.१.६	विद्यालय स्वास्थ्य शिक्षा कार्यक्रम	पटक	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.१.७	सुनौलो १००० दिन कार्यक्रम सञ्चालन कार्यक्रम	पटक	सबै	५	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	७५००	पालिका
२.१.८	नगर उप प्रमुख सँग जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य प्रवर्दन कार्यक्रम	पटक	सबै	५	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१७५०	पालिका
२.१.९	महिला लक्षित स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	पटक	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	संघिय सरकार
२.१.१०	बहुक्षेत्रिय पोषण कार्यक्रम	पटक	सबै	५	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१७५०	पालिका
२.१.११	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा औषधी खरिद	एकमुष्ट	सबै	५	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	७५००	पालिका
२.१.१२	स्वास्थ्य संस्थाहरुमा स्वास्थ्य सामाग्रीको व्यवस्थापन	एकमुष्ट	सबै	५	१२००	१	१२००	१	१२००	१	१२००	१	१२००	१	१२००	६०००	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.१.१३	स्वास्थ्य संस्थाहरूमा ल्याबको व्यवस्थापन	एकमुष्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.१.१४	गाउँघर क्लिनिक/खोप क्लिनिक व्यवस्थापन	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.१.१५	स्वास्थ्य शिविर संचालन	पटक	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	गै.स.स.
२.१.१६	गर्भवती सुत्केरी महिला एम्बुलेन्स सेवा संचालन	एकमुष्ट	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.१.१७	महिला स्वास्थ्य स्वयमसेविका प्रोत्साहन कार्यक्रम (यातायात, प्रोत्साहन भत्ता, सम्मान तथा बिदाइ)	एकमुष्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.१.१८	रात्रीकालिन सेवा प्रदायक कर्मचारीलाई प्रोत्साहन भत्ता	एकमुष्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.१.१९	स्वास्थ्य संस्थामा खोप औषधी तथा सामाग्री प्याकिड तथा रिप्याकिड खर्च	एकमुष्ट	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.१.२०	स्वास्थ्य संस्थाहरूको लागि आवश्यक फर्निचर तथा मेसिनरी औजार खर्च	एकमुष्ट	सबै	५	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	५०००	पालिका
२.१.२१	उत्कृष्ट स्वास्थ्यकर्मी/स्वास्थ्य संस्था प्रोत्साहन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.१.२२	नसर्ने रोग तथा पालिकाको प्राथमिकतामा परेको स्वास्थ्य विषयमा अध्ययन तथा अनुसन्धान	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.१.२३	स्वास्थ्य सम्बन्धी अन्य विविध कार्यक्रम सञ्चालन	एकमुष्ट	सबै	५	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	३७५०	पालिका
२.१.२४	EHMIS सफ्टवेयर नविकरण	एकमुष्ट	सबै	५	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	४५०	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.१.२५	खोप जन्य रोगको सर्भिलियन्सको कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	६०	१	६०	१	६०	१	६०	१	६०	१	६०	३००	पालिका
२.१.२६	नगर प्रमुख मातृ शिशु स्वास्थ्य सुधार कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	पालिका
२.१.२७	भिमाद आधारभुत (१५ शैया) अस्पताल निर्माण	एकमुष्ट	६	१	१५०००	०.५	७५००	०.५	७५००	०	०	०	०	०	०	१५०००	संघिय सरकार
२.१.२८	पोस्टमार्टम सुविधा सञ्चालन कार्यक्रम	एकमुष्ट	६	५	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	६००	पालिका
	आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा						२१५०		२३१२		४१५०		४१५०		२१५०	१४९१२	
२.१.२९	आयुर्वेदिक औषधी खरिद	एकमुष्ट	सबै	५	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	५०००	पालिका
२.१.३०	नागरिक आरोग्य सेवा क्लिनिक सञ्चालन	एकमुष्ट	सबै	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका
२.१.३१	आयुर्वेद तथा योग शिविर	एकमुष्ट	सबै	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका
२.१.३२	आयुर्वेद मेसिनरी उपकरण तथा औजार र मेडिकल सामग्री खरिद	गोटा	सबै	१	१६२	०	०	१	१६२	०	०	०	०	०	०	१६२	पालिका
२.१.३३	जडिबुटी सकलन, प्रशोधन तथा औषधी निर्माण कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	पालिका
२.१.३४	योगा हल निर्माण	एकमुष्ट	सबै	१	४०००	०	०	०	०	१	२०००	१	२०००	०	०	४०००	संघिय सरकार
२.१.३५	मातृशिशु सुरक्षार्थ आयुर्वेद सेवा कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
२.१.३६	पंचकर्म तथा पुर्वकर्म कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
२.१.३७	जडिबुटी खेती सम्बन्धी अगुवा कृषकलाइ अभिमुखीकरण	एकमुष्ट	सबै	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	पालिका
२.१.३८	स्वर्ण बिन्दु थोपा कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.१.३९	महिला स्वयम् सेविकाहरुलाई योग तथा जडिबुटी सम्बन्धी अभिमुखीकरण	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
२.१.४०	स्वस्थ जीवनशैली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका

५.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ६३: स्वास्थ्य, पोषण, आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकामा स्वास्थ्य सेवा सर्व सुलभ भएको हुनेछ ।	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	प्रतिशत	-	७०.५	७१.३	७२.१	७२.९	७३.७	७३.७	नगरपालिका प्रोफाइल, स्वास्थ्य शाखाका प्रतिवेदनहरु	स्वास्थ्य सेवा क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		आधा घण्टाको दूरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरधुरी	प्रतिशत	-	६०	७०	८०	९०	१००	१००		
असर	नगरपालिकाभित्रै आधारभूत स्वास्थ्य सेवाको उपलब्धता बढेको हुनेछ ।	मातृ मृत्यु दर (प्रति लाख जीवित जन्ममा)	संख्या	-	०	०	०	०	०	०		
		५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	-	०	०	०	०	०	०		
		नवजात शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जीवित जन्ममा)	जना	-	०	०	०	०	०	०		
		कुल प्रजनन दर	प्रति महिला	-	२	२	२	३	३	३		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्कको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
		किसोरी अवस्थाको प्रजनन् (१९ वर्ष मुनि)	प्रतिशत	-								
		पहिचान भएको क्षयरोगीहरु मध्ये उपचारको सफलता दर	प्रतिशत	-	९०	९२	९४	९६	१००	१००		
		५ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकाहरुमा भएको पुङ्कोपन (उमेर अनुसार उचाई कम)	प्रतिशत	०	०	०	०	०	०	०		
		६ वर्षभन्दा मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	०	०	०	०	०	०	०		
प्रतिफल १	नगरपालिकामा स्वास्थ्य संस्था र स्वास्थ्य कर्मीको उपलब्धता वृद्धि भएको हुनेछ ।	स्वास्थ्य चौकी	सङ्ख्या	२	०	०	१	१	१	५		
		विशेषज्ञ चिकित्सक	सङ्ख्या	०	०	१	१			२		
		टेली मेडिसिन सेवा	सङ्ख्या	०	०	०	१	१	१	५		
		पूर्ण कर्मचारी भएको स्वास्थ्य संस्था	प्रतिशत	३०	४०	५०	७०	८०	९०	९०		
प्रतिफल २	गर्भवती परीक्षणको सुविधाबाट आमा र गर्भमा रहेको बच्चाको स्वास्थ्यमा रुग्णता दरमा कमी हुनेछ ।	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट प्रसुति सेवा लिएको महिला	प्रतिशत	-	९५	९६	९७	९८	९९	१००		
		प्रसुति केन्द्रको उपलब्धता	सङ्ख्या	१	१	१	१	१	१	६		
		गर्भवती परीक्षण दर	प्रतिशत	-	७०	७५	८०	९०	१००	१००		
प्रतिफल ३	बाल मृत्युदर र शिशु मृत्युदरमा कमी आएको हुनेछ ।	पाँच वर्षमुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जिवित जन्ममा)	प्रतिहजार									
		शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जिवित जन्ममा)	प्रतिहजार									
		नवजात शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जिवित जन्ममा)	प्रतिहजार									
		पूर्ण खोप पाएका बालबालिका	प्रतिशत	९०	९२	९४	९६	९८	१००	१००		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोगिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
		भिटामिन ए खाने बालबालिका	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
		झाडा पखालाको संक्रमण दर	प्रतिशत	०	०	०	०	०	०	०		
		आधुनिक स्वास्थ्य उपकरण उपलब्ध भएको स्वास्थ्य भवन	सङ्ख्या	-	६	७	८	९	१०	१०		
		आधारभूत सुविधा सहितको स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या									
		प्रयोगशाला भएको स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	-	१	१				२		
		महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	सङ्ख्या	-	१००	१०५	११०	११५	१२०	१२०		

५.२ शिक्षा, विज्ञान र नवप्रवर्तन

५.२.१ पृष्ठभूमि

वर्तमान युगमा शिक्षा मानव विकासको अभिन्न अंगको रूपमा लिइन्छ । शिक्षा विकासको आधार भएकोले यसले मर्यादित एवं परिष्कृत जीवन र सम्मानित रोजगारी तथा उद्यम विकासको आधार प्रदान गर्दछ । नेपालको संविधानले प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने मौलिक हक प्रदान गरेको छ । राज्यको नीतिले शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यवसायिक, सीपमूलक र रोजगारमूलक बनाउँदै सक्षम प्रतिस्पर्धी र नैतिक बनाउने कुरा उल्लेख गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ ले यी अधिकारलाई विस्तृत व्याख्या गर्दै थप व्यवस्थित गरेको छ । नेपालमा शिक्षा मौलिक हक र नागरिक अधिकारको रूपमा स्थापित छ । यस्तो नागरिक हक संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारको साझा दायित्व बनेको छ । शिक्षालाई सामाजिक आर्थिक रुपान्तरणको महत्वपूर्ण माध्यम मानिएको छ । स्थानीय सरकारको यसप्रकारको दायित्व पूरा गर्नका निमित्त अन्य विविध पक्षका अतिरिक्त शिक्षा एउटा आधारभूत अवयव भएकोले यस क्षेत्रको सञ्चालन र विकासका लागि दीर्घकालिन नीति, योजना र कार्यक्रमको तर्जुमा पहिलो शर्त हो ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को अनुसार यस नगरपालिकाको कूल साक्षरता दर ७९.९ प्रतिशत रहेको छ जस्मा १ वटा क्याम्पस, ३५ वटा आधारभूत विद्यालयहरु रहेको यस नगरपालिकामा १८ माध्यामिक तहका विद्यालयहरु छन् । यस नगरपालिकामा शिक्षा क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखी कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । सामुदायिक विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर अपेक्षित स्तरमा नभएको गुनासो जनमानसमा रहेको हुँदा शैक्षिक गुणस्तर वृद्धि गर्न तथा शैक्षिक क्षेत्रमा रहेका सवालको पहिचान गरी समाधानका उपायहरु खोजी गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । यसर्थ भिमादको शिक्षा क्षेत्रमा रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरुको खोजी गरी सोको समधानका लागि रणनीति तथा कार्यनीतिहरु र कार्यक्रमहरु योजनामा समावेश गरिएको छ ।

५.२.२ सबल पक्ष

- क) प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र स्थापना हुनु,
- ख) आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालय भवन र शिक्षा व्यवस्थापन हुनु,
- ग) दिवा खाजा, पिउने पानी, विद्युत, इन्टरनेट र स्यानिटरी प्याडको व्यवस्था हुनु,
- घ) शिक्षा समिति, विषयगत समिति, परीक्षा समितिमार्फत अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण हुनु,

ड) कानून निर्माण तथा कार्यान्वयन हुनु,

५.२.३ दुर्बल पक्ष

- क) प्रारम्भिक बालविकास शिक्षक व्यवस्थापन सशर्त अनुदानबाट नभएको,
- ख) आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क माध्यमिक शिक्षाको पूर्ण व्यवस्था गर्न नसकिएको,
- ग) स्थानीय उत्पादनलाई दिवा खाजामा जोड्न नसकिएको,
- घ) विद्यालयको अपेक्षित रूपमा शिक्षकको पेशागत विकासमा सहयोग पुर्याउन नसकिएको,
- ड) कानून अद्यावधिक तथा परिमार्जन गर्ने,

५.२.४ अवसरहरु

- क) ECD को अनुभवसहित कक्षा १ मा भर्नाको दर बढेको,
- ख) आफ्नो कानून निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको,
- ग) स्थानीय पाठ्यपुस्तक निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको,
- घ) दिवा खाजा कार्यान्वयनले विद्यार्थीमा पोषणको मात्रा सुधार भएको,
- ड) दरबन्दी मिलान तथा विद्यालय समायोजन क्रमश भएको,

५.२.५ चुनौतीहरु

- क) ECD मा उमेर नपुगेको विद्यार्थी भर्ना गर्नुपर्ने बाध्यता हटाउनु,
- ख) सामुदायिक विद्यार्थीप्रति अभिभावक र विद्यार्थीको विश्वास बढाउनु,
- ग) पूर्ण मापदण्ड बमोजिम भौतिक तथा शैक्षिक व्यवस्थापन गर्नु,
- घ) अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षाको कार्यान्वयन गर्नु,
- ड) पूर्ण बालमैत्री विद्यालय शिक्षाको कार्यान्वयन गर्नु,
- च) बालमैत्री स्थानीय शासनका पूर्वाधार तथा बालमैत्री नगरपालिका घोषणा गर्नु,

५.२.६ दीर्घकालीन सोच

“सामाजिक आर्थिक रुपमान्तरणका लागि शैक्षिक मानव संसाधनको विकास”

६.२.७ लक्ष्य

गुणस्तरीय शिक्षा मार्फत सिर्जनशील, दक्ष, प्रतिस्पर्धी, उत्पादनशील र नवप्रवर्तनशील जनशक्ति तयार गर्ने ।

५.२.८ उद्देश्य

- क) सबै बालबालिकाहरूलाई आधारभूत शिक्षा अनिवार्य तथा निःशुल्क र माध्यमिक शिक्षामा निःशुल्क पहुँच सुनिश्चित गरी शिक्षालाई गुणस्तरीय, जीवनोपयोगी र प्रविधिमैत्री बनाउनु ।
- ख) शिक्षालयहरू बालमैत्री, शिक्षकमैत्री र अभिभावकमैत्री सिकाई थलोको रूपमा विकास गर्नु ।
- ग) शिक्षामा नवप्रवर्तन र सुशासनलाई संस्थागत गर्नु ।

५.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

तालिका ६४: शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
शिक्षाको गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने गरी आवश्यक पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।	- विद्यालय भवन, कक्षाकोठा र शौचालयको भौतिक निर्माण तथा जीर्णोद्धार गर्न रकम विनियोजन गरिनेछ । - विद्यालयको भौतिक पूर्वाधार बालमैत्री, अपाङ्गमैत्री तथा विपद् प्रतिरोधीरूपमा तयार गरिनेछ । - प्रत्येक विद्यालयमा खेल मैदानको व्यवस्था गरिनेछ । - प्रत्येक विद्यालयमा छात्रछात्राका लागि छुट्टा-छुट्टै सुरक्षित तथा स्वस्थकर शौचालयको व्यवस्था गरिनेछ । - विद्यालयमा पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगशाला र कम्प्युटर ल्याबको व्यवस्था गरिनेछ । - प्रारम्भिक बालकक्षा निर्धारित मापदण्ड अनुरूप बसाई व्यवस्था र सरसफाईलाई ध्यान दिई खेल सामाग्री, सिकाई सामाग्री, मनोरञ्जन सामाग्री, अडियो भिडियो सहितको आकर्षक मनोरञ्जन र बालमैत्री कक्षाकोठा व्यवस्थापन गरिनेछ । - शिक्षण संस्थाहरूमा प्रविधि सहितको भौतिक पूर्वाधार विकासमा जोड दिइनेछ ।
विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न संस्थागत विकास गर्ने ।	- सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरूसँगको समन्वय, सामुदायिक सहभागिता र स्थानीय सरोकारवालासँगको साझेदारीमा शिक्षामा पहुँच, गुणस्तर अभिवृद्धि तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि जस्ता कार्यक्रमहरूमा समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । - सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरूसँगको समन्वय, सामुदायिक सहभागिता र स्थानीय सरोकारवालासँग साझेदारीमा शिक्षामा पहुँच,

	गुणस्तर अभिवृद्धि तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि जस्ता कार्यक्रमहरूमा समन्वय तथा सहकार्य गरिनेछ । ३. विद्यालयहरूको व्यवस्थापन सुधार तथा शैक्षिक उपलब्धि अभिवृद्धिका लागि प्रधानाध्यापकहरूसँग कार्यसम्पादन करारको व्यवस्था लागू गरिनेछ । ४. शिक्षकहरूको कार्यसम्पादनलाई विद्यालयका हरेक कक्षाका विद्यार्थीले हासिल गरेको नतिजासँग आवद्ध गरी पुरस्कार तथा दण्डको व्यवस्था गरिनेछ । ५. नगरमा उच्च नतिजा सहित नमुना बनिरहेका उत्कृष्ट विद्यालयहरूको सफलताका कथाहरूलाई प्रचारप्रसार गर्नुका साथै त्यस्ता विद्यालयहरूबाट न्यून नतिजा भएका विद्यालयहरूले सिक्ने अवसरको सुनिश्चितता गरिनेछ । ६. नगरमा शैक्षिक सुशासन कायम गराउन र लक्षित कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी ढङ्गबाट सम्पादन गर्नका लागि विद्यालयका प्रधानाध्यापक, विद्यालय शिक्षकसँग नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन सम्झौता गरिनेछ ।
प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा कार्यक्रमलाई विद्यालय शिक्षाको अभिन्न अंगको रूपमा विकास गरी सबै बालबालिकाका लागि अनिवार्य गर्ने ।	१. पालिका/वडा शिक्षा समिति गठन र क्रियाशील गर्दै विद्यालय शिक्षामा पहुँच नपुगेकाको तथ्यांक संकलन गरी पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । २. पूर्व प्राथमिक अथवा बालविकास, आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुल्ला तथा वैकल्पिक शिक्षा, निरन्तर शिक्षा साथै विशेष शिक्षा सम्बन्धी कानून र मापदण्ड निर्माण लागू गरिनेछ । ३. आवश्यक परेको ठाउँमा विद्यालयलाई आवासीय विद्यालय तथा स्कूलबसको व्यवस्था समेत गरिनेछ । ४. विद्यालय बाहिर रहेका सबै बालबालिकाहरूलाई विद्यालय प्रवेश गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । ५. सबैका लागि अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा सुनिश्चित गर्न जोखिममा परेका सबै बालबालिकाहरूलाई आवश्यकताको आधारमा शिक्षाको प्रबन्ध मिलाइनेछ ।
शिक्षण पेशामा आवश्यक दक्ष जनशक्ति प्रवेशको व्यवस्थापन गर्ने ।	१. प्रत्येक विद्यालयमा विषयगत शिक्षक दरबन्दी पुनरावलोकन गरी विद्यार्थी संख्या तथा शिक्षक संख्याको आधारमा शिक्षक विद्यार्थी अनुपात हेरी दरबन्दी मिलान गर्ने तथा अवस्था हेरी विद्यालय तह तथा कक्षा समायोजन गरिनेछ । २. कक्षाको आवश्यकता र पाठ्यक्रमको माग अनुरूप शिक्षकहरूलाई आफ्नो विषयमा दक्ष तुल्याउन नियमित रूपमा विषयगत तालिमको प्रबन्ध गरिनेछ । ३. स्थानीय आवश्यकताको आधारमा तालिम पाठ्यक्रमको मोड्युल बनाई विज्ञ प्रशिक्षकद्वारा तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।

	४. सामुदायिक विद्यालयका शिक्षकहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्न शिक्षक अध्ययन भ्रमण कार्यक्रम, शैक्षिक तालिम, गोष्ठी, सेमिनार लगायतका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ५. बालविकास केन्द्रका शिक्षक र आधारभूत तहमा दरबन्दी कम भएका विद्यालयका शिक्षकलाई बहुकक्षा/बहुवर्ग शिक्षण सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिनेछ । ६. विद्यालयमा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक शिक्षक तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ७. प्राविधिक तथा व्यवसायिक (सफ्ट स्किल समेत) सीप प्रदान गर्न शिक्षकहरुलाई आधुनिक, शिक्षण सीपयुक्त, प्रविधिमैत्री, निरन्तर सिकाइमुखी बन्न तालिम दिँदै पेशागत दक्षता बढाइनेछ ।
रोजगारी र उद्यमशीलता विकास गर्न प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षाको विस्तार गर्ने ।	१. विद्यालयमा प्रयोगात्मक कक्षाका लागि विज्ञान प्रयोगशालाको व्यवस्था गरिनेछ । २. माध्यमिक तह (कक्षा ११-१२) मा विज्ञान विषय अध्यापन गर्ने सामुदायिक विद्यालयको स्तरोन्नती एवम् विद्यार्थी प्रोत्साहन कार्यक्रमको व्यवस्था गरिनेछ । ३. विद्यालय शिक्षामा जीवनोपयोगी तथा मुल्यमा आधारित शिक्षालाई समेट्ने गरी पाठ्यक्रमको परिमार्जन गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ४. साधारण तथा व्यवसायिक दुवै धारका कक्षा सञ्चालन गर्ने प्राविधिक र व्यवसायिक विद्यालयहरु सञ्चालनका लागि आवश्यक सहयोग प्रदान गरिनेछ । ५. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमको क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चितताका लागि प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र तालिम सम्बन्धी एकीकृत योजना बनाइनेछ । ६. विद्यार्थीको सिकाई अभिवृद्धिका लागि निरन्तर मूल्याङ्कन पद्धती तथा प्रारम्भिक बाल कक्षामा पढाई सीप विकास विधिहरुको प्रभावकारी उपयोग गर्दै लगिनेछ । ७. शिक्षामा सूचना र प्रविधिको प्रयोगलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्दै नगरको सबै विद्यालयहरुमा सूचना र प्रविधि सहितको शिक्षण गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ ।
आर्थिक रुपले विपन्न लोपोन्मुख र सीमान्तकृत समुदाय र अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	१. दलित, छात्रा, जनजाति, लोपोन्मुख जातजाति, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु, गरिब तथा जेहेन्दार विद्यार्थीहरुका लागि आवश्यकताको आधारमा प्रत्येक विद्यालयमा विशेष छात्रवृत्ति कोषको स्थापना गरी छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरिनेछ । २. नयाँ विद्यालय भवन निर्माण गर्दा अपाङ्गमैत्री हुनेगरी बनाइनेछ । ३. भिन्न सिकाई आवश्यकता भएका, जोखिममा परेका तथा सीमान्तकृत समूहका विद्यार्थीहरुको सिकाई आवश्यकता सम्बोधन गर्नका लागि

	खुला, वैकल्पिक तथा विशेष शिक्षा कार्यक्रमको सुविधा विस्तार गरिनेछ । ४. विद्यालय जान नसक्ने अपाङ्गता भएका बालबालिकाका लागि घरमै पढाउने र अभिभावक शिक्षा सञ्चालन गर्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । ५. ब्रेललिपि तथा साङ्केतिक भाषाको तालिम माग भई आएमा नगरपालिकाबाट व्यवस्थापन गरिनेछ ।
शिक्षामा नवप्रवर्तन प्रविधिहरूको व्यवहारिक प्रयोग गर्ने ।	१. असल चरित्र निर्माणका लागि नैतिक शिक्षाको प्रवर्द्धन गर्दै योग, ध्यान, आहार-विहार, व्यवहार र राष्ट्रिय दायित्व बोध गर्न सक्ने दक्ष नागरिक उत्पादन गर्ने लक्ष्यबाट निर्देशित रहँदै समुचित शैक्षिक नीति अवलम्बन गरिनेछ । २. औपचारिक तथा अनौपचारिक क्षेत्रको शिक्षामा नैतिकता, अनुशासन र जीवन सीप (Life Skills) विकास गर्न स्थानीय तहको पाठ्यक्रममा समावेश गरिनेछ । ३. नगरभित्रका कुनै एउटा सामुदायिक विद्यालयलाई अगुवा विद्यालयको रूपमा विकास गरिनेछ । ४. प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षामा मा.वि. तह उत्तीर्ण विद्यार्थीलाई सम्बन्धित विषयमा थप तालिम लिन आवश्यक नपर्ने गरी अध्यापन गर्ने शिक्षा प्रदान गरिनेछ । ५. सामुदायिक र संस्थागत विद्यालय बीचको शैक्षिक स्तरको दुरी घटाउँदै लैजाने उपायहरूको खोजी गर्न संस्थागत र सामुदायिक विद्यालयका शिक्षक बीचमा अन्तरक्रिया गरिनेछ । ६. हरेक विद्यालयले प्रत्येक कक्षाको औषत सिकाई उपलब्धि कम्तिमा ५१ प्रतिशत पुर्याइनेछ ।
अनुगमन तथा निरीक्षण गरी शैक्षिक क्रियाकलापहरूलाई समय सापेक्ष सुधार गर्ने ।	१. प्रधानाध्यापक तथा व्यवस्थापन समिति अध्यक्ष लक्षित शैक्षिक व्यवस्थापन तथा नेतृत्व विकास विशेष तालिम सञ्चालन गरिनेछ । २. नगरपालिकास्तरीय एक वैज्ञानिक तथा व्यवहारिक शैक्षिक पात्रोको निर्माण गरी लागु गरिनेछ । ३. अनुसन्धानात्मक क्रियाकलापमा विद्यार्थीहरूलाई संलग्न गराउन परियोजना कार्यलाई पाठ्यक्रममा समावेश गरी पूरक क्रियाकलापका रूपमा अनिवार्य गरिनेछ । ४. विद्यालय अनुगमनलाई सुधारमुखी बनाउन टीम सुपरीवेक्षणलाई अभियानकै रूपमा लागि निर्दिष्ट फारमहरूका आधारमा कक्षा अवलोकन गर्ने, नमूना कक्षा लिने प्रणालीलाई कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ५. निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, कक्षा शिक्षण र न्यूनतम एउटा शैक्षिक सामाग्रीसहित कक्षामा विद्यार्थी सहजीकरण गर्न प्रोत्साहन गर्ने र अनुगमनको क्रममा त्यसलाई प्रमुखताका साथ हेरिनेछ ।

५.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ६५: शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.२.	शिक्षा विज्ञान र नवप्रवर्तन						३३१७०		३९४३०		४०८३०		४११३०		४६६८०	२०१२४०	
२.२.१	आवासिय विद्यालय सम्भाव्यता अध्ययन	पटक	सबै	१	२४०	१	२४०	०	०	०	०	०	०	०	०	२४०	पालिका
२.२.२	विद्यालय भवन निर्माण योजना	गोटा	सबै	५	६०००	०	०	१	६०००	१	६०००	१	६०००	२	१२०००	३००००	प्रदेश सरकार
२.२.३	विद्यालय साधारण भवन निर्माण योजना	गोटा	सबै	५	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१७५००	पालिका
२.२.४	विद्यालय शौचालय निर्माण योजना	गोटा	सबै	१०	७५०	१	७५०	१	७५०	३	२२५०	३	२२५०	२	१५००	७५००	पालिका
२.२.५	बालमैत्री तथा अपाङ्गतामैत्री पूर्वाधार व्यवस्थापन (खेलमैदान, खानेपानी धारा,)	गोटा	सबै	३१	५०	५	२५०	५	२५०	५	२५०	७	३५०	९	४५०	१५५०	पालिका
२.२.६	विद्यालय नमुना (Smart) भान्साघर	गोटा	सबै	२४	२००	३	६००	३	६००	५	१०००	६	१२००	७	१४००	४८००	पालिका
२.२.७	विद्यालयमा युरोगार्ड, ई हाजिरी, कम्प्युटर खरिद मर्मत तथा व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.२.८	विद्यालयको आवश्यकता अनुसार अन्य पूर्वाधार निर्माण योजना	गोटा	सबै	१०	१२०	२	२४०	२	२४०	२	२४०	२	२४०	२	२४०	१२००	पालिका
२.२.९	विद्यालय पूर्वाधार मर्मत योजना	गोटा	सबै	१५	२५०	३	७५०	३	७५०	३	७५०	३	७५०	३	७५०	३७५०	पालिका
२.२.१०	विद्यालय फर्निचर व्यवस्थापन	गोटा	सबै	१०	२५०	२	५००	२	५००	२	५००	२	५००	२	५००	२५००	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.२.११	उत्कृष्ट विद्यार्थी, विद्यालय र शिक्षक पुरष्कार कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.२.१३	शिक्षण सामाग्री व्यवस्थापन कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	६००	पालिका
२.२.१४	विद्यार्थी खेलकुद प्रशिक्षण कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.२.१५	विद्यार्थी सङ्ख्या न्यून भएका विद्यालय समायोजन तथा स्कूल बस व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१७५००	प्रदेश सरकार
२.२.१६	विद्यालय सञ्चालन तथा व्यवस्थापन सधीय अनुदानमा थप सहयोग	एकमुस्ट	सबै	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	पालिका
२.२.१७	शिक्षा युवा तथा खेलकुद शाखा सँग सम्बन्धित तालिम, कार्यशाला, अभिमुखीकरण, छलफल तथा बैठक सञ्चालन	एकमुस्ट	सबै	५	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	५०००	पालिका
२.२.१८	संघीय सरकारबाट स्वीकृत प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्रका सहजकर्ता, विद्यालय कर्मचारी तथा नगर स्रोतका सट्टा शिक्षक, सहजकर्ता र शिक्षकका लागि तलब तथा थप तलव व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	१००००	१	१००००	१	१००००	१	१००००	१	१००००	१	१००००	५००००	पालिका
२.२.१९	तहगत तथा विषयगत शिक्षक व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	५०००	संघिय सरकार
२.२.२०	स्वयमसेवक शिक्षक कर्मचारी व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.२.२१	सङ्घीय सरकारबाट उपलब्ध गराइएको दिवा खाजामा थप रकम व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१००००	पालिका
२.२.२२	विषयगत सिकाइ समूह गठन तथा परिचालन	एकमुस्ट	सबै	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	पालिका
२.२.२३	गैरसरकारी संस्थासँगको सहकार्यकमा शैक्षिक कार्यक्रम सञ्चालन	एकमुस्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	गै.स.स.
२.२.२४	अपाङ्गता भएका बालवालिकाहरूका लागि जनज्योति मा वि दिवा स्याहार केन्द्र संचालन	एकमुस्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.२.२५	नगर स्तरीय परीक्षा सञ्चालन तथा स्तरनिर्धारण परीक्षण (कक्षा ८ समेत)	एकमुस्ट	सबै	५	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	७५००	पालिका
२.२.२६	वार्षिक शैक्षिक क्यालेन्डर प्रकाशन	एकमुस्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
२.२.२७	प्राविधिक शिक्षा अध्ययनका लागि छात्रवृत्ति	एकमुस्ट	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.२.२८	विद्यालय कक्षा शिक्षण तथा शैक्षिक कार्यक्रमहरूको सुपरिवेक्षण एवं अनुगमन	एकमुस्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.२.२९	नगरस्तरीय शैक्षिक प्रदर्शनी प्रतियोगिता	एकमुस्ट	सबै	५	१२५०	१	१२५०	१	१२५०	१	१२५०	१	१२५०	१	१२५०	६२५०	पालिका
२.२.३०	स्थानीय पाठ्यक्रम (कक्षा ६ देखि ८) को निर्माण , सहजिकरण पुस्तिका तथा प्रकाशन	एकमुस्ट	सबै	१	५००	०	०	१	५००	०	०	०	०	०	०	५००	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.२.३१	स्थानीय पाठ्यक्रम मेरो भिमाद,२०७८ (कक्षा १ देखि ५) मा आधारित पाठ्यपुस्तक छपाइ	एकमुस्ट	सबै	५	८००	१	८००	१	८००	१	८००	१	८००	१	८००	४०००	पालिका
२.२.३२	नगरस्तरीय शिक्षक विद्यार्थी प्रतिभा पहिचान कार्यक्रम	एकमुस्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.२.३३	सामुदायिक विद्यालयहरूमा स्काउट तथा रेडक्रससम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन	एकमुस्ट	सबै	५	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	६००	गै.स.स.
२.२.३४	न्यूनतम मापदण्डसहितको प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र व्यवस्थापन	एकमुस्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
२.२.३५	समय व्यवस्थापन, शिक्षक डायरी, मूल्याङ्कन अभिलेखीकरण पुस्तिका छपाइ तथा वितरण	एकमुस्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.२.३६	अतिरिक्त कक्षा सञ्चालन	एकमुस्ट	सबै	५	९००	१	९००	१	९००	१	९००	१	९००	१	९००	४५००	पालिका
२.२.३७	विषयगत शैक्षिक सामाग्री प्रयोगशाला	एकमुस्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
२.२.३८	सूचकमा आधारित भई विद्यालयहरूको स्तर निर्धारण परीक्षण	एकमुस्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका

५.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ६७: शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकाका सबै नागरिकहरु साक्षर र सक्षम भएको हुनेछ ।	साक्षरता दर (५ वर्षमाथि)	प्रतिशत	४५.००	५०	५५	६०	६५	७०	७०	नगरपालिका प्रोफाइल, शिक्षा शाखाका प्रतिवेदनहरु	शिक्षा, विज्ञान र नवप्रवर्तन क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		साक्षरता दर (१५ वर्षमाथि)	प्रतिशत									
		युवा साक्षरता दर (१५ - २४ वर्ष)	प्रतिशत									
असर	नगरपालिकाको शैक्षिक सूचकाङ्कमा उल्लेख्य वृद्धि भएको भएको हुने ।	बाल कक्षा/पूर्व प्राथमिक तहको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना दर	प्रतिशत	-	९५	९६	९७	९८	१००	१००		
		आधारभूत तह (१ देखि ८) मा लैगिक समानता	अनुपात									
		उच्च शिक्षामा कुल विद्यार्थी	सङ्ख्या									
		आधारभूत तह (१ - ८) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत	९४	९५	९६	९७	९८	१००	१००		
		आधारभूत तह (१ - ८) मा कुल भर्नादर	प्रतिशत	११४.८	१२०.०	१२५.०	१३०.०	१३५.०	१४०.०	१४०.०		
प्रतिफल १	विद्यालय छाड्ने दर न्यून भएको हुनेछ ।	आधारभूत तहमा विद्यालय जाने उमेरका विद्यालय बाहिर रहेका विद्यार्थी	प्रतिशत		२०	१०	५	०	०	०		
		आधारभूत तहमा विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीको दर	सङ्ख्या		२०	१०	५	०	०	०		
प्रतिफल २	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात आवश्यकता अनुसार व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	विद्यालय शिक्षा (१ - ८) शिक्षक विद्यार्थी अनुपात	सङ्ख्या									
		मातृ शिशु पोषण सहायता पाएका जनसङ्ख्या	सङ्ख्या									

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रतिफल ३	प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालन र बालबालिकाले प्राविधिक शिक्षा उतीर्ण गरेको हुनेछ ।	प्राविधिक धारका विद्यालय सञ्चालन	सङ्ख्या	०	०	०	१	०	०	१		
		प्राविधिक विषय अध्ययनरत विद्यार्थी संख्या	सङ्ख्या	०	२५	२५	२५	२५	२५	२५०		
प्रतिफल ४	विद्यालयहरूको गुणात्मक परिवर्तन भएको हुनेछ ।	कम्प्युटर प्रयोगशाला भएको विद्यालय	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
		विज्ञान प्रयोगशाला भएको विद्यालय	प्रतिशत	८०	८२	८३	८५	८८	९०	९०		
		इन्टरनेट भएको विद्यालय	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल ५	शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित भई समुदायको शैक्षिक स्तर सुधार भएको हुनेछ ।	लैंगिकमैत्री विद्यालय	प्रतिशत	-	९०	९२	९४	९६	१००	१००		
		अपाङ्गतामैत्री विद्यालय	प्रतिशत	-	९५	९६	९७	९८	९९	१००		
		आवासीय विद्यालय	सङ्ख्या	-	०	१	०	१	१	३		
प्रतिफल ६	विपन्न स्थानीय विद्यार्थीहरूलाई उच्च शिक्षा (मेडिकल, इन्जिनियरिङ, कृषि, वन र सूचना प्रविधि) छात्रवृत्ति	प्राविधिक शिक्षामा अध्ययनरत छात्रवृत्ति प्राप्त स्थानीय विद्यार्थी	सङ्ख्या	०	२५	३०	३५	४०	५०	१८०		
		प्राविधिक शिक्षामा अध्ययनरत छात्रवृत्ति प्राप्त विपन्न विद्यार्थी	सङ्ख्या	०	२५	३०	३५	४०	५०	१८०		

५.३ खानेपानी तथा सरसफाई

५.३.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले खानेपानी तथा सरसफाई सुविधालाई नागरिकको मौलिक हकको रूपमा व्याख्या गरेको छ । स्वस्थ नागरिक उत्पादनमा योगदान पुर्याउन गुणस्तरीय खानेपानी र सरसफाईको क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी हाल सञ्चालन भइरहेका खानेपानीको स्रोत रहेका मुहानहरुको आवश्यक मर्मत सम्भार सरसफाई गर्दै थप खानेपानी आयोजनाहरु निर्माण गर्नुपर्ने साथै वैज्ञानिक विधिहरुको प्रयोग गरी फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । सरसफाई तथा स्वच्छ पानी मानवीय स्वास्थ्यलाई प्रभाव पार्ने प्रमुख तत्वहरु भएको र दिगो विकास लक्ष्यको लक्ष्य नं. ६ ले खानेपानी तथा सरसफाईलाई सुनिश्चितता गरेको छ ।

स्वस्थ मानव जीवनका लागि खानेपानी र सरसफाई अनिवार्य हुने भएकोले संघीय व्यवस्था लागू भएपछि यस सम्बन्धी अधिकार स्थानीय सरकारको अधिकार क्षेत्रमा राखिएको छ । यसका साथै नेपाल सरकारले खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रलाई महत्व दिई विभिन्न रणनीति र कार्यनीति बनाई कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै आएको छ । सोही अनुरूप भिमाद नगरपालिकाले पछिल्ला वर्षहरुमा खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा उल्लेखनीय सुधार गरेको छ । नगरपालिकालाई खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा गरिएको छ भने अधिकांश घरमा शौचालय निर्माण भइसकेको छ र धेरैजसो घरधुरीमा पाइपलाइनमार्फत खानेपानी सुविधा उपलब्ध छ । वडा तथा बस्ती तहमा खानेपानी तथा सरसफाई समितिहरु गठन गरी सक्रिय बनाइएका छन् । साथै, गैरसरकारी क्षेत्रको सहयोगले स्वच्छ खानेपानी र सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना वृद्धि गर्न योगदान पुऱ्याइरहेको छ ।

५.३.२ सबल पक्ष

- क) अधिकतम जनताहरुले खानेपानी सुविधा प्राप्त गरेको,
- ख) बाढी पहिरोले पुर्याएको क्षतिपूर्ति नगरपालिकाले तुरुन्त समाधान गरेको,
- ग) 'एक घर, एक धारा' खानेपानी कार्यक्रम क्रमश कार्यान्वयन भएको,
- घ) पानीको प्रशस्त स्रोतहरु उपलब्ध भएको,

५.३.३ दुर्बल पक्ष

- क) पूर्ण शुद्धिकरण गरिएको खानेपानी उपलब्ध नभएको,

- ख) स्रोत भएपनि भौगोलिक विकटताको कारणले सर्वसुलभ रूपमा पानीको व्यवस्थापन गर्न नसक्नु,
- ग) फोहोरलाई मोहोरमा परिवर्तन गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न नसकिएको,
- घ) आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक शौचालय व्यवस्थापन गर्न नसकिएको,

५.३.४ अवसरहरू

- क) स्वच्छ खानेपानीको उपलब्धता,
- ख) नगरपालिका क्षेत्रबाटै पानीको व्यवस्थापन गर्न सकिने,
- ग) फोहोर वर्गीकरण गरी व्यवस्थापन गर्न र पुनःप्रयोग गर्नसकिने,
- घ) खानेपानी व्यवस्थापनमा लिफ्टिंग प्रणाली उपयोग गर्न सकिने,

५.३.५ चुनौती

- क) पूर्ण रूपमा शुद्ध खानेपानी पुर्याउनु,
- ख) फोहोर व्यवस्थापन तथा वर्गीकरण र पुनःप्रयोग गर्नु,
- ग) सबै महिना सहज रूपमा खानेपानी उपलब्ध गराउनु.

५.३.६ दीर्घकालीन सोच

“स्वच्छ खानेपानी र सरसफाइयुक्त भिमाद ”

५.३.७ लक्ष्य

सफा, सुन्दर भिमाद निर्माण गरी स्वच्छ एवम् गुणस्तरीय खानेपानीको सुनिश्चितता गर्ने ।

५.३.८ उद्देश्य

- क) आधारभूत गुणस्तरीय खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु,
- ख) गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा वृद्धि गर्नु,
- ग) फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्नु ।

५.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

स्थानीय नागरिकहरूलाई सफा खानेपानीमा पहुँच र पूर्ण सरसफाइयुक्त नगरपालिका बनाउनका लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका ६८: खानेपानी तथा सरसफाई विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
गुणस्तरीय खानेपानी सेवा प्रवाहमा विस्तार गर्न जलाधार संरक्षण तथा खानेपानीको आपूर्ति सहज बनाइने ।	१. खानेपानीका संरचनाहरूको स्तरोन्नती, मर्मत संभार तथा नयाँ निर्माण गरिनेछ । २. खानेपानी तथा सरसफाई स्वच्छता गुरुयोजना तयार पारी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ । ३. “एक घर एक धारा” खानेपानी कार्यक्रम लागू गरिनेछ । ४. विद्यमान तथा वैकल्पिक खानेपानीका स्रोतहरूको प्राविधिक टोलीबाट मूल्यांकन गराइनेछ । ५. खानेपानी स्रोतहरूको संरक्षण गरिनेछ । ६. आधारभूत खानेपानी पहुँच वृद्धिको लागि ठाउँठाउँमा पानी ट्यांकीको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ । ७. विद्यमान खानेपानीका संरचनाको क्षमता मूल्यांकन गरिनेछ । ८. आवश्यकता अनुसार पानी शुद्धीकरण प्रक्रियाको लागि संरचना निर्माण गरिनेछ । ९. सामूहिक कोषको निर्माण गरी उपभोक्ताको लागत सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ । १०. निजी वा अन्य क्षेत्रसँग साझेदारीको प्रयास गरिनेछ ।
घरेलु फोहोरमैला व्यवस्थापन र हरेक घरपरिवारमा आधारभूत शौचालय तथा सरसफाई सुविधाको व्यवस्था गरिने ।	१. सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २. नकुहिने फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि नियमित संकलन कार्य नगरपालिकाबाट गरिनेछ । ३. घरघरमा निस्कने फोहोरलाई कम गर्न, फोहोरलाई वर्गीकरण गर्न, कम्पोष्ट मल बनाउन र पुनः प्रयोग गर्न प्रेरित गर्नका लागि जनस्तरमा नियमित जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ४. “फोहरबाट मोहोर” कार्यक्रम सञ्चालन गरी यस नगरपालिकाको फोहरलाई यसै नगरपालिकामा विसर्जन गर्न सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।
सार्वजनिक स्थल तथा बजार क्षेत्रमा सरसफाई सेवाको व्यवस्थापन गरिने ।	१. समुदायका केही सार्वजनिक ठाउँहरूमा अपाङ्गमैत्री, बालमैत्री शौचालयको निर्माण गरिनेछ । २. सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ३. स्थानीय सञ्चार माध्यमको सहयोगमा सरसफाई सम्बन्धी नियमित जनचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरी सार्वजनिक स्थलमा फोहोर फाल्नेलाई जरीवाना गरिनेछ । ४. सरसफाइको लागि डस्टविनको व्यवस्था गरी कुहिने फोहोर र नकुहिने फोहोर संकलन केन्द्रहरू बनाइने छ ।

५.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ६९: खानेपानी तथा सरसफाई विकासका कार्यक्रम तथा परियोजनाहरु

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.३.	खानेपानी, सरसफाई र स्वच्छता						९७५०		१२१००		११४२५		२३५००		२४०००	८०७७५	
२.३.१	खानेपानी गुणस्तर परिक्षण कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
२.३.२	पूर्ण सरसफाई सचेतनामुलक कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
२.३.३	भिमाद वृहत खानेपानि योजना सम्भाव्यता अध्ययन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	१	१८५०	०	०	१	१८५०	०	०	०	०	०	०	१८५०	पालिका
२.३.४	बजार क्षेत्र स्यानिटेसन को वृस्तित योजना प्रतिवेदन	एकमुष्ट	६	१	१६७५	०	०	०	०	१	१६७५	०	०	०	०	१६७५	पालिका
२.३.५	खानेपानि योजना मर्मत	एकमुष्ट	सबै	५	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१००००	पालिका
२.३.६	भिमाद वृहत खानेपानि योजना निर्माण	एकमुष्ट	सबै	१	२५०००	०	०	०	०	०	०	१	१२५००	१	१२५००	२५०००	संघिय सरकार
२.३.७	एक घर एक धारा योजना कार्वन्वयन	एकमुष्ट	सबै	५	४०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००	१	४०००	२००००	पालिका
२.३.८	हुक्का लिफ्टिंग खानेपानी आयोजना	पटक	१	१	७५०	१	७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	७५०	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.३.९	छिरौदी लिफ्टिङ खानेपानी आयोजना	पटक	१	१	७५०	०	०	०	०	१	७५०	०	०	०	०	७५०	पालिका
२.३.१०	जलौदी खेक्रेटारमा बोरिङ्ग खानेपानी निर्माण	पटक	३	१	७५०	१	७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	७५०	पालिका
२.३.११	फासुर्दी लिफ्टिंग खानेपानी आयोजना	पटक	५	१	७५०	०	०	१	७५०	०	०	०	०	०	०	७५०	पालिका
२.३.१२	आमबोटे खानेपानी योजना	पटक	५	१	७५०	०	०	०	०	१	७५०	०	०	०	०	७५०	पालिका
२.३.१३	लदन आम्डाडा खानेपानी आयोजना	पटक	५	१	१२५०	०	०	०	०	०	०	१	१२५०	०	०	१२५०	पालिका
२.३.१४	जिदिबारही खा.पा.को टंकी र पाइप निर्माण	गोटा	७	१	१२५०	०	०	१	१२५०	०	०	०	०	०	०	१२५०	पालिका
२.३.१५	घेजादी खानेपानी आयोजना क्षमता वृद्धि	पटक	७	१	१२५०	०	०	०	०	१	१२५०	०	०	०	०	१२५०	पालिका
२.३.१६	क्याडिबेसी बृहत खा.पा संचालन कार्यक्रम	पटक	८	१	१२५०	१	१२५०	०	०	०	०	०	०	०	०	१२५०	पालिका
२.३.१७	मंगलोदय अरौदी खा.पा मा वाटर ट्रीटमेन्ट कार्यक्रम	पटक	८	१	१२५०	०	०	१	१२५०	०	०	०	०	०	०	१२५०	पालिका
२.३.१८	उब्दी बोमा खानेपानी आयोजना	पटक	१	१	१२५०	०	०	०	०	०	०	१	१२५०	०	०	१२५०	पालिका
२.३.१९	दुम्सादी दलित बस्ती खानेपानी आयोजना	पटक	५	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१५००	१५००	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.३.२०	खरखरे खानेपानी आयोजना	पटक	५	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१५००	१५००	पालिका
२.३.२१	राहुदी खानेपानी आयोजना	पटक	५	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१	१५००	०	०	१५००	पालिका
२.३.२२	कल्मुडा खा.पा. मा नया खानेपानि टंकी निर्माण	पटक	८	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१५००	१५००	पालिका

५.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ७१: खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकाका सबै नागरिकहरुको सुरक्षित खानेपानी र सरसफाई सेवामा पहुँच पुगेको हुनेछ ।	आधारभूत खानेपानीको पहुँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत	१००	१००.०	१००	१००.०	१००	१००	१००	नगरपालिका प्रोफाइल, पूर्वाधार शाखा र वातावरण शाखाका प्रतिवेदनहरु	खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		स्वच्छ खानेपानीको पहुँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत		८०	८५	९०	९५	१००	१००		
		आधारभूत स्तरको सरसफाई सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत		१५	३०	४५	६०	७५	७५		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
		सुधारिएको सरसफाई सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०	५०		
असर	सबै घरधुरीहरुमा खानेपानी तथा सरसफाई सुविधा विस्तार भएको हुनेछ ।	आधारभूत स्तरको खानेपानी सेवा पुगेको घरधुरी	प्रतिशत		४६	५०	५४	५८	६२	६२		
		स्वच्छ खानेपानीको सेवा पुगेको घरधुरी	प्रतिशत		१५	३०	४५	६०	७५	७५		
		शौचालय सुविधा भएको घरधुरी	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००		
		पूर्ण सरसफाई भएको घरधुरी	प्रतिशत		२०	३०	४०	५०	६०	६०		
प्रतिफल १	खानेपानी आयोजनाहरु निर्माण र मर्मत सम्भार भएको हुनेछ ।	संरक्षित गरिएको पानीको मुहान	प्रतिशत		२०	४०	६०	८०	१००	१००		
		पाइपलाइन खानेपानी	सङ्ख्या									
प्रतिफल २	सबै नागरिकहरुले आफ्नो सरसफाई व्यवस्थित गरेको हुनेछ ।	टोलबस्तीमा ढल निकास व्यवस्था	सङ्ख्या									
		आँगन सफाई भएको घरधुरी	प्रतिशत		३०	५०	७०	९०	१००	१००		
		आवास सजावट भएको घरधुरी	प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०	५०		
		सरसफाई सदस्यता लिएको घरधुरी	प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०	५०		

५.४ महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक तथा लक्षित वर्ग

५.४.१ पृष्ठभूमि

संविधानको धारा ३८ मा महिला हकको व्यवस्थामा प्रत्येक महिलालाई बिना भेदभाव समान लैङ्गिक हक, धारा ३९ मा बालबालिकाको हक, धारा ४१ मा ज्येष्ठ नागरिकलाई राज्यबाट विशेष संरक्षण तथा सामाजिक सुरक्षाको हक र संविधानको धारा ४३ मा सामाजिक सुरक्षाको हक अन्तर्गत आर्थिक रूपले विपन्न, अशक्त र असहाय, एकल महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बालबालिका, लोपोन्मुख जातिका नागरिकलाई समेटेको अवस्था छ । यस नगरपालिकामा केही सामाजिक असमानता तथा विभेदका कारण यस क्षेत्रका महिला, दलित, जनजाति, अल्पसंख्यक वर्ग सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछाडी परेका देखिन्छन् । लक्षित वर्ग तथा समुदायको सामाजिक न्याय, समानता, मानव अधिकार सहित सर्वाङ्गिक विकास गर्ने लक्ष्य तथा उद्देश्यका साथ लैङ्गिक समानता तथा समावेशीकरणलाई यस आवधिक योजनाले समेटेनेछ । यस आवधिक योजनाले दिगो विकासका लक्ष्य ५ तथा “लैङ्गिक समानता” को उद्देश्यमा योगदान गर्नेछ ।

सामाजिक जागरणको पर्याप्तता नभएको, राजनैतिक चेतनाको परिपक्वता नभैसकेको र पुरानो सामाजिक, जातिय, लैङ्गिक तथा वर्गीय स्वरूपको समाजमा व्यापक रूपान्तरण समेत भैनसकेकोले नेपालमा लैङ्गिक समानता, ज्येष्ठ नागरिकको सम्मान, सामाजिक सुरक्षा, अपाङ्गता भएका व्यक्तिको अधिकार र कठिनाइहरूको सम्बोधन तथा समग्र सामाजिक समावेशीकरणका मुद्दाहरू सामाजिक विकासका दृष्टिले केन्द्रिय भाग मै रहेका छन् । यस्तो वर्ग/समूह तथा क्षेत्रको प्रकृति एउटै प्रकृति र एउटै किसिमका छैनन् । तिनीहरूबीच ठूलो भिन्नता छ । यसर्थ यस नगरपालिकामा समेत यी सवालहरूको व्यापक सान्दर्भिकता रहेको र विकास योजानाले यी विषयहरूलाई महत्व दिएर समेट्नु पर्ने देखिन्छ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणका सन्दर्भमा सशक्तीकरणका लागि आवश्यक कार्यक्रम गर्ने, महिलाहरूलाई आय आर्जनका अवसरहरू सिर्जना गर्नसक्ने खालका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने, योजना तर्जुमा प्रक्रिया लगायत नगरपालिकाको गतिविधिहरूमा महिला, बालबालिका तथा लक्षित समूहको अर्थपूर्ण सहभागित गराउदै लान सकिने सम्भावना देखिन्छ । यसकारण, यी लक्षित वर्गहरूको विकासका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरूको लेखाजोखा गरी आवश्यक रणनीति तथा कार्यनीतिहरू योजनामा समावेश गरिएको छ ।

५.४.२ सबल पक्ष

- क) महिला उद्यमशीलता तथा महिला सशक्तीकरण कार्यक्रम भएको,
- ख) लैङ्गिक हिंसा, जातीय छुवाछुत र विभेद न्यूनीकरण कार्यक्रम सञ्चालन भएको,
- ग) जेष्ठ नागरिक सम्मान र सुरक्षाको आधार तय भएको,
- घ) अपाङ्गमैत्री पालिकाको आधार तय हुँदै गरेको,
- ङ) बालमैत्री स्थानीय शासन घोषणाका लागि आधार तयार हुँदै गएको,
- च) महिला नेतृत्व तथा क्षमता विकास कार्यक्रम गरिएको,

५.४.३ दुर्बल पक्ष

- क) महिला र बालबालिका तथा लक्षित वर्ग केन्द्रित निति र कार्यक्रम प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न नसकिएको,
- ख) आयआर्जन, उद्यमशीलता र रोजगारका कार्यक्रममा महिलाहरूलाई आवश्यक मात्रामा संलग्न गर्न नसकिएको,
- ग) लैङ्गिकमैत्री वडा र पालिका घोषणा गर्न नसकिएको,
- घ) महिला र बालबालिकाहरूलाई निति निर्माण प्रक्रियामा यथेष्टरूपमा सहभागी गराउन नसकिएको,
- ङ) बालश्रम मुक्त र बालमैत्री वडा तथा पालिका घोषणा गर्न नसकिएको,
- च) महिलाहरूलाई आर्थिक रूपमा आत्मनिर्भर बनाउन नसकिएको,
- छ) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको पुनर्स्थापना गर्न नसकिएको,

५.४.४ अवसरहरू

- क) सिपमुलक तालिम र नेतृत्व विकासका कार्यक्रम भएको,
- ख) शैक्षिक, स्वास्थ्य, आर्थिक अवसरमा समान पहुँचको लागि प्रयास भएको,
- ग) महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्गको संरक्षण र विकासको आधारशीला तयार भएको,

५.४.५ चुनौती

- क) लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण उत्तरदायी बजेट तर्जुमा र कार्यान्वयन,
- ख) महिला, दलित र विपन्न वर्गको आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण गर्नु,
- ग) समाजका हरेक तहमा महिलाको नेतृत्वदायी भूमिकामा सहजता ल्याउनु,

- घ) युवा तथा बालबालिकाहरु कुलत, दुर्व्यसनीमा पर्नु,
- ङ) सामाजिक विभेद न्यूनीकरण गरी लक्षित वर्गको सहभागिता वृद्धी गर्नु,
- च) अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको आर्थिक सामाजिक सशक्तीकरण गर्नु ।

५.४.७ दीर्घकालीन सोच

“महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गतामैत्री भिमाद नगरपालिका निर्माण”

५.४.८ लक्ष्य

महिला, बालबालिका, जेष्ठनागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिविरुद्ध हुने सबै प्रकारका विभेद, हिंसा र शोषण अन्त्य गरी सक्षम र आत्म सम्मानपूर्ण जीवनयापन गराउने ।

५.४.९ उद्देश्य

- क) लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट निर्माण मार्फत महिला सहभागिता अभिवृद्धि गरेर लैङ्गिक उत्तरदायी शासन पद्धती अवलम्बन गर्नु ।
- ख) मानव संसाधन तथा क्षमता विकासमा लक्षित वर्गको सहभागिता सुनिश्चित गरी जीविकोपार्जनमा आत्मनिर्भर बनाउनु ।
- ग) कुसंस्कार विरुद्ध सामाजिक दृष्टिकोण परिवर्तन गर्दै लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीता आधारित समाज स्थापना गर्नु ।
- घ) संस्थागत व्यवस्था अन्तर्गत कार्यप्रणाली एवम् तथ्यांकमा समेत महिला एवम् लक्षित वर्गको समावेशीतालाई सुनिश्चित गरी आर्थिक रुपमा सशक्तिकरण गर्नु ।

५.४.१० रणनीति तथा कार्यनीति

महिला, बालबालिका तथा अन्य लक्षित वर्गको संरक्षण, उत्थान र सशक्तीकरणका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु पहिचान गरिएको छः

तालिका ७२: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

रणनीतिहरु	कार्यनीतिहरु
महिलाको हकहितको संरक्षण र लैङ्गिक समानता कायम गर्ने ।	१. महिला उद्यमी साक्षरता कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । २. किशोरीहरुलाई आत्मविश्वास तथा मनोबल अभिवृद्धि गर्न आत्मरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

	३. यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरूको तथ्यांक एकिन गरी हक हितको संरक्षण गरी आयआर्जनमा जोड दिइनेछ । ४. महिला उद्यमीलाई प्रोत्साहन हुने गरी विभिन्न किसिमका प्रदर्शनी, मेला आयोजना गरी उत्पादित सामाग्रीहरूको बजारीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ । ५. लैङ्गिक तथा घरेलु हिंसा रहित समाज निर्माणका लागि जोड दिइनेछ । ६. महिलाहरूका लागि सीप विकास कार्यक्रम मार्फत आयआर्जनमा जोड दिइनेछ । ७. कानूनी सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ८. महिलाहरूको क्षमता विकास, नेतृत्व विकास गरी महिला सशक्तिकरण गरिनेछ ।
लक्षितवर्गको हक हित र अधिकारको प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सीप र अनुभवको उपयोग गर्ने ।	१. महिला, बालबालिका, ज्येष्ठ नागरिक अपाङ्गता र यौनिक लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरूका लागि श्रोत साधनमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रम, क्षमता विकास तथा सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ । २. महिला तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि आत्मनिर्भर बनाउनका लागि सिप विकास, क्षमता विकास, नेतृत्व विकास, कानूनी सचेतना लगायतका कार्यक्रमहरू संचालन गरिनेछ । ३. बालमैत्री स्थानीय शासनयुक्त नगरपालिका घोषणा गरिनेछ । ४. बालमैत्री स्थानीय शासन नीतिगत प्रक्रियागत कार्य अवलम्बन घोषणाका लागि सामूहिक प्रतिबद्धता सहित अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ५. यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरूलाई आर्थिक र सामाजिक रुपमा सशक्तिकरण गरिनेछ । ६. ज्येष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र, ज्येष्ठ नागरिक मिलन चौतारी लगायतको स्थापना गरिनेछ । ७. ज्येष्ठ नागरिक तिर्थाटन तथा अन्य भ्रमण कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ८. ज्येष्ठ नागरिकहरूमा देखिने स्वास्थ्य समस्याका बारेमा जनचेतना मूलक कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । ९. ज्येष्ठ नागरिकका लागि सम्मानपूर्वक परिवारसँग बस्नका लागि अभिभावकलाई सचेतना कार्यक्रम गरिनेछ । १०. ज्येष्ठ नागरिकलाई निःशुल्क औषधी वितरण गरिनेछ । ११. ज्येष्ठ नागरिक परिचय पत्र वितरण गरिनेछ । १२. ज्येष्ठ नागरिकहरूको प्रत्येक वडामा समिति गठन तथा नगर सञ्जाल निर्माण गरी ज्येष्ठ नागरिकहरूको हकहितको संरक्षण गरिनेछ ।

अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सामाजिक सशक्तिकरण मार्फत जीवनयापनमा सहजता र आत्मसम्मान प्रवर्द्धन गर्ने ।	१. अपाङ्गता भएका व्यक्तिका परिवारका सदस्यहरूका लागि सिप विकास मार्फत आय आर्जनमा जोड दिइनेछ । २. अपाङ्गता परिचय पत्र वितरण गरिनेछ । ३. अपाङ्गता सहायता सामाग्री वितरण तथा सम्मान कार्यक्रम गरिनेछ । ४. विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि फिजियोथेरापी सुविधा उपलब्ध गराइनेछ । ५. विभिन्न सेवा प्रदायक संस्थाहरु अपाङ्गतामैत्री बनाइनेछ । ६. अपाङ्गता भएका बालबालिका लागि विद्यालयमा पहुँचको व्यवस्था गरिनेछ ।
दलित र सिमान्तकृत समुदायलाई विकास तथा सामाजिक न्यायको मूलधारमा ल्याउने ।	१. छुवाछुत, कुसंस्कार विरुद्ध सचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ । २. आर्थिक र सामाजिक रुपमा पछाडी परेका दलित समुदाय, महिलाहरूलाई प्राथमिकता दिई स्वरोजगार तथा जीविकोपार्जनका कार्यक्रमहरु सिर्जना गरिनेछ ।
यौनिक लैङ्गिक अल्प संख्यक, सिमान्तकृत वर्ग सम्मानपूर्वक सामाजिक न्याय र आत्मसम्मान सहित आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण गर्ने ।	१. यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरूको तथ्याङ्क एकिन गरी हक हितको संरक्षण गरी आयआर्जनमा जोड दिइनेछ । २. यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यकहरूलाई आर्थिक सामाजिक रुपमा सशक्तिकरण गरिनेछ । ३. सीप विकास कार्यक्रम मार्फत उद्यमशीलतामा अभिवृद्धि गरी स्वावलम्बन तथा आत्मनिर्भर बनाइनेछ ।

५.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ७३: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	आधारवर्ष अवस्था	योजनाको कुल लक्ष्य	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
								पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
								परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.४.	महिला तथा बालबालिका तथा लक्षित वर्ग								७५६२		११५६२		१००६२		८०६२		८०६२	४५३१०	
	महिला																		
२.४.१	महिला क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तीकरण कार्यक्रम	पटक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.४.२	लैङ्गिक हिंसा न्यूनीकरण कार्यक्रम	पटक	सबै	०	५	५	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	४५०	पालिका
२.४.३	महिला सशक्तिकरण कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	गै.स.स.
२.४.४	महिला नेतृत्व तथा क्षमता विकास कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	६००	पालिका
२.४.५	महिला लाई सिप विकास तालिम	वार्षिक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.४.६	किशोरीहरु लाई आत्मरक्षा तालिम	वार्षिक	सबै	०	५	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.४.७	हिसामा परेका महिलाहरुलाई निशुल्क कोष स्थापना	वार्षिक	सबै	०	५	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.४.८	दर्ता भएका आमा समूहहरुको	वार्षिक	सबै	०	५	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	आधारवर्ष अवस्था	योजनाको कुल लक्ष्य	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
								पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
								परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
	सबलीकरण कार्यक्रम																		
२.४.९	लैङ्गिक हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान	वार्षिक	सबै	०	५	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.४.१०	राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय नारी दिवस कार्यक्रम सञ्चालन	वार्षिक	सबै	०	५	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.४.११	सासु बुहारी अन्तरघुलन कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
	बालबालिका																		
२.४.१२	बाल मैत्री स्थानिय शासन कार्यन्वयन, घोषणा तथा दिगोपना कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	१	१	४०००	०	०	१	२०००	१	२०००	०	०	०	०	४०००	पालिका
२.४.१३	बाल बिवाह न्यूनिकरण सम्वन्धि सचेतना कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.४.१४	"एक वडा, एक बाल उद्यान" निर्माण	गोटा	सबै	०	९	९	७५०	१	७५०	२	१५००	२	१५००	२	१५००	२	१५००	६७५०	पालिका
२.४.१५	बालकोष स्थापना	वार्षिक	सबै	०	५	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
२.४.१६	बाल क्लब र क्षमता विकास कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	१५०	१५०	५	१५०	७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	७५०	गै.स.स.
२.४.१७	बालगृह स्थापना	गोटा	६	०	१	१	१५००	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१५००	गै.स.स.
२.४.१८	राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बाल	वार्षिक	सबै	०	५	५	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	४५०	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	आधारवर्ष अवस्था	योजनाको कुल लक्ष्य	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
								पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
								परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
	दिवस कार्यक्रम सञ्चालन																		
	लक्षित वर्ग																		
२.४.१४	जेष्ठ नागरिक सम्मान कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
२.४.१५	जेष्ठ नागरिक बिश्राम स्थल तथा सेवा केन्द्र स्थापना	गोटा	सबै	०	९	९	५००	१	५००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	४५००	प्रदेश सरकार
२.४.१६	सामाजिक कुरिति न्यूनिकरण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	११२	१	११२	१	११२	१	११२	१	११२	१	११२	५६०	पालिका
२.४.१७	एकिकृत सहयाता कोष स्थापना	वार्षिक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.४.१८	अपाङ्गता परिचय पत्र डिजिटाइजेसन	वार्षिक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.४.१९	अन्तराष्ट्रिय/ राष्ट्रिय अपाङ्गता दिवस कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
२.४.२०	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका परिवारका सदस्यलाई जिविकोपार्जन सम्बन्धी कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
२.४.२१	अपाङ्गता भएका व्यक्तिलाइ सहायक सामाग्री वितरण कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	आधारवर्ष अवस्था	योजनाको कुल लक्ष्य	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
								पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
								परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.४.२२	मनोसामाजिक समस्या भएका व्यक्तिहरुलाई मनोपरामर्श कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.४.२३	गरघ वर्गका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई निः शुल्क स्वास्थ्य बीमा कार्यक्रम	वार्षिक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.४.२४	मनोसामाजिक समस्या भएका व्यक्तिहरुलाई निशुल्क स्वास्थ्य शिविर	वार्षिक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
२.४.२५	अपाङ्गता भयका ब्यक्तिहरसको लागी पुनर्स्थापना केन्द्र सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	गोटा	६	०	५	५	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	५०००	प्रदेश सरकार
२.४.२६	दलित लक्षित सीपमूलक तालिम	वार्षिक	सबै	०	५	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका

५.४.९ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ७५: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष			
प्रभाव	महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, आदिवासी र उत्पीडित वर्ग विरुद्ध हुने सबै खाले विभेद, हिंसा, र शोषण अन्त्य गरी सक्षम र आत्मसम्मानपूर्ण जीवन यापन भएको हुनेछ ।	लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण	सङ्ख्या		०	०	०	०	०	०	नगरपालिका प्रोफाइल, सामाजिक विकास शाखाका प्रतिवेदनहरू	महिला, बालबालिका र अन्य लक्षित वर्ग क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		बालश्रम/बाल हिंसा न्यूनीकरण	सङ्ख्या		०	०	०	०	०	०		
		अपाङ्गमैत्री सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था	प्रतिशत		८०	८५	९०	९५	१००	१००		
		बैंकमार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जेष्ठ नागरिक	प्रतिशत		२०	३०	४०	५०	६०	६०		
असर	महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, दलित, आदिवासी र उत्पीडित वर्गको सशक्तीकरण र सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ ।	स्थानीय सामाजिक आर्थिक संस्थाहरूमा महिलाको सहभागिता	प्रतिशत		२५	३०	४०	४५	५०	५०		
		स्थानीय सामाजिक आर्थिक संस्थाहरूमा महिलाको नेतृत्व	प्रतिशत		१०	१५	२०	३०	४०	४०		
		महिलाहरूको नाममा घरजग्गा रहेको परिवार	प्रतिशत		१२	१५	१८	२२	२५	२५		
		महिला हिंसा उजुरी सङ्ख्या	प्रतिशत		०	०	०	०	०	०		
		बाल हिंसा उजुरी सङ्ख्या	प्रतिशत		०	०	०	०	०	०		
		स्थानीय विकासमा बालबालिकाको सहभागिता	प्रतिशत		३	५	१०	१५	२०	२०		
		स्थानीय विकासमा दलित आदिवासी र विपन्न वर्गको सहभागिता	प्रतिशत		५	१०	१५	२०	२५	२५		
		स्थानीय विकासमा अपाङ्गता भएको व्यक्तिको सहभागिता	सङ्ख्या		५	१०	१५	२०	२५	२५		

प्रतिफल १	महिलाहरूले लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण र महिला सशक्तीकरण सम्बन्धी ज्ञान सीप प्राप्त गरेको हुनेछ ।	लैंगिक हिंसा विरुद्ध सचेत महिला	सङ्ख्या		५०	१००	१००	१५०	१५०	५५०		
		आय आर्जन तथा सीप विकास तालिम लिएका महिला	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	१५०	२००	६५०		
		उद्यम र स्वरोजगारमा संलग्न महिला	सङ्ख्या		५०	५०	१००	१५०	१५०	५००		
		कानुनी शिक्षा लिएका महिला	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	१५००		
		सरकारी वा अन्य निकायमा रोजगार भएका महिला	सङ्ख्या									
प्रतिफल २	बाल अधिकारको संरक्षण र विकासमा बालबालिकाको सहभागिता वृद्धि भएको हुने ।	बालक्लबको संख्या	सङ्ख्या		१०	१२	१४	१६	१८	१८		
		बाल बिवाहको घटना	सङ्ख्या		०	०	०	०	०	०		
		बालमैत्री स्थानीय शासन लागू	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००		
प्रतिफल ३	दलित, आदिवासी तथा विपन्न वर्गको सशक्तीकरण र विकासमा सहभागिता वृद्धि भएको हुने ।	मौलिक अधिकारमा सचेत दलित, आदिवासी तथा विपन्न वर्गका नागरिक	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	५००		
		आय आर्जन तथा सीप विकास तालिम लिएका दलित, आदिवासी तथा विपन्न वर्गका नागरिक	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	२५०		
		उद्यम र स्वरोजगारमा संलग्न दलित, आदिवासी तथा विपन्न वर्गका नागरिक	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	२५०		
		कानुनी शिक्षा लिएका दलित, आदिवासी तथा विपन्न वर्गका नागरिक	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	२५०		
		सरकारी वा अन्य निकायमा रोजगार भएका दलित, आदिवासी तथा विपन्न वर्गका नागरिक	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	२५०		
प्रतिफल ४	जेष्ठ नागरिकहरूलाई आधारभूत सेवामा पहुँच सुनिश्चित भएको हुने ।	आर्थिक सहयोगबाट लाभान्वित जेष्ठ नागरिक	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	१५००		
		जेष्ठ नागरिकका लागि घुम्ती स्वास्थ्यकर्मी परिचालन	सङ्ख्या		५	१०	१०	१०	१०	४५		

		नगरपालिकाबाट स्वास्थ्योपचार पाएका जेष्ठ नागरिक	सङ्ख्या		५००	१०००	१०००	१०००	१०००	४५००		
प्रतिफल ५	अपांगता भएको नागरिकहरुको सशक्तीकरण र विकासमा सहभागिता वृद्धि भएको हुने ।	आय आर्जन तथा सीपमुलक तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएको व्यक्ति	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	५००		
		सरकारबाट सम्मान तथा संरक्षण पाएका अपांगता भएको व्यक्ति	सङ्ख्या		२०	२०	३५	५०	५०	५००		
		सरकारबाट स्वास्थ्य उपचार सहयोग पाएका अपांगता भएको व्यक्ति	सङ्ख्या		३०	३०	३०	३०	३०	५००		

५.५ युवा तथा खेलकुद

५.५.१ पृष्ठभूमि

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस नगरपालिकामा युवा (१५ – ४४ उमेर समूह) का जनसंख्या १३३५६ (४५.६६ प्रतिशत) रहेको छ । विकासमा युवा सहभागिताको अभिवृद्धि गर्दै राजनैतिक, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक अधिकारको पूर्ण उपयोगको वातावरण तयार गरी युवाहरूको सशक्तीकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गरिनु पर्दछ । जनसाङ्ख्यिक पूँजीको रूपमा रहेका युवाहरूको पलायन रोक्दै विकासको हरेक क्षेत्रमा युवाहरूको पहुँच बढाउने र सामाजिक-आर्थिक रूपान्तरणमा युवाहरूलाई मूलप्रवाहीकरण गर्दै शिक्षित, दक्ष, लगनशील, अनुशासित युवाहरूबाट नगरपालिकाको विकासमा योगदानको वातावरण सिर्जना गर्नु पर्ने भएको छ ।

नगरपालिकामा युवाहरूको सीप तथा क्षमता अभिवृद्धि तथा युवा खेलकुद विकासका क्षेत्रमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिँदै आएका छन् । तथापि युवाहरूको उद्यमशीलता तथा रोजगारी/स्वरोजगारीको क्षेत्रमा उल्लेख्य प्रगति भने हुन सकेको छैन । व्यक्तिको शारीरिक, मानसिक, सामाजिक र संवेगात्मक पक्षको सन्तुलित विकासका लागि खेलकुद अपरिहार्य छ । त्यसैले समाजमा रहेका खेलाडी, खेल प्रशिक्षक, बालबालिका, युवा, ज्येष्ठ नागरिक, फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरू सबैलाई खेलकुदको माध्यमबाट निरोगी एवम् अनुशासित तुल्याई देश विकासको पथमा संलग्न गराउनु अहिलेको प्रमुख आवश्यकता हो । खेलाडीलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा प्रतिस्पर्धी बनाई नगरपालिका, प्रदेश र राष्ट्रको गौरव बढाउने अवसर सिर्जना गर्नुपर्ने भएको छ । यसकारण, युवाको सीप तथा क्षमता विकास र खेलकुद विकासको क्षेत्रमा योजनाबद्ध पहलहरू गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

५.५.२ सबल पक्ष

- क) हरेक वडामा खेल मैदान निर्माण भएको,
- ख) खेललाई प्रोत्साहन गर्नको लागि वडाबाट खेलकुद सामग्री वितरण हुनु,
- ग) युवा क्लब गठन तथा सञ्चालन भएको,
- घ) स्वरोजगारका लागि विभिन्न तालिम प्रदान गरिएको,

५.५.३ दुर्बल पक्ष

- क) मापदण्ड अनुसार खेलमैदान निर्माण गर्न नसकिएको,

- ख) खेल अभ्यास तथा तालिम दिन नसकिएको,
- ग) विविध खेल विधामा प्रतिस्पर्धाको अवसर दिन नसकिएको,
- घ) तालिम अनुसारको रोजगारीको अवसर सिर्जनागर्न नसकिएको,

५.५.४ अवसरहरू

- क) युवाहरूलाई विभिन्न खेल विधिको माध्यमबाट जीविकोपार्जनको अवसर दिलाउन सकिने,
- ख) विभिन्न खेल विधा अनुसारका प्रशिक्षण प्रदान गर्ने,
- ग) विभिन्न किसिमका सीप/तालिम हासिल गरी स्वरोजगारको विकास गर्ने,

५.५.५ चुनौती

- क) खेल मार्फत जीवनयापनको अवसर सिर्जना गर्नु,
- ख) राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डका खेल खेल्ने स्थान तथा प्रशिक्षण व्यवस्थापन गर्नु,
- ग) नियमितरूपमा खेल प्रतिस्पर्धी कार्यक्रम आयोजना गर्ने र बजेट व्यवस्थापन गर्नु,

५.५.६ दीर्घकालीन सोच

“युवाहरूमा व्यवसायिक सीप र जाँगर: भिमाद नगरपालिका परिवर्तनको आधार”

५.५.७ लक्ष्य

युवा जनशक्तिलाई नगरपालिकाको सामाजिक-आर्थिक विकास तथा खेलकुदमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

५.५.८ उद्देश्य

- क) युवाको सिर्जनशिलता, उद्यमशीलता एवं उत्पादनशिलतामा वृद्धि गर्नु,
- ख) खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउनु,

५.५.९ रणनीति तथा कार्यनीति

युवा तथा खेलकुद विकासका लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी समावेश गरिएको छ । यस योजना अवधिभित्र यी रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।

तालिका ७६: युवा तथा खेलकुद विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
उद्देश्य १: युवाको सिर्जनशीलता, उद्यमशीलता एवं उत्पादनशीलतामा वृद्धि गर्नु ।	
१.१ युवामा सकारात्मक सोच, सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने ।	१. विकास वा खेलकुद सम्बन्धी विभिन्न क्लबहरूको स्थापना तथा प्रभावकारी सञ्चालन मार्फत युवाहरूको नेतृत्व र व्यक्तित्वको विकास गरिनेछ । २. युवाहरूमा नेतृत्व क्षमताको विकासकालागि नियमित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउनु ।	
२.१ खेलकुदको समुचित विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।	१. नगरपालिकामा स्तरीय खेलग्राम निर्माण गरिनेछ । २. सार्वजनिक नीजि साझेदारीमा खेलकुद पूर्वाधार निर्माण र सुदृढ गरिनेछ । ३. कभर्डहल/खेलमैदान तथा आवश्यक खेल सामग्रीको व्यवस्था गरिनेछ।
२.४ प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास र प्रोत्साहन गर्ने ।	१. राष्ट्र र प्रदेशको गौरव राख्न सफल खेलाडीहरूलाई सम्मान एवम् पुरस्कार दिइनेछ । २. स्थानीय स्तरदेखि प्रतियोगिता सञ्चालन गर्दै प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, विकास, सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिनेछ । ३. विद्यालय तथा नगरपालिका तहमा खेलकुद पूर्वाधारको विकास गरी खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ । ४. खेलकुदमा युवाहरूको सहभागिता वृद्धि गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।

५.५.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ७७: युवा तथा खेलकुद विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

क्र.स.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
२.५.	युवा तथा खेलकुद						५०३१		१६०३१		५०३१		५०३१		५०३१	३६१५५	
२.५.१	जिल्ला सतरिय खेलमैदान पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	पटक	सबै	१	७५००	०	०	१	७५००	०	०	०	०	०	०	७५००	संघिय सरकार
२.५.२	राष्ट्रपति रनिङ सिल्ड तथा मेयर कप प्रतियोगिता	पटक	सबै	५	१७५०	१	१७५०	१	१७५०	१	१७५०	१	१७५०	१	१७५०	८७५०	पालिका
२.५.३	वडा स्तरिय खेलकुद प्रतियोगिता	पटक	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
२.५.४	विविध खेलकुद प्रतियोगिता कार्यक्रममा	पटक	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका
२.५.५	कभर्ड हल निर्माण	गोटा	सबै	१	३५००	०	०	१	३५००	०	०	०	०	०	०	३५००	प्रदेश सरकार
२.५.६	मदन आश्रित खेल मैदान निर्माण	पटक	सबै	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	प्रदेश सरकार
२.५.७	एक वडा एक खेलमैदान पूर्वाधार विकास कार्यक्रम	पटक	सबै	५	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	७५००	प्रदेश सरकार
२.५.८	खेलाडी प्रोत्साहन तथा सहायता कार्यक्रम	पटक	सबै	५	१७०	१	१७०	१	१७०	१	१७०	१	१७०	१	१७०	८५०	पालिका
२.५.९	युवा लक्षित मनोपरामर्श कार्यक्रम	पटक	सबै	५	२११	१	२११	१	२११	१	२११	१	२११	१	२११	१०५५	पालिका
२.५.१०	युवा लक्षित नेतृत्व विकास तालिम	पटक	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका

५.५.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ७९: युवा तथा खेलकुद क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	स्थानीय युवाहरु आर्थिक तथा सामाजिक रुपमा सक्रिय भई नगरपालिकाको समृद्धीमा योगदान पुगेको हुनेछ ।	रोजगारीमा संलग्न नगरपालिका भित्रका युवा	प्रतिशत		४०	४५	५०	५५	६०	६०	नगरपालिका प्रोफाइल, शिक्षा शाखाका प्रतिवेदनहरु	युवा तथा खेलकुद क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		उद्योग व्यवसायमा संलग्न युवा	प्रतिशत		२५	३०	३१	३४	३७	३७		
		नगरपालिकाका सक्रिय खेलाडी (कुल खेलाडी सङ्ख्याको तुलनामा)	प्रतिशत		५५	६०	६५	७०	७५	७५		
असर	नगरपालिकाका आर्थिक तथा सामाजिक विकास र खेलकुद क्षेत्रमा युवाहरुको संलग्नता र वृत्ति विकास भएको हुनेछ ।	रोजगारीमा संलग्न युवा सङ्ख्या	सङ्ख्या		५००	५००	५००	५००	५००	२५००		
		युवाले स्थापना गरेका उद्योग व्यवसायको सङ्ख्या	सङ्ख्या		१०	१५	२०	२५	३०	३०		
		सहकारीमा युवाहरुको सहभागिता	प्रतिशत		२५	३०	३५	४०	५०	५०		
प्रतिफल १	यूवा सशक्तीकरण र विकासमा सहभागिता वृद्धि भएको हुनेछ ।	उद्यमशीलता तालिम लिएका युवा	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	७५०		
		क्षमता विकास तालिम लिएका युवा	सङ्ख्या		१००	२००	३००	४००	५००	१५००		
प्रतिफल २	खेलकुद विकास र खेलाडी क्षमता विकास भएको हुनेछ ।	विभागत प्रशिक्षण पाएका युवा	सङ्ख्या		२५	५०	१००	१५०	२००	५२५		
		अध्यक्षकप खेलकुद प्रतियोगिता	पटक		१	१	१	१	१	५		
		खेलाडी तथ्याङ्क व्यवस्थापन	पटक		१	१	१	१	१	५		
		खेलाडी सम्मान तथा पुरस्कार	पटक		१	१	१	१	१	५		
प्रतिफल ३	युवाहरुले नैतिक शिक्षा पाएको र दूरव्यसनी न्यूनीकरण भएको हुनेछ ।	लागु औषध र मादक पदार्थ विरुद्ध अभिमुखीकरण लिएका युवा			२५०	५००	७५०	१०००	१२५०	१२५०		
		कानुनी तथा नैतिक शिक्षा र सकारात्मक सोच सम्बन्धी अभिमुखीकरण लिएका युवा			२५०	५००	७५०	१०००	१२५०	१२५०		
		लागु औषध विरुद्ध सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम	पटक		१	१	१	१	१	५		
		किशोर किशोरी कार्यक्रम	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		

परिच्छेद – ६

पूर्वाधार विकास क्षेत्र

आर्थिक, सामाजिक विकास र सेवा सुविधा प्रवाहलाई प्रभावकारी रूपमा अघि बढाउनका लागि पूर्वाधार विकास प्रमुख तथा महत्वपूर्ण आधार हो । पूर्वाधार विकास क्षेत्र अन्तर्गत सडक, पक्की तथा झोलुङ्गे पुल, वैकल्पिक उर्जा, आवास, भवन तथा बस्ती विकास र सञ्चार तथा सूचना प्रविधि जस्ता विषयहरु पर्दछन् । व्यवस्थित बस्ती तथा सहरी विकासको महत्वले गर्दा पूर्वाधार विकासलाई दिगो विकासको एक महत्वपूर्ण आयामको रूपमा लिने गरिएको छ । यसका साथै दिगो विकास लक्ष्यले निर्धारण गरेका लक्ष्यहरु मध्ये लक्ष्य-७ (खर्चले धान्न सकिने स्वच्छ उर्जा), लक्ष्य-९ (उद्योग प्रवर्द्धन र पूर्वाधार) र लक्ष्य-११ (सहरहरु र समुदायहरुको दिगोपना) यस क्षेत्रसँग प्रत्यक्ष रूपमा दिगो विकासका लक्ष्यहरु सम्बन्धित रहेका छन् ।

६.१ बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण

६.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले व्यवस्थित बसोबास, योजनाबद्ध, पूर्ण पूर्वाधार, वातावरणमैत्री आवासलाई नागरिकको सुरक्षित आवासको हकलाई प्रत्याभूति गरेको छ । यस हक प्राप्तिका लागि केही कार्यहरु अगाडी बढेपनि पर्याप्त भएको छैन । स्थानीय तहको बढी भन्दा बढी योजनाहरु स-साना निर्माणहरुमा केन्द्रित भएकोले आवास तथा बस्ती विकासको आभास हुन सकेको छैन । भौगोलिक हिसाबले विकट र छरिएर रहेका विपद् जोखिममा रहेका घर परिवारलाई सुविधासम्पन्न, वातावरणमैत्री आवासको व्यवस्थापन र विपन्न तथा अव्यवस्थित रूपले बसोबास गरेको घर परिवारलाई उचित व्यवस्था गर्न यस क्षेत्रलाई प्राथमिकता राखी कार्य गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । यस क्षेत्रमा रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरुको लेखाजोखा गरी उपयुक्त रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरु पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छ ।

६.१.२ सबल पक्ष

- क) भवन निर्माण आचार संहिता अनुसार निर्माण भएको,
- ख) नगरपालिकाको ९ वडाहरु मध्ये ८ वटा वडाहरु आफ्नै सुविधा सम्पन्न भवनमा रहेका,
- ग) स्थानीय कृषि उपजको बिक्री-वितरण र बजारीकरणका लागि एक कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण भई सञ्चालनमा रहेको,

घ) अधिकांश स्वास्थ्य संस्थाको भवन निर्माण भई आफ्नै भवनबाट सेवा प्रवाह भएको,

६.१.३ दुर्बल पक्ष

क) नव निर्मित भवनहरू नगरपालिकाको स्वीकृत आचारसंहिता अनुसार नभएको,

ख) नगरपालिकाकोको प्रशासनिक भवन तथा वडा नं. ५ को कार्यालय भवन हालसम्म पनि निर्माण गर्न नसकिएको,

ग) पूर्व अध्ययन तथा अनुसन्धान बिना विभिन्न सामुदायिक भवनहरूको निर्माण गरिएको तर ती भवनहरूको उपयुक्त प्रयोग नभएको वा पूर्णरूपमा प्रयोगविहीन अवस्थामा रहेकोले सार्वजनिक सम्पत्तिको प्रभावकारी उपयोग हुन नसकेको,

६.१.४ अवसरहरू

क) कृषि उपज संकलन केन्द्रको स्थापना भइसकेपछि कृषि उपजको बजारीकरण गरी कृषिमा आधारित उद्योग/व्यवसायको विस्तार गर्न सकिने,

ख) बनिसकेका सामुदायिक भवनहरूमा स्थानीय स्तरका घरेलु उद्योग सञ्चालन गरी स्थानीय आम्दानी बढाउन सकिने,

६.१.५ चुनौतीहरू

क) बजार क्षेत्रमा व्यवस्थित बस्ती विकास गर्नु,

ख) एकीकृत वस्ती विकास गर्नु,

६.१.६ दीर्घकालीन सोच

“व्यवस्थित बस्ती, सुरक्षित आवास, आचारसंहिता अनुरूप भवन निर्माण”

६.१.७ लक्ष्य

सुन्दर, सुरक्षित, विपद् उत्थानशील र एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।

६.१.८ उद्देश्य

क) सार्वजनिक स्थलहरूमा विभिन्न मौलिक संस्कृतिका भवनहरू मार्फत तथा निर्माण गर्नु,

ख) सबैको लागि उपयुक्त सुरक्षित आवासको विकास गर्नु,

६.१.१ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाका बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रमा विकास गरी सुरक्षित र व्यवस्थित जनजीवन स्थापना गर्नका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ८४: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सार्वजनिक स्थलहरूमा विभिन्न मौलिक संस्कृतिका भवनहरू मर्मत तथा निर्माण गर्ने ।	
१.१ सार्वजनिक भवनहरूको स्तर उन्नती गर्ने ।	१.१.१ मन्दिर, गुम्बा, चर्च, मस्जिद आदिको मर्मत सम्भार गरिनेछ । १.१.२ सार्वजनिक शौचालयहरूको निर्माण गरिनेछ । १.१.३ विभिन्न स्थलहरूमा पार्कको विकास गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सबैको लागि उपयुक्त सुरक्षित आवासको विकास गर्नु ।	
२.१ भू-उपयोग नीति तथा भवन निर्माण मापदण्ड कार्यान्वयन गर्ने ।	२.१.१ भू-उपयोग नीति तथा वस्ती विकास योजना तर्जुमा गरि लागू गरिनेछ । २.१.२ भवन निर्माण मापदण्ड तयार गरि प्रभावकारी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
२.२ जोखिममा परेका तथा छरिएर रहेका बस्तीहरूलाई एकीकृत वस्तीको निर्माण गरी स्थानान्तरण गर्ने ।	२.१.१ छरिएर रहेका र भौगोलिक हिसाबले विकट तथा विपद् जोखिममा रहेका घर परिवारका लागि सुरक्षित, वातावरणमैत्री, सुलभ, आधारभूत सुविधायुक्त र मौलिक पहिचान बोकेको एकीकृत वस्ती निर्माण गरिनेछ । २.१.२ भौगोलिक रूपले विकट र विपद् उच्च जोखिममा रहेका स्थानमा हुन सक्ने थप वस्ती विस्तारलाई निरुत्साहित गरिनेछ । २.१.३ नगरपालिकासँगको समन्वय तथा सहकार्य गरी जग्गा विकास योजना (Land Pooling) सञ्चालन गरिनेछ ।

६.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ८५: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	आधारवर्ष अवस्था	योजनाको कुल लक्ष्य	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
								पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
								परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
३.१.	बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माण								२२४४५		३४४१०		१६२१५		१५१९०		१९४३५	१०७६९५	
३.१.१	प्रसासकिय भवन कार्यलय निर्माण	गोटा	६	०	१	१	३००००	०.५	१५०००	०.५	१५०००	०.०	०	०	०	०	०	३००००	संघिय सरकार
३.१.२	वडा कार्यलय	गोटा	५	०	१	१	१००००	०	०	१	१००००	०	०	०	०	०	०	१००००	प्रदेश सरकार
३.१.३	सभा हल	गोटा	६	०	१	१	३५००	०	०	०	०	१	३५००	०	०	०	०	३५००	प्रदेश सरकार
३.१.४	प्रतिक्षालय निर्माण	गोटा	सबै	०	१८	१८	७२५	३	२१७५	३	२१७५	३	२१७५	४	२९००	५	३६२५	१३०५०	पालिका
३.१.६	गरिब तथा विपन्न वर्ग आबास निर्माण	गोटा	सबै	०	१००	१००	३५०	१०	३५००	१५	५२५०	२०	७०००	२५	८७५०	३०	१०५००	३५०००	पालिका
३.१.७	सामुदायिक भवन नयाँ निर्माण	गोटा	सबै	०	९	९	१५५५	१	१५५५	१	१५५५	२	३११०	२	३११०	३	४६६५	१३९९५	पालिका
३.१.८	सामुदायिक भवन व्यवस्थापन	गोटा	सबै	०	१०	१०	२१५	१	२१५	२	४३०	२	४३०	२	४३०	३	६४५	२१५०	पालिका

६.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ८७: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	नागरिकहरु सुरक्षित, सुलभ र वातावरणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्तीमा बसोबास गरेको हुनेछ ।	सुरक्षित आवास सुविधा प्राप्त जनसंख्या	प्रतिशत		५०	६०.०	७०.०	८०.०	९०.०	९०.०	नगरपालिका प्रोफाइल, पूर्वाधार शाखाका प्रतिवेदनहरु	बस्ती, आवास, भवन र अन्य सार्वजनिक पूर्वाधार क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
असर	सुरक्षित, सुलभ र वातावरणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास भएको हुनेछ ।	भूकम्प प्रतिरोधी भवन	प्रतिशत		३०	३५	४०	४५	५०	५०		
		भवन मापदण्ड अनुसार बनेको भवन	प्रतिशत		५	१०	१५	२०	२५	२५		
		एकीकृत बस्ती सङ्ख्या	सङ्ख्या		१	२	३	४	५	५		
		बजार व्यवस्थापन	सङ्ख्या		१	०	२	०	३	३		
		जोखिमयुक्त बस्तीको स्थानन्तरण	सङ्ख्या		१	१	२	२	२	८		
प्रतिफल १	सुरक्षित क्षेत्रमा सुरक्षित बस्ती तथा भवनको अवधारणा लागु भएको हुनेछ ।	जोखिम संवेदनशील भूउपयोग योजना कार्यान्वयन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	१		
		भवन निर्माण मापदण्ड लागू	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	१		
		एकीकृत बस्ती सम्भाव्यता अध्ययन	सङ्ख्या		१	२	३	४	५	५		
प्रतिफल २	एकीकृत बस्ती विकास र बस्ती सुधार गरी जोखिममुक्त र सुविधायुक्त बस्ती निर्माण भएको हुनेछ ।	एकीकृत बस्ती निर्माण	सङ्ख्या		१	२	३	४	५	५		
		सुधार गरिएका बस्ती	सङ्ख्या		५	१०	१५	२०	२५	२५		
प्रतिफल ३	नगरपालिका क्षेत्रमा स्थानीय नागरिकहरुको माग तथा आवश्यकतामा आधारित रही	शिक्षा र स्वास्थ्य पूर्वाधार	सङ्ख्या		८	९	१०	११	१२	१२		
		कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय सहयोगी संरचना	सङ्ख्या		२	४	६	८	१०	१०		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
	सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधारहरूको निर्माण भएको हुनेछ ।	सामाजिक र खेलकुद पूर्वाधार	सङ्ख्या		२	४	६	८	१०	१०		
प्रतिफल ४	भवन तथा अन्य पूर्वाधार निर्माण क्षेत्रमा दिगोपन ल्याउन स्थानीय दक्ष जनशक्ति तयार भएको हुनेछ ।	भवन तथा अन्य निर्माण प्राविधिक तालिम पाएका जनशक्ति (नयाँ)	सङ्ख्या		५	१०	१५	२०	२५	२५		
		भवन तथा अन्य निर्माण प्राविधिक तालिम पाएका जनशक्ति (काम गरिरहेका मिस्त्री र ज्यामी)	सङ्ख्या		२०	५०	१००	१५०	२००	२००		

६.२ सडक, पुल तथा यातायात

६.२.१ पृष्ठभूमि

सडक तथा यातायातलाई पूर्वाधार विकासको महत्वपूर्ण सूचक मानिन्छ । नेपालको संविधानले यातायात सुविधामा नागरिकको सरल, सहज र समान पहुँच सुनिश्चित गर्न यातायात क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने र वातावरण अनुकूल प्रविधिलाई प्राथमिकता दिँदै सार्वजनिक यातायातलाई प्रोत्साहन र निजी यातायातलाई नियमित गरी यातायात क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, समावेशी र अपाङ्गमैत्री बनाउने परिकल्पना गरेको छ । यस क्षेत्रले दिगो विकासका लक्ष्य-११ (शहरहरू र समुदायहरूको दिगोपना) को उद्देश्यमा योगदान गर्नेछ ।

भिमाद नगरपालिकामा कुल सडक सञ्जालको लम्बाइ करिब ३५५ किलोमिटर रहेको छ । यहाँका ९ वटै वडामा कच्ची सडक निर्माण भई, केही सडकमा मौसमी रूपमा बस, जीप, ट्रयाक्टर लगायतका सवारी साधनहरू सञ्चालनमा आएका छन् । यस स्थितिमा, सडक पूर्वाधारको सुधार र पक्की सडकको विस्तार अत्यावश्यक देखिन्छ, जसले स्थानीय जनजीवन र आर्थिक गतिविधिहरूलाई थप सहज र प्रभावकारी बनाउनेछ ।

६.२.२ सबल पक्ष

- क) सबै वडाहरू सडक सञ्जालसँग जोडिएको,
- ख) सडकको सहज पहुँचले कृषि उत्पादन र बजारीकरणमा सहज भएको,
- ग) टोल टोलमा सडक निर्माणको लागि लागत तथा उत्साहजनक सहभागिता हुनु,
- घ) वडाहरूमा रिडरोडको अवधारणा अनुरूप कार्यहरू अगाडि बढेको,
- ङ) पुल निर्माणको कारण स्थानीय स्तरका विभिन्न स्थानहरू एक आपसमा जोड्न सकिने तथा छिमेकी पालिका, जिल्लाहरू संग एक आपसमा यातायात संग जोड्न सकिएको,
- च) साना खोला तथा खोल्साहरूमा कल्भर्ट तथा साना पुलहरू प्रत्येक वर्ष निर्माण भएको,
- छ) तिन पाङ्ग्रे साधनबाट केही स्थानमा सेवा दिएकाले यातायात क्षेत्रमा सहज हुनु,
- ज) नगरपालिकामा रहेको बसपार्क कालोपत्रे भई संचलनमा रहेको,
- झ) मापदण्ड अनुसार सडक निर्माण भएको,

६.२.३ दुर्बल पक्ष

- क) केही सडकहरू वर्षायामको समयमा सञ्चालनयोग्य नहुनु,

- ख) शाखा सडकहरूको संख्या तथा लम्बाइ अत्यधिक बढी भएकाले आन्तरिक स्रोतबाट मर्मत तथा व्यवस्थापनमा कठिनाइ भइरहेको,
- ग) पुल निर्माणको लागि निर्माण रकम वा आवश्यक रकम ठुलो हुने भएकोले आवश्यक स्थानहरूमा समेत निर्माण गर्न नसकिने,
- घ) स्थानीय तहमा पुल निर्माणको लागि प्रदेश र संघीय सरकारको बजेट संग निर्भर हुनु पर्ने,

६.२.४ अवसरहरू

- क) रोजगारी सिर्जना तथा आय आर्जनमा वृद्धि हुनु,
- ख) सबै वडाहरू स्तरीय सडक सञ्जाल सँग जोडिन सक्ने,
- ग) आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिहरू सक्रिय हुनु,
- घ) सवारी साधनलाई सम्बन्धित निकायमा दर्ता गरी सञ्चालन गर्दा संस्थाको आन्तरिक आम्दानीमा वृद्धि तथा जनतालाई सेवा क्षेत्रमा सहज पहुँच हुनु,

६.२.५ चुनौतीहरू

- क) भौगोलिक अवस्थाको कारण पूर्वाधारमा बढी क्षति भई नयाँ निर्माण तथा मर्मत सम्भारमा रकम बढी खर्च हुनु,
- ख) नगरपालिका भित्र सञ्चालनमा रहेको कालोपत्रे बसपार्क सांघुरो भएको र विस्तार गर्न नसकिनु,

६.२.६ दीर्घकालीन सोच

"नगरपालिका भित्र रहेका विभिन्न सडकहरूलाई प्राथमिकताको आधारमा स्तरवृद्धि गरी वर्षभरी सञ्चालन योग्य बनाउनु"

६.२.७ लक्ष्य

नगरपालिका भित्र रहेका कच्ची सडकहरूलाई ग्राभेल गर्ने तथा ग्राभेल सडकहरूलाई कालोपत्रे गरी प्रत्येक वर्षमा करिब जम्मा लम्बाइको २०% कालोपत्रे सडक निर्माण गर्ने । आवश्यकता पहिचान गरी पुलहरूको निर्माण कार्य अगाडि बढाउने ।

६.२.८ उद्देश्य

- क) नगरबासीमा गुणस्तरीय सडक तथा यातायातको सहज पहुँच पुर्याउनु ।

ख) नगरस्तरीय यातायात सञ्जालको विकास संरचना र व्यवस्थापनमा सुधार गर्नु ।

६.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाका सडक, पुल तथा यातायात विकासका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू यस योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ८८: सडक पुल तथा यातायात विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
सडक पूर्वाधार स्तरोन्नती तथा विस्तार गरी यातायात सहज गर्ने ।	- प्राथमिकताको आधारमा प्रमुख वस्ती र बजार केन्द्र जोड्ने प्रमुख सडकहरूको स्तरोन्नती, विस्तार र कालोपत्रे वा पक्की गरिनेछ । - उच्च प्राथमिकता प्राप्त पुल निर्माणका लागि संघीय र प्रदेश सरकारसँग बजेटका लागि समन्वय गरिनेछ । - बजार क्षेत्रको सडकहरूमा व्यवस्थित ढल निर्माण गरिनेछ । - सडक छेउका नालीहरू मर्मत तथा निर्माण गरिनेछ ।
यातायात पहुँच र गतिशीलतामा सुधार गर्ने ।	- सार्वजनिक सवारी साधन चल्ने रुटहरू तय गर्न यातायात सम्बन्धी सरोकारवाला सँग अन्तरक्रिया गरिनेछ । - आवश्यकता अनुसार ट्राफिक प्रहरीसँगको समन्वयमा सडक ट्राफिक संकेतहरूको व्यवस्था मिलाइनेछ । - निश्चित ठाउँहरूमा प्रतिकालयहरू निर्माण गरिनेछ ।
सबै वस्ती तथा पर्दकीय गन्तव्य सम्म पुग्नका लागि निश्चित मापदण्ड पुगेको दिगो सडक सञ्जालको विस्तार गर्ने ।	- भौगोलिक अवस्था अनुसार मापदण्ड निर्धारण, वर्गीकरण तथा प्राथमिकता निर्धारण गरी सडक निर्माण गर्दा यातायात गुर्योजना अद्यावधिक गरिनेछ । - पर्यटकीय तथा धार्मिक क्षेत्रसम्म पुग्नका लागि भरपर्दो सडक तथा सार्वजनिक यातायात सेवा सञ्चालनमा ल्याइनेछ । - सडक निर्माण गर्दा ढल, खानेपानी, टेलिफोन तथा इन्टरनेटको विस्तार पनि सँगसँगै निर्माण गरिनेछ । - सडकहरूमा सवारी दुर्घटना नियन्त्रण गर्न ट्राफिक अनुशासन पालना गराउन जोड दिँदै सडकहरूका दुवैतर्फ व्यवस्थित पैदल मार्ग निर्माण गरिनेछ ।
दिगो वातावरणमैत्री यातायात व्यवस्थापन प्रणालीलाई व्यवस्थित गरिनेछ ।	- सडकको आवश्यकताका आधारमा दायाँ-बाँया र पहिरो जाने सम्भावित स्थानमा बायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको प्रयोग गरी निर्माण गरिनेछ । - सडक तथा यातायातमा प्राकृतिक प्रकोप तथा जलवायु परिवर्तनले हुन सक्ने असर तथा नोक्सानीलाई न्यूनीकरण गरिनेछ । - संघीय तथा प्रादेशिक सरकारसँग समन्वय गरी विद्युतीय सवारी साधन सञ्चालन गर्नका लागि प्रोत्साहन गर्न निजी क्षेत्रलाई आर्थिक सहूलियत दिने र चार्जिङ्ग स्टेशनको सम्भाव्यता अध्ययन गरिनेछ ।

६.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ८९: सडक पुल तथा यातायात विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
३.२.	सडक तथा यातायात पूर्वाधार						१२९३३०		१९०४००		२३८८२५		२५८१५०		३१५४४०	११३२१४५	
३.२.१	भिमाद बसपार्कको स्तरउन्नति	एकमुष्ट	६	१.००	३००००	०.००	०	०.५०	१५०००	०.५०	१५०००	०.००	०	०.००	०	३००००	संघिय सरकार
३.२.२	नगर सडक यातायात गुरुयोजना (MTMP) अद्यावद्दीक	एकमुष्ट	सबै	१.००	१४३०	१.००	१४३०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१४३०	पालिका
३.२.३	भिमकाली मोटर मार्ग कालोपत्रे	कि.मि.	१,२	४.५०	८५००	२.००	१७०००	२.५०	२१२५०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	३८२५०	पालिका
३.२.४	किहुँ मार्ग कालोपत्रे	कि.मि.	१,२	४.५०	८५००	२.००	१७०००	२.५०	२१२५०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	३८२५०	पालिका
३.२.५	भिमगोफा सडक कालोपत्रे	कि.मि.	४	२.००	८५००	०.००	०	०.००	०	२.००	१७०००	०.००	०	०.००	०	१७०००	पालिका
३.२.६	लोकतान्त्रिक सडक कालोपत्रे	कि.मि.	३	८.००	८५००	०.००	०	०.००	०	२.००	१७०००	४.००	३४०००	२.००	१७०००	६८०००	पालिका
३.२.७	भिमाद भावर जरेवर मार्ग कालोपत्रे	कि.मि.	७,८,९	२.००	८५००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.००	१७०००	०.००	०	१७०००	पालिका
३.२.८	ऋषिडपाटन लदन आमडाडा मोटर मार्ग कालोपत्रे	कि.मि.	५	४.२३	८५००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.००	१७०००	२.२३	१८९५५	३५९५५	पालिका
३.२.९	सिद्धगुफा मोटर मार्ग स्तरोन्नति	कि.मि.	७	३.००	७५००	१.००	७५००	२.००	१५०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२२५००	संघिय सरकार
३.२.१०	क्यांग्दी देउराली सडक स्तरोन्नति	कि.मि.	८	३.४२	७५००	१.००	७५००	१.००	७५००	१.४२	१०६५०	०.००	०	०.००	०	२५६५०	संघिय सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
३.२.११	रिटठा भन्ज्याङ शेराबेसी मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	९	१.५९	५०००	०.००	०	०.००	०	१.५९	७९५०	०.००	०	०.००	०	७९५०	पालिका
३.२.१२	बडहर भज्याङ्ड कुलुङ खोला सडक स्तरोन्नती	कि.मि.	१	४.१०	७५००	०.००	०	०.००	०	२.००	१५०००	२.१०	१५७५०	०.००	०	३०७५०	संघिय सरकार
३.२.१३	जुके पानि देउराली आमभन्ज्याङ सडक स्तरोन्नती	कि.मि.	१,२	२.३७	७५००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.३७	१७७७५	१७७७५	संघिय सरकार
३.२.१४	माझकोट मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	४	२.००	५०००	१.००	५०००	१.००	५०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१००००	प्रदेश सरकार
३.२.१५	उत्तर दक्षिण २ र ४ सिमाना जोड्ने मोटर मार्गको स्तरउन्नति	कि.मि.	२,४,९	३.७५	७५००	०.००	०	०.००	०	३.७५	२८१२५	०.००	०	०.००	०	२८१२५	संघिय सरकार
३.२.१६	जनहित मार्ग सडक स्तरोन्नती	कि.मि.	३	२.००	५०००	०.००	०	०.००	०	२.००	१००००	०.००	०	०.००	०	१००००	पालिका
३.२.१७	शान्तिनगर देउराली मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	६	२.००	५०००	०.००	०	०.००	०	२.००	१००००	०.००	०	०.००	०	१००००	पालिका
३.२.१८	शान्ति मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	५	२.७६	७५००	०.००	०	०.००	०	२.७६	२०७००	०.००	०	०.००	०	२०७००	प्रदेश सरकार
३.२.१९	डुम्रीबेसी -अधामारा सडक निर्माण स्तरोन्नती	कि.मि.	१	६.९६	७५००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.००	१५०००	४.९६	३७२००	५२२००	संघिय सरकार
३.२.२०	सिद्धगुफा मोहरिया मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	९	१.५०	५०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१.५०	७५००	०.००	०	७५००	पालिका
३.२.२१	चिहान डाँडा - शेरावेसी मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	९	२.००	५०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.००	१००००	१००००	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
३.२.२२	राधा कृष्ण मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	८	६.३३	५०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१.००	५०००	५.३३	२६६५०	३१६५०	संघिय सरकार
३.२.२३	फूलबारी हैदागा बिरुवा जौपानी मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	२	६.००	५०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	३.००	१५०००	३.००	१५०००	३००००	संघिय सरकार
३.२.२४	सेतीकाली मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	४	२.००	५०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.००	१००००	१००००	प्रदेश सरकार
३.२.२५	आमडाडा साउने सेर्का मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	५	४.३९	५०००	०.२०	१०००	०.००	०	१.००	५०००	०.८०	४०००	२.३९	११९५०	२१९५०	संघिय सरकार
३.२.२६	चिहान डाँडा मोहरिया मोटर मार्ग	कि.मि.	९	२.००	३०००	०.००	०	०.००	०	२.००	६०००	०.००	०	०.००	०	६०००	पालिका
३.२.२७	उत्तर दक्षिण मोटर मार्गको स्तरउन्नति	कि.मि.	४	२.००	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.००	६०००	०.००	०	६०००	पालिका
३.२.२८	भिम देउराली मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	७	२.००	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१.००	३०००	१.००	३०००	६०००	पालिका
३.२.२९	थामडाडा शोराबेसी मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	९	०.३१	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.३१	९३०	९३०	पालिका
३.२.३०	सचेतना मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	७	१.००	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१.००	३०००	०.००	०	३०००	पालिका
३.२.३१	भृगु ऋषी मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	८	४.९६	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	४.९६	१४८८०	१४८८०	प्रदेश सरकार
३.२.३२	सम्धि मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	२	५.००	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	५.००	१५०००	१५०००	प्रदेश सरकार
३.२.३३	देव तमयन्ती मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	४	२.००	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.००	६०००	६०००	पालिका
३.२.३४	भिम मसर डाडाँ मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	७	२.००	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.००	६०००	०.००	०	६०००	पालिका
३.२.३५	कुशुन्डे धरमपानी मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	२	२.००	३०००	०.००	०	०.००	०	२.००	६०००	०.००	०	०.००	०	६०००	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बाषिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
३.२.३६	अरुण मोटर मार्ग स्तरोन्नती	कि.मि.	२	२.७५	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२.७५	८२५०	०.००	०	८२५०	पालिका
३.२.३७	बेलडाँडा वडा कार्यालय सडक स्तरोन्नती	कि.मि.	१	१.५०	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१.५०	४५००	४५००	पालिका
३.२.४०	डुम्रिवेशी छानुङ्ग देउराली सडकको स्तरोन्नती	कि.मि.	१	१.५०	३०००	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१.५०	४५००	४५००	पालिका
३.२.३८	पालिका स्तरिय दुइ लेनको सडक कालोपत्रे	कि.मि.	सबै	१५.००	५०००	२.००	१००००	३.००	१५०००	३.००	१५०००	३.००	१५०००	४.००	२००००	७५०००	पालिका
३.२.४०	पालिकाका एक लेनको सडक कालोपत्रे	कि.मि.	सबै	१०.००	३५००	२.००	७०००	२.००	७०००	२.००	७०००	२.००	७०००	२.००	७०००	३५०००	पालिका
३.२.३९	पालिकाका सडकको स्तरोन्नती	कि.मि.	सबै	५५.००	१०९०	१०.००	१०९००	१०.००	१०९००	१०.००	१०९००	१०.००	१०९००	१५.००	१६३५०	५९९५०	पालिका
	पुलको निर्माण																
३.२.३९	बगैचा टोल देखी सेराटार जोड्ने ठाउँमा कल्भर्ट निर्माण	मि.	८	२५	७५०	०	०	२५	१८७५०	०	०	०	०	०	०	१८७५०	पालिका
३.२.४०	रघु खोला २-४ जोड्ने कल्भर्ट निर्माण	मि.	२	२५	७५०	०	०	०	०	२५	१८७५०	०	०	०	०	१८७५०	पालिका
३.२.४१	भिमाद-५ म्याग्दे ५ जोड्ने मोटेरेबल पुल निर्माण	मि.	५	४५	१०००	४५	४५०००	०	०	०	०	०	०	०	०	४५०००	संघिय सरकार
३.२.४२	सिहाले बेलौतीबारी मोटेरेबल पुल निर्माण	मि.	५	३५	१०००	०	०	३५	३५०००	०	०	०	०	०	०	३५०००	संघिय सरकार
३.२.४३	धुवा खोला मोटेरेबल पुल निर्माण	मि.	९	४०	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०	४०	४००००	४००००	संघिय सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
३.२.४४	पाथर्दी-धुवाँखोला मोटेरेबल पुल निर्माण	मि.	९	५०	१०००	०	०	०	०	०	०	५०	५००००	०	०	५००००	संघिय सरकार
३.२.४५	छिप्दी खोला कल्भर्ट निर्माण	मि.	७	२५	७५०	०	०	०	०	२५	१८७५०	०	०	०	०	१८७५०	पालिका
३.२.४६	त्रिवेणी टोल-सिम्ले जोड्ने कल्भर्ट निर्माण	मि.	८	२५	७५०	०	०	२५	१८७५०	०	०	०	०	०	०	१८७५०	पालिका
३.२.४७	शेराबेसी बरखोला दोभान कल्भर्ट निर्माण	मि.	९	२५	७५०	०	०	०	०	०	०	२५	१८७५०	०	०	१८७५०	प्रदेश सरकार
३.२.४८	गुमिखोला ८-९ जोड्ने कल्भर्ट निर्माण	मि.	९	२५	७५०	०	०	०	०	०	०	०	०	२५	१८७५०	१८७५०	प्रदेश सरकार

६.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ९१: सडक पुल तथा यातायात क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकाका सबै नागरिकहरुलाई सडक यातायातको पहुँच सर्व सुलभ भएको छ ।	आधा घण्टाको दूरीमा यातायात पहुँच गरेको घरधुरी	प्रतिशत		७५	८०	८५	९०	१००	१००	नगरपालिका प्रोफाइल, पूर्वाधार शाखाका प्रतिवेदनहरु	पूर्वाधार क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		कालोपत्रे सडक	कि. मि.	१२.५७	१५	१७	२०	२५	३०	३०		
		कच्ची ग्राभेल सडक	कि. मि.	७.०९	३५	४०	४५	५०	५५	५५		
		सोलिङ्ग सडक	कि. मि.	-	२०	२०	२०	२०	२०	१००		
		पक्की पुल	संख्या	-	३	३	३	३	३	१५		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
		झोलुङ्गे पुल	संख्या	-	२	२	३	३	३	१३		
प्रतिफल १	सडक नपुगेको बस्तीहरूमा सडकको नयाँ ट्रयाक खुलेको तथा सञ्चालित सडकहरूको स्तरोन्नति भएको हुनेछ।	सडक नयाँ ट्रयाक	कि. मि.	-	५	५	५	५	५	२५		
		सडक स्तरोन्नति र मर्मत सम्भार	कि. मि.	-	१०	१०	१०	१०	१०	५०		
		कालोपत्रे सडक - दुई लेन	कि. मि.	-	१०	१५	२०	२५	३०	३०		
प्रतिफल ३	पैदल बाटाहरूमा झोलुङ्गे पुल र सडकको आवश्यक स्थानहरूमा पुल ढल ह्युमपाइप कलभर्टहरू थप निर्माण गरी सडक यातायात सुचारु भएको हुनेछ।	पक्की पुल	संख्या	-	३	३	३	३	३	१५		
		झोलुङ्गे पुल	संख्या	-	२	२	३	३	३	१३		
		कलभर्ट	संख्या	-	५	५	५	५	५	२५		
		पक्की नाला	कि. मि.		१०	१०	१०	१०	१०	५०		

६.३ जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

६.३.१ पृष्ठभूमि

उर्जा विकास सम्पन्नताको प्रतिक हो । नागरिकको जीवलाई सरल र सहज बनाउनका साथै आर्थिक तथा सामाजिक विकास र रूपान्तरण गर्न उर्जाको महत्वपूर्ण भूमिका रहेको हुन्छ । जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाले दिगो विकासका लक्ष्य-७ (खर्चले धान्न सकिने स्वच्छ उर्जा) को उद्देश्यमा योगदान गर्नेछ । यस नगरपालिकाको सबै वडाहरूमा विद्युत सेवा पुगेको छ । यसैगरी नगरपालिकाको सम्पूर्ण क्षेत्रमा विद्युतीकरण भईसकेकोले विद्युतमा गर्नुपर्ने लगानी अन्यत्र लगानी गर्न सकिने सम्भावना रहेको छ । राष्ट्रिय गौरवको आयोजनाको रूपमा रहेको तनहुँ जलविद्युत आयोजनाको जलाधार क्षेत्रको केही क्षेत्र यो नगरपालिका पर्दछ ।

६.३.२ सबल पक्ष

- क) ८० वटा जल उपभोक्ता समिति गठन भएको,
- ख) सबै घरधुरीसम्म राष्ट्रिय प्रसारण लाइन (विद्युत) पुगेको,
- ग) पर्याप्त जलस्रोतहरूको उपलब्धता रहेको जस्तै; खोला, नाला, मुहान (मूल), कुवा, पोखरी आदि भएको,
- घ) सौर्य सडकबत्ती जडान भएको,

६.३.३ दुर्बल पक्ष

- क) अधिकांश स्थानमा विद्युतका नाङ्गा तार भएका कारण हावाहुरीको समयमा भौतिक तथा मानवीय क्षतिको जोखिम रहेको,
- ख) स्थानीय स्तरमा वैकल्पिक उर्जाको विकास प्रयोग र विस्तारमा सचेतना विस्तार गर्न नसकिएको,

७.३.४ अवसरहरू

- क) पूर्ण विद्युतीकरणका कारण विद्युतीय उपकरणहरूको प्रयोग/उपयोग बढाई अत्याधिक विद्युत खपत गरी आम्दानी बढाउन सकिने,
- ख) निर्माणाधिन तनहुँ जलविद्युत परियोजनाको सम्पन्नता पश्चात उक्त जलाशयमा विभिन्न जल यातायातका साधनको सञ्चालनका कारण आन्तरिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्दै आन्तरिक आम्दानी बढाउन सकिने,

७.३.५ चुनौतीहरू

- क) प्रत्येक वडामा विद्युतको श्री फेज पुर्याई ठूला उद्योग, खानेपानी तथा सिँचाई आयोजना सञ्चालन गर्नु,

ख) वैकल्पिक उर्जाको पहिचान, विकास र विस्तारमा वास्तविक सचेतना बढाउनु.

ग) विद्यमान जलस्रोतहरूको संरक्षण, शुद्धिकरण र उपयोग मार्फत आन्तरिक आम्दानीमा जोडनु,

७.३.६ दीर्घकालीन सोच

"विद्युत र नविकरणीय उर्जाको प्रयोग विस्तार: नगरपालिकाको दिगो आर्थिक विकासको आधार"

७.३.७ लक्ष्य

नविकरणीय उर्जाको उत्पादन र उपयोग बढाउनु ।

७.३.८ उद्देश्य

क) गुणस्तरीय उर्जा आपूर्ति सुनिश्चित गर्नु ।

ख) स्वच्छ उर्जाको उत्पादन र उपयोगमा जोड दिनु ।

ग) उर्जाको उपभोग वृद्धिमा जोड दिँदै आय आर्जन र रोजगारी वृद्धिमा उर्जाको उपयोग गर्नु ।

७.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिका क्षेत्रमा विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी समावेश गरिएको छः

तालिका ९२: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
विद्युत क्षमता वृद्धि गरी विद्युत उपयोग बढाइने ।	१. उर्जाको स्रोत पहिचान, सम्भाव्य स्थानीय जलविद्युत क्षमता, माग र आपूर्तिको अध्ययन गरि डाटाबेस तयार गरिनेछ । २. विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गरी विद्युत प्रसारण लाइन सुधार गरिनेछ । ३. विद्युत जडान गर्ने र मर्मत सम्भार गर्ने तालिम प्राप्त दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गरी उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ । ४. नगरपालिका क्षेत्रभित्र अव्यवस्थित रुपमा रहेका विद्युतका तारहरूलाई व्यवस्थित गर्न नेपाल विद्युत प्राधिकरणसँग समन्वय गरिनेछ । ५. घरायसी प्रयोजनका लागि अधिकतम विद्युतीय चुल्हो लगायत उपकरणको प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । ६. निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी विद्युतीय सवारी साधनको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्न चार्जिङ्ग स्टेशन बनाइनेछ ।
वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन गर्ने ।	१. वैकल्पिक उर्जा उत्पादनको सम्भाव्यता हेरी निजी क्षेत्रलाई आकर्षण गर्ने नीति अवलम्बन गरिनेछ ।

	२. नगरपालिका क्षेत्रभित्रका प्रमुख सडक र चोकहरुमा सौर्य सडक बत्ती जडान गरी नगर क्षेत्रलाई उज्यालो बनाइनेछ । ३. जलविद्युत, वैकल्पिक उर्जाको अधिकतम प्रयोग गरी दैनिक जीवनयापनमा सहजता ल्याउदै परम्परागत ईन्धनको प्रयोग घटाइनेछ । ४. वैकल्पिक उर्जा क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्न बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रबाट सहुलियत दरमा ऋणको व्यवस्था गरिनेछ ।
--	--

६.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ९३: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
३.३	जलश्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा						८१३०		१२२६०		१७२६०		२०७६०		२६३९०	८४८००	
३.३.१	ट्रान्सफर्मरको जडान कार्यक्रम	गोटा	सबै	९	१५००	१.००	१५००	१.००	१५००	२.००	३०००	२.००	३०००	३.००	४५००	१३५००	संघिय सरकार
३.३.२	नाङ्गो तार विस्थापन कार्यक्रम	मि.	सबै	७५००	२	५००.००	१०००	१०००.००	२०००	१५००.००	३०००	२०००	४०००	२५००.००	५०००	१५०००	पालिका
३.३.३	सोलार खानेपानी आयोजनाको लागि ३ फेज लाइन विस्तार	गोटा	सबै	१०	६३०	१.००	६३०	२.००	१२६०	२.००	१२६०	२.००	१२६०	३.००	१८९०	६३००	पालिका
३.३.४	सडक बत्ती व्यवस्थापन कार्यक्रम	गोटा	सबै	२०००	२५	२००.००	५०००	३००.००	७५००	४००.००	१००००	५००.००	१२५००	६००.००	१५०००	५००००	पालिका

६.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ९५: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
				प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
नगरपालिकाका सबै घरधुरीहरूको जलविद्युत र वैकल्पिक उर्जामा पहुँच पुगेको हुनेछ ।	विद्युत उर्जामा पहुँच पुगेको घरधुरी	प्रतिशत	९८.६७	१००	१००	१००	१००	१००	१००	नगरपालिका प्रोफाइल, पूर्वाधार शाखा र वातावरण शाखाका प्रतिवेदनहरू	जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
	सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत		३०	४०	५०	६०	७०	७०		
	सौर्य उर्जामा पहुँच पुगेको घरधुरी	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	७५०		
	वायोग्याँस प्रयोग गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या		२०	४०	६०	८०	१००	१००		
नगरपालिकामा जलविद्युत र वैकल्पिक उर्जा उपयोग वृद्धि भएको हुनेछ ।	विद्युत उर्जामा पहुँच पुगेको घरधुरी	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत		३०	४०	५०	६०	७०	७०		
	सौर्य उर्जामा पहुँच पुगेको घरधुरी	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	७५०		
	वायोग्याँस प्रयोग गर्ने घरधुरी	सङ्ख्या		२०	४०	६०	८०	१००	१००		
नगरपालिकाका सबै घरधुरीहरू र सार्वजनिक स्थानहरूमा विद्युत उर्जा जडान भएको हुनेछ ।	लघु/जलविद्युत सम्भाव्यता अध्ययन	सङ्ख्या		०	०	०	१	१	२		
	विद्युत उर्जा जडान भएको नयाँ घरधुरी	सङ्ख्या		२५	०	०	०	०	२५		
	सडक र संवेदनशील स्थानमा विद्युत बत्ती जडान (नयाँ)	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०		
वैकल्पिक उर्जाको आवश्यकता र सम्भावना हेरी सबै	सोलार जडान भएको विपन्न घरधुरी (नयाँ)	सङ्ख्या		५०	१००	१५०	२००	२५०	७५०		

नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
				प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
घरधुरीहरुलाई वैकल्पिक उर्जामा पहुँच गराउने र सार्वजनिक महत्वका स्थानहरुमा वैकल्पिक उर्जा जडान भएको हुनेछ ।	वैकल्पिक उर्जा जडान भएको सरकारी कार्यालय र सार्वजनिक महत्वका स्थान	प्रतिशत		५०	६०	७०	८०	९०	९०		

६.४ सूचना, प्रविधि तथा सञ्चार

६.४.१ पृष्ठभूमि

सूचना प्रविधिमा विश्वमा नै प्रगती भईरहेको परिप्रेक्ष्य छ । नेपालमा पनि सूचना र सञ्चारको क्षेत्रमा भएको विकास उत्साहजनक छ । यसबाट अधिकतम लाभ लिनका लागि थप तयारी आवश्यक देखिन्छ । नेपालको संविधानले मौलिक हकको रूपमा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिसम्बन्धी हकलाई उल्लेख गरेको छ । संविधानको धारा १९ ले नागरिकको सञ्चारको हक र धारा २७ ले सूचनाको हकलाई स्पष्ट रूपले व्याख्या गरेको छ । आर्थिक विकासको संवाहक एवम् उत्प्रेरकको रूपमा रहेको सञ्चार तथा सूचना प्रविधि क्षेत्रलाई मर्यादित, व्यवसायिक, सक्षम र सबल बनाउने दायित्व र जिम्मेवारीका साथ अगाडी बढाउनुपर्ने खाँचो छ । सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको क्षेत्रमा रहेका सम्भावना तथा सवालहरूको विश्लेषण गरी भावी रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरूको पहिचान गरेर योजनामा समावेश गरिएको छ ।

६.४.२ सबल पक्ष

- क) E-Bidding प्रणालीको प्रयोगले पारदर्शीता र भ्रष्टचार न्यूनीकरणमा पुर्याएको,
- ख) ICT उन्मुख जनसङ्ख्यामा वृद्धि हुँदै गएको,

६.४.३ दुर्बल पक्ष

- क) विकास निर्माण भएका पूर्वाधारहरूको पूर्ण विद्युतीय तथ्याङ्क अभाव हुनु,
- ख) ICT पूर्वाधार र पूर्वाधार सञ्चालन गर्ने दक्ष जनशक्तिको अभाव हुनु,
- ग) इन्टरनेट र मोबाइल नेटवर्क को क्षमता सबै ठाउँमा नपुग्नु,

६.४.४ अवसरहरू

- क) पूर्वाधार अनुगमन समन्धी ICT को प्रयोग,
- ख) डिजिटल प्रणाली निर्माण गरेर पारदर्शिता, गति, लागत न्यूनीकरण र दिगोपन सुनिश्चितता गर्न सकिने,

६.४.५ चुनौतीहरू

- क) डाटा सेक्युरिटिको जोखिम हुनु,
- ख) ग्रामिण क्षेत्रमा ICT पूर्वाधार निर्माणमा उच्च लागत हुनु,

६.४.६ दीर्घकालीन सोच

"सूचना तथा सञ्चारको विस्तार, प्रविधिमैत्री समृद्ध भिमादको बलियो आधार"

६.४.७ लक्ष्य

स्मार्ट पालिका तथा डिजिटल पूर्वाधार निर्माणमा प्रवर्द्धन गर्नु

६.४.८ उद्देश्य

- क) आम सञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, विश्वसनीय बनाई सूचना सञ्चार प्रविधि र सेवाहरु सबै नागरिकको पहुँचमा पुर्याउनु ।
- ख) सूचना सञ्चार प्रविधि र सेवामा सबै परिवारहरुको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- ग) सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगबाट रोजगारी तथा आयआर्जनका गतिविधि वृद्धि गर्नु ।

६.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकामा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ९६: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका रणनीति र कार्यनीतिहरु

रणनीतिहरु	कार्यनीतिहरु
सूचना सञ्चार प्रविधि सेवाहरुलाई सरल र सुलभ बनाउने ।	१. स्थानीय एफएम रेडियो सञ्चालन गर्न र स्थानीय पत्रपत्रिका प्रकाशन गर्न निजी क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गरिनेछ । २. नगरपालिका र सबै वडाहरुमा वेबसाइट, विद्युतीय नागरिक बडापत्र तथा डिजिटल सूचना पाटीको व्यवस्था गरि सम्पूर्ण सूचना, क्रियाकलाप तथा गतिविधिहरुका बारेमा सुसूचित हुने अधिकारको सुनिश्चितता गरिनेछ । ३. सबै कार्यालयका वेबसाइट, इमेल, ट्वीटर, भाइबर र मोबाइल एपजस्ता माध्यमबाट नागरिकको गुनासो र उजुरी प्राप्ति तथा सुनुवाइ हुने व्यवस्था मिलाइनेछ । ४. आवश्यकताअनुसार मोबाइल टावरहरुको थप र विस्तार तथा गुणस्तर सुधार गर्न नेपाल टेलिकम र एनसेलसँग पहल गरिनेछ । ५. डिजिटल नेपाल फ्रेमवर्क, २०७६ अन्तर्गतका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ६. नगरपालिका केन्द्र, वडा कार्यालय तथा सार्वजनिक स्थलहरुमा फ्री वाइफाईको व्यवस्था गरिनेछ । ७. वडा कार्यालयहरु सूचना प्रविधि मैत्री बनाइनेछ ।

	द. नगरपालिकालाई परिचित गराउने खालका भाषिक, सांस्कृतिक, भौगोलिक तथा सामाजिक पृष्ठभूमि झल्कने प्रवर्द्धनात्मक सूचनाका सामग्रीहरूको निर्माण र निर्माण भएका सामग्रीहरूको डिजिटलाइजेशन गरी यस क्षेत्रको विकासलाई टेवा पुर्याउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधियुक्त वृत्त चित्र निर्माण ।
--	--

६.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ९७: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
३.४.	सूचना, संचार तथा प्रविधि विकास						१७५०		३५००		२२५०		२२५०		४५१५	१४२६५	
३.४.१	डिजिटल नागरिक वडापत्रकव व्यवसथा गरी मोबाइल बाटै गुनासो तथा उजुरी लिने व्यवस्था	एकमुष्ट	सबै	१	२५००	०.५०	१२५०	०.५०	१२५०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	२५००	पालिका
३.४.२	सुचना प्रवधि पूर्वाधार व्यवस्था गरी प्रविधिमैत्री पालिका निर्माण कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	४	१७५०	०.००	०	१.००	१७५०	१.००	१७५०	१.००	१७५०	१.००	१७५०	७०००	पालिका
३.४.३	नगरपालिकाको मुख्य चोक/सार्वजनिक स्थलमा डीजिटल पाटी सन्चालन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	२५	१००	५.००	५००	५.००	५००	५.००	५००	५.००	५००	५.००	५००	२५००	पालिका
३.४.४	सेवा प्रवाहका लागी मोबाइल एप्लिकेसन संचालन	एकमुष्ट	सबै	१	२२६५	०.००	०	०.००	०	०.००	०	०.००	०	१.००	२२६५	२२६५	पालिका

६.४.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ९९: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका उपलब्धी तथा नतिजाहरू

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव		इन्टरनेटमा पहुँच प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत		२८	३०.०	४०	५०.०	६०	६०		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्कको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
असर	नगरपालिकाका सबै नागरिकहरुको सूचना तथा सञ्चार प्रविधिमा पहुँच भएको हुनेछ ।	मोबाइल फोनमा पहुँच भएको घरधुरी	प्रतिशत		८६	८८.०	९२	९४.०	९७	९७	नगरपालिका प्रोफाइल, सूचना प्रविधि शाखाका प्रतिवेदनहरु	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		मोबाइल नेटवर्क कभरेज क्षेत्र	प्रतिशत		९०	९५	१००	१००	१००	१००		
		इन्टरनेटमा पहुँच प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत		२५	३०.०	४०	५०.०	६०	६०		
		मोबाइल फोनमा पहुँच भएको घरधुरी	प्रतिशत		८६	८८.०	९२	९४.०	९७	९७		
प्रतिफल १	सूचना तथा सञ्चारमा नागरिकको पहुँच विस्तार भएको हुनेछ ।	मोबाइल टावर विस्तार	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
		अप्टिकल फाइबर विस्तार	प्रतिशत		१५	२०	२५	३०	३५	३५		
		सूचना प्रविधि पूर्वाधार साझेदारी	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
		सूचना प्रविधि तालिम लिएका युवा	सङ्ख्या		२५	२५	२५	२५	२५	१२५		
प्रतिफल २	नगरपालिकामा विद्युतीय शासन पद्धतिको कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।	इन्टरनेट जडान भएका विद्यालय	प्रतिशत		१००	१००	१००	१००	१००	१००		
		डिजिटल नगरपालिका कार्यान्वयन (गा.पा. र वडा)	पटक		१	१	१	१	१	५		
		अनलाईन सेवा प्रवाह कार्यान्वयन	सङ्ख्या		५	६	७	८	१०	१०		
		विद्युतीय सामग्री अद्यावधीकरण	पटक		१	१	१	१	१	५		

परिच्छेद - ७

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

वन, जलवायु तथा वातावरणमा मानिस तथा सम्पूर्ण जीवजन्तुको जीवन जोडिएको हुन्छ । मानिस लगायतका प्राणीहरूको दिगो जीवन सुनिश्चित गर्नका लागि वन तथा जैविक विविधता, जलवायु र स्वच्छ वातावरण अपरिहार्य रहेको हुँदा संघ, प्रदेश तथा स्थानीय सरकारले यसको संरक्षण तथा विकास गर्नु अनिवार्य दायित्व हो । यस्तै प्राकृतिक तथा मानवीय कारणले आइपर्ने विपद्हरू बाढी, पहिरो, भूकम्प, महामारी, वन डढेलो आदिले मानवीय जनजीवन र अन्य जीवात्माहरूको क्षती गर्ने गर्दछ । तसर्थ, यस्ता विपद् न्यूनीकरण र प्रतिकार्यका कार्यहरू अनिवार्य हुन्छ । यसकारण, वन, जलवायु, वातावरण र विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा रहेका सवालहरूको विश्लेषण गरी आवश्यक ठानिएका रणनीतिक र कार्यनीतिक गतिविधिहरू यस योजनामा समावेश गरिएको छ ।

७.१ वन तथा जैविक विविधता र खनिज सम्पदा

७.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको वन क्षेत्रलाई ४० प्रतिशतमा कायम गर्ने नेपाल सरकारको नीति रहेको छ । यस नगरपालिकाको ठूलो हिस्सा (कुल भू-भागको ३८%) मा वन क्षेत्र रहेको छ । यहाँ पाइने विभिन्न प्रकारका वनस्पति, जडिबुटी, बन्यजन्तु र चराचुरुङ्गी पाइन्छन् । नगरपालिकाभित्र रहेका सामुदायिक वनहरू जैविक विविधता संरक्षणका केन्द्रका रूपमा रहेका छन्, जहाँ सिसौ, साल, खयर, साँलकोटी, अजम्बरी, गैंडालु जस्ता प्रजातिहरू पाइन्छन् । साथै, मौसमी तथा स्थायी जलस्रोतहरूको कारण जलचर प्रजातिहरू पनि यहाँ प्रशस्त छन् । यस क्षेत्रको वनले स्थानीय बासिन्दाको जीविकोपार्जनमा समेत महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याइरहेको छ ।

खनिज सम्पदाको सन्दर्भमा भिमाद नगरपालिका क्षेत्रमा बालुवा, ढुंगा तथा माटो जस्ता साधारण खनिज स्रोतहरू पाइने जनाइएको छ, जसको सीमित उपयोग स्थानीय निर्माण कार्यमा गरिंदै आएको छ। यद्यपि, यी स्रोतहरूको दिगो उपयोग, वैज्ञानिक परीक्षण र नियमनमार्फत संरक्षण तथा आर्थिक उपयोगमा रूपान्तरण गर्ने सम्भावना अझै बाँकी छ । जैविक विविधता र खनिज स्रोतहरूको दीगो व्यवस्थापनले यस नगरको समृद्धी, पर्यावरण सन्तुलन र रोजगारी सिर्जनामै योगदान पुऱ्याउन सक्छ ।

७.१.२ सबल पक्ष

क) वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण भएको,

- ख) समुदायमा आधारित वन क्षेत्रको विस्तार भएको,
- ग) वन तथा जैविक विविधता संरक्षणको लागि नीति नियम ऐनहरूको कार्यान्वयनमा रहेको,

७.१.३ दुर्बल पक्ष

- क) वन चेतनाको कमी हुदै गएको,
- ख) वन फडानी तथा वन अतिक्रमण हुदै गरेको,
- ग) संस्थागत समन्वयको अभाव हुनु,

७.१.४ अवसरहरू

- क) वातावरण मैत्री पर्यटन, कार्बन व्यापार र जैविक कृषि प्रवर्द्धन गर्न सकिने,
- ख) वातावरण मैत्री पूर्वाधारको विकास गर्न सकिने,
- ग) अग्रो टुरिजमको सम्भावना रहेको,
- घ) जैविक विविधताको संरक्षणक लागि नयाँ प्रविधि तथा अनुसन्धानको विकाश गर्न सकिने,

७.१.५ चुनौतीहरू

- क) बाढी, पहिरो, अतिवृष्ट बढ्दै जानु र जैविक विविधतामा असर गर्नु,
- ख) जंगलमा डढेलो, फडानी बढ्दै जानु,
- ग) जैविक विविधता संरक्षण गर्नु,

७.१.६ दीर्घकालीन सोच

"वन तथा जैविक विविधताको दिगो संरक्षण र आयोजित उपयोग मार्फत परिस्थितिक सन्तुलन कायम गर्दै उचित अवधारणना प्रवर्द्धन गर्ने"

७.१.७ लक्ष्य

लोपोन्मुख प्राणीहरूको संरक्षण गरी वनक्षेत्रको भू-भाग विस्तार गर्ने ।

७.१.८ उद्देश्य

- क) वन क्षेत्रलाई व्यवस्थित गरी वन प्रणाली अनुसार दिगो रूपमा संरक्षण गर्नु,
- ख) जडिबुटी र वनजन्य उत्पादनलाई प्रोत्साहन तथा पर्यापर्यटन विकास गर्दै व्यवसायीकरण गर्नु,
- ग) जैविक विविधताको संरक्षणर प्रवर्द्धन गर्नु,

घ) वन तथा जैविक विविधताको वैज्ञानिक व्यवस्थापन गरी आयआर्जन र रोजगारी सिर्जना गर्नु ।

७.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण र विकास गर्नका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका १००: वन तथा जैविक विविधता र खनिज संरक्षण विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
वन क्षेत्रलाई व्यवस्थित गरी वन प्रणाली अनुसार दिगो रूपमा संरक्षण गर्ने ।	१. सम्पूर्ण सामुदायिक वनको पहिचान तथा वनको सीमा निर्धारण गरी काँडे तारबार गरिनेछ । २. नगरपालिकाका सम्पूर्ण वडामा पहिरो, सुख्खा पहिरो र कटान ग्रस्त क्षेत्रहरूको नक्साङ्कन गरी विवरण संकलन गरिनेछ । ३. स्थानीय जनतालाई वृक्षारोपण र वनको महत्वबारे जानकारी गराइनेछ । ४. सामुदायिक वन व्यवस्थापन कार्ययोजना अनुसार वनको संरक्षण गरिनेछ । ५. खाली भू-भागमा तथा प्रत्येक घरमा विरुवा रोपणको कार्यक्रम सञ्चालन गरी हरियाली कायम गरिनेछ । ६. निजी तथा सामुदायिक वनका सरोकारवालाहरूलाई एकीकृत वन व्यवस्थापन र संरक्षणका लागि क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गरिनेछ । ७. निजी, सामुदायिक र सार्वजनिक वनमा रुख कटान पश्चात सो ठाउँमा वृक्षारोपण गर्न लगाई “कटान पश्चात पुनः हरियो” कार्यक्रम सञ्चालनमा ल्याई अनिवार्य वृक्षारोपण गरिनेछ । ८. नगरपालिका क्षेत्रमा वन, जलाधार, पार्क एवम् हरियाली क्षेत्रको संरक्षण र विकास गरिनेछ ।
जडिबुटी र वनजन्य उत्पादनलाई प्रोत्साहन तथा पर्यापटन विकास गर्दै व्यवसायीकरण गर्ने ।	१. सामुदायिक तथा निजी स्तरमा निजी जमिन तथा वन जंगलमा फलफूलको व्यवसायिक उत्पादन तथा पार्क पिकनिक क्षेत्र शुरुवात गरिनेछ । २. वन्यजन्तु पालन, प्रजनन तथा व्यवसायीकरणका लागि स्थानीय जनतालाई प्रेरित गरिनेछ । ३. वनजन्य व्यवसायप्रति स्थानीय युवायुवतीको आकर्षण बढाउन आफ्नो क्षेत्रभित्रका योग्य र इच्छुक विद्यार्थीहरूलाई वन विज्ञान विषयमा अध्ययन गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ । ४. जडिबुटी प्रशोधन उद्योग स्थापना गर्न प्रोत्साहित गरी नयाँ रोजगारी र उत्पादन क्षेत्र सिर्जना गरिनेछ । ५. रैथाने झारको संरक्षण र व्यवसायिक प्रवर्द्धन गरिनेछ । (सिसनो, बाबरी, चुत्रो, तितेपाती, गुर्जो आदि)

जैविक विविधताको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने ।	१. सडक निर्माण तथा विकास निर्माण कार्य गर्दा भूक्षय तथा पहिरो नियन्त्रणका उपाय अवलम्बन गर्ने र वन तथा जलाधार क्षेत्रको सकेसम्म कम क्षति हुने गरी नीति तयार गरिनेछ । २. वनमा आधारित उपभोक्ता समितिहरु मार्फत मिचाहा प्रजातीका बोट विरुवालाई नियन्त्रण गर्दै नर्सरी विस्तार, वृक्षारोपण, रिचार्ज पोखरी निर्माण, अग्नीरेखा निर्माण, झाडी सुधार जस्ता क्रियाकलापहरुबाट जैविक सम्पदाको संरक्षण गरिनेछ ।
---	--

७.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका १०१: वन तथा जैविक विविधता र खनिज संरक्षण विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
४.१.	वन तथा जैविक विविधता र खनिज						३१३८		३२३८		३३८८		३९८८		४५३८	१८२८८	
४.१.१	रिचार्ज पोखरी निर्माण	गोटा	सबै	४०	१००	५	५००	५	५००	५	५००	१०	१०००	१५	१५००	४०००	पालिका
४.१.२	सामुदायिक वन साझेदारी कार्यक्रम	गोटा	सबै	४७	५०	५	२५०	७	३५०	१०	५००	१२	६००	१३	६५०	२३५०	गै.स.स.
४.१.३	वन जंगलमा फलफुल बिरुवा रोप्ने कार्यक्रम	गोटा	सबै	२२५०	०.७५	४५०	३३८	४५०	३३८	४५०	३३८	४५०	३३८	४५०	३३८	१६८८	पालिका
४.१.४	वनमा अन्य बिरुवा वृक्षारोपण कार्यक्रम	पटक	सबै	४५००	०.५०	९००	४५०	९००	४५०	९००	४५०	९००	४५०	९००	४५०	२२५०	गै.स.स.
४.१.५	जडीबुटी रोपन तथा पहिचान कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका
४.१.६	डढेलो नियन्त्रण सचेतना कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
४.१.७	खनिज पदार्थहरुको संरक्षण कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
४.१.८	बाँदर नियन्त्रण तथा रोकथाम कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	पालिका

७.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका १०३: वन तथा जैविक विविधता र खनिज संरक्षण विकासका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्कको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिका क्षेत्रमा जैविक विविधता र खनिज सम्पदाको संरक्षण तथा उपयोग भएको हुनेछ ।	जैविक विविधता संरक्षण गरिएको वन क्षेत्र	प्रतिशत		२०	३०	४०	५०	६०	६०	नगरपालिका प्रोफाइल, वातावरण शाखाका प्रतिवेदनहरु	जैविक विविधता र खनिज संरक्षण क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		संरक्षण र उपयोग गरिएको खानी	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
असर	वनमा जडिबुटी संरक्षण र रोपण भएको हुनेछ ।	जडिबुटी रोपण भएको वन क्षेत्र	हेक्टर		५	१०	१५	२०	२५	२५		
		जडिबुटी संकलन र विक्री	क्वीन्टल		२०	४०	६०	८०	१००	१००		
	तामाखानी र स्लेट ढुङ्गाखानी संरक्षण र उपयोग भएको हुनेछ ।	संरक्षण गरिएको खानी	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
		उपयोग गरिएको खानी	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
प्रतिफल १	वनहरुमा जैविक विविधता संरक्षण गर्दै जडिबुटी खेती प्रवर्द्धन गरी आय स्रोत बढेको हुनेछ ।	जडिबुटी रोपण तालिम लिएका स्थानीय नागरिक	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०		
		जडिबुटी रोपण र संरक्षण गरिएको वन क्षेत्र	हेक्टर		५	१०	१५	२०	२५	२५		
		जैविक विविधता संरक्षण तालिम लिएका स्थानीय नागरिक	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०		
		संरक्षण तथा उपयोग भएको खर्क	सङ्ख्या		१	२	३	४	५	५		
प्रतिफल २		खनिज संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी कार्यविधि लागू	सङ्ख्या		०	१	०	०	०	१		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
	नगरपालिका क्षेत्रभित्रका खनिज सम्पदाको संरक्षण र उपयोग भएको हुनेछ ।	खनिज संरक्षण र उपयोग सम्बन्धी सचेतनामूलक तालिम लिएका नागरिक	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०		
		खनिज उत्खनन् प्राविधिक तालिम लिएका नागरिक	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०		
		खनिज उत्खनन् साझेदारी	सङ्ख्या		०	०	१	१	१	३		

७.२ भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन

७.२.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको पहाडी भागमा अवस्थितको कारण भूक्षय र पहिरोको जोखिम युक्त ठाउँहरू रहेका छन् । नगरपालिकामा बढ्दो विकासको गतिविधिका कारण जमिनको क्षयिकरण हुने सम्भावना समेत रहेको हुँदा यस्ता पक्षलाई ध्यान दिनुपर्ने आवश्यकता रहेको छ । भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनको क्षेत्र मानवीय जनजीवनसँग प्रत्यक्ष सरोकार रहने हुँदा नगरपालिकाले यस सम्बन्धमा योजनाबद्ध रूपमा कार्य गर्नु जरुरी छ । यसर्थ भूसंरक्षण तथा जलधार संरक्षणको क्षेत्रमा रहेका सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसरहरू र चुनौतीहरूको विश्लेषण गरी नगरपालिकाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू पहिचान गरि देहायअनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

७.२.२ सबल पक्ष

- क) पहिरो रोकथामको लागि बजेट विनियोजन हुनु,
- ख) पर्याप्त जलाधार क्षेत्रहरू हुनु,

७.२.३ दुर्बल

- क) विना योजना जथाभावी सडक निर्माण भई कच्ची अवस्थामा रहनु,
- ख) जोखिम संवेदनशील क्षेत्र नक्साङ्कन गरी सोही बमोजिम विकासका गतिविधिहरू नगरिनु,
- ग) अनियन्त्रित ढुङ्गा/गिट्टी/बालुवा संकलन तथा उत्खनन हुनु,
- घ) कृषिमा हानिकारक विषादीहरूको प्रयोग बढ्नु,
- ङ) वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन नहुनु ।

७.२.४ अवसर

- क) भौगोलिक हिसाबले जटिल भूगोल नरहेको,
- ख) जलाधार संरक्षणको लागि यथोचित प्रयासहरू भईरहेको,
- ग) जोखिम नक्साङ्कन गरि जोखिममा रहेका वस्तीहरूलाई स्थानान्तरण गर्न सकिने ।

७.२.५ चुनौती

- क) जलवायु परिवर्तनको असर न्यूनीकरण गर्नु,

- ख) वन क्षेत्रको संरक्षण र विस्तार गर्नु,
- ग) मौसमी परिवर्तनको कारण जलाधारक्षेत्रहरूमा हुने नदी कटान कम गर्नु,
- घ) नगरपालिका क्षेत्रमा देखिने सिंक होल (प्वाल) को दीर्घकालीन समाधान गर्नु ।

७.२.६ दीर्घकालीन सोच

"भू-संरक्षण तथा जलाधारको दिगो व्यवस्थापन: नगरबासीको सुरक्षित जीवन"

७.२.७ लक्ष्य

नगरपालिका क्षेत्रभित्रका भूमिको संरक्षण र जलाधार व्यवस्थापन दिगो रूपमा गरी नगरबासीको जीवन सुरक्षित तुल्याउने ।

७.२.८ उद्देश्य

- क) नगरपालिका क्षेत्रका भूमिको दिगो संरक्षण गर्नु,
- ख) जलाधार संरक्षण र उपयोग बढाउनु ।

७.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिका क्षेत्रमा भूसंरक्षण तथा जलधारको रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतीहरूको विश्लेषण गरी दिगो व्यवस्थापनका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू छनौट गरेर यस योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ७२: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
भूसंरक्षणका लागि वृक्षारोपण गरी जैविक तथा स्थानीय प्रविधिलाई प्रवर्द्धन गर्ने नीति बनाउने ।	१. भू-क्षय नियन्त्रणका लागि बायोइन्जिनियरिङ्ग प्रविधिको उपयोग गरिनेछ । २. पहिरो नियन्त्रणका लागि वृक्षारोपण तथा बाढी नियन्त्रणका लागि पक्की पर्खाल र तटबन्धन निर्माण गरिनेछ । ३. भूसंरक्षण क्षेत्रसँग सम्बन्धित स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ । ४. प्राकृतिक उत्खनन् तथा सडक निर्माण कार्य गर्दा वातावरणीय असरको मूल्यांक गरी वातावरणमैत्री उपाय अवलम्बन गरिनेछ । ५. भूसंरक्षण तथा कटान नियन्त्रणका लागि तालिम प्राप्त जनशक्तिको प्रबन्ध गर्न तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।

जलाधार क्षेत्र तथा जलश्रोतको मुहान पहिचान गरी संरक्षण र व्यवस्थापन गर्ने ।	१. जलाधार क्षेत्रसँग सम्बन्धित स्थानीय नीति, कानून, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा नियमन गरिनेछ । २. पानीका मुहानहरू, जलाधार क्षेत्र तथा सिमसार क्षेत्रको पहिचान तथा नक्साङ्कन गरि विस्तृत विवरण तयार गरिनेछ । ३. जलाधार क्षेत्रहरूको विनाशमा साथ पुग्ने क्रियाकलापहरू गर्न तत्काल रोक लगाई जलाधार क्षेत्रको संरक्षण गरिनेछ । ४. खोला तथा माटोको ढिस्काबाट अवैध रुपमा उत्खनन् गरिने बालुवा निकास गर्ने कार्यलाई नियमन गरिनेछ । ५. वन्यजन्तुको लागि वन क्षेत्रमा संरक्षण पोखरी निर्माण गरी वर्षातको पानी रिचार्ज गर्न रिचार्ज पोखरी निर्माण गरि भूमिगत पानी पुनर्भरण गरिनेछ । ६. नगर क्षेत्रभित्र रहेका सार्वजनिक ढुंगेधारा, इनार, कुवा, पोखरी तथा मुहानहरूलाई संरक्षण गरिनेछ ।
---	--

७.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका १०५: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
४.२.	भू-संरक्षण तथा जलाधार व्यवस्थापन						२०४००		२१७५०		३१८००		२७७५०		३२२५०	१३३९५०	
४.२.१	जलाधार संरक्षण र उपयोग योजना	वार्षिक	सबै	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०	५००	पालिका
४.२.२	तटबन्धन नियन्त्रण	कि.मि.	सबै	११	५०००	२	१००००	२	१००००	२	१००००	२	१००००	३	१५०००	५५०००	संघिय सरकार
४.२.३	पहिरो नियन्त्रण	गोटा	सबै	१०	१०००	१	१०००	२	२०००	२	२०००	२	२०००	३	३०००	१००००	पालिका
४.२.४	बाँध संरक्षण	गोटा	सबै	२०	२५००	३	७५००	३	७५००	४	१००००	५	१२५००	५	१२५००	५००००	प्रदेश सरकार
४.२.५	खोब्दी खोला खेत बाँध संरक्षण	हेक्टर	२	४	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	०	०	३०००	पालिका
४.२.६	मैदिखोला खेत बाँध सरक्षण	कि.मि.	२	१	५००	०	०	०	०	१	५००	०	०	०	०	५००	पालिका
४.२.७	सिहाले बाँध व्यवस्थापन	कि.मि.	३	१	७५०	०	०	१	७५०	०	०	०	०	०	०	७५०	पालिका
४.२.८	पीरुंग खोला बृहत तटबन्ध निर्माण	कि.मि.	४	३	१०००	०	०	०	०	१	१०००	१	१०००	१	१०००	३०००	पालिका
४.२.९	जिदिखोला खेत बाँध संरक्षण	कि.मि.	२	१	७५०	०	०	०	०	०	०	१	७५०	०	०	७५०	प्रदेश सरकार
४.२.१०	चिन्नेबोट बाँध आयोजना	कि.मि.	३	१	८५००	०	०	०	०	१	६८००	०	०	०	०	६८००	प्रदेश सरकार

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
४.२.११	वुडुवा बाँध कटान संरक्षण आयोजना	वार्षिक	५	५	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१५००	पालिका
४.२.१२	बाँस प्रजातिका बिरुवा रोपन गर्ने कार्यक्रम	गोटा	सबै	१००	१	१००	१००	२००	२००	२००	२००	२००	२००	२००	२००	१००	पालिका
४.२.१३	जलाधार सरसफाई तथा संरक्षण कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका

७.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका १०७: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकाका सबै भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।	संरक्षित भूक्षय संवेदनशील क्षेत्र	प्रतिशत		३०	४०	५०	६०	७०	७०	नगरपालिका प्रोफाइल, पूर्वाधार र वातावरण शाखाका प्रतिवेदनहरु	भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		संरक्षित पानीको मुहान	प्रतिशत		३०	४०	५०	६०	७०	७०		
असर	नगरपालिकाका सबै भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन भएको क्षेत्र वृद्धि भएको हुनेछ ।	जोखिम संवेदनशील भूउपयोग योजना	सङ्ख्या		१	०	०	०	०	१		
		संरक्षित भूक्षय संवेदनशील क्षेत्र	प्रतिशत		४०	५०	६०	७०	८०	८०		
		संरक्षित पानीको मुहान	सङ्ख्या		३०	४०	५०	६०	७०	७०		
		पूनर्जिवीकरण पोखरी	सङ्ख्या		५	५	५	५	५	२५		

प्रतिफल १	जोखिम संवेदनशील स्थानहरुमा संरक्षणका कार्यहरु भएको हुनेछ ।	नदीकटान र पहिरो संरक्षण	प्रतिशत		४०	५०	६०	७०	८०	८०		
		बायो इन्जिनियरिङ भएको स्थान	प्रतिशत		५०	६०	७०	८०	९०	९०		
प्रतिफल २	जलधार र पानीका मुहान संरक्षण भएको हुनेछ ।	पानीको मुल संरक्षण	सङ्ख्या		३०	४०	५०	६०	७०	७०		
		पूनर्जिवीकरण पोखरी	सङ्ख्या		५	५	५	५	५	२५		

७.३ वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

७.३.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ र फोहोरमैला व्यवस्थापन ऐन, २०६८ ले स्थानीय तहलाई स्थानीयस्तरमा प्रदुषण नियन्त्रण र हानिकारक पदार्थहरूको नियमन तथा व्यवस्थापन, फोहोर संकलन, प्रशोधन तथा विसर्जन गर्न आवश्यक संरचनाहरूको निर्माण, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गरी स्वच्छ र स्वस्थ वातावरण कायम राख्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । वातावरणीय तथा फोहोरमैला व्यवस्थापनको उद्देश्य विभिन्न सरोकारवालाहरूसँग वातावरणमैत्री छवी सिर्जना गर्न प्रदुषण रोक्न, प्राकृतिक स्रोतहरूको संरक्षण र वातावरणीय जोखिमहरू कम गर्ने हो । वातावरण संरक्षण भनेको सम्पूर्ण वातावरणीय अवयवहरूको एकीकृत संरक्षण पाटो हो । वातावरण सम्पूर्ण निर्जिव वस्तु र सजिव प्राणीको एकीकृत घर हो । वातावरण संरक्षण आजको विश्वको प्रमुख आवश्यकता हो । अव्यवस्थित विकासको गतिविधि, वस्ती विकास तथा प्लाष्टिकजन्य वस्तुहरूको उच्च प्रयोग आदि वातावरणलाई अहित हुने कृयाकलापहरू हुन् । त्यस्तै घरेलु फोहोरलाई समेत उचित व्यवस्थापन गर्न नसक्दा वातावरणमा प्रभाव परिरहेको छ । यसर्थ, फोहोर व्यवस्थापन सम्बन्धमा देखिएका सवालहरूको विश्लेषण गरी सोको समाधानका उपायहरू खोजी रणनीतिक र कार्यनीतिक गतिविधिहरू योजनामा समावेश गरिएको छ ।

७.३.२ सबल पक्ष

- क) फोहोरमैला सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि हुनु,
- ख) वातावरण संरक्षण प्रति सचेत नागरिक हुनु,

७.३.३ दुर्बल पक्ष

- क) विकासका गतिविधि बढ्दो हुनु,
- ख) फोहोरको वैज्ञानिक व्यवस्थापनको अभाव हुनु,
- ग) प्लाष्टिक तथा बोटलजन्य फोहोरहरू वृद्धि हुनु,

७.३.४ अवसरहरू

- क) सचेत नागरिकहरूबाट वातावरण संरक्षण सम्बन्धि कृयाकलाप सञ्चालन गर्न सकिने,
- ख) घट्दो जनसंख्या भएको कारण फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न सजिलो हुने,
- ग) फोहोरमैला व्यवस्थापनको लागि प्रशस्त ठाउँहरू उपलब्ध हुनु,

७.३.५ चुनौतीहरू

- क) बजार तथा बाक्लो वस्ती सहितको अव्यवस्थित बसोबास वृद्धि हुनु,
- ख) वातावरणको दीर्घकालीन संरक्षण गर्नु,
- ग) फोहरमैलाको दिगो व्यवस्थापन गर्नु,

७.३.६ दीर्घकालीन सोच

" स्वस्थ नागरिकका लागि स्वच्छ र सफा नगरपालिका।"

७.३.७ लक्ष्य

नगरपालिकालाई वातावरणमैत्री र पूर्ण सरसफाईयुक्त क्षेत्रको रूपमा विकास गर्ने ।

७.३.८ उद्देश्य

- क) ध्वनी, जल, वायु प्रदुषणमुक्त क्षेत्रको सुनिश्चितता गर्नु ।
- ख) व्यवस्थित फोहरमैला संकलन मार्फत सफा र स्वच्छ क्षेत्र कायम गर्नु ।

७.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकामा वातावरण संरक्षण र फोहरमैला व्यवस्थापन लागि देहायका तालिकामा उल्लेख गर्ने अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी योजनमा समावेश गरिएको छः

तालिका ७४: वातावरण संरक्षण तथा फोहर मैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गरी प्रदुषण नियन्त्रणका लागि मापदण्ड बनाई लागु गर्ने ।	१. धुँवा रहित, सुधारिएको चुलो, विद्युतीय चुलोको प्रवर्द्धन गरिनेछ । २. प्रदुषण मापनको अनुसन्धान तथा विकास केन्द्रको स्थापना गरी अनुगमन गरिनेछ । ३. विद्युतीय सवारी साधन प्रवर्द्धन गरिनेछ । ४. प्रदुषण नियन्त्रण सम्बन्धीत वातावरणीय नीति नियम अद्यावधिक र संस्थागत क्षमता विकास गरिनेछ । ५. वातावरणीय चेतना सम्बन्धी शैक्षिक तथा जनचेतनाका कार्यक्रमहरू गरिनेछ । ६. ध्वनी, जल, वायु प्रदुषण नियन्त्रणलाई आवश्यक संयन्त्रको विकास एवम् कार्यान्वयन गर्दै वातावरणीय सीमाको निरूपण गरिनेछ ।

	७. बाटोको नियमित सरसफाई गर्ने तथा निर्माण सामाग्री सडकमा राख्न रोक लगाएर नियमित अनुगमन गर्न नगर प्रहरीको आवश्यक व्यवस्था गर्ने । ८. सडक छेउछाउको क्षेत्रलाई सम्भावना हेरेर हरियाली क्षेत्रमा रुपान्तरण गरिनेछ ।
फोहरमैला व्यवस्थापनको गुरुयोजना बनाई फोहर संकलनलाई व्यवस्थापन गर्ने ।	१. फोहर व्यवस्थापनको लागि नगरस्तरबाट संकलन तथा विसर्जनको व्यवस्था गरिनेछ । २. फोहर व्यवस्थापनसँग सम्बन्धित कानूनहरुको तर्जुमा र विद्यमान कानूनहरुको कार्यान्वयन गरिनेछ । ३. फोहर वर्गीकरण र फोहर व्यवस्थापन सम्बन्धी शैक्षिक तथा जनचेतना कार्यक्रमहरुलाई तीव्र पारिनेछ । ४. खोलानाला, खोल्सा, खोल्सी ढल तथा सेफ्टी ट्यांकी लगायत विषादी मिसाउने कार्यलाई कानूनको दायरामा ल्याइनेछ । ५. फोहर नियमित संकलनको व्यवस्था मिलाइनेछ । ६. सामुदायिक-निजी साझेदारीमा आधुनिक फोहर प्रशोधन स्थलको व्यवस्था गरिनेछ ।

७.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका १०९: वातावरण तथा फोहोर मैला व्यवस्थापनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
४.३.	वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन						१५१०		४५६५		४५६५		६७०		९५०	११९८०	
४.३.१	वातावरण संरक्षण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन जनचेतना कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
४.३.२	प्लास्टिकजन्य वस्तुको उपयोगमा न्यूनीकरणका लागि सचेतनामुलक कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
४.३.३	सिसिबोटलको व्यवस्थापन कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	१	१२०	६००	पालिका
४.३.४	"फोहोर बाट, मोहोर" सम्बन्धि तालिम सञ्चालन	एकमुष्ट	सबै	५	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१७५०	पालिका
४.३.५	फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्र निर्धारण (Collection Center) निर्माण	एकमुष्ट	सबै	९	२८०	३	८४०	३	८४०	३	८४०	०	०	१	२८०	२५२०	पालिका
४.३.६	ल्याण्डफिल साइट (Landfill Site) सम्भाव्यता अध्ययन तथा निर्माण	एकमुष्ट	सबै	१	६११०	०	०	०.५	३०५५	०.५	३०५५	०	०	०	०	६११०	पालिका

७.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका १११: फोहोर मैला व्यवस्थापनका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरू

	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई		योजना अवधिको लक्ष्य	जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	
--	-------	-------------	------	--	---------------------	-------	-------------------	--

नतिजा तह				आधार वर्ष (२०८०/८१)	प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौं वर्ष			जोखिम पक्ष र अनुमान
प्रभाव	नगरपालिकामा फोहोरमेला व्यवस्थापन हुनेछ ।	फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	-	२५	५०	७५	१००	१००	१००	नगरपालिका प्रोफाइल, वातावरण शाखाका प्रतिवेदनहरू	फोहोरमैला व्यवस्थापन क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
असर	नगरपालिकाका सबै घरधुरीहरूले फोहोरमेला व्यवस्थापन गरेको हुनेछ ।	फोहोरमैला व्यवस्थापन अभियानमा संलग्न घरधुरी	सङ्ख्या	-	२५	५०	७५	१००	१००	१००		
		जैविक मल बनाउने घरधुरी	सङ्ख्या	-	२५	५०	७५	१००	१००	१००		
प्रतिफल	नगरपालिकाका सबै घरधुरीहरू र सार्वजनिक स्थानहरूमा विद्युत उर्जा जडान भएको हुनेछ ।	फोहोरमैला व्यवस्थापन सचेतनामूलक तालिम पाएका घरधुरी	प्रतिशत	-	५०	६०	७०	८०	९०	९०		
		कुहिने फोहोरको जैविक मल बनाउने घरधुरी	सङ्ख्या	-	५०	६०	७०	८०	९०	९०		
		नकुहिने फोहोर संकलन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन	सङ्ख्या	-	२	४	६	८	११	११		
		तीन डस्टविन राख्ने घरधुरी	प्रतिशत	-	३०	५०	७०	९०	१००	१००		

७.४ विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता

७.४.१ पृष्ठभूमि

विपद् जोखिम व्यवस्थापन नयाँ विपद् जोखिमलाई रोक्न, विद्यमान विपद् जोखिमलाई कम गर्न र अविशिष्ट जोखिम व्यवस्थापन गर्न, उत्थानशीलताको सुदृढीकरण र प्रकोप नोक्सान कम गर्न योगदान पुर्याउन विपद् जोखिम न्यूनीकरण नीति र रणनीतिहरूको प्रयोग हो । विपद् व्यवस्थापन विपद्को प्रभावलाई कम गर्न मद्दत गर्ने स्रोत र जिम्मेवारीको उपयुक्त व्यवस्थापनलाई जनाउँछ । विपद् व्यवस्थापनको विषय सामुदायिक सशक्तीकरण, वातावरण संरक्षण तथा स्रोतको दिगो उपयोग सम्बन्धी चेतना र कार्यक्रमसँग जोड्ने हो भने विपदबाट हुने क्षति घटाउन सकिन्छ । यसमा कार्यको एक सुव्यवस्थित योजना समावेश हुने गर्छ जसले विपदबाट हुने खतराहरूलाई न्यूनतममा कम गर्न प्रभावकारी प्रयास गर्न सकिन्छ ।

जलवायु परिवर्तन एक बहुपक्षीय वातावरणीय विषय हो । नेपालमा जलवायु परिवर्तनको प्रतिकूल प्रभावलाई न्यूनीकरण एवम् अनुकूलन गर्न स्थानीय तहले पनि अनुकूलन योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने नीति रहेको छ । भूमण्डलीय तापक्रमको मुख्य प्रभावहरूमा तापक्रम वृद्धि, मौसमी गडबडी, प्रजातीको हानी, जंगलमा आगलागी, खडेरी, खाद्यान्न र पानीको अभाव, स्वास्थ्य सम्बन्धि जोखिमहरू समावेश छन् ।

भिमाद नगरपालिका मौसमजन्य, भौगर्भिक, जैविक तथा जलवायु परिवर्तनको जोखिमको दृष्टिकोणबाट समेत संवेदनशील रहनुपर्ने अवस्था छ । भूक्षय, बाढी, पहिरो, अतिवृष्टि, आगलागी आदि विपत्तिहरूले एकपछि अर्को गर्दै वर्षेनी पिरोलिरहेका छन् । यस्तो अवस्थामा नगरपालिका स्तरबाट विपद् जोखिम न्यूनीकरण, पूर्वतयारी र जलवायु उत्थानशीलताको लागि विभिन्न ठोस कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

७.४.२ सबल पक्ष

- क) विपद् कोषको स्थापना भई परिचालन भएको हुनु,
- ख) जलवायु सम्बन्धि सचेतना वृद्धि हुनु,

७.४.३ दुर्बल पक्ष

- क) विपद् व्यवस्थापनमा स्रोत साधनको कमी हुनु,
- ख) जलवायु परिवर्तनको असरलाई न्यूनीकरण गर्न ठोस नीति नहुनु,

- ग) बजार क्षेत्रमा वायु प्रदूषण, जल प्रदूषण तथा फोहरमैला बढ्दै जानु,
- घ) विपद् न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्य योजनामा पूर्वतयारीको कमी हुनु,

७.४.४ अवसरहरु

- क) विपद् व्यवस्थापनका लागि विविध कार्यहरु गर्न सकिने,
- ख) गैर सरकारी संस्थाहरूसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्न सकिने,

७.४.५ चुनौतीहरु

- क) बाढी, पहिरो, अत्यधिक वर्षा, सुख्खा जस्ता प्राकृतिक विपद्को असर न्यूनीकरण गर्नु,
- ख) विपद् जोखिम पूर्वानुमान गर्नु,
- ग) विपद् उत्थानशील पूर्वाधार निर्माण गर्नु,

७.४.६ दीर्घकालीन सोच

"विपद् व्यवस्थापनको लागि उत्थानशील प्रणाली निर्माण गरी जीवन र सार्वजनिक सम्पत्तीको सुरक्षा"

७.४.७ लक्ष्य

नगरपालिकालाई विपद् तथा जलवायु परिवर्तनबाट हुने आर्थिक, भौतिक तथा मानवीय क्षति न्यूनीकरण गर्ने ।

७.४.८ उद्देश्य

- क) विपद्को घटनामा कमी ल्याउनु ।
- ख) प्रकोपको प्रकृती मात्रा र प्रकोपले निम्त्याउने विपदबारे अनुमान र क्षतिको आंकलन गर्न सक्ने उपयुक्त प्रविधि प्रयोगमा ल्याउनु ।
- ग) विपद्को कारणबाट हुने व्यक्तिगत, निजी, तथा सार्वजनिक सम्पत्तीको क्षतीलाई न्यूनीकरण गर्ने विधि र औजारको पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्नु ।
- घ) वित्तीय जोखिमको लागि वित्तीय व्यवस्थापन गर्दै विपद् बारे सचेतना अभिवृद्धि गर्नु ।

७.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति

विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशीलता क्षेत्रमा सुधार ल्याउनका लागि गर्नका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु पहिचान गरी यस योजनामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ११२: विपद् व्यवस्थापन तथा जलवायु संरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
विपद् जोखिम न्यूनीकरणको लागि आवश्यक पूर्व तयारी गर्ने ।	१. विपद् जोखिम सूचना प्रणालीको विकास गरिनेछ । २. विपद् प्रतिकार्य योजना तयार गरिनेछ ।
जलवायु परिवर्तन तथा प्राकृतिक प्रकोप न्यूनीकरण गर्ने ।	१. भूकम्पको जोखिम न्यूनीकरण गर्न भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण गरिनेछ । २. जलवायु परिवर्तनले निम्त्याएका समस्याहरू सामना गर्न स्थानीय स्तरमा तालिम तथा सचेतना कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ३. जलवायु अनुकूलन योजना तर्जुमा गरिनेछ । ४. योजना तर्जुमा गर्दा विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनलाई आन्तरिकिकरण गरिनेछ । ५. बाढी तथा पहिरोको जोखिम क्षेत्र पहिचान र नक्साङ्कन गरि आवश्यक न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गरिनेछ । ६. आगलागी नियन्त्रणको लागि अग्नीरेखा तयार गरिनेछ । ७. राष्ट्रिय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन प्राधिकरण तथा रेडक्रस, नेपाली सेना, नेपाल प्रहरी, सशस्त्र प्रहरीको सहकार्यमा विपद् व्यवस्थापन, जोखिम न्यूनीकरण, सुरक्षित आवास जस्ता तालिमहरू सञ्चालनमा ल्याइनेछ ।
विपद् पश्चातको अवस्थामा चाहिने आपत्कालीन सेवाहरू सहितको प्रतिकार्य गर्ने ।	१. विपद् प्रभावित समुदायको आवश्यकता पहिचान र प्रतिकार्यका लागि प्रारम्भिक तथ्यांकहरू तयार गरिनेछ । २. उद्धार र राहतको लागि आवश्यक जनशक्ति तयार गरिनेछ । ३. स्थानीय वस्तीहरूका साँघुरा सडकमा दमकल सजिलै पुग्ने व्यवस्था मिलाइनेछ । ४. आगो निभाउने उपकरणहरू जस्तै: Fire Extinguisher, Fire Hydrants सबै वडा, सरकारी कार्यालय, सार्वजनिक संस्था, विद्यालय, स्वास्थ्य संस्थाहरूमा व्यवस्था गरिनेछ । ५. प्रारम्भिक विपद् लेखाजोखा गरी थप कार्य गरिनेछ ।
विपद् पश्चात अझ राम्रो र अझ बलियो पुनर्लाभ गर्ने ।	१. विपद् बाट भएको क्षति अनुमान र आवश्यकताको आंकलन गरिनेछ । २. समुदायको विपद् प्रतिरोधी क्षमताको विकास गरिनेछ । ३. प्रकोप जोखिम अनुमानको आंकलनको आधारमा वस्ती विकास गरिनेछ ।

७.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ११३: विपद् व्यवस्थापन, वातावरण तथा जलवायु संरक्षणका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजार मा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
४.४.	विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन तथा जलवायु उत्थानशिलता						१२६००		७६००		६१००		६१००		६१००	३८५००	
४.४.१	विपद् जोखीम न्युनिकरण योजना निर्माण (Disaster Risk Reduction Management Plan)	एकमुष्ट	सबै	१	१५००	०	०	१	१५००	०	०	०	०	०	०	१५००	पालिका
४.४.२	विपद् पूर्व तयारी र सामग्री खरिद	एकमुष्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका
४.४.३	वारुद नियन्त्रण यन्त्र (Fire Fighter) खरिद	गोटा	सबै	१	६५००	१	६५००	०	०	०	०	०	०	०	०	६५००	पालिका
४.४.४	विपद् प्रतिकार्य तालिम	पटक	सबै	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका
४.४.५	प्रकोप व्यवस्थापन कोष	पटक	सबै	५	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१	३५००	१७५००	पालिका
४.४.६	विपद् प्रभावितहरूका लागि पुनः स्थापना कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१७५०	१	१७५०	१	१७५०	१	१७५०	१	१७५०	१	१७५०	८७५०	पालिका
४.४.७	आपतकालीन आश्रय स्थलहरु पहिचान तथा सरक्षण कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका

७.४.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ११५: विपद् व्यवस्थापन, वातावरण तथा जलवायु संरक्षणका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरू

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकामा विपद व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु अनुकूलन क्षेत्रमा उल्लेख्य रुपमा सचेतना सहभागिता र प्रभावकारी आएको हुनेछ ।	विपद र महामारीको कारण मानवीय क्षती	प्रतिशत		०	०	०	०	०	०	नगरपालिका प्रोफाइल, वातावरण शाखाका प्रतिवेदनहरु	विपद् व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु उत्थानशीलता क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		संरक्षित आपतकालीन आश्रय स्थल	सङ्ख्या		५	१०	१५	२०	२५	२५		
		संरक्षित वन तथा चरन क्षेत्रले ढाकेको क्षेत्र	प्रतिशत	५४.००	३६.००	३६.२०	३६.४०	३६.६०	३७.००	३७.००		
		खेतीबारीमा विषादि न्यूनीकरण	प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०	३४		
असर	नगरपालिका र नगरपालिकाबासीहरुलाई विपद् तथा महामारी न्यूनीकरणमा सक्षम भएको हुनेछ ।	विपद् व्यवस्थापन कोषको परिचालन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	१		
		आपतकालीन आश्रय स्थलको संरक्षण	सङ्ख्या		५	१०	१५	२०	२५	२५		
असर	नगरपालिकाबासीहरु वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षेत्रमा सक्षम भएको हुनेछ ।	जलवायु उत्थानशीलता बारेमा सचेत घरधुरी	प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०	६०		
		खेतीबारीमा विषादि हटाएको दर	प्रतिशत		१०	२०	३०	४०	५०	५०		
		वन डढेलोको घटना	सङ्ख्या		०	०	०	०	०	०		
प्रतिफल १	नगरपालिका र नगरपालिकाबासीहरुलाई विपद् तथा महामारी न्यूनीकरण क्षेत्रमा सचेत र सक्षम भएको हुनेछ ।	विपद् व्यवस्थापन तालिम लिएका नागरिक	सङ्ख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०		
		विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	१		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याईको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
		विपद् प्रतिकार्य तालिम लिएका नागरिक	सङ्ख्या		२५	२५	२५	२५	२५	१२५		
		आपतकालिन आश्रय स्थल स्थापना	संख्या		५	१०	१५	२०	२५	२५		
प्रतिफल २	नगरपालिकाबासीलाई वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धमा सचेत र क्रियाशील भएको हुनेछ ।	जलवायु अनुकूलन र उत्थानशीलता सम्बन्धमा सचेतीकरण लिएका नागरिक	संख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०		
		विषादी न्यूनीकरण सचेतनामूलक तालिम लिएका नागरिक	संख्या		५०	५०	५०	५०	५०	२५०		

परिच्छेद - ८

संस्थागत विकास तथा सुशासन

नेपालको संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तहका लागि एकल र साझा अधिकारहरू विभाजन गरी जिम्मेवारी दिएको छ । संघीय व्यवस्था अनुसार स्थानीय सरकार जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारको रूपमा स्थापित गरिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ मा उल्लेख गरिएका अधिकारको प्रयोग गर्दै स्थानीय सरकारले प्रदान गर्ने सेवाको प्रवाह र पूर्वाधार विकासका योजनाको जिम्मेवारीलाई विधि सम्मत प्रक्रियाबाट जनअपेक्षा अनुसार कुशल, पारदर्शी र जवाफदेही ढङ्गले सम्पादन गर्न आवश्यक छ । बदलिँदो परिस्थितिमा स्थानीय सरकारलाई प्राप्त अधिकार क्षेत्र, र साधन स्रोतमा बढोत्तरीसँगै नागरिकहरूको आकांक्षा पनि चुलिएको छ ।

यसरी बढ्दो आकांक्षालाई सम्बोधन गर्नको लागि सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनमा सिर्जनात्मक, प्रभावकारी र नव प्रविधिमैत्री उपायहरू अवलम्बन गर्न जरुरी छ । दिगो विकास लक्ष्यले संस्थागत विकास र सुशासनलाई समेत महत्व दिएको छ । दिगो विकास लक्ष्यहरू मध्ये लक्ष्य - १६ (शान्ति, न्याय र सुदृढ संस्थाहरू) र लक्ष्य - १७ (लक्ष्यहरूका निम्ती साझेदारी) यस क्षेत्रसँग जोडिएका लक्ष्यहरू हुन् । सुशासन तथा संस्थागत विकास योजना अन्तर्गत कानून, नीति र सुशासन, संगठन तथा क्षमता विकास, जवाफदेहिता, राजस्व तथा स्रोत व्यवस्थापनका क्षेत्रहरू पर्छन् ।

८.१. संस्थागत क्षमता विकास तथा सेवा प्रवाह

८.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संवैधानिक व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाको समग्र विकास निर्माण तथा सेवा प्रवाहको नेतृत्व जनप्रतिनिधिहरूले गर्दछन् भने सम्पूर्ण जनप्रतिनिधिहरूको नेतृत्व नगर प्रमुखले गर्दछन् । त्यस्तै संविधान अनुसार व्यवस्था भएका कार्यपालिका, नगर सभा र उप-उपप्रमुखको संयोजकत्वमा एक न्यायिक समिति क्रियाशिल छन् । यसै व्यवस्था अनुसार भिमाद नगरपालिकामा ४९ जना निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरू छन् । त्यसैगरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको नेतृत्वमा प्रशासनिक संयन्त्र रहेको छ । नगरपालिकाको कार्यबोर्डको आधारमा संगठन संरचना बनाई सोही अनुसार कर्मचारीको समायोजन तथा व्यवस्थापन गरी उनीहरूको कार्यजिम्मेवारी तोक्ने र तोकिएको कार्यजिम्मेवारी अनुसार कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्ने परिपाटिलाई संस्थागतरूपमा अवलम्बन गरिँदै आएको छ ।

चुलिदै गएका जनआकांक्षा पुरा गर्न परम्परागत र विगतकै सोच र तरिकाबाट संभव देखिदैन । बदलिदो परिवेशसँगै सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनमा सिर्जनात्मक र वैकल्पिक उपायहरू अबलम्बन गर्न जरूरी देखिएको छ । संगठन तथा क्षमता विकास, कर्मचारी व्यवस्थापन र अन्तर सरकार, नीजि तथा गैर सरकारी संस्था साझेदारीको माध्यमबाट सेवा प्रवाह र विकास व्यवस्थापनलाई नतिजामूलक र प्रभावकारी बनाउने तर्फ नगरपालिकाले विशेष ध्यान दिन आवश्यक छ ।

८.१.२ सबल पक्ष

- क) दरबन्दीअनुसार जनशक्तिहरूको पूर्ति भएको,
- ख) सेवा प्रवाहमा सूचना तथा प्रविधिको प्रयोग हुनु,
- ग) क्षमता विकासका लागि आवश्यकतानुसार तालिमको व्यवस्था भएको,
- घ) सेवाग्राहीको गुनासो छलफल र समाधानको माध्यमबाट व्यवस्थापन गर्ने गरिएको,

८.१.३ दुर्बल पक्ष

- क) आवश्यकता अनुसार बजेटको कमी हुनु,
- ख) विद्युतीय साक्षरताको कमी हुनु,
- ग) सबै कार्यालयको सरकारी भवन नभएको,

८.१.४ अवसरहरू

- क) संघीय र प्रदेश सरकारको समन्वयमा बजेट प्राप्त गर्न सकिने,
- ख) इन्टरनेटको पहुँचले सेवा प्रवाह चुस्त बनाउन सकिने,
- ग) विद्युतीय साक्षरता वृद्धि गर्न सकिने अवसर,

८.१.५ चुनौतीहरू

- क) भौगोलिक कटनाइले आईटी सम्बन्धी समस्या समाधानका लागि चुनौती,
- ख) संघीय र प्रदेश सरकारबाट लक्ष्य अनुसार बजेट नआउने,
- ग) पूर्वाधारको कमीले गर्दा कर्मचारीहरूको आस्थिरता हुनु,

८.१.६ दीर्घकालीन सोच

"स्थानीय स्तरमा प्रभावकारी र सक्षम संस्थाहरूको निर्माण गर्ने"

८.१.७ लक्ष्य

स्थानीय सरकार र संस्थाको क्षमता विकास गर्दै जनताका लागि पारदर्शी र प्रभावकारी सेवा प्रदान गर्ने ।

८.१.८ उद्देश्य

- क) सुशासनका लागि नीतिगत र पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्नु ।
- ख) संस्थागत विकास प्रक्रिया र सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउनु ।
- ग) दक्ष, सक्षम, तालिम प्राप्त प्रविधिमैत्री जनशक्तिको विकास गर्नु ।
- घ) वित्तीय सुशासन आर्थिक अनुशासन कायम गर्नु ।
- ड) सामाजिक जवाफदेहिता, पारदर्शीता, अभिवृद्धि गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्नु ।

८.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाको संस्थागत विकास र सेवा प्रवाहको क्षेत्रमा सुधार तथा अपेक्षित परिवर्तन गर्नका लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू चयन गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ११६: संस्थागत विकास र सेवा प्रवाहका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीतिहरू	कार्यनीतिहरू
आवश्यक नीति, कानून मापदण्ड र कार्यविधिको तर्जुमा गर्ने ।	१. स्थानीय सरकार सञ्चालन सम्बन्धी नीति कानून मापदण्ड र कार्यविधिहरूको तर्जुमा गरिनेछ । २. स्थानीय सेवाको गठन सम्बन्धी कानून निर्माण गरी प्रशासनिक संयन्त्रलाई उत्तरदायी बनाइनेछ । ३. सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीको जिम्मेवारी र कर्तव्यलाई स्पष्ट पारिनेछ । ४. सार्वजनिक निकायका पदाधिकारीको आचारसंहिता पालनाको अनुगमन प्रणाली सुदृढ गराइनेछ । ५. सार्वजनिक पदाधिकारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, पदस्थापन, दण्ड र पुरस्कार प्रणालीबद्ध बनाइनेछ । ६. कार्यसम्पादनलाई वृत्ति विकाससँग घनिष्ठ रूपमा आबद्ध हुने गरी कानुनी व्यवस्था मिलाइनेछ ।

सेवालाई गुणस्तरीय र पहुँचयोग्य बनाउन प्रशासन संयन्त्रको सुदृढीकरण गर्ने ।	- सार्वजनिक सेवाप्रवाहलाई छिटो छरितो सहज समावेशी एवम् प्रभावकारी बनाउन विद्युतीय शासन प्रणालीको अवलम्बन गरिनेछ । - सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई गुणस्तरीय समावेशी एवम् सहज बनाउन विद्युतीय शासन प्रणाली अवलम्बन गरिनेछ ।
नगरपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवामा अधिकारमुखी पहुँच स्थापना गर्ने ।	- सबै प्रकारका सेवामा सबैको खासगरी समाजका सिमान्तकृत र विपन्न समुदायको पहुँच सुनिश्चित गरिनेछ । - सेवाग्राहीको माग सापेक्ष सहभागितामूलक विकास प्रक्रियाको अवलम्बन गरिनेछ । - विद्युतीय शासन प्रणालीको व्यापक अवलम्बन गरी प्रशासनिक कार्यविधिहरू सरल बनाइनेछ । - जनताको गुनासो सिधै नगरपालिका प्रमुखसँग पुग्ने संयन्त्र स्थापित गरी शीघ्र जवाफदेहिता, कारवाही र जानकारीको सुनिश्चितता गरिनेछ । - सूचना प्रविधिको प्रयोग र पहुँच बढाइनेछ ।
नगरपालिकाको कार्यसम्पादनलाई उत्तरदायी, पारदर्शी र परिणाममुखी बनाउने ।	- गुनासो सुनुवाइ संयन्त्र र सूचना अधिकारीको भूमिकालाई प्रभावकारी तुल्याइनेछ । - नैतिकता, आचरण र इमान्दारितालाई कार्यसंस्कृतिको रूपमा विकास गरी दण्ड र पुरस्कारलाई व्यवस्थित तुल्याइनेछ । - आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीका साथै वित्तीय जोखिम नियन्त्रण प्रणालीको अवलम्बन गरिनेछ । - सेवा प्रवाहलाई जनमैत्री र सेवामूलक बनाउन नागरिक बडापत्र राखिनेछ । - सार्वजनिक उत्तरदायी संयन्त्रहरू सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, गुनासो व्यवस्थापन, तेश्रो पक्ष मूल्यांकन प्रणालीको व्यवस्था आदिलाई प्रभावकारी र नियमित गराइनेछ । - नगरपालिकाको कार्यक्रमगत क्षेत्र र बजेट कार्ययोजना, प्रगती अद्यावधिक गर्ने र जनसरोकारका निर्णयहरू वेबसाइट मार्फत नियमित रूपमा सार्वजनिक गरिने छ । - कर्मचारीहरूको कार्यसम्पादनलाई विकास कार्यक्रमको नतिजा, सेवा प्रवाहको गुणस्तरीयता, सेवाग्राहीको सन्तुष्टी आदिसँग आबद्ध गरिनेछ । यसका लागि सेवाग्राहीको सन्तुष्टी सर्वेक्षण, गुनासो समाधान, सार्वजनिक सुनुवाइ आदिको मापनलाई समेत आधार बनाइनेछ ।
सार्वजनिक निकायका काम कारबाही सम्बन्धी सूचनामा नागरिकको पहुँच बढाउनु ।	- सेवा प्रवाहलाई जनमुखी र सेवामूलक बनाउन क्षतिपूर्ति सहितको बडापत्र तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । - जनगुनासोको व्यवस्थापनालाई थप प्रभावकारी बनाइनेछ । - अत्यावश्यक सार्वजनिक सेवाको पहुँचमा कठिनाई भोगिरहेका जनतालाई सेवा पुर्याउन एकीकृत घुम्ती सेवालाई व्यापक प्रभावकारी बनाइनेछ ।

	४. नगरपालिकाबाट संचालन हुने आयोजना तथा विकासका गतिविधि लगायत विभिन्न कार्यक्रममा सर्वसाधारणलाई सहभागी गराइनेछ ।
दक्ष जनशक्तिको विकास गर्ने ।	१. नगरपालिकाका लागि आवश्यक पर्ने दक्ष जनशक्तिको विकास उपयोगका लागि एकीकृत जनशक्ति विकास योजना तयार गरिनेछ । २. वार्षिक बजेटको निश्चित प्रतिशत तालिम तथा क्षमता विकास र आवश्यक अनुसन्धानका लागि विनियोजन गरिनेछ । ३. नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको आवश्यकता र माग अनुसार अभिमुखीकरण तालिम र क्षमता विकासका लागि आधुनिक प्रविधि युक्त तालिम दिइने छ । ४. कागजी फाइलहरूलाई डिजिटाइज गरी राख्ने प्रबन्ध मिलाइनेछ । ५. पेपरलेस सेवाप्रवाहको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
अन्तरसरकार समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने ।	१. संघीय र प्रदेश सरकारसँग नियमित सम्पर्क र समन्वय स्थापित गरिनेछ । २. नगरपालिकाको विगतका दस्तावेज, आयोजना दस्तावेज र प्रतिवेदनहरूलाई नगरपालिकाको वेबसाइटमा राखिनेछ । ३. राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय स्थानीय तहहरूसँग भगिनी सम्बन्ध कायम गरिनेछ ।

८.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका ११७: संस्थागत विकास र सेवा प्रवाह कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
५.१.	संस्थागत क्षमता विकास तथा सेवा प्रवाह						११०००		१०५४०		९८९०		९६४०		१५६४०	५६७१०	
५.१.१	संस्थागत पूर्वाधार																
५.१.१.१	संगठन तथा व्यवस्थापन (O & M) सर्वेक्षण	गोटा	सबै	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०	५००	पालिका
५.१.१.२	संस्थागत क्षमता विकास योजना (Capacity Development Plan) तर्जुमा	गोटा	सबै	१	४५०	१	४५०	०	०	०	०	०	०	०	०	४५०	पालिका
५.१.१.३	सवारीसाधन खरिद चारपाङ्ग्रे	पटक	सबै	१	६०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	६०००	६०००	पालिका
५.१.१.४	सवारीसाधन खरिद दुइपाङ्ग्रे	पटक	सबै	१०	५००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	२	१०००	५०००	पालिका
५.१.१.५	फर्निचर, फर्निचिङ् तथा फिक्चर्स	एकमुष्ट	सबै	५	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	७५००	पालिका
५.१.१.६	मेसीनरी औजार खरिद	एकमुष्ट	सबै	५	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	७५००	पालिका
५.१.२	स्थानीय नीति, ऐन तथा कार्यविधि																
५.१.२.१	नीति तथा कानुन निर्माण/ संसोधन	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
५.१.२.२	नीति तथा कानुन अभिमुखिकरण	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
५.१.२.३	स्थानिय कानुनहरुको प्रभावकारिता मुल्यांकन	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
५.१.३	कानुन तथा न्याय व्यवस्थापन																
५.१.३.१	इजलासको व्यवस्थापन तथा संचालन	एकमुष्ट	सबै	१	९००	०	०	१	९००	०	०	०	०	०	०	९००	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
५.१.३.२	वडा मेलमिलाप केन्द्र संचालन	एकमुष्ट	सबै	५	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	४५०	पालिका
५.१.३.३	मेलमिलाप कर्ता पुनर्ताजगी तथा क्षमता विकास तालिम	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
५.१.३.४	न्यायिक समितिसंग सम्बन्धित अन्य कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
५.१.३.५	जिल्ला स्तरीय न्यायिक सम्मेलन	एकमुष्ट	सबै	२	२५०	१	२५०	०	०	१	२५०	०	०	०	०	५००	पालिका
५.१.३.६	"न्यायमा पहुँच" कार्यक्रम	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
५.१.४	जवाफदेहिता तथा पारदर्शिता प्रवर्द्धन																
५.१.४.१	सार्वजनिक सुनुवाई	एकमुष्ट	सबै	१५	१००	३	३००	३	३००	३	३००	३	३००	३	३००	१५००	पालिका
५.१.४.२	सामाजिक परीक्षण (Social Audit)	एकमुष्ट	सबै	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	५००	पालिका
५.१.४.३	संस्थागत स्वमुल्यांकन (LISA), स्थानीय आर्थिक विकास मूल्यांकन (LED) तथा वित्तीय जोखिम मूल्यांकन (FRA) सम्बन्धी अभिमुखीकरण	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
५.१.४.४	लैससास परिक्षण (GESI Audit)	एकमुष्ट	सबै	५	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	७५०	पालिका
५.१.४.५	संचार मध्यमसंग पालिका (Press Meet)	एकमुष्ट	सबै	५	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	२५०	पालिका
५.१.५	मानव संसाधन क्षमता विकास र उत्प्रेरणा																
५.१.५.१	कर्मचारी क्षमता विकास	एकमुष्ट	सबै	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका
५.१.५.२	जनप्रतिनिधि क्षमता विकास	एकमुष्ट	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
५.१.५.३	कर्मचारी सम्मान र पुरस्कार	एकमुष्ट	सबै	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
५.१.५.४	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारी सफल अभ्यास अवलोकन	एकमुष्ट	सबै	५	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	३७५०	पालिका
५.१.६	सेवा प्रवाहमा सुधार																
५.१.६.१	सेवा तथा परामर्श	एकमुष्ट	सबै	५	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	५०००	पालिका
५.१.६.२	अनुसन्धान र विकास	एकमुष्ट	सबै	५	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	२५००	प्रदेश सरकार
५.१.६.३	नागरिक सहायता कक्ष स्थापना	एकमुष्ट	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
५.१.७	प्रविधिमैत्री सेवा प्रवाह																
५.१.७.१	तथ्याङ्क तथा अभिलेख डिजिटलाइजसेन	एकमुष्ट	सबै	५	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	२०००	पालिका
५.१.७.२	विद्युतीय सूचना पाटी	एकमुष्ट	सबै	१	१६०	१	१६०	०	०	०	०	०	०	०	०	१६०	पालिका
५.१.७.३	शाखागत सफ्टवेयर खरिद	एकमुष्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका

९.१.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका ११९: संस्थागत विकास र सेवा प्रवाहका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्कको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकाको शासन प्रणाली समावेशी, कार्यमूलक,	भौतिक पूर्वाधारको उपलब्धता	प्रतिशत		६०	७०	८०	९०	१००	१००	प्रशासन शाखाका प्रतिवेदनहरु	संस्थागत क्षमता विकास तथा सेवा
		कर्मचारीको पदपूर्ति	प्रतिशत		६०	७०	८०	९०	१००	१००		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
	जनमुखी, परिणाममुखी, पारदर्शी र उत्तरदायी हुनेछ ।	कार्यपालिकाको बैठक	संख्या		२५	२५	२५	२५	२५	१२५		प्रवाह क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
		नगरपालिकाद्वारा स्विकृत नीति तथा कानून	संख्या		११५	१२५	१३५	१४५	१६०	१६०		
		नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा नागरिक बडापत्र	संख्या		१३	१३	१३	१३	१३	१३		
असर १	नगरपालिका मातहतका निकायहरूबाट नागरिकहरूले सरल सर्वसुलभ तरिकाले सेवा प्राप्त गर्न सक्नेछन् ।	आवधिक योजना तर्जुमा	सङ्ख्या		०	०	०	०	१	१		
		मध्यमकालिन खर्च संरचना	सङ्ख्या		१	०	०	१	०	२		
		सक्रिय मेलमिलापकर्ता	सङ्ख्या		१००	१२५	१५०	१७५	२००	२००		
		सार्वजनिक सुनुवाई	सङ्ख्या		४	४	४	४	४	२०		
		सामाजिक परीक्षण	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
		लैससास परीक्षण (GESI Audit)	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
		नागरिक सन्तुष्टि अध्ययन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
प्रतिफल १	नगरपालिका मातहतका निकायहरूबाट कार्यन्वयन हुने कार्यक्रम र सेवा प्रवाह हुने सेवा सुविधामा पारदर्शिता कायम भई सर्वसाधारण सुसूचित हुनेछन् ।	कर्मचारी तथा जनप्रतिनिधिको कार्यप्रगतिको समिक्षा	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		
		कार्यक्रमको कार्य प्रगती समिक्षा	प्रतिशत		३	३	३	३	३	१५		
असर २	गुणस्तरीय मानव संसाधन र सक्षम स्थानीय संस्थाहरूका माध्यमबाट नगरपालिकाको आर्थिक सामाजिक विकास हुनेछ ।	क्षमता विकास योजना तर्जुमा	सङ्ख्या		१	०	०	०	१	२		
		संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण	सङ्ख्या		१	०	०	०	१	२		
		दरबन्दी अनुसार कर्मचारी पदपूर्ति	प्रतिशत		८०	८५	९०	९५	१००	१००		
		सेवाग्राही सन्तुष्टि स्तर	प्रतिशत		५०	६०	७०	८०	९०	९०		

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रतिफल २	सेवाप्रवाह छिटो छरितो भई नागरिकलाई लाभ पुग्नेछ ।	जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको क्षमता विकास	सङ्ख्या		२	२	२	२	२	१०		
असर ३	सार्वजनिक प्रशासनलाई नागरिकप्रति उत्तरदायी, विकासमैत्री, विद्युतीय सुशासन युक्त र सेवामूलक बनाइनेछ ।	अनलाइन सेवामा आवद्ध सेवा	सङ्ख्या		५	५	६	७	७	३०		
		सफ्टवेयरमा आधारित सेवा	प्रतिशत		६०	७०	८०	९०	९५	९५		
		एकैदिनमा सम्पन्न गरिने सार्वजनिक सेवा	प्रतिशत		५०	६०	७०	८०	९०	९०		
प्रतिफल ३	सूचना प्रविधिको प्रयोग र विस्तारबाट स्वचालित कार्यप्रणालीको विस्तार भएको हुनेछ ।	ई-हाजिरीको व्यवस्था भएको कार्यालय	प्रतिशत		८०	८५	९०	९५	१००	४५०		
		पर्याप्त विद्युतीय तथा अन्य उपकरण भएका वडा कार्यालयहरू	सङ्ख्या		३	५	७	१०	११	११		
	गुणस्तरीय सेवा प्रवाह भएको हुनेछ ।	आवश्यकता अनुसार सवारी साधनको व्यवस्था भएको	सङ्ख्या		५	५	५	५	५	२५		
		आफ्नै भवनमा कार्यालय सञ्चालन भएका वडाहरू	प्रतिशत		८०	८५	९०	९५	१००	१००		
	उत्प्रेरित र उच्च मनोबलयुक्त कर्मचारीबाट प्रभावकारी सेवा प्रवाह भएको हुनेछ ।	आवश्यक कानूनहरूको निर्माण	सङ्ख्या		११५	१२५	१३५	१४५	१६०	१६०		
		कार्यक्षमताका आधारमा कर्मचारी पुरस्कार र दण्ड	सङ्ख्या		५	५	५	५	५	२५		
		कर्मचारी कार्यविवरण तर्जुमा तथा मूल्यांकन	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		

८.२ सरोकारवाला संस्थाहरूसँग साझेदारी तथा परिचालन

८.२.१ पृष्ठभूमि

भिमाद नगरपालिकामा करिब २०० वटा टोल विकास संस्था, ...वटा सामुदायिक वन उपभोक्ता समिति, १०० वटा जल उपभोक्ता संस्था र ७० वटा गैरसरकारी संघ संस्थाहरु दर्ता भई सञ्चालनमा रहेका छन्। उक्त संस्थाहरु दर्ता, नविकरण, नियमन तथा खारेजी गर्न विभिन्न कानूनहरु नगरपालिकाले तर्जुमा गरेको छ। टोल विकास संस्थाहरु विकास निर्माण, योजना प्रक्रिया, सेवा प्रवाह र सामाजिक परिचालनमा वडा कार्यलयका सहयोगी संस्थाहरु हुन्। जल उपभोक्ता संस्थाहरु खानेपानी आयोजना सञ्चालन, खानेपानी वितरण मर्मत सम्भार गर्ने मुख्य भूमिकामा रहेका छन्। त्यस्तै सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरु सामुदायिक वनहरुको उचित संरक्षण तथा उपभोगका लागि जिम्मेवारी वहन गर्दै आइरहेका छन्। अन्य संस्थाहरु जस्तै आमा समूह, सामुदायिक संस्था, युवा क्लब, बाल क्लबहरु समेत विभिन्न सामाजिक गतिविधि सञ्चालनमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दै आएका छन्।

८.२.२ सम्भावना

- क) योजना प्रक्रिया सहभागितामूलक र समावेशी बनाउन सकिने,
- ख) सामूहिक सोचको विकास गर्न सकिने।

८.२.३ अवसर

- क) विभिन्न सामुदायिक संस्थाहरुमा ठूलो संख्यामा नागरिकहरुलाई आबद्ध हुनु,
- ख) विकास, सेवा प्रवाहमा जनसहभागिता प्रवर्द्धन गर्न उपयुक्त माध्यम हुनु,
- ग) संघ संस्थासँग सम्बन्धित स्थानीय कानून तथा मापदण्ड निर्धारित हुनु।

८.२.४ समस्या

- क) सबै टोल विकास संस्था दर्ताको दायरामा नआउनु,
- ख) संस्थाहरुलाई प्रभावकारी नियमन गर्न नसकिनु,
- ग) निष्कृत्य संस्थाहरुलाई खारेज तथा विगठन गर्न नसकिनु,
- घ) गैरसरकारी संस्थाहरुले सञ्चालन गरेका कार्यक्रमहरुमा समन्वयको पाटो कमजोर हुनु,

८.२.५ चुनौती

- क) संस्था दर्ता, नवीकरण, नियमन तथा खारेजी गर्नु,
- ख) स्थानीय स्तरमा दर्ता नवीकरण भएका सामुदायिक संस्थाहरूलाई नगरपालिका बाहिर मान्यता प्रदान गर्नु ।

८.२.६ दीर्घकालीन सोच

"सामाजिक परिचालनमा सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था"

८.२.७ लक्ष्य

स्थानीय, राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूलाई मर्यादित, पारदर्शी तथा व्यवस्थित बनाउने ।

८.२.८ उद्देश्य

- क) नगरपालिकाको प्राथमिकताका क्षेत्रहरूमा सामुदायिक तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरूको परिचालन र नियमन गर्ने,
- ख) स्थानीय, राष्ट्रिय र अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने स्रोतको उपयोगलाई नतिजामूलक, जवाफदेही र पारदर्शी बनाउँदै नगरपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक विकास गर्ने ।

८.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था परिचालनका लागि परिकल्पना गरिएको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य र उद्देश्यहरू परिपूर्ति गर्दै व्यवस्थित सार्वजनिक पारदर्शिता र जवाफदेहिता कायम गर्नका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू चयन गरी योजनामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका १२०: संगठनात्मक विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
सामुदायिक संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रभावकारी प्रयोग गर्ने ।	१. सामुदायिक संस्थाहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्न विभिन्न तालिम तथा क्षमता विकास सम्बन्धि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । २. अन्य स्थानीय तहका सामुदायिक संस्थाहरूको अनुभव तथा सिकाई आदानप्रदान गर्न अवलोकन भ्रमण गराइनेछ । ३. उत्कृष्ट संस्थाहरूलाई पुरष्कार तथा नियम विपरित कार्य गर्ने सामुदायिक संस्थाहरूलाई दण्डको व्यवस्था गरिनेछ ।

	४. योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनको चरणमा सामुदायिक संस्थाहरूसँग आवश्यक छलफल तथा परामर्श गरिनेछ । ५. सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाउन सामुदायिक संस्थाहरूलाई उच्चतम प्रयोग र परिचालन गरिनेछ ।
अन्तर तह समन्वय तथा सहकार्य गर्ने	१. संस्था दर्ता सम्बन्धि नियमन कार्यलाई सूचना प्रविधिमा आधारित बनाइनेछ । २. समाज कल्याण परिषदबाट स्वीकृती लिएर स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय संस्थाहरूसँग सम्झौता, अनुगमन र जिम्मेवारीका विषयमा प्रभावकारी कानूनी प्रबन्ध गरिनेछ ।
संघ संस्थाहरूको परिचालन सम्बन्धि आवश्यक मापदण्ड तयार गर्ने ।	१. गैसबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रम सम्बन्धित निर्देशिका बनाई लागू गरिनेछ । २. गैसबाट सञ्चालन हुने कार्यक्रमहरूलाई संयुक्त अनुगमनको व्यवस्था मिलाइनेछ । ३. विकास निर्माणमा आवश्यक वित्तीय तथा प्राविधिक साझेदारी गरिनेछ ।

८.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका १२१: सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था परिचालनका लागि कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एका इ	व डा	योजना को लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र वार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवा री
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमा ण	बजे ट	परिमा ण	बजे ट	परिमा ण	बजे ट	परिमा ण	बजे ट	परिमा ण	बजे ट		
५.२.	सरोकारवाला संस्था सांझेदारी तथा परिचालन						७१ ५		७१ ५		७१ ५		७१ ५		७१ ५	३५७ ५	
५.२. १	उपभोक्ता समितिलाई अभुमुखिकरण	पटक	सबै	५	१२५	१	१२ ५	१	१२ ५	१	१२ ५	१	१२ ५	१	१२ ५	६२५	पालिका
५.२. २	टोल विकास संस्थाको क्षमता विकास	पटक	सबै	५	११०	१	११ ०	१	११ ०	१	११ ०	१	११ ०	१	११ ०	५५०	पालिका
५.२. ३	आमा समुहको क्षमता विकास	पटक	सबै	५	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	४५०	पालिका
५.२. ४	जल उपभोक्ता समितिहरुको क्षमता विकास	पटक	सबै	५	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	४५०	पालिका
५.२. ५	वन उपभोक्ता समितिहरुको क्षमता विकास	पटक	सबै	५	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	१	९०	४५०	पालिका
५.२. ६	नागरिक संजालहरुको क्षमता विकास	पटक	सबै	५	१००	१	१० ०	१	१० ०	१	१० ०	१	१० ०	१	१० ०	५००	पालिका
५.२. ७	गैस/सरोकारवाला संस्था/निकायसंग संगठात्मक विकासको लागि समन्वय र सांझेदारी	पटक	सबै	५	११०	१	११ ०	१	११ ०	१	११ ०	१	११ ०	१	११ ०	५५०	पालिका

८.२.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका १२३: सामुदायिक तथा गैरसरकारी संस्था परिचालनका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याङ्को स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	नगरपालिकामा सरोकारवाला संघ संस्थाहरुको प्रभावकारिता बढ्नेछ ।	टोल विकास संस्थाहरुको क्षमता अभिवृद्धि	प्रतिशत	-	२०	२०	२०	२०	२०	१००	नगरपालिका प्रोफाइल	सामुदायिक तथा गैसस संघ संस्थाहरुको क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।
असर	नगरपालिकामा सरोकारवाला संघ संस्थाहरुको क्षमता अभिवृद्धि हुनेछ ।	वन उपभोक्ता समितिहरुको क्षमता अभिवृद्धि	प्रतिशत	-	२०	२०	२०	२०	२०	१००		
		जल उपभोक्ता समितिहरुको क्षमता अभिवृद्धि	प्रतिशत	-	२०	२०	२०	२०	२०	१००		
प्रतिफल	नगरपालिकाको योजना तर्जुमा, विकास कार्यान्वयन र अनुगमन मूल्यांकन प्रभावकारी भएको हुनेछ ।	आमा समूहहरुको क्षमता अभिवृद्धि	प्रतिशत	-	२०	२०	२०	२०	२०	१००		
		गैससहरुको विकासमा साझेदारी	प्रतिशत	-	२०	२०	२०	२०	२०	१००		

८.३ वित्तीय सुशासन, स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन

८.३.१ पृष्ठभूमि

सार्वजनिक स्रोतको मितव्ययी र अधिकतम परिचालन, प्रतिवेदन तथा लेखापरीक्षण मार्फत वित्तीय व्यवस्थापनमा पारदर्शिता र जवाफदेहिता अभिवृद्धि गरी नागरिकलाई वित्तीय सुशासनको प्रत्याभूति गराउनु नगरपालिकाको दायित्व हो । भिमाद नगरपालिका वित्तीय पारदर्शिता, जवाफदेहिता, तथा सुशासनलाई प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यका साथ वित्तीय प्रणालीको व्यवस्थापन गरिरहेको छ । संघीय शासन प्रणाली अनुसार स्थानीय तहलाई वित्तीय अधिकार प्रत्यायोजन गरिएको छ, जसअनुसार नगरपालिकाले स्रोत परिचालन, राजस्व संकलन, बजेट निर्माण, खर्च व्यवस्थापन, तथा वित्तीय अनुशासनलाई प्रभावकारी बनाउन पहल गर्दै आएको छ ।

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा व्यवस्था गरिएको एकल राजस्व अधिकार र अनुसूची ९ मा व्यवस्था भएको साझा राजस्व अधिकारबाट नगरपालिकालाई आय प्राप्त हुन्छ । अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ अनुसार बाँडफाँट भई आउने राजस्वको साथै समानीकरण तथा अन्य किसिमका अनुदानहरु वर्षेनी तोकिएबमोजिमको रकम तोकिएको विधिबाट प्राप्त हुन्छ । एकल अधिकार अन्तर्गतका राजस्वका स्रोतहरुको खोजी, सुधार र वृद्धि गरी आन्तरिक आयमा बढोत्तरी ल्याउन सकिन्छ । त्यस्तै अनुसूची ९ अन्तर्गतका तर स्थानीय तहले संकलन गरी आफ्नो अंश लिन पाउने आयको पनि संघ र सम्बन्धित प्रदेशसंगको सहमति/स्वीकृतिमा संकलन तथा व्यवस्थापन गर्न सक्दछ । यसर्थ, नगरपालिकाको आन्तरिक आयको क्षेत्रमा देखिएका सम्भावना र सवालहरुको विश्लेषण गरी उपयुक्त कार्यक्रमहरु पहिचान गरिएको छ ।

अर्को तर्फ, नगरपालिकालाई प्राप्त हुने आयको कानुनी दायरा र स्थानीय आवश्यकता हेरी विनियोजन तथा लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ । बजेटको विनियोजन तथा लगानी गर्ने कार्य अधिक संवेदनशील हुनाले यस क्षेत्रमा योजनाबद्ध तरिकाबाट कार्य गर्ने तयारी गर्नुपर्छ । संघ र प्रदेशका आवधिक तथा वार्षिक योजनाका प्राथमिकताहरुलाई समेटेर स्थानीय विकासका गतिविधिहरु सञ्चालन गर्न नीतिगत व्यवस्था, आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना जस्ता दस्तावेजहरु तयारी गर्न जरुरी हुन्छ । यिनै कुराहरुलाई मध्यनजर गरी योजना व्यवस्थापनका क्षेत्रमा रहेका सवालहरु विश्लेषण गर्न र सोको लागि आवश्यक रणनीति तथा कार्यनीति तर्जुमा गर्ने र योजना तथा कार्यक्रमहरु पहिचान गरि समावेश गर्ने कार्य भएको छ ।

८.३.२ सबल पक्ष

- क) समयमै बार्षिक बजेट निर्माण तर्जुमा गर्ने गरिएको,
- ख) बजेट तर्जुमा समन्धी विभिन्न समितिको समयमा बैठक बस्ने गरिएको,
- ग) योजना अनुरूप मूल्यांकन समितिको अवस्था रहेको,
- घ) राजस्व परामर्श समितिमा समय समयमा छलफल हुने गरेको,
- ङ) योजना कार्यन्वयन कार्यतालिका निर्माण भएको,

८.३.३ दुर्बल पक्ष

- क) लक्ष्य अनुसार आन्तरिक राजस्व परिचालन/ संकलन हुन नसकेको,
- ख) केन्द्र र प्रदेश सरकारबाट समानीकरण अनुदान र राजश्व बाँडफाँडको रकम लक्ष्य अनुसार प्राप्त हुने नगरेको,

८.३.४ अवसरहरु

- क) नदी/ खोलाहरुबाट नदीजन्य पदार्थ उत्खननको अवसर हुनु,
- ख) योजना शिघ्र र प्रभावकारी रुपमा सम्पन्न गर्न सकिने,
- ग) आवधिक योजनाका कारण स्रोतको सही सदुपयोग हुने अवसर,
- घ) समपुरक र विशेष अनुदान प्राप्त अवसर हुने हुनु,
- ङ) अव्यवस्थित बसोबासीबाट वहाल विटौरी कर संकलन गर्न सकिने,

८.३.५ चुनौतीहरु

- क) अनुमानित आय अनुसार, वास्तविक रुपमा आय प्राप्त गर्नु,
- ख) उपभोक्ता समितिलाई सिप, तालिम दिई क्षमतावान बनाउनु,
- ग) योजनाको कार्यतालिका अनुसार समयमानै सम्पन्न गर्नु,
- घ) आवधिक योजना अनुसार बार्षिक बजेट तर्जुमा गर्नु,

८.३.६ दीर्घकालीन सोच

"वित्तीय सुशासन सहितको स्रोत परिचालन मार्फत समृद्धी प्रवर्द्धन" ।

८.३.७ लक्ष्य

वित्तीय सुशासन कायम गरि स्थानीय स्रोतहरूको प्रभावकारी र दिगो रूपमा प्रयोग गर्ने र दिगो विकास लक्ष्य हासिलमा सहयोग पुर्याउने ।

८.३.८ उद्देश्य

- क) सार्वजनिक आय र खर्च प्रणाली पारदर्शी र एवम् प्रभावकारी बनाउनु ।
- ख) स्रोतहरूको अधिकतम उपयोग गर्नु,
- ग) स्रोत व्यवस्थापनमा पारदर्शीता र जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्नु,
- घ) योजना समयमै सम्पन्न गर्नु,
- ङ) योजना कार्यन्वयनता गुणस्तरियता प्रवर्द्धन गर्नु,

८.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाका आन्तरिक र बाह्य स्रोतहरूको पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापन गर्नका लागि देहायअनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका १२४: स्रोत परिचालनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सार्वजनिक आय र खर्च प्रणाली पारदर्शी र एवम् प्रभावकारी बनाउनु ।	
१.१ वित्तीय व्यवस्थापन प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने ।	१.१.१ वित्तीय व्यवस्थापन सम्बन्धी निकायको संस्थागत सुदृढीकरण गरी राजस्व परिचालनको क्षमता वृद्धि तथा लेखा प्रणाली सुधार गर्न तालिम व्यवस्था गरिनेछ । १.१.२ वित्तीय व्यवस्थापनका सबै क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोगलाई विस्तार गरिनेछ ।
१.२ सार्वजनिक खरिदलाई पारदर्शी, प्रतिस्पर्धी र प्रभावकारी व्यवस्थापन गर्ने ।	१.२.१ नगरपालिका तथा वडास्तरीय वार्षिक खरिद गुरुयोजना बनाई लागु गरिनेछ । १.२.२ विद्युतीय बोलपत्रको प्रयोगलाई बढाइनेछ । १.२.३ सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय नीति बनाई योजना अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रभावकारी ढंगले व्यवस्थित गरिनेछ । १.२.४ भ्रष्टाचार निर्मूल गर्न शुन्य सहनशिलताको नीति अवलम्बन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: स्रोतहरूको अधिकतम उपयोग गर्नु ।	

२.१ संघ र प्रदेश सरकारसंग प्रभावकारी समन्वय गर्ने । २.२ स्रोत विश्लेषण र मापन गर्ने ।	२.१.१ राजस्व सम्भाव्य अध्ययन तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । २.१.२ राजस्व शाखाका कर्मचारीहरुको क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । २.१.३ करदाताको तथ्याङ्क अद्यावधिक गरिनेछ । २.१.४ राजस्व शाखालाई सुदृढीकरण गरी राजस्व व्यवस्थापनमा थप सहजता सिर्जना गरिनेछ । २.१.४ कर सम्बन्धी सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम सञ्चालन गरी नगरबासीहरुलाई सूचित गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: स्रोत व्यवस्थापनमा पारदर्शीता र जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्नु ।	
३.१ योजनाको दोहोरोपनालाई निरुत्साहित गर्ने ।	३.१.१ आर्थिक सामाजिक विकासका योजनाहरुलाई प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि आवधिक विकास योजना समयमै तयार गरी लागू गरिनेछ । ३.१.२ आवधिक योजनामा समावेश गरिएका आयोजना तथा कार्यक्रमहरुलाई कार्यान्वयन र निरन्तरताका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ३.१.१ नगरपालिकाबाट कार्यान्वयन हुने योजना तथा कार्यक्रमहरुको खरिद गुरुयोजना र वार्षिक खरिद योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ । ३.१.२ आन्तरिक अनुगमन समिति तथा बाह्य विशेषज्ञहरुबाट योजना/आयोजनाहरुको अनुगमन तथा मूल्यांकन गराई योजनाहरुको प्रभावकारिता र गुणस्तर वृद्धि गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: योजना कार्यान्वयनता गुणस्तरियता प्रवर्द्धन गर्नु ।	
४.१ विकास निर्माण प्रकृयमा जनताको सहभागीता प्रभावकारी बनाउने ।	४.१.१ नगरपालिकाबाट कार्यान्वयन हुने योजना तथा कार्यक्रमहरुको खरिद गुरुयोजना र वार्षिक खरिद योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ ।

८.३१० कार्यक्रम तथा आयोजना

तालिका १२५: स्रोत परिचालनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
५.३.	वित्तीय सुशासन, स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन						३२९०		२४२०		१८४०		२४२०		३५९०	१३५६०	
५.२.१	वित्तीय व्यवस्थापन																
५.२.१.१	कर्मचारीहरुका लागि वित्तीय सुशासन सम्बन्धी तालिम	एकमुष्ट	सबै	५	२१०	१	२१०	१	२१०	१	२१०	१	२१०	१	२१०	१०५०	पालिका
५.२.१.२	पालिका प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन	एकमुष्ट	सबै	५	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	१	४५०	२२५०	पालिका
५.२.२	राजस्व प्रणाली सवलीकरण																
५.२.२.१	राजस्व शाखाका कर्मचारी क्षमता विकास तालिम	पटक	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
५.२.२.२	राजस्व अनुसन्धान तथा सुधार कार्ययोजना (RIAP) तर्जुमा	गोटा	सबै	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०	५००	पालिका
५.२.२.३	व्यवसाय तथ्यांक संकलन र वार्षिक अध्यावधिकरण	पटक	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका
५.२.२.४	राजस्व परामर्श गोष्ठी सञ्चालन	पटक	सबै	५	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१०००	पालिका

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाइ	वडा	योजनाको लक्ष्य	प्रति एकाई लागत (हजारमा)	अनुमानित श्रोत र बार्षिक लक्ष्य (रु हजारमा)										जम्मा	जिम्मेवारी
						पहिलो वर्ष		दोस्रो वर्ष		तेस्रो वर्ष		चौथो वर्ष		पाँचौ वर्ष			
						परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट	परिमाण	बजेट		
५.२.२.५	कर राजस्व सम्बन्धि सूचना शिक्षा र संचार कार्यक्रम	पटक	सबै	५	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१२५०	पालिका
५.२.२.६	राजस्व सफ्टवेयर खरिद	पटक	सबै	२	७५०	१	७५०	०	०	०	०	०	०	१	७५०	१५००	पालिका
५.३.१	योजना/आयोजना व्यवस्थापन																
५.३.१.१	आवधिक योजना/मध्यमकालिन खर्च संरचना/वार्षिक बजेट तथा आयोजना बैंकको तादम्यता सम्बन्धी अभिमुखीकरण	गोटा	सबै	३	१७०	१	१७०	०	०	१	१७०	०	०	१	१७०	५१०	पालिका
५.३.१.२	आयोजना बैंक निर्माण	गोटा	सबै	१	२००	१	२००	०	०	०	०	०	०	०	०	२००	पालिका
५.३.१.३	तेस्रो आवधिक योजना तयारी	पटक	सबै	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१०००	१०००	पालिका
५.३.१.४	योजना कार्यान्वयन तथा अनुगमन व्यवस्थापन सफ्टवेयर खरिद	पटक	सबै	२	७५०	०	०	१	७५०	०	०	१	७५०	०	०	१५००	पालिका
५.३.१.५	योजना अनुगमन तथा मुल्यांकन आन्तरिक र बाह्य पक्ष	पटक	सबै	५	१६०	१	१६०	१	१६०	१	१६०	१	१६०	१	१६०	८००	पालिका

८.३.११ अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजा खाका

तालिका १२७: स्रोत परिचालनका अपेक्षित उपलब्धी तथा नतिजाहरु

नतिजा तह	नतिजा	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०८०/८१)	योजना अवधिको लक्ष्य					जम्मा	पुष्ट्याइँको स्रोत	जोखिम पक्ष र अनुमान
					प्रथम वर्ष	दोस्रो वर्ष	तेस्रो वर्ष	चौथो वर्ष	पाँचौँ वर्ष			
प्रभाव	वित्तीय सुशासन कायम भई सार्वजनिक खर्च प्रणाली व्यवस्थित, जवाफदेही र पारदर्शी भएको हुनेछ।	औसत वार्षिक बेरुजु	प्रतिशत	०.७८	०.५	०.५	०.५	०.५	०.५	०.५		
		औसत वार्षिक पूँजिगत खर्च	प्रतिशत		२०	२५	३०	३५	४०	४०		
असर	सार्वजनिक आय र व्ययलाई व्यवस्थित, पारदर्शी र अनुमानयोग्य बनाई समग्र विकास प्रक्रिया प्रभावकारी हुनेछ।	निर्धारित समयमै बजेट	आएको/ नआएको	आएको	आएको	आएको	आएको	आएको	आएको	आएको		
		वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम विवरण वेबसाईट	राखिएको/ नराखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको		
		आय व्ययको अद्यावधिक विवरण वेबसाईटमा	राखिएको/ नराखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको	राखिएको		
प्रतिफल		वार्षिक खरिद गुरुयोजना	सङ्ख्या		१	१	१	१	१	५		

	वार्षिक खरिद गुरुयोजना समयमै तयार भई सार्वजनिक खरिद प्रक्रिया अगाडीबढेको हुनेछ ।	सार्वजनिक खरिद नियमावली	सङ्ख्या	-	१	०	०	०	०	१			
		सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी तालिम	सङ्ख्या	-	१	१	१	१	१	५			
		ई-बिडिङ्ग तालिम	पटक	-	१	१	१	१	१	५			
प्रभाव	आन्तरिक आय सबल, व्यवस्थित र अनुमान योग्य हुने ।	कुल बजेटमा आन्तरिक राजस्वको अनुपात	प्रतिशत	-	४	६	८	१०	१२	१२	आर्थिक प्रशासन शाखा र प्रशासन शाखाका प्रतिवेदनहरु	विस्तृत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन क्षेत्रमा प्राथमिकता र यथेष्ट बजेट विनियोजन भई सुचारु कार्यान्वयन भएको हुने ।	
असर	राजस्व प्रशासन थप सक्षम तथा करदातामैत्री हुने ।	राजस्व शाखाको लागि तोकिएको दरबन्दी मध्ये पूर्ति भएको अनुपात ।	प्रतिशत	-	७५	९०	१००	१००	१००	१००			
		राजस्व सम्बन्धी तालिम प्राप्त कर्मचारीको अनुपात	प्रतिशत	-	७५	९०	१००	१००	१००	१००			
		कर तिर्न योग्य करदाता मध्ये करमा आवद्ध नागरिकहरु	प्रतिशत	-	७५	८०	८५	९०	९५	९५			
प्रतिफल १	राजस्व प्रशासन सुधार भएको हुने ।	राजस्व सम्बन्धी ऐन तथा कानूनहरु	सङ्ख्या	-	आवश्यकता अनुसार								
		राजस्व सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रमहरु	प्रतिशत	-	१	१	१	१	१	५			
		राजस्व सम्बन्धी सफ्टवेयर	पटक	-	आवश्यकता अनुसार								
प्रतिफल २	राजस्व प्रशासन करदाता मैत्री भएको हुने ।	राजस्व शाखा प्रति मानिसको सन्तुष्टी	तह	-	मध्यम	उच्च	उच्च	उच्च	उच्च	उच्च			
		नागरिकको लागि बनाइएको एप्सहरु	सङ्ख्या	-	आवश्यकता अनुसार								

परिच्छेद – ९

कार्यान्वयन व्यवस्था

९.१ पृष्ठभूमि

भिमाद नगरपालिकाले नगरको समग्र विकासका पक्षका अतिरिक्त विषयगत समस्या, चुनौती, सम्भावना र अवसरहरूको पहिचान र त्यसका आधारमा विषय केन्द्रित रणनीति र कार्यनीति सहितको योजना तर्जुमा गरी योजनाबद्ध विकासमा दोस्रो पञ्चवर्षीय आवधिक योजना तयार गरेको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगले तोकेको ढाँचा बमोजिम तय गरिएको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्रतिफलहरू हासिल गर्न तद्अनुसारका कार्यक्रम तथा क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न आवश्यक हुन्छ । यसका लागि वित्तीय स्रोतको आवश्यकताको साथै विशेषतः स्थानीय वस्तुगत अवस्थाको आधारमा स्थानीयबासीका आधारभूत आवश्यकताहरू जस्तै: भौतिक पूर्वाधार, आर्थिक वृद्धि, सामाजिक विकास, वातावरणीय सन्तुलन तथा सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा प्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पर्याई समग्र विकासलाई सन्तुलित र नतिजामुखी ढङ्गले कार्यान्वयन गर्न प्रभावकारी सिद्ध हुने गरी गर्नुपर्दछ । सोको लागि नगरपालिकाको आफ्नो आन्तरिक स्रोत र संघ तथा प्रदेश सरकारले उपलब्ध गराउने विभिन्न किसिमका अनुदानहरू मात्रै पर्याप्त हुँदैन । तसर्थ आवश्यक स्रोत परिचालनका लागि राजस्व परिचालन अझै बढी प्रभावकारी बनाउने तथा नीजि क्षेत्र, सहकारी, गैरसरकारी संघ संस्था, नागरिक समाज, मिडिया, सेवा प्रदायक विषयगत कार्यालयहरू, अन्य सहयोगी संघ संस्थाहरू तथा बहुपक्षीय तथा द्विपक्षीय विकास साझेदार संस्थाहरूसँग सहकार्य र साझेदारी महत्वपूर्ण हुन्छ ।

९.२ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा उल्लेख भए अनुसारका आन्तरिक आयका स्रोतहरू र अनुसूची ९ अनुसारका साझा अधिकार सूचीमा उल्लेख भएका साझा आयका स्रोतहरूबाट प्राप्त हुने आय र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनले व्यवस्था गरे अनुसारका समानीकरण तथा अन्य अनुदानहरू र बाँडफाँटका आयहरूलाई आय अनुमान तथा प्रक्षेपणको मुख्य आधार बनाइएको छ । नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोतको सम्भावनालाई हेरी सम्पत्ति कर, वहाल कर, मनोरञ्जन कर, शिक्षा क्षेत्र आय कर, यातायात क्षेत्रको आय र नक्सापास दस्तुर लाइ बढवा दिदै प्राथमिक कर संकलन क्षेत्रमा समावेश गर्ने गरी आन्तरिक आयका स्रोतहरू निर्धारण गरीएको छ । नगरपालिकाको

आन्तरिक तथा केहि बाह्य आय स्रोतहरूको विगतको वृद्धि ऋणात्मक भयता पनि समष्टिगत आयको प्रवृत्तिलाइ हेरी आयमा ३ प्रतिशतको वृद्धि हुने अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका ११८: आय स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

राजस्व संकेत नं	बजेटको स्रोत	आ. व. २०८०/८१	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ व को)	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु					
				प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	पाँचौं वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
	आन्तरिक स्रोत	१४,००९,५९४	१९,६६६,५३८	२०,६४९,८६५	२१,६८२,३५९	२२,७६६,४७७	२३,९०४,८००	२५,१००,०४०	११४,१०३,५४१
११३१३	एकीकृत सम्पत्ति कर	१,३३३,०५०	१,०६८,८६०	१,१२२,३०४	१,१७८,४१९	१,२३७,३४०	१,२९९,२०७	१,३६४,१६७	६,२०१,४३५
११३१४	भूमिकर (मालपोत)	१,५१४,४३२	१,१४०,६७४	१,१९७,७०७	१,२५७,५९३	१,३२०,४७२	१,३८६,४९६	१,४५५,८२१	६,६१८,०८८
११३२१	घर बहाल कर	१,४९६,९३२	१,९१८,५८८	२,०१४,५१७	२,११५,२४३	२,२२१,००६	२,३३२,०५६	२,४४८,६५९	११,१३१,४८१
११३२२	बहाल विटोरी कर	४२७,३७९	३२३,५८६	३३९,७६६	३५६,७५४	३७४,५९२	३९३,३२१	४१२,९८७	१,८७७,४२०
११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोबारमा लाग्ने कर	५०५,३२०	५४०,४०३	५६७,४२४	५९५,७९५	६२५,५८४	६५६,८६४	६८९,७०७	३,१३५,३७३
१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्रि	३,०००	१,०००	१,०५०	१,१०३	१,१५८	१,२१६	१,२७६	५,८०२
१४२२१	न्यायिक दस्तुर	१,८००	४९८,१९७	५२३,१०७	५४९,२६२	५७६,७२५	६०५,५६१	६३५,८३९	२,८९०,४९४
१४२२३	शिक्षा क्षेत्रको आम्दानी	१०,५३०	५,८८०	६,१७४	६,४८३	६,८०७	७,१४७	७,५०५	३४,११५
१४२२४	परिक्षा शुल्क	१३,४००	६,८३३	७,१७५	७,५३४	७,९१०	८,३०६	८,७२१	३९,६४६
१४२२५	यातायात क्षेत्रको आम्दानी	२९,९००	३०,९६७	३२,५१५	३४,१४१	३५,८४८	३७,६४०	३९,५२२	१७९,६६६
१४२४१	पार्कीङ शुल्क	२६८,४०४	१८२,१२४	१९१,२३१	२००,७९२	२१०,८३२	२२१,३७३	२३२,४४२	१,०५६,६७०
१४२४३	सिफारिस दस्तुर	५६,३८१	४३८,६८३	४६०,६१७	४८३,६४८	५०७,८३०	५३३,२२१	५५९,८८३	२,५४५,१९८
१४२४४	व्यक्तिगत घटना वर्ता दस्तुर	४,१४३,७००	३,४९२,१८०	३,६६६,७८९	३,८५०,१२८	४,०४२,६३५	४,२४४,७६७	४,४५७,००५	२०,२६१,३२४
१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	९०५,०५०	६६७,५६०	७००,९३८	७३५,९८५	७७२,७८४	८११,४२३	८५१,९९५	३,८७३,१२५
१४२४६	मुल्याङ्कन दस्तुर	४२८,२००	३६४,७१०	३८२,९४६	४०२,०९३	४२२,१९७	४४३,३०७	४६५,४७३	२,११६,०१६
१४२४९	अन्य दस्तुर	६५२,७५३	४५१,३४६	४७३,९१३	४९७,६०९	५२२,४८९	५४८,६१४	५७६,०४४	२,६१८,६६९

राजस्व संकेत नं	बजेटको स्रोत	आ. व. २०८०/८१	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ व को)	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु					
				प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	पाँचौं वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना, जफत	१०९,८४९	६४३,९८१	६७६,१८०	७०९,९८९	७४५,४८८	७८२,७६३	८२१,९०१	३,७३६,३२०
१४५२९	अन्य राजस्व (विविध आय)	२,१०९,४१४	७,८९०,९३३	८,२८५,४८०	८,६९९,७५४	९,१३४,७४१	९,५९१,४७९	१०,०७१,०५२	४५,७८२,५०६
	राजस्व बाँडफाँड	८७,२७०,६५२	९५,१११,३५२	९९,८६६,९२०	१०४,८६०,२६६	११०,१०३,२७९	११५,६०८,४४३	१२१,३८८,८६५	५५१,८२७,७७४
११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेशन दस्तुर	६,१६५,४८९	६,५२१,०२४	६,८४७,०७५	७,१८९,४२९	७,५४८,९०१	७,९२६,३४६	८,३२२,६६३	३७,८३४,४१३
११४११	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने मूल्य अभिवृद्धि कर	५८,१०१,३८६	५९,९०५,७६८	६२,९०१,०५७	६६,०४६,१०९	६९,३४८,४१५	७२,८१५,८३६	७६,४५६,६२७	३४७,५६८,०४४
११४२१	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने अन्तःशु शुल्क	-	६,७१९,६३१	७,०५५,६१३	७,४०८,३९३	७,७७८,८१३	८,१६७,७५४	८,५७६,१४१	३८,९८६,७१४
११४५६	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने सवारी साधन कर	१९,६०९,०९१	१६,६१२,३४८	१७,४४२,९६६	१८,३१५,११४	१९,२३०,८७०	२०,१९२,४१३	२१,२०२,०३४	९६,३८३,३९७
१४१५७	बाँडफाँड भई प्राप्त हुने दहत्तर बहत्तरको विक्री बाट प्राप्त हुने आय रोयल्टी	३,३९४,६८६	५,३५२,५८१	५,६२०,२१०	५,९०१,२२०	६,१९६,२८१	६,५०६,०९५	६,८३१,४००	३१,०५५,२०६
संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान		३६७,५१२,२६०	३९३,७१७,५८१	४१३,४०३,४६०	४३४,०७३,६३३	४५५,७७७,३१५	४७८,५६६,१८०	५०२,४९४,४८९	२,२८४,३१५,०७८
१३३११	वित्तिय समानिकरण अनुदान	१०४,३४६,००१	११४,१४६,१६७	११९,८५३,४७५	१२५,८४६,१४९	१३२,१३८,४५७	१३८,७४५,३८०	१४५,६८२,६४९	६६२,२६६,११०
१३३१२	सर्शात अनुदान चालु	२४६,४७५,२३३	२४९,१९३,९७२	२६१,६५३,६७०	२७४,७३६,३५४	२८८,४७३,१७१	३०२,८९६,८३०	३१८,०४१,६७१	१,४४५,८०१,६९६
१३३१३	सर्शात अनुदान पुँजिगत	८,४२४,२३६	२०,५५९,७६९	२१,५८७,७५७	२२,६६७,१४५	२३,८००,५०३	२४,९९०,५२८	२६,२४०,०५४	११९,२८५,९८७
१३३१४	विशेष अनुदान चालु		१,३६३,७०८	१,४३१,८९३	१,५०३,४८८	१,५७८,६६२	१,६५७,५९६	१,७४०,४७५	७,९१२,११५

राजस्व संकेत नं	बजेटको स्रोत	आ. व. २०८०/८१	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ व को)	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु					
				प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	पाँचौं वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
१३३१५	विशेष अनुदान पुँजिगत	४,८५३,०९९	४,५७४,७४०	४,८०३,४७७	५,०४३,६५०	५,२९५,८३३	५,५६०,६२५	५,८३८,६५६	२६,५४२,२४९
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु		-	-	-	-	-	-	-
१३३१७	समपुरक अनुदान पुँजिगत	३,४९३,६९०	३,८७९,२२६	४,०७३,९८७	४,२७६,८४६	४,४९०,६८९	४,७९५,२२३	४,९५०,९८४	२२,५०६,९२९
	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान	२०,२७३,६५९	१९,५००,६६९	२०,४७५,६९४	२१,४९९,४७९	२२,५७४,४५३	२३,७०३,९७५	२४,८८८,३३४	११३,९४९,९३५
१३३११	वित्तिय समानिकरण अनुदान	११,०३४,७५०	१२,५६९,०४२	१३,९९७,४९४	१३,८५७,३६८	१४,५५०,२३७	१५,२७७,७४९	१६,०४९,६३६	७२,९२४,४८४
१३३१३	सर्वात अनुदान पुँजिगत		४७०,८९८	४९४,४४३	५१९,१६५	५४५,१२३	५७२,३७९	६००,९९८	२,७३२,९०९
१३३१४	विशेष अनुदान चालु	२,९६२,९०९	९८७,६३४	१,०३७,०१५	१,०८८,८६६	१,१४३,३०९	१,२००,४७५	१,२६०,४९९	५,७३०,९६४
१३३१६	समपुरक अनुदान चालु		९६९,७५४	१,०१८,२४२	१,०६९,१५४	१,१२२,६१२	१,१७८,७४२	१,२३७,६८०	५,६२६,४३०
१३३१७	समपुरक अनुदान पुँजिगत	६,२७६,०००	४,५०३,३३३	४,७२८,५००	४,९६४,९२५	५,२१३,९७९	५,४७३,८३०	५,७४७,५२९	२६,९२७,९४७
	विविध आय	-	-	७५०,०००	७८७,५००	८२६,८७५	८६८,२१९	९११,६३०	४,१४४,२२३
	जिल्ला समन्वय समिति		-	५००,०००	५२५,०००	५५९,२५०	५७८,८१३	६०७,७५३	२,७६२,८१६
१५१११	बेरुजु		-	२५०,०००	२६२,५००	२७५,६२५	२८९,४०६	३०३,८७७	१,३८९,४०८
	जम्मा आय	४८९,०६६,९५७	५२७,९९६,९३३	५५५,९४५,९३९	५८२,९०३,२३६	६१२,०४८,३९८	६४२,६५०,८१८	६७४,७८३,३५९	३,०६७,५३९,७५९
३२१२२	नगद/बैंडक मौजात	४६,७८०,१५९	६३,२५५,७३३						
	कुल जम्मा	५३५,८४६,३१५	५९१,२५१,८६५	५५५,९४५,९३९	५८२,९०३,२३६	६१२,०४८,३९८	६४२,६५०,८१८	६७४,७८३,३५९	३,०६७,५३९,७५९

नोट: कम (.) अंग्रेजी गणना प्रणाली अनुसार रहेको ।

९.३ आयको क्षेत्रगत विभाजन र विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

आवधिक योजनामा पहिचान गरिएका ५ वटा मूल विषयगत क्षेत्र र २२ वटा उपविषयगत क्षेत्रहरूमा सन्तुलित र न्यूनतम् लगानी सुनिश्चित हुने गरी बजेट सिमा निर्धारण गरिएको छ । प्रस्ताव गरिएका आयोजना र कार्यक्रमहरूको लागत हिसाब अनुमानित बजेट सीमाभन्दा केही तल माथि देखिएको छ । यसलाई वार्षिक योजनामा समायोजना गरेर लगिनेछ । प्रशासनिक खर्च अनुमान तथा बजेट र विकास खर्च अनुमान तथा बजेटको विस्तृत वितरण देहायका तालिकाहरूमा दिइएको छः

तालिका ११९: आय व्ययको रणनीतिक तथा सन्तुलित बाँडफाँट

क्र सं	बजेटको स्रोत	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु '०००										
		प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आन्तरिक स्रोत	३.७२	२०,६५०	३.७२	२१,६८२	३.७२	२२,७६६	३.७२	२३,९०५	३.७२	२५,१००	११४,१०४
२	राजस्व बाँडफाँट	१७.९९	९९,८६७	१७.९९	१०४,८६०	१७.९९	११०,१०३	१७.९९	११५,६०८	१७.९९	१२१,३८९	५५१,८२८
३	संघीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान	७४.४७	४१३,४०३	७४.४७	४३४,०७४	७४.४७	४५५,७७७	७४.४७	४७८,५६६	७४.४७	५०२,४९४	२,२८४,३१५
४	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान	३.६९	२०,४७६	३.६९	२१,४९९	३.६९	२२,५७४	३.६९	२३,७०३	३.६९	२४,८८८	११३,१४१
५	विविध आय	०.१४	७५०	०.१४	७८८	०.१४	८२७	०.१४	८६८	०.१४	९१२	४,१४४
	जम्मा आय	१००	५५५,१४६	१००	५८२,९०३	१००	६१२,०४८	१००	६४२,६५१	१००	६७४,७८३	३,०६७,५३२

नोट: कम (,) अंग्रेजी गणना प्रणाली अनुसार रहेको।

तालिका १२०: प्रशासनिक खर्च अनुमानित बजेट

शीर्षक नं.	शीर्षकको नाम	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ. व. को आयबाट)	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	पाँचौँ वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
क	प्रशासनिक खर्च	२८९,३३७,७६६	२८८,१२३,३३५	२९५,७५८,६०३	३०३,५९६,२०६	३११,६४१,५०६	३१९,९००,००६	१,५१९,०१९,६५६
२११११	कर्मचारी पारिश्रमिक	१९६,२१७,७८६	२०१,४१७,५५७	२०६,७५५,१२२	२१२,२३४,१३३	२१७,८५८,३३८	२२३,६३१,५८४	१,०६१,८९६,७३४
२११२१	पोशाक	८२६,७००	८२१,३०३	८४३,०६७	८६५,४०८	८८८,३४२	९११,८८३	४,३३०,००३
२११२२	खाद्यान्न	३२२,०००	३२७,८१३	३३६,५००	३४५,४१७	३५४,५७१	३६३,९६७	१,७२८,२६७
२११३२	महँगी भत्ता	६५२,२१६	६६९,४९९	६८७,२४१	७०५,४५३	७२४,१४८	७४३,३३७	३,५२९,६७८

शीर्षक नं.	शीर्षकको नाम	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ. व. को आयबाट)	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	पाँचौं वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
२११३३	फिल्ड भत्ता	७२३,४५७	६३७,४५७	६५४,३४९	६७१,६८९	६८९,४८९	७०७,७६१	३,३६०,७४५
२११३४	कर्मचारी बैठक भत्ता	५४३,६४९	५५८,०५६	५७२,८४५	५८८,०२५	६०३,६०८	६१९,६०३	२,९४२,१३६
२११३५	कर्मचारी प्रोत्साहन तथा पुरस्कार	२११,६०६	१३८,१३६	१४१,७९७	१४५,५५४	१४९,४१२	१५३,३७१	७२८,२७०
२११४१	पदाधिकारी बैठक भत्ता	२,२६२,३३३	२,१६२,८३६	२,२२०,१५१	२,२७८,९८५	२,३३९,३७८	२,४०१,३७१	११,४०२,७२०
२११४२	पदाधिकारी अन्य सुविधा	११,९६९,१५२	५,०००,०००	५,१३२,५००	५,२६८,५११	५,४०८,१२७	५,५५१,४४२	२६,३६०,५८०
२२१११	पानी तथा विजुली	८६३,७९०	८०७,४५०	८२८,८४७	८५०,८१२	८७३,३५८	८९६,५०२	४,२५६,९७०
२२११२	संचार महसुल	७४३,५७२	७६३,२७७	७८३,५०३	८०४,२६६	८२५,५७९	८४७,४५७	४,०२४,०८३
२२२१२	इन्धन (कार्यालय प्रयोजन)	१,५६७,६६०	१,६०९,२०३	१,६५१,८४७	१,६९५,६२१	१,७४०,५५५	१,७८६,६७९	८,४८३,९०५
२२२१३	सवारी साधन मर्मत सम्भार	१,५०८,२१६	१,३३८,०६९	१,३७३,५२८	१,४०९,९२७	१,४४७,२९०	१,४८५,६४३	७,०५४,४५७
२२२१४	कर्मचारी विमा तथा नवीकरण	२९५,५४१	२५३,३२३	२६०,०३६	२६६,९२७	२७४,०००	२८१,२६१	१,३३५,५४७
२२२२१	मेशिनरी औजार सञ्चालन र मर्मत	५८४,५७७	६००,०६९	६१५,९७०	६३२,२९४	६४९,०४९	६६६,२४९	३,१६३,६३१
२२२३१	सार्वजनिक सम्पत्ति सञ्चालन र मर्मत	५८६,१९९	६०१,७३३	६१७,६७९	६३४,०४८	६५०,८५०	६६८,०९७	३,१७२,४०८
२२३११	मसलन्द तथा कार्यालय सामग्री	४,००४,१३५	४,०६८,४६७	४,१७६,२८१	४,२८६,९५३	४,४००,५५७	४,५१७,१७२	२१,४४९,४३०
२२३१३	पुस्तक, पत्रपत्रिका	१९,४१४	१५,३९८	१५,८०६	१६,२२४	१६,६५४	१७,०९६	८१,१७७

शीर्षक नं.	शीर्षकको नाम	औषत वार्षिक आय रु (गत तिन आ. व. को आयबाट)	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	पाँचौं वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
२२३१५	पत्रपत्रिका, छपाई तथा सूचना प्रकाशन खर्च	१,७६९,०८६	१,५३९,७५०	१,५८०,५५३	१,६२२,४३८	१,६६५,४३३	१,७०९,५६७	८,११७,७४१
२२३१९	अन्य कार्यालय संचालन खर्च	३९०,९०९	१०९,१५९	११२,०५२	११५,०२१	११८,०६९	१२१,१९८	५७५,४९९
२२५२२	कार्यक्रम खर्च	५६,१२६,५५४	५७,६१३,९०८	५९,१४०,६७७	६०,७०७,९०५	६२,३१६,६६४	६३,९६८,०५६	३०३,७४७,२०९
२२५२९	विविध कार्यक्रम खर्च (दिवस/उत्सव आदि)	४१३,८१०	४२४,७७६	४३६,०३३	४४७,५८८	४५९,४४९	४७१,६२४	२,२३९,४७०
२२६११	अनुगमन मुल्यांकन खर्च	३१०,८४१	३१९,०७८	३२७,५३४	३३६,२१४	३४५,१२३	३५४,२६९	१,६८२,२१८
२२६१२	भ्रमण खर्च	३,२३४,०५०	३,३१९,७५२	३,४०७,७२६	३,४९८,०३०	३,५९०,७२८	३,६८५,८८३	१७,५०२,११९
२२६१९	अन्य भ्रमण खर्च	-	-	-	-	-	-	-
२२७११	विविध खर्च	१,६१८,८३७	१,५७४,९३९	१,६१६,६७५	१,६५९,५१७	१,७०३,४९४	१,७४८,६३७	८,३०३,२६४
२२७२१	सभा संचालन खर्च	१७६,००५	४५,४४८	४६,६५३	४७,८८९	४९,१५८	५०,४६१	२३९,६०९
२८१४२	घरभाडा	१,३०६,८९२	१,३४१,५२५	१,३७७,०७५	१,४१३,५६८	१,४५१,०२७	१,४८९,४७९	७,०७२,६७४
२८१४३	सवारी साधन र मेशीन औजार भाडा	४४,१८३	४५,३५४	४६,५५६	४७,७९०	४९,०५६	५०,३५६	२३९,११३

नोट: कम (,) अंग्रेजी गणना प्रणाली अनुसार रहेको ।

तालिका १२१: चालु खर्च र विकास खर्च अनुमानित खर्च बजेट

क्र सं	बजेटको स्रोत	आगामी ५ वर्षको लागि चालु तथा पूँजगत खर्च प्रक्षेपण रकम रु '०००										
		प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
क	चालु खर्च (शसर्त चालु सहित)	५१.९०	२८८,१२३	५०.७४	२९५,७५९	४९.६०	३०३,५९६	४८.४९	३११,६४२	४७.४१	३१९,९००	१,५१९,०२०
ख	शसर्त पूँजगत खर्च	३.९८	२२,०८२	३.९८	२३,१८६	३.९८	२४,३४६	३.९८	२५,५६३	३.९८	२६,८४१	१२२,०१८
ग	विकास खर्च	४४.१२	२४४,९४०	४५.२८	२६३,९५८	४६.४२	२८४,१०७	४७.५३	३०५,४४६	४८.६१	३२८,०४२	१,४२६,४९४
	जम्मा व्यय	१००	५५५,१४६	१००	५८२,९०३	१००	६१२,०४८	१००	६४२,६५१	१००	६७४,७८३	३,०६७,५३२

नोट: कम (,) अंग्रेजी गणना प्रणाली अनुसार रहेको।

तालिका १२२: विषय क्षेत्रअनुसार अनुमानित बजेट

क्र सं	बजेटको स्रोत	आगामी ५ वर्षको लागि क्षेत्र अनुसार खर्च प्रक्षेपण रकम रु '०००										
		प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८४/८५)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८५/८६)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८६/८७)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आर्थिक विकास	१६	३९,१९०	१६	४२,२३३	१६	४५,४५७	१६	४८,८७१	१६	५२,४८७	२२८,३०३
२	सामाजिक विकास	२३	५६,३३६	२३	६०,७१०	२३	६५,३४५	२३	७०,२५३	२३	७५,४५०	३२८,१८६
३	पूर्वाधार विकास	५०	१२२,४७०	५०	१३१,९७९	५०	१४२,०५३	५०	१५२,७२३	५०	१६४,०२१	७१३,४४७
४	वन तथा वातावरण विकास	६	१४,६९६	६	१५,८३७	६	१७,०४६	६	१८,३२७	६	१९,६८३	८५,६१४
५	सुशासन तथा संस्थागत ब्यवस्था	५	१२,२४७	५	१३,१९८	५	१४,२०५	५	१५,२७२	५	१६,४०२	७१,३४५
	जम्मा विकास खर्च	१००	२४४,९४०	१००	२६३,९५८	१००	२८४,१०७	१००	३०५,४४६	१००	३२८,०४२	१,४२६,८९४

नोट: कम (,) अंग्रेजी गणना प्रणाली अनुसार रहेको।

१.३.१ आर्थिक विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण

आर्थिक विकासको क्षेत्रमा कुल विकास बजेटको १६ प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस आवधिक विकास योजनामा आर्थिक विकासका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनका लागि प्रस्ताव गरिएको छ । रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको महत्व, प्रकृति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको परिमाण र बजेट आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी सहभागितामूलक पद्धतिबाट रणनीतिक क्षेत्रहरूमा बजेट विभाजन गरिएको छ । आर्थिक विकासको क्षेत्रमा अनुमान गरिएको बजेट अंकलाई रणनीतिक विभाजन देहायका तालिकाहरू दिइएको छः

तालिका १२३: आर्थिक विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१.१	कृषि तथा पशुपन्छी विकास	३८	१४,८९२	३८	१६,०४९	३८	१७,२७४	३८	१८,५७१	३८	१९,९४५	८६,७३१
१.२	सिंचाई विकास	२०	७,८३८	२०	८,४४७	२०	९,०९१	२०	९,७७४	२०	१०,४९७	४५,६४८
१.३	पर्यटन, संस्कृति तथा सम्पदा संरक्षण	२५	९,७९८	२५	१०,५५८	२५	११,३६४	२५	१२,२१८	२५	१३,१२२	५७,०६०
१.४	उद्योग ब्यापार व्यवसाय विकास	५	१,९६०	५	२,११२	५	२,२७३	५	२,४४४	५	२,६२४	११,४१२
१.५	श्रम रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा	७	२,७४३	७	२,९५६	७	३,१८२	७	३,४२१	७	३,६७४	१५,९७७
१.६	वित्तीय संस्था तथा सहकारी परिचालन	५	१,९६०	५	२,११२	५	२,२७३	५	२,४४४	५	२,६२४	११,४१२
	जम्मा	१००	३९,१९०	१००	४२,२३३	१००	४५,४५७	१००	४८,८७१	१००	५२,४८७	२२८,२३९

१.३.२ सामाजिक विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण

सामाजिक विकासको क्षेत्रमा हरेक आर्थिक वर्षमा कुल विकास बजेटको २३ प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस योजनामा सामाजिक विकासका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनका लागि प्रस्ताव गरिएको छ । सोको विवरण देहायअनुसार दिइएको छः

तालिका १२४: सामाजिक विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
२.१	स्वास्थ्य तथा पोषण र आयुर्वेद तथा वैकल्पिक चिकित्सा	२३	१२,९५७	२३	१३,९६३	२३	१५,०२९	२३	१६,१५८	२३	१७,३५३	७५,४६२
२.२	शिक्षा, विज्ञान तथा नव प्रवर्तन	४५	२५,३५१	४५	२७,३२०	४५	२९,४०५	४५	३१,६१४	४५	३३,९५२	१४७,६४२
२.३	खानेपानी तथा सरसफाई	१७	९,५७७	१७	१०,३२१	१७	११,१०९	१७	११,९४३	१७	१२,८२६	५५,७७६
२.४	महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	१०	५,६३४	१०	६,०७१	१०	६,५३४	१०	७,०२५	१०	७,५४५	३२,८०९
२.५	यूवा तथा खेलकुद	५	२,८१७	५	३,०३६	५	३,२६७	५	३,५१३	५	३,७७२	१६,४०५
	जम्मा	१००	५६,३३६	१००.००	६०,७१०		६५,३४५		७०,२५३		७५,४५०	३२८,०९४

१.३.३ भौतिक पूर्वाधार विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण

भौतिक पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा हरेक आर्थिक वर्षमा कुल विकास बजेटको ४९ प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस योजनामा भौतिक पूर्वाधार विकासका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनका लागि प्रस्ताव गरिएको छ । सोको विवरण देहाय अनुसार दिइएको छः

तालिका १२५: पूर्वाधार विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
३.१	बस्ती, आवास, भवन, सार्वजनिक निर्माण	९	११,०२२	९	११,८७८	९	१२,७८५	९	१३,७४५	९	१४,७६२	६४,१९२
३.२	सडक पुल र यातायात विकास	७९	९६,७५१	७९	१०४,२६४	७९	११२,२२२	७९	१२०,६५१	७९	१२९,५७७	५६३,४६५
३.३	जलस्रोत विद्युत बैकल्पिक उर्जा	१०	१२,२४७	१०	१३,१९८	१०	१४,२०५	१०	१५,२७२	१०	१६,४०२	७१,३२५
३.४	सूचना सञ्चार र प्रविधि विकास	२	२,४४९	२	२,६४०	२	२,८४१	२	३,०५४	२	३,२८०	१४,२६५
	जम्मा	१००	१२२,४७०	१००.००	१३१,९७९	१००.००	१४२,०५३	१००.००	१५२,७२३	१००.००	१६४,०२९	७१३,२४७

१.३.४ वन तथा वातावरण विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण

वन तथा वातावरण विकासको क्षेत्रमा हरेक आर्थिक वर्षमा कुल विकास बजेटको ५ प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस योजनामा वन तथा वातावरण विकासका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनका लागि प्रस्ताव गरिएको छ । सोको विवरण देहायअनुसार दिइएको छः

तालिका १२६: वन तथा वातावरण विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
४.१	वन तथा जैविक विविधता	१६	२,३५१	१६	२,५३४	१६	२,७२७	१६	२,९३२	१६	३,१४९	१३,६९४
४.२	भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन	२५	३,६७४	२५	३,९५९	२५	४,२६२	२५	४,५८२	२५	४,९२१	२१,३९७
४.३	वातावरण तथा फोहोर मैला व्यवस्थापन	१४	२,०५७	१४	२,२१७	१४	२,३८६	१४	२,५६६	१४	२,७५६	११,९८३
४.४	विपद जोखिम न्यूनिकरण व्यवस्थापन र जलवायु उत्थानशिलता	४५	६,६१३	४५	७,१२७	४५	७,६७१	४५	८,२४७	४५	८,८५७	३८,५१५
	जम्मा	१००	१४,६९६	१००.००	१५,८३७		१७,०४६		१८,३२७		१९,६८३	८५,५९०

१.३.४ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्थाका रणनीतिक बजेट वितरण

सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्थाको क्षेत्रमा हरेक आर्थिक वर्षमा कुल विकास बजेटको ५ प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस योजनामा सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्थाका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनका लागि प्रस्ताव गरिएको छ । सोको विवरण देहायअनुसार दिइएको छ:

तालिका १२७: सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
५.१	संस्थागत क्षमता विकास तथा सेवा प्रवाह	७६	९,३०८	७६	१०,०३०	७६	१०,७९६	७६	११,६०७	७६	१२,४६६	५४,२०७
५.२	सरोकारवाला संस्था साझेदारी तथा परिचालन	५	६१२	५	६६०	५	७१०	५	७६४	५	८२०	३,५६६
५.३	वित्तीय सुशासन, स्रोत परिचालन तथा योजना व्यवस्थापन	१९	२,३२७	१९	२,५०८	१९	२,६९९	१९	२,९०२	१९	३,११६	१३,५५२
	जम्मा	१००	१२,२४७	१००	१३,१९८	१००	१४,२०५	१००	१५,२७२	१००	१६,४०२	७१,३२५

९.४ स्रोत व्यवस्थापन तथा परिचालन रणनीति

यस आवधिक योजना अवधिमा नगरपालिकाले तर्जुमा गर्ने वार्षिक नगर विकास योजनाहरु यस योजनाका लक्ष्य तथा उद्देश्यसँग तादम्यता हुने गरि तर्जुमा गरिने छ, जसले गर्दा योजना अवधिमा कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम तथा बजेट पूर्णरूपमा यस आवधिक योजनाको लक्ष्य, उद्देश्य प्राप्तमा योगदान गर्ने अपेक्षा गरिएको छ । स्थानीय पूर्वाधार विकास साझेदारी कार्यक्रमबाट नगरमा आउने रकमलाई नगर स्तरीय महत्व बोकेका ठूला आयोजना निर्माण उपयोग गरिनेछ । स्थानीय सरकारका वित्तीय स्रोतहरु संघीय तथा प्रदेश सरकारबाट विभिन्न शीर्षकहरुमा प्राप्त हुने अनुदानहरु हुन् । यसका अलावा सहकारी, समुदाय र निजी क्षेत्रका साथै स्थानीयस्तरमा संकलन हुने राजस्व समेत वित्तीय स्रोतहरु हुन् । यी सम्पूर्ण स्रोतहरुको समुचित परिचालन मार्फत लक्ष्यहरु हासिल गर्न निम्न स्रोत परिचालन रणनीति तय गरिएको छ ।

- क) अन्तराष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, द्विपक्षीय संस्था, बहुपक्षीय संस्थाहरुबाट प्राप्त हुने सहयोगलाई वृद्धि गर्ने,
- ख) सार्वजनिक, निजी, सहकारी साझेदारीको अवधारणा अवलम्बन गर्ने,
- ग) वित्तीय संस्थाहरूसँग सहकार्य र समन्वय गर्ने,
- घ) उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने,
- ङ) कर तथा गैर कर राजस्व परिचालनमा करको दर भन्दा पनि दायरा वृद्धि गरी नगरपालिकाको राजस्व क्षमता वृद्धि गरी स्रोत व्यवस्था मिलाइनेछ,
- च) तीनै तहका सरकारहरुबीच सहकार्य गर्ने,
- छ) निजी क्षेत्रको लगानी आकर्षण गर्ने नीति तय गर्ने,
- ज) गैर आवश्यक नेपालीको लगानी सङ्कलन गरी विप्रेषणलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा केन्द्रित गर्ने,
- झ) स्थानीय बचत तथा ऋण समूहहरु, सामुदायिक वन तथा जल उपभोक्ता समूहहरु जस्ता सामुदायिक क्षेत्रहरूसँगको साझेदारीमा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
- ञ) अनुत्पादक खर्चलाई कटौती गर्ने,
- ट) तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा लगानी केन्द्रित गर्ने,
- ठ) पूर्ण रूपमा पूर्व तयारी पश्चात मात्र आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट र बजेट विनियोजन गर्ने,
- ड) औचित्य पुष्टि गर्न नसकिने बजेट रकमान्तरलाई निरुत्साहित गर्ने,
- ढ) चालू खर्चको सिमा निर्धारण गरी पूँजीगत खर्च वृद्धि गर्ने,

ण) स्थानीय गौरवका आयोजनाहरूको कार्यान्वयनलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्ने र सोको लागि संघ र प्रदेश सरकारसँग सहकार्य गर्ने ।

९.५ आवधिक योजना कार्यान्वयन

९.५.१ योजना कार्यान्वयन

यो आवधिक योजनालाई दीर्घकालीन सोच उन्मुख रही आगामी पाँच वर्षको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम मार्फत कार्यान्वयन गरिनेछ । योजनाको मध्यावधि मूल्याङ्कनका आधारमा यसका नीति, कार्यक्रम र प्राथमिकताहरूमा समायोचित परिमार्जन गरिनेछ । नगरपालिकाको विकास नगरपालिका वा सरकारी क्षेत्रको एकल प्रयासले मात्र संभव छैन । त्यसैले यो योजना कार्यान्वयनमा निम्नअनुसारका अनुसार विभिन्न क्षेत्रको भूमिका अपेक्षा गरिएको छ ।

क) सरकारी क्षेत्र

यस आवधिक योजनालाई कार्यान्वयन गराउने प्रमुख भूमिका सरकारी क्षेत्र अर्थात नगरपालिकाको हो । नगरपालिकाले नै सबै क्षेत्रसँग समन्वय र साझेदारीमा योजना कार्यान्वयन गराउनेछ । नगरपालिकाले निजी क्षेत्रलाई आकर्षित गर्न संघीय र प्रदेश सरकार समेतको सहयोगमा पूर्वाधार विकास गरी विकासको आधार तयार गर्ने, नीतिगत, कानूनी, संरचनागत तथा प्रक्रियागत सुधार गरी निजी क्षेत्रलाई लगानीमैत्री वातावरण तयार गर्ने र सो अनुसार प्रभावकारी अनुगमन र नियमन गर्ने कार्य गर्नेछ । मौलिक हक अधिकार र मानव अधिकार संरक्षण, गरिबी निवारण, शिक्षा, स्वास्थ्य लगायत सामाजिक विकास, महिला, पिछडिएका वर्गको संरक्षण र विकास, समावेशीता, वातावरण संरक्षण, सामाजिक सुरक्षा आदि निजी क्षेत्र आकर्षण नहुने क्षेत्र र सरकारको भूमिका नभइ नहुने क्षेत्रमा नगरपालिका आफैँले कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नेछ ।

ख) निजी क्षेत्र

यो योजना कार्यान्वयनमा निजीक्षेत्रले महत्वपूर्ण साझेदारको रूपमा भूमिका खेल्ने अपेक्षा गरिएको छ । विशेष गरी कृषि तथा पशुपालन, उद्योग, पर्यटन तथा विभिन्न सेवा क्षेत्रमा निजी क्षेत्रको भूमिका महत्वपूर्ण हुनेछ । सरकारबाट भएका नीतिगत, कानूनी र संरचनागत सुधारको लाभ लिई प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता विकास गर्दै उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी गर्ने, आय र रोजगारीक अवसर सृजना गर्ने, गुणस्तरीय उत्पादन र बजारीकरण गर्ने,

बजारमा अत्यावश्यक वस्तु तथा सेवाको अभाव हुन नदिने, जिम्मेवारी र दायित्व बोधका साथै नियमित कर तथा अन्य राजस्व बुझाउने जस्ता महत्वपूर्ण भूमिकाको अपेक्षा निजी क्षेत्रबाट गरिएको छ ।

ग) सहकारी क्षेत्र

सहकारीले संस्थामा आबद्ध सदस्यहरुको आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक समृद्धि हासिल गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको छ । ससाना बचत र ऋण परिचालन गर्न, स्थानीय समुदायलाई सङ्गठित रूपमा आर्थिक सामाजिक विकासमा परिचालन गर्न, स्थानीय श्रोत र साधनको उपयोग गर्न, सहकारीताको धारणा अभिवृद्धि गर्न सहकारी संस्थाहरुले महत्वपूर्ण योगदान दिएका छन् । नगरपालिकाले उद्यम विकास, रोजगारी सृजना, समावेशी आर्थिक वृद्धि, गरिबी निवारण आदिमा सहकारी क्षेत्रको विशेष भूमिका अपेक्षा गरी लगानी हुने अनुमान गरिएको छ ।

घ) गैर सरकारी क्षेत्र (गैसस)

समूह परिचालन, सचेतना मूलक कार्यक्रम, ससाना पूर्वाधार विकास, समुदायमा आधारित सेवा प्रवाह, लैङ्गिक तथा सामाजिक सशक्तिकरण, समूह बचत तथा ऋण परिचालन, ससाना आयमूलक कार्यक्रम सञ्चालन, रोजगारी सृजना, नीतिगत पृष्ठपोषण आदि कार्यमा गैससले नगरपालिकासँग महत्वपूर्ण साझेदारको रूपमा काम गर्दै आएका छन् । आफ्ना विशिष्टताका क्षेत्रमा गैससले प्रमुख साझेदारको रूपमा काम गर्ने अपेक्षाका साथ यस क्षेत्रबाट थप लगानी हुने अनुमान गरिएको छ ।

ङ) उपभोक्ता समूह, नागरिक समाज र सामुदायिक संघ संस्था

विकास प्रदायकले जतिसुकै प्रयास गरेतापनि यसका प्रापक अर्थात उपभोक्ताको सहभागित, सहयोग, सहकार्य र अपनत्व ग्रहण भई दिगो व्यवस्थापन नगरे सम्म विकासलाई गति दिन सम्भव छैन । त्यसकारण यिनीहरुबाट विकास कार्यमा व्यापक सहयोग, सहभागित र निगरानी हुने अपेक्षा गरिएको छ । विकास कार्यमा उपभोक्ता समूह र स्थानीय समुदायको योगदान समेत हुने अनुमान गरिएको छ ।

च) अन्तर स्थानीय तह

नगरपालिकासँग सिमाना जोडिएका स्थानीय तहहरूसँग मिलेर रणनीतिक महत्वका विकासका योजनाहरु साझेदारीमा विभिन्न विकास निर्माणका कार्यमा लगानी हुने अनुमान गरिएको छ ।

९.५.१ कार्यान्वयन प्रक्रिया

आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाले निम्न प्रक्रियाहरु अवलम्बन गरी अगाडि बढ्नेछ ।

क) सूची तयारी

नगरपालिकाले आवधिक योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकताका कार्यक्रमहरु आफैँले कार्यान्वयन गर्ने, संघीय सरकारबाट कार्यान्वयन हुने, प्रदेश सरकारबाट कार्यान्वयन हुने, तीनै तहका सरकारबाट संयुक्त लगानीमा कार्यान्वयन हुने, प्रदेश वा संघ सरकारको साझेदारीमा कार्यान्वयन गर्ने, अन्य स्थानीय सरकारको साझेदारीमा सञ्चालन हुने, गैसस तथा अन्तराष्ट्रिय गैसस मार्फत कार्यान्वयन हुने, विकास साझेदारबाट कार्यान्वयन हुने तथा निजी क्षेत्रबाट कार्यान्वयन गरिने छुट्टा छुट्टै सूची तयार गर्नेछ ।

ख) छलफल एवं अन्तरक्रिया

सूची तयार गरेपछि निजीक्षेत्र, गैसस, सहकारी क्षेत्र र सामुदियक क्षेत्रले सञ्चालन गर्ने कार्यका लागि नगरपालिकाले सम्बन्धित क्षेत्रहरूसँग छलफल र अन्तरक्रिया गरी लगानी गर्न सहयोग एवम् सहजीकरण गर्नेछ । छलफल र अन्तरक्रियालाई नियमित गराई उनीहरुलाई असल सहयोगीको रुपमा विकास गर्दै लगिनेछ ।

ग) मध्यकालीन खर्च संरचना तयारी

नगरपालिकाले सञ्चालन गर्ने कार्यक्रमलाई आवधिक योजना र वार्षिक कार्यक्रम बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापित गर्न तथा योजनाको प्राथमिकीकरण गर्दै प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाहरुमा लगानी सुनिश्चित गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरी वार्षिक रुपमा परिमार्जन गर्दै लगिनेछ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाले निर्धारण गरेको योजना र बजेटले प्राथमिकताका आधारमा क्रमशः योजनाहरु कार्यान्वयन गर्दै लगिनेछ ।

घ) नतिजामा आधारित अनुगमन ढाँचा अनुसार वार्षिक समिक्षा

आवधिक योजनासँग वार्षिक योजनाको अन्तरसम्बन्ध स्थापित गरी कार्यान्वयन गर्ने वार्षिक कार्यक्रमसँग निम्न तालिका संलग्न गरी स्वीकृत गरिने व्यवस्था गरिनेछ । कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४, सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३, सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ लगायत अन्य सम्बन्धित ऐन नियम अन्तर्गत रही योजनाको प्रकृति अनुसार ठेक्का, करार, अमानत वा उपभोक्ता समितिमध्ये उपयुक्त माध्यमबाट गरिनेछ । त्यसैगरी गैसस तथा विकास साझेदारहरूसँगको साझेदारीमा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा सम्बन्धित निकायसँग गरेको सम्झौता बमोजिम कार्यान्वयन गरिनेछ ।

तालिका १२८: वार्षिक कार्यान्वय कार्यक्रम योजना ढाँचा

योजनाको विषयगत क्षेत्र	आवधिक योजना नीति तथा कार्यक्रम	लक्ष्य/सूचक		आयोजना/ कार्यक्रम (स्थान समेत)	लक्ष्य		वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम				
		एकाइ	परिमाण		एकाइ	परिमाण	विनियोजन	कार्यान्वयन विधि	लाभान्वित जनसंख्या	प्राथमिकता क्रम	लगानी तथा कार्यान्वयन गर्ने निकाय
आर्थिक विकास											

सामाजिक विकास											
पूर्वाधार विकास											
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन											
संस्थागत र सुशासन											
अन्तर सम्बन्धि क्षेत्र											
जम्मा कार्यक्रम खर्च											
जम्मा चालू खर्च											
कूल जम्मा											

द्रष्टव्य: विषय क्षेत्र र उपक्षेत्रहरूले आ-आफ्नो कार्यक्रमहरू प्रस्तुत गर्दा चालू र पूँजीगत खर्च खुलाई नगरपालिकामा पेश गर्नुपर्नेछ ।

९.६ अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना

नगरपालिकाले अनुगमन कार्य योजना बनाई नियमित रूपमा नतिजा सूचकमा आधारित भई सहभागितामूलक प्रक्रियाबाट अनुगमन मूल्यांक गर्नेछ । अनुगमनमा संलग्न हुने जनप्रतिनिधि एवं कर्मचारीहरूको क्षमता विकास गरिनेछ । अनुगमनका लागि आवश्यकता अनुसार सरोकारवालाहरू र तेस्रो पक्ष समेलाई सहभागिता गराइनेछ । नतिजा सूचकमा आधारित अनुगमन खाका तयार गरी सोही अनुसार नियमित अनुगमन, वार्षिक समीक्षा, मध्यावधि तथा अन्तिम मूल्यांकन गरिनेछ । नगरपालिकाले देहायको उद्देश्य प्राप्तका लागि अनुगमन गर्नेछ :

- कार्यतालिका अनुसार काम भए नभएको एकीन गर्न ।
- तोकिएको कामको समय, लागत र गुणस्तर कायम गर्न ।
- कार्यान्वयन क्रममा भएका गल्ती वा कमजोरी तत्काल सुधार गर्नु ।
- डिजाइन वा कार्यान्वयनमा भएका गल्ती सुधार गरी सार्वजनिक कोषको अपव्यय हुनबाट रोक्न ।

नगरपालिकाले देहाय अनुसार अनुगमन गर्नेछ :

- निरन्तर अनुगमन,
- दिगोपनाको अनुगमन ।

नगरपालिकाले देहायका आयोजनाहरूको अनुगमन गर्नेछ :

- नगरपालिकाबाट स्वीकृत कार्यक्रम वा आयोजनाहरू,
- नगरपालिकाबाट लगानी भएका आयोजनाहरू,
- नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त स्रोत साधन मार्फत सञ्चालित आयोजनाहरू,
- नगरपालिका क्षेत्रभित्र गैरसरकारी संस्था मार्फत सञ्चालित आयोजनाहरू,
- नगरपालिकाले आवश्यक ठानेका अन्य आयोजनाहरू ।

१.६.१ अनुगमन तथा मूल्यांकनको आवश्यकता

अनुगमनले विकास कार्यक्रम र आयोजनाहरूको नतिजा खोज्ने र कार्यान्वयन गर्ने पक्षलाई बढी जिम्मेवार बनाउनको साथै जवाफदेही पनि बनाउँछ । नीति, योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयनको सुनिश्चितताका लागि अनुगमन तथा त्यसबाट प्राप्त नतिजाको विश्लेषणका लागि मूल्यांकनको आवश्यकता पर्दछ । विकास आयोजनाहरूबाट, निर्धारित समयावधि भित्र निश्चित उपलब्धि तथा लागत अनुसारको प्रतिफल प्राप्त भए/नभएको यकिन गर्न सशक्त एवम् निष्पक्ष अनुगमन तथा मूल्यांकनको व्यवस्था हुनु पर्दछ । अनुगमन एउटा निरन्तर चलिरहने प्रक्रिया हो, जो आयोजना कार्यान्वयनको चरणमा गरिन्छ, यसको मुख्य उद्देश्य चालू परियोजनाको प्रगति र ढिला सुस्तीको बारेमा सरकारवालाहरूलाई समयमा नै जानकारी गराई परियोजनाहरूलाई सही बाटोमा हिँडाउनु हो ।

१.६.२ अनुगमन तथा मूल्यांकनको जिम्मेवारी

अनुगमनमा देयाहका तरिकाहरू अपनाइने:

- नियमित प्रतिवेदन लिएर,
- स्थलगत अवलोकन गरेर,
- सरोकारवालाहरूसँग छलफल गरेर,
- नागरिक समाजका संस्थाहरू परिचालन गरेर (मिडिया आदि),
- सार्वजनिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, सामाजिक परीक्षण जस्ता विधिहरू मार्फत ।

अनुगमनमा देयाहका पदाधिकारीहरू संलग्न रहने छन्:

- स्थानीय तहको कार्य विभाजन नियमावलीले तोकेको पदाधिकारी,
- उप प्रमुख (स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४)
- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिका सदस्यहरु,
- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत र सम्बन्धित शाखा प्रमुख (नियमित कार्य),
- वडा स्तरीय आयोजनाको हकमा वडा अध्यक्ष र सदस्यहरु ।

नगरपालिका स्तरीय अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिमा देहायका पदाधिकारीहरु रहनेछन्:

- उप प्रमुख	संयोजक
- प्रमुखले तोकेका एक जना महिला सहित कार्यपालिका सदस्यहरु मध्येबाट	सदस्य (दुई जना)
- प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
- प्रमुख, योजना शाखा	सदस्य सचिव

आवश्यकता अनुसार कार्यपालिकाका अन्य सदस्य तथा विषय विज्ञलाई आमन्त्रण गर्न सकिने ।

देहायको अनुगमन कार्ययोजना बनाई लागू गरिनेछ:

- कार्यपालिकामा एकीकृत कार्यान्वयन कार्ययोजना पेश गरेका १५ दिनभित्र अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिबाट आफ्नो वार्षिक अनुगमन कार्ययोजना बनाइ कार्यान्वयन गरिनेछ,
- अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समितिले गरेको कामको प्रतिवेदन प्रत्येक २ महिनामा कार्यपालिकाको बैठकमा पेश गरी छलफल गरिनेछ । समितिले समाधान गर्न नसकेका समस्याहरुलाई यस बैठकबाट सम्बोधन गरिनेछ ।

वडास्तरीय कार्यक्रमहरुको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गर्न देहाय बमोजिमको समिति रहनेछ:

- सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष	संयोजक
- वडा सदस्यहरु	सदस्य
- वडा सचिव	सदस्य सचिव

आवश्यक परे कार्यपालिकाका अन्य सदस्य तथा कर्मचारीलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

१.६.३ अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया

योजना अवधि समाप्त भएपछि कार्यपालिकाले तोकेको आयोजनाको तेस्रो पक्षद्वारा देहायको सूचना प्राप्त गर्न प्रभाव मूल्यांकन गरिनेछ ।

- योजनाको लक्ष्य बमोजिम प्रगति भए नभएको,
- लाभग्राहीमा योजनाका नतिजाले पारेको प्रभाव,
- आगामी योजना तर्जुमाको लागि पृष्ठपोषण,
- योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन विधिमा आवश्यक परिमार्जन गर्न,
- योजनाबाट प्राप्त हुने फाइदालाई अधिकतम बनाउन ।

आवधिक तथा वार्षिक नगरपालिका विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनकव प्रक्रिया देहायअनुसार हुनुपर्नेछ:

तालिका १२९: अनुगमन तथा मूल्यांकन खाका

के गर्ने ?	कसले गर्ने ?	कहिले गर्ने ?	कसरी गर्ने ?	फलोअप
अनुगमन प्रक्रिया				
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति, वडा समिति, सरकारी कार्यालय र गैसस	आवश्यकता अनुसार, मासिक, चौमासिक र वार्षिक	● स्थलगत अनुगमन ● वार्षिक योजनाको चौमासिक कार्ययोजनामा उल्लिखित लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना ● वृहत योजनाको कार्यान्वयन ● योजनाको वार्षिक लक्ष्य र प्रगतिको तुलनात्मक अध्ययन	● अनुगमन टोलीले अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी नगरपालिकामा पेश गर्ने ● नगरपालिकाले प्रतिवेदनका सिफारिस कार्यान्वयनका लागि नगरपालिका समक्ष कार्ययोजना पेश गर्ने
प्रतिफल अनुगमन	नगरपालिका कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति	चौमासिक, अर्धवार्षिक, वार्षिक र मध्यावधि	● स्थलगत अनुगमन ● वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरण तुलना ● सञ्चालित योजनाहरुको कार्यान्वयनबाट सोच तालिकामा उल्लिखित अपेक्षित प्रतिफल के कति कारणले हासिल हुने देखिन्छ वा देखिँदैन भन्ने सम्बन्धी अध्ययन गरी प्रतिवेदन पेश गर्ने	

असर तह अनुगमन	नगरपालिका कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	वार्षिक, मध्यावधि र अन्तिम वर्ष	● लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल ● नमुना सर्वेक्षण मार्फत सोच तालिकाको लक्ष्य अनुरूप प्रगति मापन ● योजनाबाट विषयगत उद्देश्य, अपेक्षित प्रतिफल के कति कारणले प्राप्त हुने वा नहुने विषयमा अध्ययन ● प्रतिवेदन तयार र नगरपालिकामा छलफल	
मूल्यांकन प्रक्रिया				
असर तह मूल्यांकन	स्वतन्त्र तेस्रो पक्ष	योजनाको मध्यावधि	● लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल ● नमुना सर्वेक्षण मार्फत सोच तालिकाको लक्ष्य अनुरूप प्रगति मापन ● असर तहका सूचना संकलन गर्दा प्रारम्भिक तहका असरमा ध्यान दिने ● प्रतिवेदन तयारी र नगरपालिकामा छलफल	● अनुगमन टोलीले अनुगमन प्रतिवेदन तयार गरी नगरपालिकामा पेश गर्ने ● नगरपालिकाले प्रतिवेदनका सिफारिस कार्यान्वयनका लागि नगरपालिका समक्ष कार्ययोजना पेश गर्ने
प्रभाव तह मूल्यांकन	नगरपालिका कार्यपालिका, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समिति र तेस्रो पक्ष	योजना सम्पन्न भएको दुई वर्ष पछि	● लक्षित समूह तथा सहभागितामूलक छलफल ● नमुना सर्वेक्षण मार्फत योजनाको दीर्घकालीन सोच तथा विषयगत उद्देश्यहरू हासिल गर्ने दिशामा योजना के कति हदमा सफल भयो र योजना आफैँमा के कति सान्दर्भिक, प्रभावकारी रह्यो र समग्र विकासको दिगो व्यवस्थापन योजनाले के कति योगदान गर्न सक्यो भनी अध्ययन प्रतिवेदन तयारी र नगरपालिकामा छलफल	

आयोजनाको प्रभाव मूल्यांकन देहाय बमोजिम गर्ने व्यवस्था गरिनेछः

- नगरपालिकाले निर्धारण गरेका निश्चित लागत भन्दा बढीका आयोजनाको योजना सम्पन्न भएको वर्षभित्र तेस्रो पक्षबाट प्रभाव मूल्यांकन गराइनेछ ।
- प्रभाव मूल्यांकनको नतिजा कार्यपालिकाको बैठकमा प्रस्तुत गरी सरोकारवालाहरूको जानकारीको लागि सार्वजनिक गरिनेछ ।

अनुसूची-१

मिटिङ्ग माइन्युटहरू

मिति २०८१ साल चैत्र ६ गते बुधवारका दिन भिमाद नगरपालिका, तनहुँकोको दोस्रो आवधिक योजना कारिका लागि आवधिक योजनाको दुरुवृष्टी र लक्ष्य निर्धारण सम्बन्धी कार्यशालामा नगर प्रमुख श्री दधिराज वेदीम्बुको अध्यक्षतामा तपसिल अनुसारको उपस्थितिमा बसि देहाय बमोजिम निर्णय गरियो ।

उपस्थिति

श्री दधिराज मुवेदी	अध्यक्ष	प्रमुख
श्री शारदा खनाल	सदस्य	उप-प्रमुख
श्री कमलप्रसाद पुन	सदस्य सचिव	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
श्री सन्धिप पौडेल		उप-सचिव
श्री दिपक आले	सदस्य	बडा अध्यक्ष १
श्री विनेश कुमार थापा	सदस्य	बडा अध्यक्ष २
श्री पद्मराज सेन ठकुरी	सदस्य	बडा अध्यक्ष ३
श्री रामकृष्ण राना	सदस्य	बडा अध्यक्ष ४
श्री पद्म बहादुर थापा	सदस्य	बडा अध्यक्ष ५
श्री श्याम सुन्दर जोशी	सदस्य	बडा अध्यक्ष ६
श्री प्रकाश श्रेष्ठ	सदस्य	बडा अध्यक्ष ७
श्री अणु बहादुर शाही	सदस्य	बडा अध्यक्ष ८
श्री रत्न बहादुर थापा	सदस्य	बडा अध्यक्ष ९
श्री स्यानी माया थापा	सदस्य	कार्यपालिका सदस्य
श्री उमा कुमाल	सदस्य	कार्यपालिका सदस्य
श्री इन्दिरा खडका थापा	सदस्य	कार्यपालिका सदस्य
श्री दमन्ती कुमारी शाही	सदस्य	कार्यपालिका सदस्य
श्री ओम कुमारी थापा	सदस्य	कार्यपालिका सदस्य
श्री विर बहादुर बस्याल	सदस्य	कार्यपालिका सदस्य
श्री सन्धिप नगर्भी	सदस्य	कार्यपालिका सदस्य
श्री संगिता विक	सदस्य	कार्यपालिका सदस्य
सुधा बहादुर	अध्यक्ष	प्लेटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सल्टेन्ट

	श्री विर महादुर बस्याल		कार्यपालिका सदस्य
	श्री सन्दिप नगर्षी		कार्यपालिका सदस्य
	श्री संगिता विक		कार्यपालिका सदस्य
	श्री नारायण प्रसाद पौडेल	सदस्य, प्रतिनिधि उद्योग वाणिज्य संघ, बिमाल	आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक समिति
Indira	इन्दिरा खनाल	सदस्य	आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक समिति
	श्री अर्जुन प्रसाद पौडेल		लेखा अधिकृत
	श्री टेकावती ढकाल		अधिकृत आठौ
	श्री अफिमक्त बागले		वरिष्ठ प्रशासकीय अधिकृत
	श्री अजय सुवेदी		प्रशासकीय अधिकृत
	सूर्य प्रसाद पौडेल		प्रशासकीय अधिकृत
	हरि पराजुली		इन्जिनियर
	डा. रितिकेश झा		पशु चिकित्सक
	देवेन्द्र झादव		कृषि विज्ञान निरीक्षक
	अनिल पौडेल		ज. प्ला. फि.
	रमेश झा		न. प्र. सोडियम साचिव
	रमेश झा		वडा नं १ सचिव
	पुष्पा पौडेल		वडा नं ३ सचिव
	फातमाया काफ्ले		वडा सचिव ६ नं वडा
	भावना बहाल		वि. पा. चौ.
	छात्रश्याम चौधरी		वडा नं ४ सचिव
	रमेश झा		वडा नं. ९ सचिव
	गोपाल झा		वडा सचिव २ नं वडा
	अनिरा लामिछाने		वडा सचिव ८ नं वडा
	मनिका झा		वडा सचिव ६ नं वडा
	जोषा कुमारी शर्मा		अभिज्ञान कौशल
	विप्रा झा		गृह प्रहरी निरीक्षक नि.
	रमेश चौधरी		निमाद न. पा वडा नं ५
	सुन्दरी लामिछाने		निमाद न. पा
	महेश कुमार झा		निमाद न. पा.
	रमेश चौधरी		११

श्री गुरुदेव पोर्टल	प्रकाशना	प्लेटफर्म इन्विनिपरिड कन्सल्टेन्सी
प्रकाश लुईल	॥	प्लेटफर्म इन्विनिपरिड कन्सल्टेन्सी
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नगर उद्योग बणिग्य संघ
श्री टेकावती इकास		शाखा अधिकृत
श्री हरि पराकुली		इन्विनिपर
श्री धन लहापुर प्रान्त	अध्यक्ष	वडा नं. ९
श्री भावना कुमाल	अध्यक्ष	बिमाद नं. १०
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. ११
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. १२
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. १३
प्रकाश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. १४
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. १५
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. १६
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. १७
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. १८
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. १९
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. २०
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. २१
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. २२
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. २३
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. २४
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. २५
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. २६
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. २७
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. २८
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. २९
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३०
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३१
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३२
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३३
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३४
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३५
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३६
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३७
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३८
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. ३९
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४०
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४१
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४२
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४३
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४४
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४५
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४६
श्री हस्त बहादुर खड्का	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४७
श्री जंगम कुमारी भुमेल	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४८
श्री विदेह बम	अध्यक्ष	बिमाद नं. ४९
श्री रितेश शर्मा	अध्यक्ष	बिमाद नं. ५०

निर्णय नं. १. बिमाद नगरपालिकाले दोस्रो कार्यालय योजना तर्फबाट लागि सौध तथा लड्य निर्माण गर्ने सम्बन्धमा इलाकला भयो।

निर्णय नं. २. दोस्रो कार्यालय योजना तर्फबाट सन्तुष्टता विषयगत सर्गति ६ सौ सौ सम्पत्तिगत सन्तुष्टतावाला व्यापारिक सौ इलाकला गरी विषयसम्म तथा उपसम्म अन्तर्गत विषयवस्तुहरूमाथि इलाकला भयो।

आज मिति २०८१/ / गते का दिन वडा नं. ०९..... का वडा अध्यक्ष तथा वडा स्तरीय योजना छनोट तथा निर्माण समितिका संयोजक श्री को अध्यक्षतामा यस भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो पन्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व.२०८२/८३ देखि आ.व.२०८६/८७ सम्म) निर्माणका लागि वडा स्तरीय तथ्याङ्क संकलन तथा वडा स्तरीय योजना छनोट कार्यशाला गोष्ठी परामर्शदाता श्री प्लाटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्स प्रा.लि. का प्राविधिक टोलिको प्राविधिक सहयोग र तपशिलका स्थानिय जनप्रतिनिधि, समाजसेवि, बौद्धिक वर्ग, कर्मचारी तथा वडा बासीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

क्र. स.	नाम थर	कार्यलय/ठेगाना	सम्पर्क नं.
१.	दिपक आले	भिमाद न.पा. १ नं. वडा कार्यालय	
२.	सुबोधन गजर्गी	" १ नं. वडा कार्यालय	
३.	रमाराज न्यौपट	"	
४.	केपिला कार्माल लासल	"	९८६४४२६६९२ को.पे.ल।
५.	लेक बहादुर थापा	"	
६.	देवी नेपाली	"	
७.	सुपुस काठ आर्मा	"	
८.	विमोद कु. मुम्पिया	विमोद स्वा.गो.	
९.	लेक प्रसाद जोशी	१ नं. वडा कार्यालय	
१०.	आम्बिका थापा	"	
११.	अहमदिल निमा	भिमाद-०९.	
१२.	विमोद थापा	जी जनता प्रा.पि	
१३.	ई पर्वत शर्मा	परामर्शदाता	
१४.	ई आशिष आर्मा	परामर्शदाता	

वडा अध्यक्ष/वडा संयोजक
दिपक आले
वडा अध्यक्ष

वडा सचिव

आज मिति २०८१/ / गते का दिन वडानं. ०२..... का वडा अध्यक्ष तथा वडा स्तरीय योजना छनोट तथा निर्माण समितिका संयोजक श्री दिनेश कुमार थापा को अध्यक्षतामा यस भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो पन्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व.२०८२/८३ देखि आ.व.२०८६/८७ सम्म) निर्माणका लागी वडा स्तरीय तथ्याङ्क संकलन तथा वडा स्तरीय योजना छनोट कार्यशाला गोष्ठि परामर्शदाता श्री प्लाटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्सि प्रा.लि. का प्राविधिक टोलिको प्राविधिक सहयोग र तपशिलका स्थानिय जनप्रतिनिधि, समाजसेवि, बौद्धिक वर्ग, कर्मचारी तथा वडा वासीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

क्र. स.	नाम थर	कार्यलय/ठेगाना	हस्ताक्षर/सम्पर्क नं.
१.	श्री दिनेश कुमार थापा	वडा अध्यक्ष, का.नं.२	
२.	श्री प्रेम बहादुर राता	वडा सदस्य, का.नं.२	
३.	सुकुमाचार शाक्य	वडा सदस्य (दलित जनजाति)	
४.	धन बहादुर थापा	वडा सदस्य	
५.	बम बहादुर थापा		
६.	केशव राज भट्ट	अ. सब इन्जिनियर	
७.	गोपाल प्रसाद सुवेदी	वडा सचिव	
८.	भुपेन्द्र बहादुर बडाल	पशु सेवा प्राविधिक	
९.	पद्म राज तिमिल्सिना	कार्यालय सहायक	
१०.	ई. पर्वत गण्डारी	परामर्शदाता	
११.	ई. आश्विन आर्चल्य	परामर्शदाता	
१२.			
१३.			
१४.			

वडा अध्यक्ष/वडा संयोजक
दिनेश कुमार थापा
वडा अध्यक्ष

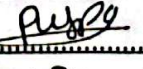
वडा सचिव
गोपाल कृष्ण सुवेदी
वडा सचिव

आज मिति २०८१/०९/२४ गते ...बुधवार... का निर्माण समितिका संयोजक श्री पद्मराज सैन ठकुरी को अध्यक्ष तथा वडा स्तरीय योजना छनोट तथा निर्माण समितिका संयोजक श्री पद्मराज सैन ठकुरी को अध्यक्षतामा यस भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो पन्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व.२०८२/८३ देखि आ.व.२०८६/८७ सम्म) निर्माणका लागी वडा स्तरीय तथ्याङ्क संकलन तथा वडा स्तरीय योजना छनोट कार्यशाला गोष्ठी परामर्शदाता श्री प्लाटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्स प्रा.लि. का प्राविधिक टोलिको प्राविधिक सहयोग र तपशिलका स्थानिय जनप्रतिनिधि, समाजसेवि, बौद्धिक वर्ग, कर्मचारी तथा वडा वासीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

क्र. स.	नाम थर	कार्यलय/ठेगाना	सम्पर्क नं.
१.	पद्मराज सैन ठकुरी	भिमाद - ३	९८२९०६२२०३
२.	धन बहादुर थापा	भिमाद ३ माध्यमिक	९८०६६२१२४१
३.	कुई कदादुर गल्ल	भिमाद - ३	९८५६०७९५२८
४.	कैदाल नाथ रिज्देल	भिमाद - ३	९८४६९६९२३६
५.	वासन्त सिंह ठकुरी	भिमाद ३	९८२६९६२२०५
६.	डोलराज सैन	भिमाद - ३	९८९६९६३३२९
७.	उमा कुमाल	भिमाद - ३	९८२४९०९९६९
८.	सुमित्रा वि. क	भिमाद - ३	९८२४९४५५६६
९.	शोर्मा जुव्वाड	भिमाद - ३	९८४०२४५९२२
१०.	प्रदु बहादुर वि. क	भिमाद - ३	९८४६२९०९९५६
११.	पुष्पा पौडेल	भिमाद - ३	९८४६०६२५९३
१२.	अग्निनन्दन पौडेल	PECC Pt. 1th.	९८५१८२५०७९
१३.	पवन पौडेल	PECC Pt. 1th.	९८६००५५०६१
१४.			

वडा अध्यक्ष/वडा संयोजक

वडा सचिव
पुष्पा पौडेल
वडा सचिव

आज मिति २०८१/०९/२८ गते आइतवार का दिन वडा नं. ४ का वडा अध्यक्ष तथा वडा स्तरीय योजना छनोट तथा निर्माण समितिका संयोजक श्री राम कृष्ण राना को अध्यक्षतामा यस भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो पन्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व.२०८२/८३ देखि आ.व.२०८६/८७ सम्म) निर्माणका लागि वडा स्तरीय तथ्याङ्क संकलन तथा वडा स्तरीय योजना छनोट कार्यशाला गोष्ठी परामर्शदाता श्री प्लाटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्सि प्रा.लि. का प्राविधिक टोलिको प्राविधिक सहयोग र तपशिलका स्थानिय जनप्रतिनिधि, समाजसेवि, बौद्धिक वर्ग, कर्मचारी तथा वडा वासीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

हस्ताक्षर

क्र. स.	नाम थर	कार्यलय/ठेगाना	सम्पर्क नं.
१.	राम कृष्ण राना	वडा नं ४ अध्यक्ष	९८४५०७२६०४
२.	बोम बहादुर पाजा	" सदस्य	९८५५२२५१०
३.	भोम दत्त पाजा	" "	९८०४५९८०६६
४.	कैला माया पाजा	" "	९८९३३९२९६६
५.	लक्ष्मी झाई	" "	९६०९२६४२९८
६.	धनराज म चौधरी	वडा सचिव	९८५६०७२५१४
७.	सुरेन्द्र झाई माझ	पञ्चास्रानेधिव	९८४४८२६९४४
८.	जित्तवीर लि.	क्र. लि	९८२५९९२४५९
९.	धामुना पाजा	भिमाद-४	
१०.	पुष्प बहादुर कुमाल	भिमाद-४	
११.	विष्णु पाजा (लि)	भिमाद-४	
१२.	बोम बहादुर पाजा	"	
१३.	ई. अनिताक्ष पण्डित	परागर्वादाता	
१४.	ई. पवन पण्डित	परागर्वादाता	

वडा अध्यक्ष/वडा संयोजक
रामकृष्ण राना
वडा अध्यक्ष

वडा सचिव

आज मिति २०८१/०५/२९ गते सोमबार का दिन वडा नं. ५ का वडा अध्यक्ष तथा वडा स्तरीय योजना छनोट तथा निर्माण समितिका संयोजक श्री पदम बहादुर थापा को अध्यक्षतामा यस भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो पन्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व.२०८२/८३ देखि आ.व.२०८६/८७ सम्म) निर्माणका लागि वडा स्तरीय तथ्याङ्क संकलन तथा वडा स्तरीय योजना छनोट कार्यशाला गोष्ठी परामर्शदाता श्री प्लाटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्स प्रा.लि. का प्राविधिक टोलिको प्राविधिक सहयोग र तपशिलका स्थानिय जनप्रतिनिधि, समाजसेवि, बौद्धिक वर्ग, कर्मचारी तथा वडा वासीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

क्र. स.	नाम थर	कार्यलय/ठेगाना	छाता नं./सम्पर्क नं.
१.	श्री पदम बहादुर थापा	वडा अध्यक्ष	
२.	श्री ~~कृष्ण प्रसाद~~ ^{संजिता} विक	का.पा.स. भिमाद-५	
३.	~~कृष्ण प्रसाद~~ ^{गैडे}	वडा सदस्य	
४.	मन बहादुर थापा	" "	
५.	कल्ला धर्ति	" "	
६.	मिता परियार	" "	
७.	मिलन कार्की	टोल अध्यक्ष	
८.	युवराज श्रेष्ठ	" "	
९.	स्वप्ना शर्मा (चारेम)	" "	
१०.	मन बहादुर थापा	वडा सदस्य	
११.	दुर्गा प्रसाद गैडे	टोल सदस्य	
१२.	मोहन.ब. टुम्लेडा		
१३.	राहुल गैडे	मिगा २	
१४.	सुम्न श्रेष्ठ	प्रशिक्षणार्थन भाषाश्रम रवास्था सेवा केन्द्र	

५४. ई. पवन गठडाई
५६. ई. अश्विष आचार्य

वडा अध्यक्ष/वडा संयोजक

पदम बहादुर थापा
वडा अध्यक्ष

भिमाद नगरपालिका
५ नं. वडा कार्यालय, तनहुँ
गण्डकी प्रदेश, नेपाल
२०७३

वडा सचिव

रमेश चन्द्र गैडे
वडा सचिव

आज मिति २०८१/ / गते का दिन वडा नं. ०६..... का वडा अध्यक्ष तथा वडा स्तरीय योजना छनोट तथा निर्माण समितिका संयोजक श्री श्याम सुन्दर जोशी.....को अध्यक्षतामा यस भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो पन्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व.२०८२/८३ देखि आ.व.२०८६/८७ सम्म) निर्माणका लागि वडा स्तरीय तथ्याङ्क संकलन तथा वडा स्तरीय योजना छनोट कार्यशाला गोष्ठी परामर्शदाता श्री प्लाटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्सि प्रा.लि. का प्राविधिक टोलिको प्राविधिक सहयोग र तपशिलका स्थानिय जनप्रतिनिधि, समाजसेवि, बौद्धिक वर्ग, कर्मचारी तथा वडा वासीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

क्र. स.	नाम थर	कार्यलय/ठेगाना	हस्ताक्षर/सम्पर्क नं.
१.	श्याम सुन्दर जोशी	वडा अध्यक्ष	९८६०२०६९
२.	बेल पहाडुर थापा	वडा सदस्य	९८४६६४३७१५
३.	डाक्टरा खड्का	आ.व.प.लो.सदस्य	९८४६६४३७१५
४.	पदम खड्का	वडा सदस्य	९८५६०३५००८
५.	कौशलेन्द्र नेपाली	वडा सदस्य	९८५६६४३७१५
६.	फाल्गुना काफ्ले	वडा सचिव	९८५६६४३७१५
७.	ई. अजितकुमार पौडेल	प्राविधिक, परामर्शदाता	
८.	ई. पवन पौडेल	प्राविधिक परामर्शदाता	
९.	ई. पर्वत गज्जरी	परामर्शदाता	
१०.	ई. आश्विन अर्याल	परामर्शदाता	
११.			
१२.			
१३.			
१४.			

वडा अध्यक्ष/वडा संयोजक

१२८३३६ १५२
११८६८ २२०१२ ११८३३६

वडा सचिव
फाल्गुना काफ्ले
वडा सचिव

आज मिति २०८१/०९/२९ गते ...को दिन वडा नं. ... का वडा अध्यक्ष तथा वडा स्तरीय योजना छनोट तथा निर्माण समितिका संयोजक श्री ...को अध्यक्षतामा यस भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो पन्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व.२०८२/८३ देखि आ.व.२०८६/८७ सम्म) निर्माणका लागी वडा स्तरीय तथ्याङ्क संकलन तथा वडा स्तरीय योजना छनोट कार्यशाला गोष्ठी परामर्शदाता श्री प्लाटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्सि प्रा.लि. का प्राविधिक टोलिको प्राविधिक सहयोग र तपशिलका स्थानिय जनप्रतिनिधि, समाजसेवि, बौद्धिक वर्ग, कर्मचारी तथा वडा वासीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

क्र. स.	नाम थर	कार्यलय/ठेगाना	सम्पर्क नं.
१.	जीम बहादुर शाह जगल	जी. अध्यक्ष	९८४६५२९९२
२.	वि. बहादुर बस्पाळ	नगराध्यक्ष	९८४६५१२४०९
३.	रञ्जना पदियार	वडा सदस्य	९८०६७८३९३६
४.	अमरदेव थापा	पोस्टल सचिव	९८४६०८८८२५
५.	मानेजा शर्मा	वडा सचिव	
६.	बेदनी भुजाला	जी. सदस्य	
७.	अरिफा शाह	सदस्य इन्जिनियर	
८.	ई. आशितक पण्डित	परामर्शदाता	
९.	ई. पवन पण्डित	परामर्शदाता	
१०.			
११.			
१२.			
१३.			
१४.			

जीम बहादुर शाह
वडा अध्यक्ष/वडा संयोजक

वि. बहादुर बस्पाळ
वडा सचिव

वडा सचिव

सि.आ.न.मिति. २०८१/०५/२५ गते विहीन... का दिन वडा नं. ... का वडा अध्यक्ष तथा वडा
न. वडा कार्यलय, अर्घाखाँची, नेपालको अध्यक्षतामा यस
स्तरीय योजना छनोट तथा निर्माण समितिका संयोजक श्री अन. वा. शाही को अध्यक्षतामा यस
भिर्गोड नगरपालिकाको दोस्रो पन्चवर्षीय आवधिक योजना (आ.व. २०८२/८३ देखि आ.व. २०८६/८७ सम्म)
निर्माणका लागी वडा स्तरीय तथ्याङ्क संकलन तथा वडा स्तरीय योजना छनोट कार्यशाला गोष्ठी परामर्शदाता श्री
प्लाटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्स प्रा.लि. का प्राविधिक टोलिको प्राविधिक सहयोग र तपशिलका स्थानिय
जनप्रतिनिधि, समाजसेवि, बौद्धिक वर्ग, कर्मचारी तथा वडा बासीहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न गरियो।

उपस्थिति

क्र. स.	नाम थर	कार्यलय/ठेगाना	सम्पर्क नं.
१.	अन. वा. शाही	अर्घाखाँची	९१५६०२२५०८
२.	माराधन भुजेल	नवदुर्गा टोल	९८६४४२६०९८
३.	सन्तोष थापा	भोजार	९८९५९२४२४३
४.	श्याम बहादुर शाही	बाइसिम टोल	९८०३४४५००८
५.	कुशल रेग्मी	धारापानी टोल	९८९६९०६०२६३
६.	तेजपात्रा ओके	अमोद-८ नवदुर्गा	९८६५५२६६५०
७.	सूर्यरत्न श्रेष्ठ	"	९८१५१६९००२
८.	श्रीराम सिग्देल	बाइसिम	९८६५३७३५१०
९.	बलराम रेग्मी	धारापानी टोल	९८१९१०२८९५
१०.	ई. अजितबहादुर पौडेल	परामर्शदाता	९८४९८२४०६९
११.	ई. पवन पण्डित	परामर्शदाता	९८६००२४०६९
१२.			
१३.			
१४.			

वडा अध्यक्ष/वडा संयोजक

वडा सचिव

आज मिति २०८१/०९/२९ गते भिमाद नगरपालिका वडा नं ०९ को वडा कार्यालयमा वडा अध्यक्ष रन बहादुर थापाको अध्यक्षतामा भिमाद नगरपालिकाको दोस्रो पञ्चवर्षिय आवधिक योजना आ.व. २०८२/०८३ देखि आ.व. २०८६/०८७ सम्म निर्माणका लागि वडास्तरीय विषयवस्तुहरुमा परामर्शदाता श्री प्लेटफर्म इन्जिनियरिङ कन्सलटेन्सी प्रा.लि. का प्रतिनिधि टोलीसंग अन्तरक्रिया तथा छलफल कार्यक्रम सम्पन्न गरियो ।

वडा अध्यक्ष: रन बहादुर थापा

वडा सदस्य: ओम कुमारी थापा

वडा सदस्य: शिवकुमार आले

वडा सदस्य: रुद्र बहादुर क्षेत्री

वडा महिला सदस्य: दिल कुमारी बसेल

वडा सचिव: रमेश गुरुङ

ना.प.से.प्रा. : राम बहादुर राम

परामर्शदाता:-

ई. अभिनन्दन पौडेल

ई. पवन पण्डित

अन्य उपस्थिति-

अ.स.ई.: सपना महतो

का.स: कौशिला राना

अनुसूची-२

फिल्ड फोटोग्राफहरु

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

नगरपालिकास्तरीय योजना तर्जुमा कार्याशाला

विषयक्षेत्रगत योजना तर्जुमा छलफल

नगरपालिकास्तरीय योजना तर्जुमा कार्याशाला

नगरपालिकास्तरीय योजना तर्जुमा कार्याशाला

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडा नं. २ को कार्यालय

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडागत छलफल तथा परामर्श

वडा नं. ७ कार्यालय भवन

वडा कार्यालय भवन

वडा नं. ९ कार्यालय भवन

वडा नं. ४ कार्यालय भवन

वडा नं. ८ कार्यालय भवन

वडा नं. १ कार्यालय भवन

स्वास्थ्य चौकी भवन वडा नं. १